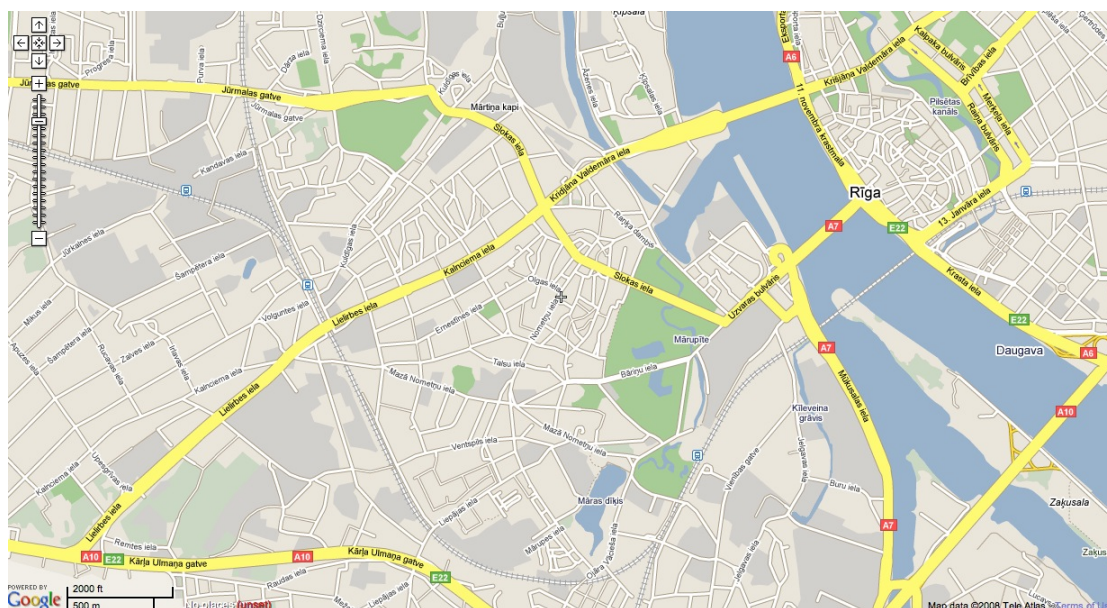

Āgenskalns	3
Andrejsala.....	6
Atgāzene.....	10
Avotu iela	14
Beberbeķi.....	18
Berģi.....	22
Bieriņi.....	26
Bišumuiža.....	31
Bolderāja	38
Brasa.....	46
Brekši	50
Bukulti	53
Centrs	56
Čiekurkalns.....	60
Dārzciems.....	64
Dārziņi.....	67
Daugavgrīva	71
Dreiliņi.....	76
Dzirciems.....	80
Grīziņkalns	84
Iļģuciems	89
Imanta.....	93
Katlakalns.....	101
Jaunciems	103
Jugla	106
Ķengarags.....	112
Ķīpsala.....	116
Kleisti	124
Kundziņsala.....	128
Lucavsala.....	132
Mangaļsala.....	136
Maskavas forštate.....	140
Mežparks.....	145
Mežciems.....	149
Mīlgrāvis	153
Mūkupurvs.....	156
Ozolciems.....	160
Pļavnieki.....	164
Pleskodāle.....	168
Purvciems	173

Rītabuļi	177
Rumbula	181
Šampēteris	185
Sarkandaugava	190
Škanste	195
Suži	198
Šķirotava	202
Spilve	206
Teika	211
Torņakalns	215
Trīsciems	218
Vecāķi	220
Vecdaugava	224
Vecmilgrāvis	228
Vecpilsēta	231
Voleri	236
Zasulauks	240
Ziepniekkalns	244
Zolitūde	247

ĀGENSKALNS

Āgenskalns ir Rīgas pilsētas daļa Pārdaugavā starp Kalnciema ielu un Rīgas-Jūrmalas dzelzceļu. Lielāko Āgenskalna daļu aizņem Āgenskalna kāpas, Daugavas ielejas nogāze gar Daugavgrīvas ielu, Aleksandra Grīna bulvāri un Hermaņa ielu, kas norobežo kāpas no Uzvaras parka un Klīversalas Daugavas ielejā. Lielākā Āgenskalna daļa ietilpst Rīgas Zemgales priekšpilsētā, teritorija Daugavas pusē no Slokas ielas, Aleksandra Grīna bulvāra, Raņča dambja un Uzvaras bulvāra ietilpst Rīgas Kurzemes rajonā.¹ Āgenskalnu apvij Rīgas-Jūrmalas dzelzceļš ar Torņakalna un Zasuļauka staciju, kā arī Torņakalna preču staciju.

Caur Āgenskalnu tek Mārupīte, kurā pirms 1226. gada tika uzplūdināts Māras dīķis. Pirmā zināmā Āgenskalna un visas Pārdaugavas būve bija nocietinātās Rīgas domkapitula Māras dzirnavas (sauktas Svētās Marijas vārdā) pie Māras dīķa, par kurām ir ziņas jau pirms 1226.g.² Tās nojauktas 1923.-24.g. tramvaja līnijas izbūves dēļ.²

Kā liecina 17. gs. kartes, Āgenskalna ciems aizsācies pie Meža, Sētas un Nometņu ielas satekpunkta un pamazām paplašinājies gar Nometņu ielas abām pusēm.³ 17. gs. Āgenskalna apvidus bijis maz apdzīvots. Tur pārsvarā mitinājās latviešu tirdzniecības palīgamatu locekļi un algādži - zvejnieki, enkurnieki, sālsmērītāji, vīna mucu nesēji,

¹ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Āgenskalns>

² Turpat.

³ Blūms P. Pārdaugava – *Terra Trans Dunam* // Koka Rīga – R., Neputns, 2001., 78. lpp.

ormāni, laivinieki u.c. Nosaukums “Āgenskalns” cēlies 17.gs. no tiesneša Henriha fon Hāgena muižiņas ar tādu pašu nosaukumu (*Hasenshof*), kam toreiz piederēja zemes no tagadējā Raņķa dambja līdz Kuldīgas ielai.⁴

Līdz 17. gs. Pārdaugavā tika izveidoti garenvirziena ceļi, kas sākās pie Āgenskalna līča un gar Zundu, cauri Jura un Iļģu ciemiem un pāri Spilves pļavām veda līdz pat Bolderājai un Daugavgrīvai.⁵

1785. g. lielāko Āgenskalna daļu iekļāva Rīgas pilsētas Jelgavas priekšpilsētā un tā kļuva par vācu pilsoņu vasarnīcu rajonu un atpūtas vietu. 1794.g. pie Māras dīķa atklāja Altonas ārpilsētas izpriecu iestādi, kas devusi vārdu Altonavas ielām.⁶

Ziemeļu kara laikā Āgenskalns tika nopostīts, bet vēlāk atjaunots, taču 1812.g. bailēs no Napoleona karaspēka tuvošanās tika nojauktas visas Āgenskalna ēkas, tādēļ šodien redzamā apbūve galvenokārt veidojusies, sākot ar 19. gs. pirmo pusi. Tā tapusi haotiski, bez noteikta plāna, tādēļ ielu tīkls starp Nometņu un Eduarda Smiļģa ielu ir haotisks. Tagad šī teritorija ir valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis un pazīstama tieši ar savu lielisko koka arhitektūras mantojumu.

Pirmais Āgenskalna tirgus atradies Sētas kroga pagalmā. Tā piemiņu līdz šodienai saglabājis Tirgus ielas nosaukums. Vēlāk tirgu pārcēla uz Kalnciema un Sētas ielas stūri.⁷ 19. gs. sākumā par rajona centru bija izveidojies neliels tirgus laukums pārceltuves tuvumā, pie kura 19. gs. beigās uzcēla Sv. Trīsvienības baznīcu.⁸ 19.gs. beigās radies tagadējais rajona centrs ap Āgenskalna tirgu, bet 20. gs. sākumā tas sāka veidoties par jauno sabiedrisko centru. Tagadējā tirgus ēka uzbūvēta 1911.-24.g.⁹

1828.g. Rīgai pievienoja Āgenskalna dienvidu daļu pie Mazās Nometņu un Mārupes ielas. Līdz 1885.g. Āgenskalnā bija Rīgas garnizona vasaras nometnes, kas devušas vārdu Nometņu ielām. 1890.g. uzcelts bāreņu nams (tagad Latvijas Universitātes Fizikas un matemātikas fakultāte), kas devis vārdu Bāriņu ielai.

1910.g. Āgenskalnā atklāta 2. Pilsētas slimnīca jeb tagadējā Paula Stradiņa Valsts klīniskā slimnīca.

Īpatnējs arhitektūras paraugs ir 20.gs. 20.gados celtās rindu mājas gar Liepājas ielu. Krievu okupācijas laikā apbūvētas pēdējās atklātās kāpas starp Mazo Nometņu ielu

---

⁴ Āgenskalns // Latviešu konversācijas vārdnīca (redaktori: A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlērs), Pirmais sējums – R., A. Gulbja apgāds, 1927-28. g.

⁵ Blūms P. Pārdaugava – *Terra Trans Dunam* // Koka Rīga – R., Neputns, 2001., 75. lpp.

⁶ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Āgenskalns>

⁷ Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem – R., „Zinātne”, 1998., 58.lpp.

⁸ Blūms P. Pārdaugava – *Terra Trans Dunam* // Koka Rīga – R., Neputns, 2001., 82. lpp.

⁹ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Āgenskalns>

un dzelzceļu, kā arī starp Liepājas un Mārupes ielu, un Daugavas ielejas nogāze gar Aleksandra Grīna bulvāri.¹⁰ Pirmais lielais dzīvojamo ēku masīvs bija Āgenskalna priedes, kuru uzcēla pēc 2. Pasaules kara.¹¹

Āgenskalnā ir vairāki dārzi un parki: Arkādijas dārzs, Jaunatnes dārzs, Mazais Arkādijas dārzs, Māras dārzs, Meteora dārzs un Uzvaras parks. 19. gs. beigās Kalnciema ielas sākumā, kur labajā pusē atzarojas Kakta ieliņa, izveidojās Āgenskalna parks – vieta pastaigām, izpriecām un labas sabiedrības baudīšanai. Tieši Johans Georgs Eberts 19. gs. otrajā pusē to no privāta parka padarīja par publisku izklaides vietu ar vasaras teātri, restorānu un parku. 19. gs. 90. gados šī vieta nonāca teātra mākslinieka Vilhelma Rīkhofa rokās un līdz I Pasaules karam bija ļoti populāra.¹²

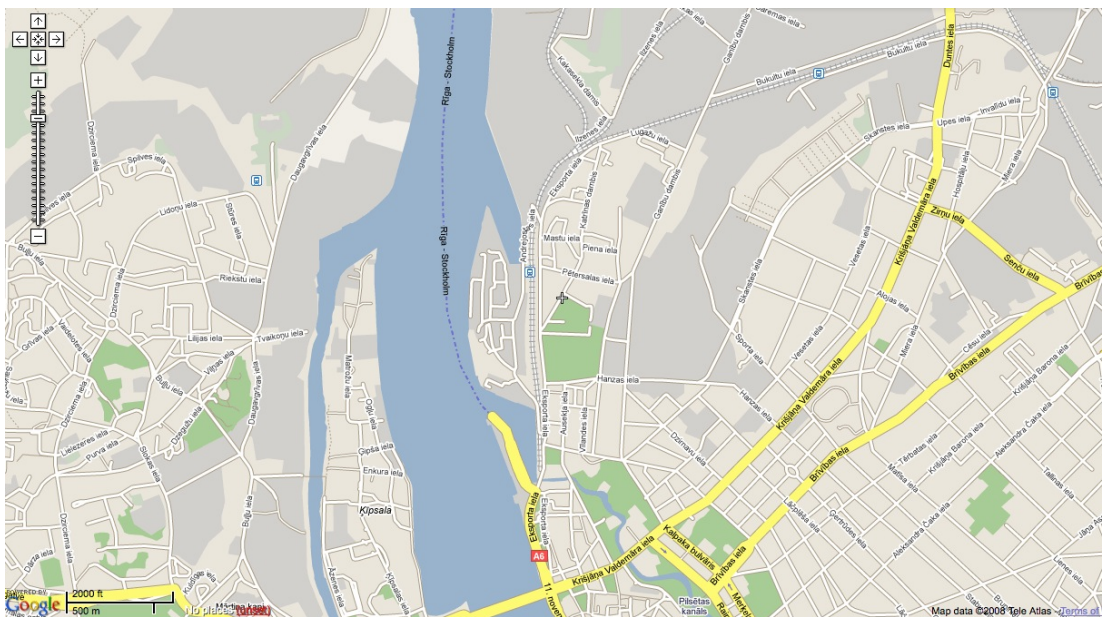
---

¹⁰ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Āgenskalns>

¹¹ <http://www.citariga.lv/LV/index.php?page=8>

¹² Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem – R., „Zinātne”, 1998., 46.lpp.

ANDREJSALA

Andrejsala–Pētersala, apkaime, kas atrodas Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā, teritorijā, ko norobežo Daugava, Eksporta iela posmā līdz Hanzas ielai, tad pa Hanzas ielu līdz Ganību Dambim, pa Ganību dambi līdz dzelzceļam un tālāk pa dzelzceļu atpakaļ līdz Eksporta ielai un līnijā no Eksporta ielas līdz Daugavai – Eksporta ostai. Rīgas pilsētas teritorijā apkaime iekļauta pakāpeniski. Daļa Andrejsalas teritorijas jau 17. gadsimta atradās Rīgas pārvaldībā, bet 1786. gadā jau visa apkaimes teritorija līdz pat Eksporta ostai bija iekļauta pilsētas teritorijā.¹³

Apkaime ir pietuvināta pilsētas vēsturiskajam centram, tāpēc tās vēsture ir bagāta. Pētersala jau kopš 13. gadsimta sākuma ietilpst Rīgas patrimoniālajā apgabalā. Apskatot senāko Rīgas apkaimju kartogrāfisko materiālu, var secināt, ka viduslaikos šajā teritorijā atradās ganības un namnieku dārzi. Tāpēc pavisam ne nejauši Pētersalas teritoriju robežo arī viena no senākajām Rīgas ielām – Ganību dambis – ceļš, kurš jau izsenis vedis uz pilsētas ganībām. Rīgas tuvumā pilsētas vajadzībām jau no 13. gs rodas komunālās lopu un zosu ganības, kuru pārraudzīšanai pat tiek izveidota īpaša pārvalde, kas kopš 15. gs ir pakļauta Lielajai Ģildei.¹⁴ 18. gadsimtā Ganību dambja iekšpilsētai tuvākā daļa izvērtās par pirmo vasarnīcu rajonu Rīgas apkārtnē. Ganību dambi no Ķeizardārza atdalīja šaura

¹³ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 25. lpp.
¹⁴ Feodālā Rīga. R., 1978. 488.lpp

gruntsgabalu josla, kuros bija uzceltas turīgāko namnieku vasaras muižiņas un košuma dārzi – miniatūri Ķeizardārza atdarinājumi.¹⁵

Pētersalas teritoriju šķērso viena no vecākajām kādreizējās Pēterburgas priekšpilsētas ielām, 510m garā Pētersalas iela, kuras nosaukums cēlies no toreizējās Daugavas salas – Pētersalas, kas agrāk saukta par Gustavsalu. Pētersalas iela minēta jau 1817. gada ģenerālgubernatora F. Pauluči rīkojumā par šīs ielas labiekārtošanu.¹⁶ Daugavas attekas posms, kurš savulaik atdalīja Gustavsalu no krasta, nelielā fragmentā saglabājies Dziesmu svētku parka Austrumu daļā. Uz Gustavsalas Pēteris I savulaik lika celt sev vasaras pili, tā bijusi no koka un pavisam ātri arī tika nojaukta, jo tika atzīta par dzīvošanai nepiemērotu. Kopš tā laika sala iemantoja savu jauno nosaukumu.

17. un 18. gadsimta mijā teritorija joprojām bija mazapdzīvota, attīstību kavēja dažādi ekonomiskie ierobežojumi, piemēram, aizliegums nodarboties ar tirdzniecību un amatniecību ārpus pilsētas robežām, tāpat arī dažādi celtniecības aizliegumi, kas apgrūtināja patstāvīgas apbūves izveidošanos visā Pēterburgas priekšpilsētā – līdz 1858. gadam darbojās aizliegums priekšpilsētā celt mūra ēkas. Tādejādi nozīmīgākā apbūve Pētersalā aizsākās, galvenokārt, 19 gadsimta otrajā pusē.

Nozīmīgs objekts Andrejsalas – Pētersalas apkaimē ir Dziesmusvētku parks – tas ir vecākais Rīgas parks ar sarežģītu vēsturi. Parka ierīkošanas iniciators un aizsācējs bija Pēteris I. Cars pats esot piedalījies pat parka plānu zīmēšanā. Ķeizardārza izveide sākās jau 1721. gadā. Sākumā Ķeizardārzs atradās Daugavas krastā, no pārējām trim pusēm to norobežoja palisāžu loks un kanāli, mūsdienās no tiem palikuši vien divi aizsērējuši, dūņaini fragmenti, kurus ļoti iecienījušas pīles. Viena no versijām vēsta, ka dārzs veidots pēc franču arhitekta A. Leblona izstrādātas paraugshēmas, ievērojot to laiku modernās franču un holandiešu stila tendences. Par dārzu pamatelementiem tika izmantotas koku alejas, bosketas, maldu ejas, kanāli un dīķi.¹⁷ Kokus topošajam dārzam piegādāja pa Daugavu no Lielvārdes draudzes, iecienītākās sugas bija liepas un lazdas. Tomēr parkā bija arī daudz eksotisko sugu koku, kuri esot gādāti no Amsterdamas, kopskaitā ap 3590 stādu.¹⁸ Dārzs bijis lielisks! Tajā audzētie augļi tika sūtīti uz Pēterburgu galmam, jo esot bijuši labāki.

19. gs. 40. gados dārzs tika nodots Rīgas pilsētas rīcībā. Dārza vienā daļā, kas bija

---

¹⁵ J.K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 155. lpp

¹⁶ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 523. lpp.

¹⁷ <http://www.tvnet.lv/majas/environment/article.php?id=196>

¹⁸ Turpat.

norobežota, atradās ģenerālgubernatora vasaras dzīvoklis un vairākas rīdziniekiem iznomātas dzīvojamās mājas. Jau 19. gadsimta vidū Ķeizardārzā, rīdzinieku izklaidēšanai tika rīkoti dažādi pasākumi: spēlēja kareivju kapela, uzstājās akrobāti, atlēti, notika teātra izrādes. Lai piesaistītu rīdzinieku simpātijas Ķeizardārzam tajā ierīkoja restorānu, 1873. gadā uzcēla estrādi.¹⁹

Dziesmu svētku parka vēsture ir bagāta ar nosaukumiem, kurus tam devušas dažādu varu un laiku prasības. Iesākumā dārzu nosauca par „Viņa Majestātes dārzu priekšpils cietoksnī”, arī par Forburgas dārzu, bet 18.gs. beigās un 19.gs. sākumā — par Pirmo Ķeizardārzu (Otro Ķeizardārzu izveidoja Aleksandra augstumos) un vēlāk — vienkārši par Ķeizardārzu. 19.gs. vidū, kad tas pārgāja Rīgas pilsētas īpašumā, to sāka dēvēt arī par Pilsētas dārzu.²⁰ Kopš 1923. gada parku sāka dēvēt par Viestura dārzu, par godu Tērvetes virsaitim Viesturam. Vācu okupācijas laikā tas kļuva par Hinderburga parku, 1973.gadā dārzs tika pārdēvēts par Dziesmusvētku parku. Mūsdienās to atkal sauc par Viesturdārzu.

Jau 1861.gadā Viesturdārzā notiek Baltijas Dziesmusvētki. Tiem sekoja arī Pirmie Vispārējie latviešu Dziesmusvētki, kas sarīkoti 1873. gadā. Dziesmusvētku parka nosaukumu parkam piešķīra 1973. gada 21. jūnijā, par godu Dziesmu svētku simtgadei. Kaut arī Viesturdārza nosaukums tautā dziļi iesakņojies un to joprojām tā mēdz dēvēt. Dziesmu svētku simtgadei par godu tika atklāts arī memoriālais ansamblis, kas parkā atrodas joprojām. Uz memoriālās sienas attēloti latviešu komponistu bareljeji — veltījumi Jānim Cimzem, Jurjānu Andrejam, Jāzepam Vītolam, Emīlam Dārziņam, Emilim Melngailim, Pēterim Barisonam, Alfrēdam Kalniņam un Kārlim Baumanim. Šīs piemiņas vietas autori ir tēlnieks Ļevs Bukovskis un arhitekts Georgs Baumanis.

Aleksandra arku uz Viesturdārzu pārvietoja 1936. gadā, (arka ir darināta 1817. gadā, un atklāta 1818. gadā, par godu Krievijas impērijas uzvarai pār Napoleona armiju). Aktuāla problēma ir Pētera I pieminekļa novietojums pēc tam, kad tā vecajā vietā tika uzcelts Brīvības, to bija plānots novietot Viesturdārzā, taču plāns joprojām nav īstenojies. Jāteic, ka šāds solis būtu ļoti pamatots, ja atceramies Pētera I nozīmi parka tapšanā.

Andrejsala pieder visjaunākajai Daugavas salu paaudzei. 1807. gadā ostas plānā Andrejsalas vēl nav, bet Daugavā iepretim Ķeizardārzam atzīmēts sēklis.²¹ Laika gaitā tas pacēlies virs ūdens, līdz 19. gs vidū jau ieguvusi tiesības saukties par salu, tomēr ne uz

---

¹⁹ Turpat.

²⁰ Turpat.

²¹ <http://www.andrejsala.lv/8/7/>

ilgu laiku, jo gadsimta beigās tā jau bija pussala. Par pussalu Andrejsala pārtop 1869.-1910. gados Daugavas regulēšanas darbu rezultātā, to norobežo Daugavas līči – Andrejosta un Eksportosta.²² 1895 Andrejsalā ierīkots pilsētas maģistrālā notekūdeņu kanāla izvads, kas darbojas joprojām.²³

1881.- 1893. tika izbūvēta Andrejosta ar vienu kilometru garu krastmalu, labības elevatoru, dzelzceļa pievadu no Jaunmīlgrāvja, stacija Rīga – Krasts. 1902. gadā tika pabeigta saldētavas būvi. 20. gs sākumā Andrejsalā atradās arī pilsētas elektrostacija (atklāta 1905 gadā, celta pēc Minhenes inženiera O. fon Millera projekta.²⁴) 20. gs turpinājās Andrejsalas industrializācija un ostas attīstība salā. Tur atradās gan Andrejosta, gan Eksportosta.²⁵

Pēc Otrā Pasaules kara Andrejsalas teritorija tika iekļauta Rīgas tirdzniecības ostas kompleksā. Andrejostas ielā atrodas Latvijas kuģniecības dienesti, kartogrāfijas grupa nr.6, flotes apkalpes bāze. Andrejostas ielā 8 atrodas termofikācijas pārvalde “Andrejsala”. Andrejostas iela ir vienīgā iela Andrejsalā, tā iet paralēli ostas dzelzceļam.

Pašlaik lielākā ar šo apkaimi saistītā aktualitāte ir Andrejsalas pārveidošanas projekti, kas izraisījuši ap sevi lielu ažiotažu. Sīki iepazīties ar šiem plāniem iespējams mājaslapā www.andrejsala.lv. Andrejsalai piemīt īpatnēja aura, kuru daudzi nevēlas pazaudēt, pie tam, pateicoties jauno mākslinieku aktivitātēm, pussalā valda ļoti radoša gaisotne. Topošie projekti sola daudzējādā ziņā situāciju mainīt, tomēr arī plānotie labumi sabiedrībai ir vajadzīgi.

---

22 Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 148. lpp.

23 Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 148. lpp.

24 <http://www.andrejsala.lv/8/7/>

25 Turpat.

ATGĀZENE

Atgāzene Rīgas teritorijai tika pievienota 1924. gadā. 20. gs. trīsdesmitajos gados daudzus vietvārdus, kuru izskaņā bija „muiža” nomainīja, vai atmeta muižas vārdu. Arī Atgāzēnes apkaimes nosaukums cēlies no šeit kādreiz atradušās muižas. Muiža tika celta 17. gadsimtā pie vienas no svarīgākajām satiksmes maģistrālēm – Jelgavas (ziemas) ceļa 3 ½ verstis (aptuveni 3,9 km) no Rīgas²⁶, un tā bijusi Lielās ģildes eltermaņa Tomasa Fēgezaka īpašums.

18. gs. sākumā Fēgezaka muižiņa tika nodedzināta Ziemeļu kara laikā. „1710. gadā muižas īpašnieks G. fon Fēzegaks un viņa sieva nomira mērī un muižiņa pārvērtās postažā. 1713. gadā viņa dēls Gothards fon Fēzegaks atgriezās no ceļojumiem sava tēvu pilsētā un apmetās šeit. Vieta, kur bija atradusies viņa vecāku muižiņa, viņam esot bijusi aizmirsusies, bet kāds vecs zemnieks labprātīgi piedāvāja to uzrādīt, jo rožu krūmi dārzā bija vēl saglabājušies un sakuplojuši. Tas ierosināja viņu meklēt vēl tālāk, panākt valdījuma tiesības uz muižiņu un to apbūvēt.”²⁷ Kā raksta Broce, tad „viņš uzcēla ēku, kuras kārniņu jumts šeit paceļas pāri pārējiem, un pavadīja te savas atpūtas stundas, kas viņam atlika pēc svarīgajiem amata darbiem (viņš nomira 1764. gadā kā vecākais un prezidējošais birģermeistars). No darbiem noguris, šis cienījamais sirmgalvis, ģimenes

26 J.K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 245. lpp.

27 Turpat.

godāts, tās klēpī nodzīvoja savas atpūtas stundas bez ārišķīgas greznības un kristietis.”²⁸

Broces zīmējumos var redzēt, kāda muižiņa ir izskatījusies 18. gs. beigās – tā ir visai necila vienkārša koka ēka, ko ieskauj žogs un koki. „Rātskunga G. Fēgezaka jeb Atgāzenes muižiņa piederēja pie tām vienkāršajām namnieku muižinām, kādas visvairāk radās un veidojās tieši 17. gadsimtā. Pēc iekārtojuma Fēgezaka muižiņa nedaudz atšķīrās no pārējām priekšpilsētas zemnieku mājām, un, iespējams, to daļēji varētu pieskaitīt pie lauksaimnieciska tipa muižinām, tomēr pamatā tā bija domāta atpūtai.”²⁹ Ir ziņas, ka Atgāzenes muižā zviedru laikos ir apstrādātas 7 ¾ mucvietas (1 mucvieta - 0,4936 ha) tīruma.³⁰ 1677. g. muižiņai piederēja 47 desetīnas (51,23 ga) zemes, un 1683.g. šeit bija izvietotas 13 zemnieku mājas. Taču tā kā augsne te bijusi visai neauglīga, zemnieki varēja iekopt tikai niecīgus dārzus.³¹ Atgāzenes muižā esot bijis ierīkots arī krogs, kas pie lielceļa novietotajai muižiņai bijis labs papildus ienākumu avots.

Ielu tīkls Atgāzenē pamatā ir veidojies 19./20. gadsimta mijā. Vēl 1884. gada Rīgas un tās apkārtnes plānā ir iezīmētas tikai dažas no tām ielām, kuras redzamas 1924. gada Rīgas plānā. Šeit atradušās tādas ielas kā Upesmuižas, Bēzmuižas, Bārbeļu, Koplavas, Brikstu, Briņķu, Benes, Adulienes, Dzelzceļu, Dīķa, Atgāzenes, kā arī apkaimei cauri ejošās Brambergas un Ģimnastikas iela. Mazās šķērsieliņas abās pusēs noslēdza milzīgas satiksmes artērijas: Rīgas – Jelgavas dzelzceļš, kurš tika izbūvēts 1968. gadā, bet no otras puses Jelgavas šoseja, kas šodien tiek saukta par Vienības gatvi. Ceļš uz Jelgavu šeit vedis jau izsenis, par šoseju tas nodēvēts vien 19. gadsimta 60. gados (*Mitauer Chausse*).

Lielākā daļu 20. gadsimta sākuma ielu savu nosaukumu Atgāzenē ir saglabājušas, dažas ir izzudušas pavisam, citas nākušas klāt. Piemēram, Atgāzeni Ziemeļos ieslēdzošā Kārļa Ulmaņa gatve izveidota tikai 1981. gadā (toreizējā Ernsta Tēlmaņa iela). Mainoties pilsētas apbūvei, kādreizējā Briņķu iela nu ir pārtapusi vienā galā par Biņģu, bet otrā galā par Bāriņu ielu.

Interesanta ir Ābolu iela, kas atrodas uz Rīgas pilsētas un Mārupes pagasta robežas. Mūsdienās ielas nepāra numuru pusē ir Rīgas pilsētas numerācija, pāru numuru pusē – Mārupes pagasta dotas adreses gan ar māju vārdiem, gan numuriem. Iela tika

---

28 Turpat.

29 Turpat. - 246. lpp.

30 Jakovļeva M. Rīgas Pārdaugava zviedru valdīšanas beigu posmā (pēc kartogrāfiskā materiāla) // Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. – 1990. g. – 555. sēj. – 98. – 110. lpp. – 104. lpp.

31 J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – 246. lpp.

izveidota 20. gs. sākumā ar nosaukumu Bērzumuižas iela (*Bershoefsche Str./ Bersgofskaja ul.*), bet kopš 1924. gada 7. augusta tā saukta par Ābolu ielu.³²

Dīķa iela ir viena no galvenajām apkaimes ielām. Šīs ielas 11. numurā divdesmitajos (1922 – 1926) gados ir dzīvojis Rainis un Aspazija.³³

Atgāzenes ielas nosaukums pirmo reizi sastopams 1897. gada 22. aprīļa plānā, kas pievienots Atgāzenes muižas īpašnieka T. Hakena lūgumam sakarā ar ielu iekārtošanu Atgāzenes muižas teritorijā. Iela minēta 1898./1899. gada Rīgas adrešu grāmatā; 1902. gada Rīgas pilsētas oficiālajā kartē nosaukums ierakstīts sarkanā krāsā – privāta iela. Iela izveidojusies uz Atgāzenes muižas zemes. Sākotnēji tas saukts par Atgāzenes ceļu (*Atgasencher Weg*), pēc tam Atgāzenes ielu (*Atgasensche Str., Atgazenskaja ul.*). Atgāzenes ielā Nr. 2 pagājušā gadsimta 30. gados atradies veikals, kā arī vieglo automobiļu izīrēšanas punkts. Atgāzenes ielā Nr. 26 atrodas skolas ēka, kas celta 1934. gadā, tās arhitekts bija A. Grīnbergs. Līdz 1945. gadam tur darbojās latviešu 45. pamatskola. 1980. gados tur tika ierīkota Ļeņina Tautas izglītības nodaļa un skolēnu darba apmācības un profesionālās mācību un ražošanas starpskolu kombināts.³⁴ Šī ēka ir atzīta par vietējas nozīmes kultūras pieminekli. Tagad ēkā darbojas Rīgas Igauņu vidusskola, Latvijas Igauņu biedrība. Tepat arī ir Rīgas Angļu ģimnāzijas filiāle. Atgāzenes apkaimes rietumu galā atrodas biznesa augstskola "Turība."

Jau kopš viduslaikiem Pārdaugavā pilsētnieki bija iecienījuši veidot muižiņas, kas kalpoja kā vasaras atpūtas vietas, kad viņi vēlējās izrauties no piesmakušajiem pilsētas mūriem. Atšķirībā no pilsētas saspīestības un pārblīvētības, Pārdaugavā bija daudz labvēlīgāki dziednieciskie apstākļi, un tur pakāpeniski sāka veidoties visai pilsētai nozīmīgas ārstniecības iestādes. M. Šēnfelds Atgāzenes muižā 1987. gadā bija izveidojis „Šēnfelda nervu klīniku” un sanatoriju „Atgāzene”, kas bija viena no pirmajām šāda tipa medicīnas iestādēm Pārdaugavā. Savam laikam šī ārstniecības iestāde bija moderni celta un labiekārtota, tanī bija paredzētas vietas 60 pacientiem. Tagad šīs ēkas adrese ir Vienības 87/89. Blakus gruntsgabalā Atgāzenes ielā 24a pagājušā gadsimta 20. un 30. gados darbojās Dr. L. Šēnfelda, vēlāk E. Šēnfeldes nervu klīnika un sanatorija, kas dibināta 1917. gadā. Abi gruntsgabali līdz 20. gs. 30. gadu beigām bija M. Šēnfelda mantinieku īpašumā, bet pēc II pasaules kara šeit izveidoja Baltijas kara apgabala kara hospitāļa rehabilitācijas nodaļu. Daļā bijušās Atgāzenes muižas teritorijas tagad ir ierīkots

---

32 Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 63. lpp.

33 Turpat. – 170. lpp.

SIA „Rīgas satiksmes Autosstāvvietas” birojs.³⁵

Atgāzenes dzelzceļa stacija savu vārdu ieguvusi 1930. gadā, kad tika mainīts Ģimnastikas ielas pietātnes nosaukums. 2007. gada septembrī vecā stacijas ēka nodega, tagad tās vietā slejas maza, koši dzeltena būdiņa. Stacijas apkārtnē mēdz ganīties romu zirgi. Reizēm arī varot vērot kolorītas zirgu izjādes. Atgāzenes zirgi ir slaveni - viņi ne vien piedaloties zirgu sacensībās, bet to vārds arī rotā 2006. gadā iznākušo Ingas Ābeles dzejas un dzejprozas krājumu "Atgāzenes stacijas zirgi."

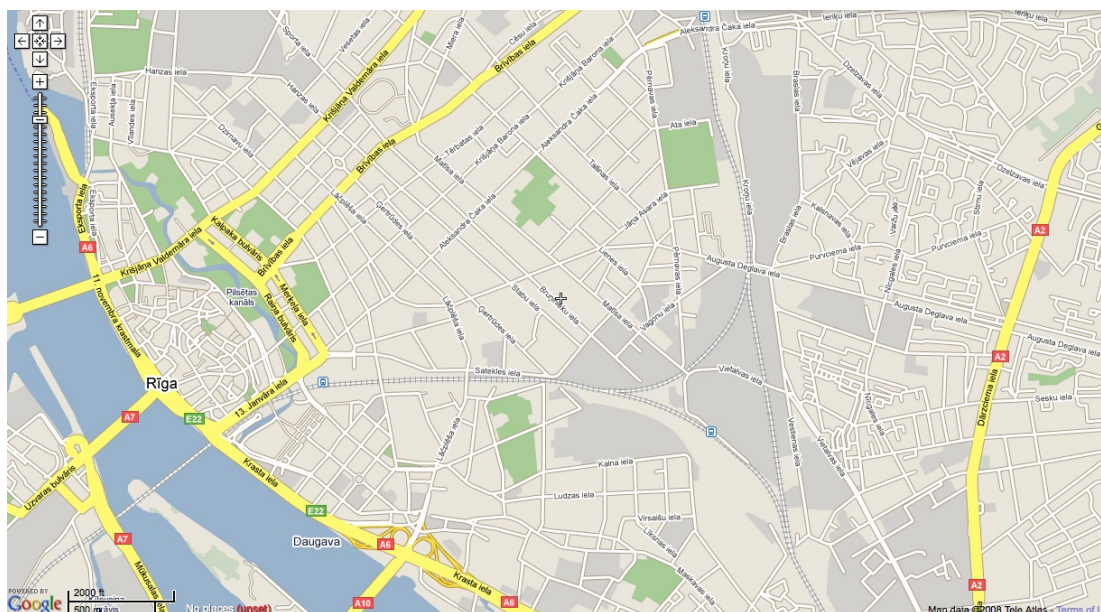
Lai arī Atgāzeni no visām pusēm ieskauj satiksmes maģistrāļu loks, tomēr šinī pilsētas daļā joprojām slēpjas pagājušā gadsimta sākuma nesteidzība un Pārdaugavas šarms.

---

34 Turpat. – 196. – 197. lpp.

35 Turpat.

AVOTU IELA

Avotu ielas apkaime atrodas Latgales priekšpilsētā un to ieskauj Artilērijas, Krāsotāju, Lienes, Avotu, Deglava iela, Dzelzceļa loks, Dzelzceļš, Dzirnava iela un A. Čaka iela.

Viduslaiku Rīgai savas ģeogrāfiskās situācijas dēļ bija tendence attīstīties austrumu virzienā, tāpēc arī Avotu ielas apkaime bija viena no pirmajām, kas nonāca Rīgas pilsētas administratīvajās robežās. Tāpat šo procesu ietekmēja pilsētas fortifikāciju sistēmas attīstība. Loks ap Rīgas mūriem līdz tagadējai Dzirnava ielai bija iekļauts pilsētā jau 17. gs. vidū. Atsevišķas mūsdienu Avotu ielas apkaimes daļas pilsētai tika pievienotas jau 17. gs otrajā pusē, kad zviedru vadībā notika Rīgas fortifikāciju sistēmas pārbūve un centieni Rīgas aizsargmūru tuvumā izveidojušos priekšpilsētas iekļaut vienotā pilsētas sistēmā. Zviedru laika kartogrāfiskajos materiālos var redzēt, ka aiz pilsētas mūriem un nocietinājuma sistēmā ietilpstošajām palisādēm loku metusi Speķupīte, bet aiz tās bijuši smilšu uzkalniņi, kuri arī kalpojuši fortifikācijas nolūkiem. Pilsētai attīstoties un nocietinājumu lokam atvīrtoties aizvien tālāk no Iekšrīgas, tika mainītas arī priekšpilsētu administratīvās robežas. 1786. gadā jau visa Avotu ielas apkaime atradās Maskavas priekšpilsētas sastāvā.

Aiz Iekšrīgas mūriem līdz pat 19. gs. vidum bija atļauts būvēt vienīgi koka ēkas. Turklāt pilsētai tuvāk esošo koka apbūvi kara gadījumā allaž nodedzināja. Pēc pēdējās priekšpilsētu nodedzināšanas 1812. gadā ielu tīkls tika atjaunots, un tāds tas galvenajos

vilcienos ir saglabāties līdz pat mūsdienām.³⁶

Pilsētai attīstoties, blīvākā apbūve Avotu ielā sākās jau 19. gs 40. gados. Pats nozīmīgākais posms Rīgas centra apbūves attīstībā sākās 19. gs. vidū pēc Rīgas cietokšņa likvidēšanas. Kopš 19. gs. 60. gadiem viduslaiku Rīgu sāka pārstrādāt pilsētas galvenā arhitekta Johana Daniela Felsko vadībā, kā rezultātā Rīga kļuva par modernu pilsētu. Viens no galvenajiem pasākumiem bija vaļņu nojaukšana, kas notika 1857. - 1864.gadā. To vietā izveidoja bulvāru loku, paplašināja kanālu un izveidoja apstādījumus. Norakto vaļņu smiltis tika izbērtas arī Avotu ielas apvidū, tādējādi padarot pilsētībūvniecības prasībām piemērotāku reiz purvaino zemi.

Jāatzīmē, ka Avotu ielas nosaukums cēlies no dzeramā ūdens avotiem, kas atradušies purvainajā zemienē 18./19. gs. aizbērtās Daugavas attekas Speķupītes augšgalā tagadējās Avotu un Ernesta Birznieka – Upīša ielas apkaimē, kas senāk dēvēta par zosu ganībām. Viduslaiku Rīgas pilsētnieki mēdza aiz pilsētas mūriem ierīkot sakņu dārzus, kas kalpojuši par papildus uztura avotu. Zināms, ka arī zosu ganību apkārtnē vēl jaunajos laikos atradušies pilsētnieku dārzi.

Sākumā ir bijušas veselas divas Avotu ielas – Mazā Avotu iela (*Sprengstr., Kl.*) - tagadējais Avotu ielas posms no Lāčplēša ielas līdz Ģertrūdes ielai – un Lielā Avotu iela (*Sprengstr., Gr.*) - iepriekšējās ielas turpinājums līdz Smilšu kalnos ierīkotajai Helēnas (tagadējai Lienes) ielai. Adrešu grāmatā Avotu iela parādās 1801. gadā. 1885. gada 18. martā ielai pievienota L. Fūrmaņa iela (*Gr. Fuhrmann Str., Bolšaja Jamskaja*), kas pirmoreiz minēta 1810. gada adrešu grāmatā.³⁷

Laika gaitā Avotu ielas namu pirmajos stāvos ir atradušās visdažādākās bodītes. Šeit darbojušās arī daudzas konfekšu un makaronu fabrikas, maiznīcas, traktieri un restorāni, foto darbnīcas, grāmatu spiestuves un neskaitāmu žurnālu izdevniecības, dažādas biedrības, skolas un pat muzejs, ziepju un spodrināšanas līdzekļu ražotnes, tālāk no centra atradās arī „smagākas” ražotnes – mēbeļu, ķēžu, zemkopības rīku darbnīca, metāla lietuve, slīpētava un niķelētava.

Avotu ielas apkaimē 19. gs otrajā pusē dominēja zema koka apbūve. Mūra nami šeit parādījās tikai gadsimta nogalē. Mūsdienās apkaime var lepoties ar milzum lielu arhitektūras pieminekļu skaitu. Rajons Avotu ielas ZR pusē pieder UNESCO aizsardzībā esošajam Rīgas vēsturiskajam centram, bet apkaimes pērējā daļa – tā aizsardzības jeb „buferzonā,” kas arī ir pakļauta apbūves ierobežojumiem. Pamatā līdz mūsdienām

³⁶ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 15.lpp

³⁷ *Turpat*, 222.lpp.

saglabājušās Avotu ielas apkaimes ēkas, kas celtas 19./ 20. gs mijā un 20. gs. sākumā. Šeit raksturīga vēlīnā jūgendstila arhitektūra, daudzviet rajonā līdz mūsdienām saglabājusies arī senā koka apbūve, kas gan pārsvarā ir ļoti bēdīgā stāvoklī. Šie koka nami galvenokārt tika būvēti strādniekiem, kuri Rīgas industrializācijai sākoties, lielā skaitā sāka ieplūst pilsētā. Tomēr šinī apkaimē sastopamas arī koka ēkas, kas var lepoties ar izsmalcinātu ornamentāciju un barokāliem tornīšiem.

Apkaimes DA daļa starp Valmieras ielu un dzelzceļa loku jau izsenis ir veidojusies par pilsētas industriālo zonu. Tagad te atrodas tādi uzņēmumi kā "Rīgas piensaimnieks," tekstila uzņēmums "Klippan Saule" (senāk "Saule"), stikla rūpnīca "Grīziņkalns," kas dibināta 1927. gadā ar nosaukumu "Fenikss", bet padomju gados pārsaukta par "Komunārs." Šeit izvietoti arī gāzes rezervuāri.

Avotu ielas apkaime jau izsenis bijusi slavena ar to, ka mīlu šeit var nopirkt par naudu. „1911. gadā Avotu ielas namīpašnieki iesniedza pilsētas valdei lūgumu mainīt ielas nosaukumu, jo tas saistījās ar publiskajiem namiem. Viņi saņēma atteikumu, jo „nepatīkamais fakts, kas saistās ar šo ielu, aizmirsīsies ātrāk, nekā iedzīvotāji pieradīs pie jaunā nosaukuma.”³⁸

Avotu ielas apkaimi ZR ieslēdz vēl viena kolorīta Rīgas iela – Marijas iela. Jau 1794. gada Rīgas pilsētas plānā redzamas projektētās ielas kontūras. Tā ar nosaukumu Jaunā iela (*Neustr., Novaja ul.*) minēta 1810. gada Rīgas adrešu grāmatā, kur aprakstīta ielas situācija: sākas no Dzirnāvu ielas un turpinās Smilšu kalnu virzienā. 1860. gadā šī iela nosaukta Marijas vārdā – par godu Krievijas cara Aleksandra II sievai Marijai.³⁹ Vācu okupācijas laikā Otrā pasaules karā iela tika pārdēvēta par *Kaplakstr.*, bet vēlāk par *Pleskauer Str.* No 1950. gada tā tika saukta par Suvorova ielu. Avotu iela šodien atdala Marijas ielu no Čaka ielas.

Avotu ielas apkaimē pie Čaka ielas atrodas arī Ziedoņdārzs. Līdz 20. gs. 30. gadu sākumam šinī vietā atradušās kazarmas, Intendantūras galvenās mantu noliktavas taras nodaļa, munīcijas nodaļa un vecu mantu noliktava un Intendantūras remontdarbnīcas. 20. gs. 30. gados ēkas tika nojauktas. Neapbūvētajā laukumā aiz noliktavu ēkām ziemā darbojās slidotava, svētkos (Ziemassvētkos un Lieldienās) rīkoja tirdziņus ar karuseli un atrakcijām. Artilērijas un Marijas ielu stūrī 30. gadu sākumā vasarās darbojās „Zooloģiskais cirks „Konrado” ar zvērnīcu, kurām, piemēram, 1931. gadā bijis ap 200 zvēru. 1937 – 1939. gadā šajā teritorijā ierīkoja publisku parku – Ziedoņa dārzu ar bērnu

³⁸ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 222. lpp

³⁹ Ārgalis A. *Rīga*. – R., 2001. – 43.lpp

rotaļu laukumu un paviljonu (arhitekts A. Krūmiņš). Ziedoņdārzā ierīkots arī bradājamais baseins. Dārza projektu izstrādāja Rīgas pilsētu dārzu direktors A. Zeidaks, kurš arī esot dārza nosaukuma autors. 1981. gadā uzstādīja A. Čaka pieminekli (tēlniece L. Zurgina, arhit. O. Ostenbergs).⁴⁰

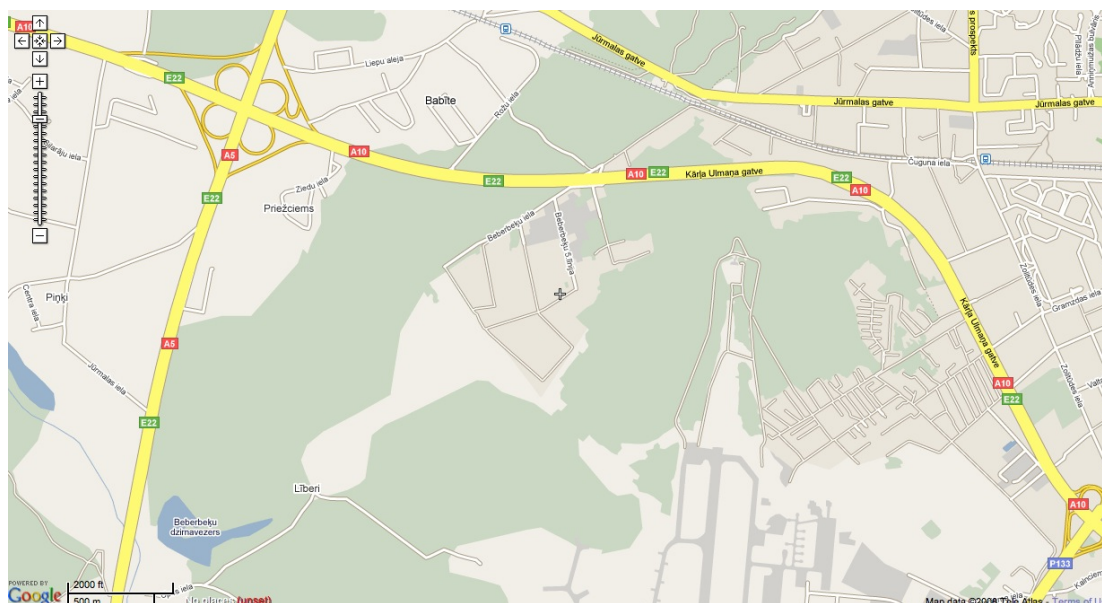
Ziedoņdārza platība ir 6,5 ha. Dārzs veidots gan ainaviskā, gan regulārā stilā, tam raksturīgi plaši zālieni, lielas ziemciešu grupas, cirpti dzīvžogi. Galveno ceļu dekorē cilindrveidīgi cirptu Holandes liepu aleja. Tās perspektīvu noslēdz laukums ar strūklaku (tēlnieks M. Lange, arhit. V. Zaķis), rozāriju, paviljonu (arhit. V. Zaķis).⁴¹

---

⁴⁰ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 119. – 120.lpp.

⁴¹ *Enciklopēdija Rīga*, Jērāns P. (galv. red.). R., 1988. – 748.lpp.

BEBERBEĶI

Beberbeķi – apkaime iekļauta Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā 1922. gada 24. oktobrī. Tās teritorijā ietilpst apkaime starp šādiem orientieriem: pilsētas robeža, Čuguna un Gaviezes iela, K. Ulmaņa gatve, paralēlā līnija Beberbeķu 5. līnijai, Krotas iela un līnija gar dzīvojamo masīvu.

Apkaimes nosaukums cēlies no *Neriņas* upītes, kas kādreiz tika dēvēta *Bebra* vārdā un atradās vidus kalnu(kāpu rindu) purvā, lejasvācu valodā šo vietu apzīmēja ar *Beberbbeke*⁴². Beberbeķu apkārtnes muižu zemes atradās pie Kurzemes hercogistes robežām, 16./17. gs. mijā tā sākās tūlīņ aiz Kalnciema ceļa līdz Lielupei pie Gātes iztekas⁴³. Tāpat Beberbeķi ilgu laiku bijis stratēģiski svarīgs punkts Kalnciema ceļā, no kura pēcāk varēja doties uz Sloku gar Babītes ezera dienvidu krastu.

Beberbeķi atradās to Rīgas lauku mežu teritoriju vidū, ko pāvesta sūtnis Modenas Viļums 1225. gadā ierādījis Rīgas pilsētai⁴⁴. Ir zināms, ka jau viduslaikos Beberbeķu ezera apkārtnē bija namnieku pļavas un lauki, kā arī muižiņas, piemēram 1565. gadā⁴⁵, taču pirmā reize, kad tiek pieminēta konkrētas muižiņas, ir meklējama 16. gs. beigās. Pie

⁴² Broce J.K. Rīgas priekšpilsētas un tuvākā apkārtnē. 2. sējums. Sēj. red. Zeids T.- Rīga : Zinātne, 1992. - 329.lpp.

⁴³ Jakovļeva M. Robežas un administratīvais iedalījums Latvijas teritorijā 16. gs. otrajā pusē un 17.gs.// Latvijas zemju robežas 1000. gados. Rad. Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1999.- 105.lpp.

⁴⁴ Kempelis G. Rīgas pilsētas zemju nomnieki// Rīga kā Latvijas galvaspilsēta.- Rīga: Latvijas kultūra, 1932. -332.lpp.

⁴⁵ Šterns I. Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas// Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. 1. sēj.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1998.-371.lpp.

Neriņas upītes atradās muižas, kuras piederēja Rīgas patricietim L.Cimmermanim. Vēlāk 1587. gadā viņa pēcnācēji divas no muižiņām pārdeva *Rīgas varkaļu cunftes* meistaram H.Veteram, kurš iegādājās vēl pāris tuvējos īpašumus. 1662. gadā H.Veters nopirka arī neapdzīvoto *Baložu sētu* un ierīkoja ūdensdzirnavas. Tās ne tikai pārstrādāja graudus, bet arī darbināja vara apstrādes- manufaktūras ierīces līdz 1702. gadam, kad dzirnavas tika pārdēvētas par *Kuperšmīda* muižu un nonāca Rīgas pilsētas īpašumā. 1742. gadā muižiņai pievienoja arī *Šulca* jeb *Skultes muižu* un ierīkoja *Mūra* krogu. Dzirnavu ēkas kritiskais stāvoklis 1757. gadā pamudināja uz jaunu dzirnavu celtniecību⁴⁶.

1776. gadā Beberbeķu muiža nonāca Rīgas pilsētas īpašumā, apvienojot sīkās namnieku – *Rīgemaņa, Ekes, Hovena, Šulca, Kuperšmīda, Drustu* – muižiņas un izveidojot jauno *Beberbeķu* patrimoniālmuižu. 1776. gadā muižas saimniecība bija iespaidīga, to apkalpoja 16 zemnieku sētas, bet ar ienākumiem papildināja četri krogi. Nedaudz vēlāk 1805. gadā, kad muižai pievienoja arī daļu no netālās Piņķu muižas zemnieku sētām, tās saimniecības pārziņā bija 38 zemnieku sētas, trīs krogi, ūdensdzirnavas un divas pusmuižas. Zemnieki, kuri galvenokārt nodarbojās ar lauksaimniecību, bija pietiekoši turīgi, lai ar muižas īpašniekiem norēķinātos naudā⁴⁷. Vēlāk šī situācija mainījās, pēc pirmā pasaules kara, kad tika izmainītas nomas maksas pilsētai, Beberbeķu un citi apkaimes zemnieki 1927.

gada vasarā iesniedz 7 lūgumrakstus ar lūgumu izskatīt šīs sūdzības bezpartejiskiem cilvēkiem: „*Sūdzības rakstos minēts, ka 1927. gada 27. aprīlī tie noturējuši Beberbekas muižā sapulci un konstatējuši, ka Rīgas pilsētas zemju nomnieki nonākuši vēl līdz šim nepiedzīvotā kritiskā stāvoklī, ko radījuši pārmērīgi augstās nomas un nedzirdēti smagie nomas noteikumi. Salīdzinot ar priekš kara nomām, tās pieaugušas vairāk kā trīskārtīgi turpretim ražošanas spējas mazinājušās vairāk kā uz pusi.*”⁴⁸ Par saimniecības panīkuma iemeslu var minēt Pirmā pasaules kara postījumu sekas. Pirmās Latvijas brīvvalsts laikā šajā teritorijā turpināja pastāvēt dažādas saimniecības un lauku sētas: „*Vēl gadus 30-40 atpakaļ katru trešdienu un sestdienu Rīgā iebrauca apkārtējās lauku saimnieces ar svaigu pienu, balti noberztās koka mucīnās, no kurām pārdeva to uz ielām saviem patērētājiem un viesnīcām (vīnūžiem). Nevar teikt, ka šī Rīgas braukšana, kas ilgusi vairākus gadsimtus, būtu visur pacēlusi Rīgas apkārtnes saimniecību labklājību un izglītības*

---

46 Broce J.K. Op. cit.- 330.lpp.

47 Broce J.K.Op. cit. -329.lpp.

48 Ķempelis G. Op. cit. -224.lpp.

*līmeni. Ar koppienotavu ierīkošanu tagad šis piena piegādes veids gandrīz izbeidzies.*⁴⁹”

Par apkaimes kontingentu liecina atspoguļotie notikumu attiecīgā laika periodikā, kad Beberbeķu ielā 2 īrnieks Jūlijs Kotka nozadzis saimniecei cūku dzeršanai⁵⁰ vai kad Beberbeķu ielas 38 sētā atrasta nedzīva, pamesta, jaunpiedzimusi meitenīte⁵¹.

Pašreizējā apkaime ir tikai pavisam neliela daļa no kādreizējās *Beberbeķu* muižas teritorijas. Tās labajā pusē atrodas priežu mežs ar kāpu joslu, bet tālāk ceļš caur *Līberiem* ved uz *Beberbeķu dzirnavu ezeru*. Gar apkaimes robežu no Beberbeķu ielas uz augšu atrodas *Beberbeķu dabas liegums*. Dabas liegums savu statusu ieguva 1977. gadā. Dabas aizsardzības pārvalde, izceļot dabas vērtības norāda: ”*Teritorija izveidota bioloģiski vērtīgu priežu audžu aizsardzībai. Dominē priežu sils un priežu mētrājs, daļu no tiem veido vecas vērtīgas priežu audzes. Dabas parks ir nozīmīga vieta arī galvaspilsētas iedzīvotāju rekreācijai un izglītībai.*”⁵² Rīgas pilsētai tuvējais dabas parks ir aprīkots ar atpūtas soliņiem un ērtām pastaigu takām, tāpat daudzi rīdzinieki ir iecienījuši vasaras peldi *Beberbeķu dzirnavu ezerā*. Beberbeķu meža piedāvātais dabas baudīšanas prieks bijis pazīstams arī senāk, kad 19. gs. beigās Konstantīns Metings vienā no populārākajiem Rīgas ilustrētajiem ceļvežiem vācu valodā aprakstīja kājāmgājēju maršrutus pa Slokas ielu līdz *Pūpei* jeb *Krējuma* krogam, kurā pamieļojies var doties tālāk uz Piņķu baznīcu vai arī ”*cauri skaistam, vecam mežam uz jauko Beberbeķi un no turienes tālāk uz Babītes ezeru, uz mūsu Rīgas Elerado. Naski ejot Beberbeķe sasniedzama 3/4 stundās. Atspirdzinājums (piens un maize) pieejams turienes ūdensdzirnavās.*”⁵³

Beberbeķu vārds vēl nesenā pagātnē piešķirts 2007. gada 22. septembrī iesvētītajiem⁵⁴ karavīru kapiem Beberbeķu mežā Babītes pagastā Piņķos. Tur tika pārapsvegti Rīgas reģionā un Latvijas centrālajos un dienvidu rajonos Otrajā Pasaules karā kritušie vācu karavīri.

Beberbeķu iela ir pašreizējās apkaimes teritorijas lielākā iela, kurai šāds nosaukums piešķirts jau 1910. gada mirtiesneša iecirkņu ielu sarakstā⁵⁵. Sākotnēji iela bez pārtraukumiem vedusi no Slokas ielas līdz pat Beberbeķu apkaimes galam, iezīmējot

⁴⁹ Ķempelis G.Op. cit. -333.lpp

⁵⁰ Galvas pilsēta// Latvijas kareivis. 1925. 9. marts. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

⁵¹ Galva pilsēta// Latvijas kareivis. 1925. 29. janvāris. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

⁵² Beberbeķu dabas parks. Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapa. <http://www.dap.gov.lv>

⁵³ Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. Pārdaugavas iedzīvotāji 19.gs. beigu un 20.gs. sākuma atklātnēs. Rīga : Zinātne, 1998. -178.lpp.

⁵⁴ Bundesvēra ģenerālinspektora vizīte sakarā ar karavīru kapu „beberbeķi” iesvētīšanu// latvijas vēstniecības rīgā mājas lapa. Vācijas vēstniecības rīgā mājas lapa. [Http://www.riga.diplo.de](http://www.riga.diplo.de).

⁵⁵ Beberbeķu iela/ Rīgas ielas: enciklopēdija. 2. sēj. Sagat. Zalcmanis R., u.c.- Rīga: Priedaines, 2008.

pilsētas robežu, bet vēlāk, tā tika sadalīta posmos, piekāpjoties lielo maģistrāļu- Kārķļa Ulmaņa un Jūrmalas gatvei, kā arī dzelzceļam. Septiņas no apkaimes ielām ir nosauktas vārdos – Čuguna, Nīgrandes, Virgas, Gaviezas, Krotas un Turlavas – pārējām deviņām 1926. gadā tika piešķirts Beberbeķu līniju nosaukums.

Starp Beberbeķu 6. un 5. līniju uz Beberbeķu ielas redzamas iespaidīgas, novārtā pamestas un daļēji izdauzītu stiklu izraibinātas siltumnīcas. Kādreiz tās bija 1969. gadā dibinātā Rīgas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas Labiekārtošanas pārvaldes uzņēmuma *Rīgas zieds 11. iecirkņa* pārziņā, celtas 1979. gadā. *Rīgas zieds* bija viens no lielākajiem zemstikla rožu kultivēšanas uzņēmumiem, kas loloja ne tikai vairāk kā 40 dažādu šķirņu ziedus, bet arī koku un krūmu stādus audzēšanai⁵⁶.

Apkaimes apbūve ir ļoti neviendabīga – līdzās nelielajiem mazdārziņiem un pavisam necilajām būdiņām, kurās cilvēki mitinās arī ziemā, ir atrodamas lielas, agrāk vai vēlāk celtas, pārsvarā divstāvu savrupmājas ar iežogotu dārza teritoriju. Iespējams, ka tieši dabas tuvums ir par iemeslu, kāpēc pēdējos gados ir intensificējusies privātmāju apbūve šajā rajonā, piemēram, 6. Beberbeķu līnijas galā un Krotas ielas sākumā. Interesanti, ka ievērojamais pirmās Latvijas brīvvalsts pilsētas attīstības plāna veidotājs Arnolds Lamze jau 1930. gados norādīja⁵⁷ uz Beberbeķu priekšrocībām, uzsverot, ka tā būtu viena no vietām, kur būvēt skaistus mājokļus.

Lai padarītu pieejamāku un draudzīgāku *Beberbeķu dabas parka* atpūtas vietu un patīkamāku vietējo iedzīvotāju pārvietošanos pa Beberbeķu ielu, Rīga Domes Satiksmes departaments, atbildot uz iedzīvotāju lūgumu, ir uzsācis gājēju tilta celtniecības darbus pār K.Ulmaņa gatvei. Tāpat, neraugoties uz netālo lidostas atrašanās vietu, Beberbeķu apkaime kļūst aizvien vilinošāka dzīvošanai, jo „2007.gadā tika atklāts jauns autobusa maršruts Nr.27, lai Beberbeķos dzīvojošie skolēni varētu droši nokļūt tuvākajās mācību iestādēs Imantā un Zolitūdē un Beberbeķu iedzīvotāji varētu apmeklēt tirdzniecības vietas un medicīnas iestādes.”⁵⁸

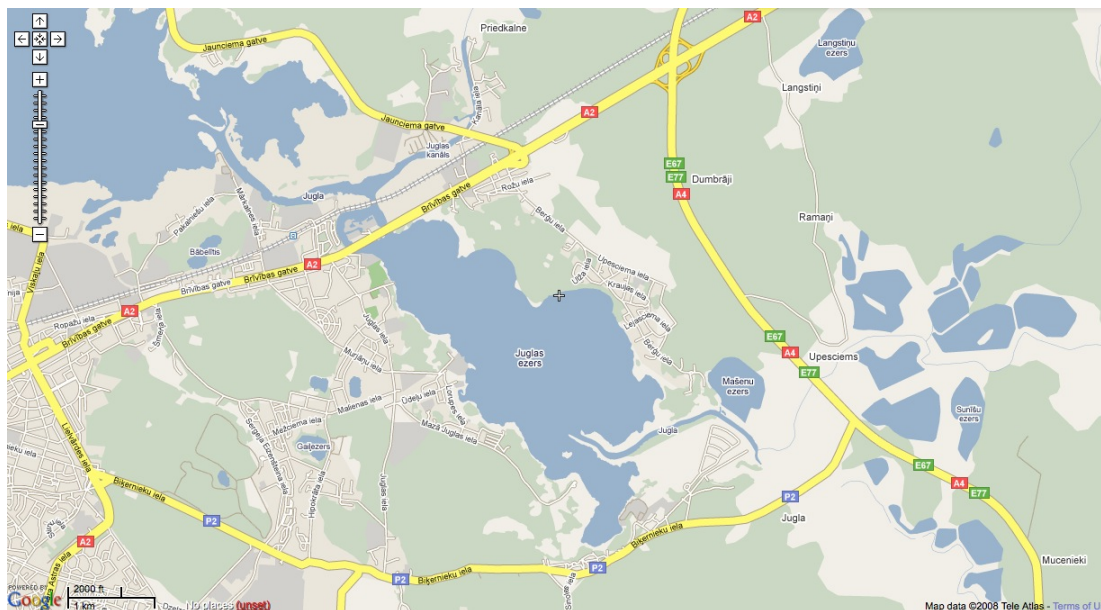
---

⁵⁶ Rīgas zieds// Rīga. Enciklopēdija. Galv. red. P. Jērāns. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988.

⁵⁷ Lamze A. Lielrīgas teritorijas problēma//Rīga kā Latvijas galvaspilsēta.- Rīga: Latvijas kultūra, 1932.- 798.lpp.

⁵⁸ Mareks Ivans. Satiksmes ierobežojumi Kārļa Ulmaņa gatvē pie Beberbeķu ielas// Rīgas pašvaldības portāls.<https://www.riga.lv/>

BERĢI

Berģi ir apkaime Rīgas Vidzemes priekšpilsētā, kas iezīmē arī galvaspilsētas robežu. To norobežo – Brīvības gatve, Padambis, Juglas ezers, Upes gals, Juglas upe (saukta arī par Berģupi) un jau minētā Rīgas pilsētas robeža. Līdzīgi kā pārējās pierobežas apkaimes arī Berģi veido vienotu veselumu ar Garkalnes pagasta apkaimi, demonstrējot, ka cilvēciskais faktors tomēr ir būtiskāks par administratīvām formalitātēm. Berģu apkaime, kas aizņem 570, 6 ha Rīgas teritorijā tika iekļauta tikai 1974. gada 16. augustā. Līdz tam šī teritorija bija pazīstama kā Berģu ciems. Iekļaujot ciemu Rīgas pilsētas teritorijā, tam pievienoja arī kādreizējo pilsētas administratīvo robežu – Baložkalnu un Juglas ciemu⁵⁹. Rajons ap Baložkalnu tomēr funkcionē nedaudz atrauti no Berģiem, kas atrodas ap Berģu ielu līdz Upesciema ceļam.

Pati Berģu vēsture būtībā saistāma ar vācu krustnešu ienākšanu Latvijas teritorijā, kaut arī pirms tam cauri šai vietai stiepās ceļš uz Krievzemi. 1221. gadā starp Ķīšezeru un Juglas ezeru sāka celt dambi, kas noteica visas apkārtējās teritorijas attīstību. Šī teritorija bija applūstoša un zema. Tomēr dambja vēsture daudz būtiskāk saistīta ar citas Rīgas apkaimes – Bukultu vēsturi. Tomēr visriņķī *Via Magnia* – jebšu Rīgas-Pleskavas ceļam radās ciemati. Pirmais tilts pār Juglas ezeru šeit atradies jau 1668. gadā. Par apdzīvotību Baložos ir saglabājušies dati no 1545. gada, kad pilsētas pievārtē tika ierīkota muiža, kas piederēja kādam

⁵⁹ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988, lpp – 209.

Lorenkam Oktenam. No 16. gs. nekas gan nav saglabājies, taču pazīstamāks ir saimniecības nākamais īpašnieks – Bonaventura Millers, kas šeit saimniekoja kopš 1625. gada un deva muižai arī savu vārdu. Bonaventuras muiža pazīstama arī kā Baložu muiža, kuras nosaukums atvasināts no namnieka Jāņa Baloža vārda, kas šeit apmeties ap 1780. gadu. Pēdējais muižas īpašnieks bija barons fon Volfs, kas īpašuma tiesības ieguva 1823. gadā⁶⁰

Līdz 1863. gadam Baložkalns bija Rīgas pilsētas administratīvā robeža, tāpēc arī Rīgas apkaimes vēsture saistās ar nostāstiem par degvīna kontrabandu, ko nedrīkstējuši galvaspilsētā ievest. Zināms, ka zviedru laikos 18. gadsimtā Baložkalnā ierīkota arī pasta stacija – *Vecpasts*, kas darbojās līdz 19. gadsimta vidum⁶¹. Šeit jāpiebilst, ka pasta stacijas veica stipri dažādas funkcijas, šeit atradās krogs, kur ceļinieki varēja atpūsties vai arī samainīt zirgus, lai turpinātu ceļu. Šī ēka, lai arī pārbūvēta vēlākos laikos, ir saglabājusies arī līdz mūsdienām un šodien atrodas Kaktusu ielā 6, ēkā, kur šodien atrodas Rīgas Bergu bibliotēka. Ēkas kopskatu traucē padomju laikos pieceltais otrais stāvs. No 18. gadsimta saglabājusies arī dzīvojamā ēka Laimas ielā 1.

Savukārt Baložkalnā 1870. gadu atradusies spirta dedzinātava. 19. gs. beigās, 20. gs. sākumā abpus tagadējai Brīvības gatvei atradušies daudzi krogi, piemēroti visiem sabiedrības slāņiem, kas reizēm ieguvuši arī visnotaļ nelāgu slavu

1936. gadā Bonaventuras muiža tika pārvietota uz Brīvdabas Etnogrāfisko muzeju, kas atrodas pašā Brīvības gatves galā, Juglas ezera krastā⁶², un uzskatāms par ievērojamāko ēku kompleksu Bergos. Brīvdabas muzeja aizsākumi meklējami 19./20. gs. mijā, pēc Latviešu biedrības dibināšanas 1868. gadā. Biedrības Zinību komisija pamazām izveidoja ievērojamu etnogrāfisko materiālu kolekciju, kurai bija nepieciešams atrast eksponēšanas vietu. 1896. gadā notika X Viskrievijas arheoloģijas kongress, kura ietvaros pie tagadējā Nacionālā teātra arī tika eksponēta latviešu etnogrāfiskās kultūras izstāde. No šīs ekspozīcijas arī izauga tiem laikiem traka ideja – veidot etnogrāfiskās kultūras muzeju. 1913. gadā Latviešu biedrība izsludināja muzeja ēkas metu konkursu, taču iejaucās I pasaules karš, pēc kura biedrība visu savu kolekciju nodeva jaundibinātās Latvijas valsts Mākslas un kultūras departamentam. 1924. gadā arhitekts Pauls Kundziņš nāca klajā ar ideju

---

⁶⁰ <http://www.1201.lv/history/etno/>

⁶¹ Lancmanis Z. Jugla un apkaime. 1930, Rīga, lpp – 6.

⁶² www.virmus.lv

izveidot Etnogrāfisko brīvdabas muzeju, uz kuru no visiem Latvijas novadiem ar laiku pārvestu un no jauna uzstādītu senas celtnes. Jau 1928. gadā tika uzstādīta pirmā senceltne⁶³. Šodien to ir vairāk par simtu, atkārtojot visu Latvijas novadu tipisko apbūvi, to starp arī minoritāšu sētas – vecticībnieku sēta, krievu sēta, tāpat te izveidots Priedes krogs, kur šodien siamnieko uzņēmums LIDO, dažādu konfesiju baznīcas un Latgales krucifiksi, visdažādākās saimniecības ēkas, hernhūtiešu sanāksšanas nams u.tml. Muzeju iespējams apmeklēt arī virtuāli www.virmus.lv.

Juglas ciema (Juglas parka) apbūve aizsākās 20. gs. 20. gados pēc agrārās reformas, pilsētplānotājiem iedvesmojoties no Mežaparka apbūves un skaistās apkaimes veidošanās. Apkaime tika sadalīta 1500 – 2000 m² lielos zemes gabalos un lēnā garā sāka apbūvēt. Apbūve turpinājās arī pēc Otrā Pasaules kara, un šodien Bergūs raksturo ekspanšīva mazstāvu dzīvojamā māju apbūve, atskaitot dažas daudzstāvu bloku mājas Rožu ielas sākumā un Bergu ielas galā⁶⁴. Padomju gados Baložkalnā ierīkots arī memoriāls Otrajā pasaules karā kritušajiem kareivjiem, kura bronžā atlietais kareivja cilnis, diemžēl zudis.

Izmantojot to, ka apkārtnē daudz neskartas dabas, svaigs gaiss un ezera tuvums, Bergos tika izveidotas nozīmīgas sociālas iestādes. 1964. gada augustā darbu sāka jaunuzceltais Latvijas PSR Sociālās nodrošināšanas ministrijas Personālo pensionāru pansionāts ar 180 vietām vēl toreizējā Bergu ciemā, kas administratīvi atradās Ādažu pagastā. Tā paša gada septembrī pansionātam tiek piešķirts nosaukums „Bergī”, kas vēlāk tiek nomainīts uz „Komunārs”. 1988. gada augustā pansionātam tika piešķirtas jaunas ēkas, kas no dzelteniem ķieģeļiem „atbilstoši padomju laika 80. gadu arhitektūras estētikai tika uzbūvētas turpat blakus. Vecos korpusus izremontēja, piemērojot bērnu pansionāta vajadzībām⁶⁵.

Sabrūkot Padomju Savienībai, tika mainīti arī sociālo iestāžu nosaukumi un pansionāts „Komunārs” 1991. gada 11. janvārī kļuva par sociālās nodrošināšanas pansionātu „Ezerkrasti”. Tā paša gada 1. oktobrī tiek veikta sociālā pansionāta un bērnu pansionāta „Bergī” reorganizācija un tiek izveidots

---

⁶³ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. Jūrmala, 2007.lpp – 393.

⁶⁴ <http://www.1201.lv/history/bergi/>

⁶⁵ www.sacezerkrasti.lv/?p=4220&pp=4543&lang=1046

„Pensionāru un bērnu aprūpes centrs Ezerkrasti”, kas ticis vēlreiz reorganizēts 1999. gadā un tagad pazīstams kā Sociālās Aprūpes centrs „Ezerkrasti”.

Arī pēc Latvijas Republikas atjaunošanas Bergos turpinās privāto dzīvojamo māju būvniecība. Tiek apgūtas kādreizējās mežu platības, arī applūstošas teritorijas. Te minams arī projekts „Gadalaiki”, kas paredzēja vairāku privātmāju, rindu māju un daudzstāvu dzīvojamo māju izbūvi Juglas ezera krastā, t.s. Zirdziņu pļavā un Juglas upītes krastā, applūstošās teritorijās. 2006. gada 9. novembrī tika izsniegta būvatļauja, kuru 2007. gada 30. martā Rīgas Domes Attīstības departaments apturēja pēc vairākkārtējām vietējo iedzīvotāju izveidotās biedrības „Berginieki” sūdzībām. Kamēr risinās ar šo būvniecību saistītā tiesvedība, „Berginieki” demonstrē draudzīgas apkaimes pastāvēšanu, organizējot kolektīvas talkas apkaimes sakopšanai, Kaimiņu dienas un citas kolektīvas svinības⁶⁶.

---

⁶⁶ www.berginieki.lv

BIERIŅI

Kā liela daļa Pārdaugavas apkaimju, arī **Bierīni** savu vārdu guvuši no muižas vārda, kas reiz te atradusies. 1922. gadā Rīgas pilsētas valde iesniedza zemes ierīcības orgāniem prasību Bierīņu muižas zemju nodošanai pilsētas apbūvēšanai un paplašināšanai.⁶⁷ Var uzskatīt, ka Bierīni pilsētas sastāvā nonāca 1924. gadā, kad notika lielākā Rīgas paplašināšanās tās vēsturē. Tomēr atsevišķas bijušās Bierīņu muižas zemes, kas atradās tuvāk Rīgai, bija iekļautas pilsētas sastāvā jau iepriekš. Savukārt liela daļa bijušās muižas zemes joprojām atrodas ārpus Rīgas robežām. Tā, piemēram, vecais Bierīņu centrs meklējams vietā, kur tagad ir Mārupes vidusskola. Trīsdesmitajos gados tika izveidots administratīvais rajons Bierīni, kas ietvēra sevī plašas teritorijas – daļu Petriņciema (rajons līdžās bijušajai Vecajai Bierīņu muižai ap tagadējo Upesgrīvas, Dauguļu, Brūkleņu ielām), Ozolciema (D daļu no bijušās Jaunās Bierīņu muižas ap tagadējām Cēres, Sējas, Sīpeles ielām) un Vecā Lēģerlaukuma teritoriju abpus Liepājas ielai R no dzelzceļa, kā arī bijušo Grāves (Borherta) muižas zemes.⁶⁸

Aiz Māras ezera, Mārupītes un tajā ietekošo strautu krastos atradās Bierīņu muiža, kas tika saukta arī par Cimmermaņa vai Liepmuižu (*Lindenruh*). Laikā no 17. gs. beigām līdz

67 *Rīgas pilsēta un agrārreforma*, Līventāls T. (sak.) – R., 1924.g. – 125.lpp.

68 *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 45.lpp.

apmēram 19. gs. 80. gadiem netālu no Rīgas toreizējām dienvidu robežām, veidojās plašs (līdz 3000 ha) zemes īpašums ar savu administratīvo centru, ko sauca par *Lindenruh* (latviski “Liepmuižu”). Tā piederēja vienam atzaram no plašās fon Rautenfeldu dzimtas. Rautenfeldu majorātmuižas Bierīņu zemnieki 18. gs. skaitījušies Piņķu draudzei piederīgi. *Lindenruh* muižu centri, vienkāršāk — pašu "muižu", patiesībā bija divi, un tie oficiālajos dokumentos konsekventi par Bierīņu muižām tika dēvēti tikai pēc Latvijas valsts izveidošanās.⁶⁹

Senāk Vecās Muižas apkārtni ieskāva priežu meži un kūdras purvi, bet, kad meži tika izcirsti un zeme vairs nav derējusi medību centra vajadzībām, nācies būvēt jaunu muižas ēku. Jaunais muižas centrs ap 1870.gadu uzcelts daudz tuvāk Rīgai, Mārupītes un tās attekas ielokā, tagadējā Kantora ielā 10. Ēka atradusies cieši pie ceļa no vecās *Lindenruh* (Bierīņu) muižas uz Rīgas pilsētu. No šīs vietas ērti varēja pārvaldīt jaunākos, jau Rīgā atrodošos izrentētos zemes gabalus. Jaunajai Bierīņu kungu mājai otrpus Mārupītei un Kantora ielai tika uzcelts muižas pārvaldes kantoris, kas devis nosaukumu Kantora ielai. Netālu no galvenās ēkas atradies zirgu stallis — kūts ar 2 dzīvojamajām telpām. Turpat bijusi arī neliela kalpotāju dzīvojamā mājiņa. Muižas komplekss kā īpašnieku vasaras mītne kalpojusi vismaz līdz Pirmajam pasaules karam. 1938.gadā staļļa guļbūve nojaukta, bet kalpotāju mājai piebūvēti malkas šķūnīši.⁷⁰

Jaunajā Bierīņu muižas ēkā gadu desmitiem bijuši komunālie dzīvokļi. Šodien jaunās Bierīņu muižas ēkas stāvoklis raksturojams kā apmierinošs. Māja un zeme ap to tagad ir atdots tās īpašnieku pēctečiem – Rautenfeldu ģimenei, daļa jau pārdota jauniem īpašniekiem. Ilgāku laiku šis Rīgas koka apbūves liecinieks bija pilnīgi aizmirsts un gandrīz vai pazaudēts. Bierīņu muižu dažus gadus atpakaļ gluži nejauši “no jauna atklājis” LZA akadēmiķis Jānis Freimanis, interesējoties par saviem senčiem.

Uz plašajām Bierīņu muižas zemēm senāk ir atradušās vairākas muižiņas. „Gleznainā vietā starp divien strautiņiem, kas ietecēja Mārupītē, atradās Beijera, vēlākā Heinrihsona muižiņa. Pretī Heinrihsona muižiņai uz Rīgas pusi Mārupītes krastā bija Ūlenbroka muiža. Pie šīm muižiņām Mārupītes krastos 19. gs. vidū rīdzinieki mēdza svinēt Līgo svētkus.”⁷¹

Pēc Broces zīmējumiem var spriest, ka 18. gs. šeit bijušas tipiskas zemnieku

---

69 http://www.pilis.lv/c_zinas/zinja.php?id=1514 (27. 10. 2008.)

70 http://www.pilis.lv/a_pnm/view.php?id=9107&prop_id=168 (27. 10. 2008)

71 *J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 234. lpp.*

saimniecības ar koka ēkām. Daugavas kreisā krasta apbūve līdz pat 19. gs. 70. gadiem netika īpaši regulēta, atstājot tās attīstību pašplūsmā. Laucinieciska vide ar tai tipiskajām viensētām Bieriņu apkārtnē saglabājusies līdz pat 19. gs. beigām, kad sāka veidoties mūsdienās šeit pastāvošais regulārais ielu tīkls. Senākais kompaktais apbūves rajons radies pie Bieriņu robežas ap tagadējo Ojāra Vācieša ielu līdzās Grāves muižai. 20. gs. sākumā intensīva apbūve sākās arī Petriņciemā. 20. gs. 20. un 30. gados, kad aktuāls bija Rīgas izbūvēšanas jautājums, arhitekti un pilsētplānotāji visbiežāk kā Rīgas nomalēm vispiemērotāko atzina dārzu pilsētas tipa un zemo apbūvi. Arī padomju laikos šeit netika izvēsta intensīva augstceltņu celtniecība.⁷²

Vēl 20. gs. 20. gados Bieriņu apkārtnē lielā mērā bija saglabājusī savu laucinieciskskumu. „Tūliņ aiz Torņkalna robežas rentētie zemes gabaliņi nebija lieli – tikai mājas ar dārziņiem. Bet jo tālāk, jo ainava kļuva laucinieciskāka, beidzot sākoties īstām saimniecībām ar desmit un vairāk pūrvietām zemes. To īpašnieki tad arī pārtika no savām mazsaimniecībām.”⁷³ Zemnieki šo zemi bija ieguvuši ilglaicīgā rentē no muižas īpašniekiem. Rainis pēc Bieriņu apmeklējuma 1921. gadā savā dienasgrāmatā rakstīja: “Līdzieni Bieriņi; pa mazai mājiņai ar 2 lodziņiem – atstāj melanolisku iespaidu. Visi ir Rautenfeldu ļaudis; tam zeme 30 verstu platumā. Visi viņi maksā renti. Tie paši, kuri 1906. gadā tikuši neganti kauti. Arī bermontieši viņus kāvuši.”⁷⁴

Arī Aleksandrs Čaks ir atstājis mazas ainiņas no Bīriņu ikdienas. Viņš raksta, ka rītos un vakaros pa nebruģētajām ieliņām tiek vesti govju ganāmpulki, ka “visas mājas tur slēpjas nelielos augļu dārzos, kurus iežogo zemas koku sētas vidēja cilvēka zoda augstumā. Parasti šos dārzus rotā kāda kļava, smaržīga liepa, bet visbiežāk kastanis, vecs, lielu, tumšu cepuri galvā.”⁷⁵

Pēdējos simts gados Mārupītes apkārtnē izveidojās par romantikas apdvestu vietu visdažādākajiem kultūras darbiniekiem – rakstniekiem, mūziķiem un māksliniekiem, kopumā gandrīz simts dažādu radošo profesiju pārstāvjiem. To starpā ir mākslinieks Rūdolfs Liberts, Francisks Varslavāns, Ansis Cīrulis, Valdis Kalnroze, Emīls Melderis, Biruta Delle ar savu

---

72 *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. – 45. lpp.

73 Turpat. – 45.lpp.

74 Turpat. – 45.lpp, citējot J. Rainis. *Dienasgrāmata (1920 – 1929)*// Kopotie raksti. 25. sēj. – R., 1986.

75 *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 46.lpp.

audzēkņu studiju „Zemūdene”, tēlnieki Ojārs Feldbergs un Indulis Ranka. Arī vesela krāšņa literātu plejāde – Jānis Akurāters, Ojārs Vācietis, Dagnija Zigmonte, Ilze Binde, Alberts Bels, Jānis Rokpelnis. Savās mājās netālu no Mārupītes atgriezies operdziedātājs Kārlis Zariņš.

Jau 18. gs. Marupītes apkārtnē bijusi iecienīta rīdzinieku pastaigu vieta. 20. gs. 70. gados radās ideja par plašāka tēlniecības centra un skulptūru parka izveidi. Projektā bija paredzēts iesaistīt arī parka teritorijā esošās tēlnieku mājas – darbnīcas, kur apmeklētāji varētu iepazīties ar tēlniecības darba tapšanu, akmens apstrādes paņēmieniem. Toreizējās varas institūcijas – Rīgas pilsētas izpildkomiteja, tagadējā Zemgales, toreizējā Leņina rajona izpildkomiteja, kā arī pilsētas projektēšanas un labiekārtošanas dienesti sniedza šai idejai atbalstu. Šī darbošanās vēlme guva konkrētu virzību, kad Indulis Ranka, saņēmis 1970. gadā zemes gabalu Mārupītes apkārtņē un uzcēlis tur māju, sāka kalt pagalmā savus akmeņus un 1975. gada septembrī pie savas mājas Amulas ielā iedibināja pastāvīgu ekspozīciju. Tas bija pirmsākums savdabīgam brīvdabas parka modelim ar trim svarīgām sastāvdaļām: tēlnieka darbnīcu, akmeņu kalšanas laukumu un skulptūru ekspozīciju. Šajā apkārtņē 70. gadu otrajā pusē apmētās un māju – darbnīcu uzbūvēja arī Ojārs Feldbergs, nedaudz vēlāk Ligita Ulmane, Ojārs Breģis, Pārsla Zaļkalne, vēlāk arī Jānis Nagliņš. Apmēram 12 gadu ilgā laikposmā no 1978. gada līdz 1990. gadam tēlnieku aktīvā un mērķtiecīgā darbošanās Mārupītes apkārtņē izpaudās vairākos virzienos. Lielā mērā pateicoties tēlnieku pašu iniciatīvai, tika panākta parka apkārtnes ģeoloģiskā izpēte un iecerētā brīvdabas parka projekta izstrāde, kuru veica biroja „Komunālprojekts” speciālisti. Projektā ietverta ideju attīstīšanā iestājās arhitekti Ausma Skujiņa un Jānis Lejnīks. Bija iecerēts zaļo atpūtas un sporta zonu, tēlniecības parka un simpozija centra kompleksu veidot kā turpinājumu vēsturiskajai Pārdaugavas apstādījumu un parku joslai no Arkādijas parka un Māras dīķa līdz pat Rīgas robežai.⁷⁶ Astoņdesmitajos gados tēlnieki jau šeit rīkoja simpozijus. 1985. gadā notika pirmais Rīgas granīta tēlniecības simpozījs, 1986. gadā otrais, bet 1988. gadā simpozījs kļuva jau starptautisks. Gaidot parka labiekārtošanu, gatavās skulptūras sarindojās pagaidu ekspozīcijā gar Slampes ielu. 1986. gadā Ojārs Feldbergs pie savas darbnīcas uzstādīja 50 tonnu smagu pāršķeltu akmeni, kas Mākslas dienu laikā iezīmēja skriešanas distances startu un finišu. Skrējiena uzvarētāju vārdus tēlnieks iekala šajos *skrējēju* akmeņos.

---

76 Čaupova R. *Tēlnieku aktivitātes Pārdaugavā.*// Rīga – 800. Gadagrāmata. 1994/1995. – R., 1996, – 63. – 66.lpp. – 63. - 64. lpp.

90. gadu pārmaiņas valstī pārtrauca Tēlnieku parka projekta realizāciju, Mākslas dienas beidzās, īpašnieki un viņu mantinieki sāka dalīt atgūto zemes mantojumu, Mārupīte atkal sāka aizaugt ar krūmiem un apkārtnes iedzīvotāji atsāka veidot „nevajadzīgo mantu kolekciju”. Tikai Indulis Ranka joprojām kaļ jaunas skulptūras un realizē savu ieceri skulptūru dārza „Ulamula” izveidošanā, kas bija aizsākta jau 1975. gadā. Šobrīd viņš ir veiksmīgi uzsācis sadarbību ar norvēģu kolēģiem kopīgu akmens skulptūru izkalšanā un to novietošanā Mārupītes skulptūru parkā.⁷⁷

Pašlaik Bieriņos Rīgas pilsēta ir noteikusi īpašu statusu ar zināmiem būvniecības ierobežojumiem. Bieriņu apkaimē vēl šodien jaušama mazpilsētas gaisotne, te dominē zema apbūve, Mārupītes krastos iespējams izjust dabas tuvumu un baudīt tēlnieku darbus. Cerams, ka nākotnē Rīgas Dome atradīs iespēju turpināt Bieriņu tēlniecības parka attīstību. Šī pilsētas apkaime būtu pelnījusi atrasties pilsētībūvniecības pieminekļa statusā.

77

http://www.rdpad.lv/uploads/rpap/Speka%20esosie%20detalplanojumi/3_Marupites_d.p/3_Paskaidrojuma_raksts.pdf (27. 10. 2008.)

BIŠUMUIŽA

Bišumuiža ir vēsturiska Rīgas pilsētas daļa Daugavas kreisajā krastā, Zemgales priekšpilsētā⁷⁸, kas gaisa līnijā izvietojusies 4,5 km attālumā no pilsētas centra⁷⁹. Bišumuižas apkaime iekļauj teritoriju starp Bauskas ielu, Rīgas pilsētas administratīvo robežu, Ziepniekkalna ielu, Doles ielu, Bišumuižas grāvi līdz Bauskas ielai.

Bišumuiža sāka veidoties 18. gs. pie Bauskas ceļa, netālu no Bišupītes ietekas Daugavā⁸⁰. Cauri Bišumuižas apkaimei stiepjas Bišumuižas grāvis, kas ir Daugavas kreisā krasta pieteka⁸¹, kurš ir kādreizējo Katlakalna dzirnavu strauts⁸². 17. gs. beigās pie Rīgas – Bauskas ceļa atradies Katlakalna strauta izveidots dzirnavu dīķis⁸³, kas likvidēts ap 1950. gadu⁸⁴. Minētais strauts jeb Bišumuižas upīte (12 km gara un līkumota) iztecējusi no Baložu kūdras purva un vijusies cauri Bišumuižas centram. Pie kādreizējās Knopa fabrikas upītes gultne bija aizdambēta un izveidota mākslīga ūdenskrātuve papīrfabrikas tehniskajām

⁷⁸ Bišumuiža. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, 698.lpp.

⁷⁹ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 138.lpp., kopā 239.lpp

⁸⁰ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 138.lpp., kopā 239.lpp

⁸¹ Z. Spuris „Pārskats par Rīgas ūdeņiem”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1998., 206-209. Lpp

⁸² 2. Nod. Bišumuižas apbūves ar parku robeža. Ilze Māra Janelis, 2002. Arhitektūras pieminekļa Bišumuižas apbūve ar parku aizsargājamās ainavas zonas. – Rīga: pasūtītājs AS „Bišumuiža”. Lappuses nav numurētas.)

⁸³ I. Janelis, 2001. Bišumuiža starp leģendām un nākotni// Dabas un vēstures kalendārs 2002. – Rīga: Zinātne. 173 – 179.lpp

⁸⁴ Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas Bišumuižas dzirnavu dīķa atjaunošanas tehniskais pamatojums, 1994. – Rīga: Sastādījis inž. Hidrotehniķis B. Milliņš. 3. Lpp.)

vajadzībām. Lejpus dīķa upīte tecējusi caur papīrfabrikas teritorijai, kur šķērsojusi Bauskas ielu un ieplūdusi Bieķēngrāvja augšgalā pie Kazas sēkļa. Mūsdienās paralēli tagadējai Gulbja ielai stiepjas taisns meliorācijas novadgrāvis – Bišumuižas grāvis.⁸⁵

Senākā apbūve šajā apkaimē veidojusies Katlakalna dzirnavu teritorijā, kur pirmās ēkas bijušas uzceltas pirms Livonijas kara. Katlakalna dzirnavas, kuras sākotnēji piederēja Rīgas pilsētai, 1768. gadā pārdeva privātpersonai (ēkas ar visu inventāru), paturot savā īpašumā tikai zemi⁸⁶.

Blakus dzirnavām atradusies dzirnavnieka sēta, kas 1683. gada zemes plānā attēlota kā vienīgā ēka, savukārt Daugavas krastā bijušas vairākas zvejnieku un zemnieku sētas bez lauksaimniecības zemēm. Tikai divām zemnieku saimniecībām bijuši kopīgi tūrumi ar baltu smilti. Visa Bišumuižas teritorija abās pusēs dzirnavu dīķim un upītei attēlota kā pauguraina apkaime, kas nosaukta par viršu jeb sila zemi (*Delta är Ofwer alt Heedmark*) un bijusi bez tūrumiem un pļavām⁸⁷.

Novads ietilpa Rīgas patrimonālajā apgabalā, kur kā Jumpravmuižas sastāvdaļa piederēja Rīgas pilsētai. 17. gs. līdz ar izveidoto Katlakalna draudzi, tika uzcelta pirmā baznīca un iekārtota mācītājmuiža. Rezultātā tuvējā apkārtnē ieguva *Katlakalna* nosaukumu. 18. gs. vidū netālu no Katlakalna dzirnavām izveidojās muižiņa, kura tika dēvēta dažādos nosaukumos: *Šildera (Shildernshof)*⁸⁸, *Hilzena vai Bišumuiža (Bienenhof)*⁸⁹, atbilstoši tās īpašniekiem.⁹⁰

Ar 1828. gadu Bišumuiža ir Rīgas pilsētas daļa, līdz ar tās teritorijas iekļaušanu Rīgas pilsētas robežās⁹¹.

---

⁸⁵ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 146.lpp., kopā 239.lpp

⁸⁶ Pētersone P., 2002. Katlakalna un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 7 - 8.lpp. kopā 25.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

⁸⁷ I. Janelis, 2001. Bišumuiža starp leģendām un nākotni// Dabas un vēstures kalendārs 2002. – Rīga: Zinātne. 173 – 179.lpp

⁸⁸ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 52.lpp

⁸⁹ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 52.lpp

⁹⁰ Pētersone P., 2002. Katlakalna un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 5.lpp. kopā 25.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

⁹¹ Bišumuiža, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 199.lpp; Pētersone P., 2002. Katlakalna un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 11.lpp. kopā 25.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

1864. gadā Rīgas adrešu grāmatā šajā teritorijā minēta tikai viena neliela Bišumuižas ieliņa (*Bienenhofshe Strasse*) ar pieciem grunts gabaliem. 1901. gada Rīgas ielu sarakstā Bišumuižas ielas nosaukums vairs nefigurē, bet šajā pilsētas daļā ir jau četras citas ielas: Bauskas, M. Bauskas, Doles un Bukaišmuižas. Īsi pirms pirmā pasaules kara sāka veidoties arī Gulbja iela. Minētās piecas ielas ir senākās Bišumuižas apkārtnē, kas, turklāt, saglabājušas savus nosaukumus līdz mūsdienām⁹². Jāmin, ka 20. gs. sākumā pie Bauskas, Gulbju un Ceraukstes ielas jau bija sākuši veidoties sakņu jeb ģimenes dārziņi⁹³.

Bišumuižas pirmsākumi saistāmi ar 1773. gadu, kad Mihaela Šildera atraitne Anna Katarina Šildere (dzim. *fon Ramma*), nopirka nelielu saimniecību ar dažām ēkām pie Katlakalna dzirnavu dīķa, kuru sāka saukt par Šildermuižiņu. Šildera atraitne muižā aktīvi saimniekoja līdz pat savai nāvei (1784.g.).⁹⁴

Mērnika J.B. Rozenflancera 1778. gadā zīmētajā plānā jau redzamas četras ēkas, kas sakārtotas pret dīķi atvērtā četrstūrī, no apbūves abām pusēm (žogu ietverti) atradušies nelieli dārziņi. Parka tajā laikā nav bijis.

1786. gada izsolē Bišumuižu iegādājas Karls Frīdrihs Hilzens.

1787. gadā mērnika D. Knebuša zīmētajā plānā redzams, ka ir uzcelta jauna muižnieka dzīvojamā māja, kā arī pārējo ēku skaits palielinājies, paplašinājušies saimnieciskie dārzi, aizņemot agrākā tīruma un aploka vietu, bet otrpus lielceļa, kas nāca no Rīgas, slējās ar priedēm apauguši smilšu kalni.⁹⁵ Jau 1792. gada dokumentos Bišumuižā ir uzskaitītas 9 celtnes. Tomēr muižas ēkas bez ievērojamām izmaiņām kalpoja līdz 19. gs., kad ar 1810. gadu šeit sāka saimniekot Brandenburgu dzimtas pārstāvji. 1811. gadā tā laika Bišumuižas īpašnieks Jakobs Brandenburgs uzcēla vienu no pirmajām cukura fabrikām Rīgā⁹⁶. 1820. gadā Jakobs Brandenburgs uzcēla līdz mūsdienām saglabājušos kungu namu, kas bija

---

⁹² Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 138. – 139.lpp., kopā 239.lpp)

⁹³ 1.1. Nod. Ģeogrāfiskā un pilsētvide. Ilze Māra Janelis, 2002. Arhitektūras pieminekļa Bišumuižas apbūve ar parku aizsargājamās ainavas zonas. – Rīga: pasūtītājs AS „Bišumuiža”. Lappuses nav numurētas.

⁹⁴ Pētersone P., 2002. Katlakalns un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 11.lpp. un 14.lpp. kopā 25.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

⁹⁵ I. Janelis, 2001. Bišumuiža starp leģendām un nākotni// Dabas un vēstures kalendārs 2002. – Rīga: Zinātne. 176.lpp. kopā 173 – 179.lpp

⁹⁶ Pētersone P., 2002. Katlakalns un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 13. – 14.lpp. kopā 25.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

veidots klasicisma stilā un bijis parka ieskaits. Tā bija vienkāršu mūra ēka ar joniska kārtējuma četru kolonu portikiem abās garenfasādēs.

Bišumuižas parks veidots aptuveni tajā pašā laikā, kad jaunais kungu nams, tas sastāv no 5 pastāvīgiem nogabaliem, kas vistīcāmāk tikuši veidoti dažādos laikos, bet ne agrāk par 1787. gadu un ne vēlāk par 1858. gadu (līdz šim laikam parks jau aizņēmis tagadējo platību).

Pēc Jakoba Brandenburga nāves 1834. gadā Bišumuižu mantoja viņa dēls, kas 1848. gadā nopirka Katlakalna dzirnavu kompleksu ar tajā ietilpstošo eļļas fabriku, saimniecības ēkām un dārzu. Aptuveni 30 gadus šis iegādātais īpašums kopā ar Bišumuižu veidoja kopīgu saimniecisku vienību. Iegādāto fabriku un apkārtējās ēkas pamazām sāka dēvēt par Bišumuižas eļļas fabriku.

Nedaudz vēlāk, neapstrādātajos smilšu kalnos tika nosprausts jauns gruntsgabals – Jēkaba augstiene (*Jakobshöle*), turklāt Jakobs Brandenburgs jun. Bišumuižai pievienoja vēl vienu jaunu gruntsgabalu blakus dzirnavu zemei pie Bauskas ceļa. Šie minētie gruntsgabali 19. gs. beigās tika apvienoti un tika uzcelta sērskociņu fabrika Vulkāns: Minētos īpašumus 1874. gadā iegādājās 2 Rīgas tirgotāji (Karls Matias Beitīns un Johans Juliuss Šmits), abi gruntsgabali tika apvienoti. Vēlāk šim īpašumam mainījušies tā saimnieki, kas saimniecību paplašinājuši. 1896. gadā tikusi iekārtota arī vērptuve, kuras lielākā daļa 20. gs. sākumā nodega ugunsgrēkā. 1908. gadā drupas nopirka firmas Vulkāns pārstāvis, kas uzsāka sērskociņu ražošanu.

Savukārt 1871. gadā Jakobs Brandenburgs izolē pārdeva Katlakalna dzirnavu gruntsgabālā uzcelto eļļas fabriku Frīdriham Rēderam un Gumalam Gustavam Knopam, kur jaunie īpašnieki saimniekoja līdz Rēdera nāvei (1892. g.) Pēc kompensāciju nomaksas mantiniekiem fabriku pārņēma Knops, kurš uzcēla jaunas fabrikas un dzīvojamo ēku korpusus. Uzņēmums ražoja celulozi, papīru un kartonu. Darbība turpinājās arī pēc Knopa nāves līdz pirmajam pasaules karam, kad vērtīgākās mašīnas un iekārtas tika aizvestas uz Krieviju.

1878. gadā mira Jakobs Brandenburgs juniors, kura dēls Pauls Augsts Brandenburgs mantojumā vairs tikai saņēma gruntsgabalu ar Bišumuižas ēku ansambli.⁹⁷

---

⁹⁷ Pētersone P., 2002. Katlakalns un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 13. kopā 25.lpp. Pieejams: <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

Pēc Brandenburgū pēdējā dzimtas pārstāvja nāves, muižas īpašnieki maz rūpējās par saimniecisko darbību tajā. 19. gs. beigās muižu iegādājas Pērnavas pilsonē Kornēlija Hēbenštreita (*Hebenstreit*), pēcāk muižu mantoja viņas meita un dēls. Hēbenštreitiem Bišu muiža piederēja gan pirmā pasaules kara laikā, gan tā netika atsavināta Latvijas agrārās reformas laikā. 1926. gadā Hēbenštreiti īpašumu iznomā uz 20. gadiem Jānim Jaunzemam⁹⁸.

19. gs. Bišumuižas teritorijai bija raksturīga ne vien rūpniecības attīstība, šajā laikā muižā tika uzcelts jauns kungu nams, kā arī lielākā daļa kalpotāju dzīvojamo ēku.

Vietas attīstība izvirzīja arī prasības pret transporta nepieciešamību. Senākās iespējas nokļūt līdz Bišumuižai bija ar pilsētas ormaņiem. Bet jau 1844. gadā tika atklāta omnibusu satiksme no Kuģu un Akmeņu ielas stūra līdz Bišumuižai, kas darbojās līdz 20. gs. sākumam. (vasarās no Plosta tilta bija arī kuģīša satiksme.) Savukārt 20. gs. sākumā tiek plānota tramvaja līnijas izbūve – pagarinājuma veidošana jau esošai Torņkalna 7. līnijai. 1910. gadā tramvaja līnijas darbi tika pabeigti un sāk darboties tramvaja līnija līdz Bišumuižai.⁹⁹

Pirmais pasaules kara laikā, 1915. gadā, tuvojoties frontei, visu fabriku iekārtas tika evakuētas uz Krieviju. Pēc kara lielākā daļa fabriku savu darbu tā arī neatsāka¹⁰⁰. Arī Bišu muižas īpašnieki pirmajos pasaules gados atstāja savu īpašumu un pēckara gados tā ēkas netika apdzīvotas¹⁰¹.

Muiža 1926. gadā tika iznomāta Jānim Jaunzemam, kas plānoja iekārtot šeit dārzniecību. Līdz ar 1927. gadā dibināto dzīvokļu celtniecības kooperatīvu „Mans nams”, kura viens no biedriem ir Jānis Jaunzems, tika pieņemts lēmums par Bišu muižas pirkšanu. Bišumuižā bija plānots celt dzīvojamos namus un gūt ienākumus no īres naudas, tomēr 1931. gadā izstrādātās pilsētas apbūves ģenerālprojekts paredzēja Bišumuižas teritoriju izmantot kā parku. Līdz ar to intensīva ēku apbūve šeit netika atļauta. Grūtības plānu īstenošanā neļāva

---

⁹⁸ Sagatavojusi Pētersone P. Pēc LVVA materiāliem. Bišu muižas ēku kompleksa veidošanās un attīstība. Pēc SIA „Bišumuiža” personīgajiem materiāliem, 6. lpp., kopā 19.lpp

⁹⁹ Pētersone P., 2002. Katlakalns un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 15. kopā 24.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

¹⁰⁰ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 140. Lpp. 239.lpp

¹⁰¹ Pētersone P., 2002. Katlakalns un Bišumuiža arhīva materiālos.//Izstādes katalogs. – Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs. 13.lpp. kopā 24.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>

kooperatīvam savlaicīgi atdot bankas kredītus, rezultātā 1930 – to beigās īpašums nonāca izsolē.

Lai gan jau 1928. gadā muižas kungu nams ieguva arhitektūras pieminekļa statusu, tomēr ēka palika neapdzīvota un tajā netika veikti remonta darbi līdz 1950. gadam.

Līdzīgs liktenis piemeklēja Knopa papīra fabriku, kur tās atjaunošanai tika ņemti kredīti, tā kā saimnieciskā darbība neveicās 1935. gadā fabriku izsolē iegādājās Latvijas banka, kas vēlāk šo teritoriju pārdeva Rīgas pilsētai zaļās zonas izveidei. Fabrikas ēkas visus šos gadus netika labotas, līdz ar to daļu no tām nojauca. Vienīgi 1926. gadā darbu uzsākusī sērkokociņu fabrika „Vezuvs” turpināja senās tradīcijas.

Pēc Latvijas okupācijas 1940. gadā Bišumuižā tika ierīkota Krievijas armijas munīciju noliktava. Pēc 1944. Daugavas kreisajā krasta administratīvo izmaiņu rezultātā Bišumuižas teritorija skaitījās Ļeņina rajonā sastāvdaļa.

Padomju laikā 20. gs. vidū tika veiktas izmaiņas Bišu muižas ansambļa elementiem, muižas stallus un ratnīcu sabloķēja un piebūvēja trešo korpusu. Šajā veidojumā tika ieviesta stikla ražotne – stikla ceļš, savukārt muižas kalpu māju un saimniecības ēku vietā aptuveni šajā pat laikā tika iekārtota kokapstrādes ražotne, kas pastāvēja pārdesmit gadu. Minētās darbības izmainīja muižas ansambļa vidi¹⁰².

Latvijai atgūstot neatkarību, Rīgas administratīvais iedalījums praktiski atbilst iepriekšējās varas Rīgas teritoriālajam sadalījumam, piešķirot tam jaunus nosaukumus, kur Ļeņina rajons pārsaukts par Zemgales priekšpilsētu, kurā ietilpst Bišumuiža.

Mūsdienās vēl joprojām darbojas 1914. gadā darbību uzsākusī sērkokociņu fabrika „Komēta”, kā arī ir saglabāties Bišumuižiņas ansamblis ar parku, kas ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis

Viens no lielākajiem Bišumuižas krāšņumiem, kas saglabājusies līdz mūsdienām ir tās parks, kuram ir daudzveidīgs dendroloģiskais sastāvs. Parka lielākās vērtības ir lielie un resnie melnalkšņi (stumbra diametrs 105cm), milzīgais ozols (stumbra diametrs 160 cm), lielais skaits Holandes liepu alejās un rindu stādījumos, kā arī vairāki baltskābarži.¹⁰³

---

¹⁰² 1.2. nod. Vēsturiskais apskats. Ilze Māra Janelis, 2002. Arhitektūras pieminekļa Bišumuižas apbūve ar parku aizsargājamās ainavas zonas. – Rīga: pasūtītājs AS „Bišumuiža”. Lappuses nav numurētas

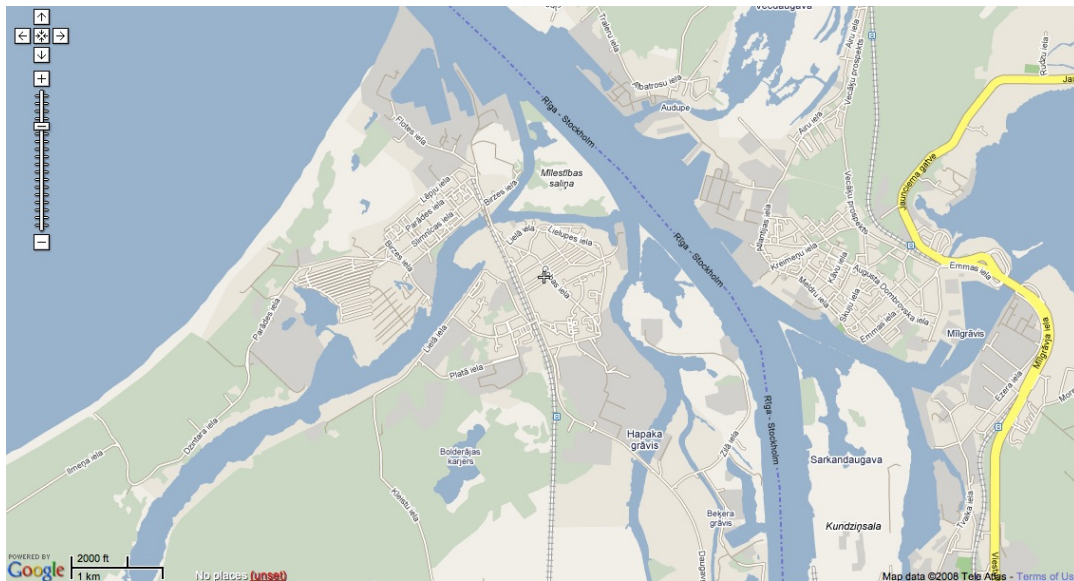
¹⁰³ Ilze Janelis, 1996. 2.1.1. nod. Muižas vēsturiskā centra un parka apskats.// Bišumuižas parks. Pirmsprojekta izpēte. – Rīga: Kroks izpētes un projektēšanas birojs., pasūtītājs AS „Bišumuiža”. Lappuses nav numurētas

Par Bišumuižu ir veikti maz pētījumi, kur, piemēram, par Bišumižas apbūvi un parku ilgāku laiku vienīgais izejas avots bijis vēsturnieka G. Īvāna apcerējums par Bišumuižas vēsturi, kas, pēc speciālistu atzinuma, vērtējams kā nepilnīgs. Līdz ar to plašāka vēsturisko izpēti ir veikusi arhitekte I. Janele (1993. un 1994. gadā), kā arī 1993. gadā pētījumu uzsākusi vēsturniece P. Pētersone.

Pašlaik Bišumuižas ansambļa (daļa, kas iekļauta aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā) līdzīpašnieks ir SIA „Bišumuiža”, kura īpašumā ir unikāli pētījuma materiāli par Bišumuižu un tās apkārtni:

Īpaša pateicība izsakāma SIA „Bišumuiža” par iespēju izmantot tās īpašumā esošos materiālus.

BOLDERĀJA

Bolderāja ir Rīgas pilsētas daļa Pārdaugavā, Kurzemes rajonā. Tā izvietojusies Buļļupes labajā krastā pie tās ietekas Daugavā¹⁰⁴. Bolderājas apkaimes robežas ZR ved gar Buļļupi uz ziemeļiem pa Loču kanālu līdz tā ūdeņu ietekai Daugavā, uz D pa Hapaka grāvi līdz Daugavgrīvas šosejai, kur tālāk robeža ved uz ZR pa Daugavgrīvas šoseju līdz Rīgas – Bolderājas dzelzceļam, uz Z pa minēto dzelzceļu līdz punktam, kas slīpi uz DR vērsta līnijā saduras ar Apakšgrāvja un Kleistu ielas krustpunktu, tālāk uz ZR pa Kleistu ielu līdz punktam, kur minētā iela pagriežas tieši uz Z, no šī punkta uz ZR taisnā līnijā līdz Buļļupei.

Vietvārds „Bolderāja” visticamāk cēlies no Lielupes lejteces nosaukuma, jo kādreiz šajā vietā nav vēl bijusi plašāka apdzīvojuma teritorija. Upei vārdu esot devis Johans Bulderings, kam ordeņa mestrs 1495. gadā izlēņojis muižu – vēlākos Buldurus (*Aa* lejasvācu dialektā – *upe*, no tā veidojies *Bulderaa*). Vēlāk Lielupes lejteci Buldurupi sāka dēvēt arī par *Buļļupi*.¹⁰⁵ Kā skaidrojais Broce – Bolderāja savu nosaukumu ieguvusi no Lielupes, kas lejtecē, sākot ar Buļļu muižu saukta vāciski *Bolderaa*¹⁰⁶. Sākotnēji Lielupei nebija savas tiešas ietekas jūrā, sākot no Slokas, tā pagriezās uz A un plūda gar kāpu valni līdz Daugavai, kur abas upes pie Vecākiem ietecēja līcī; 1679. gada palos Lielupe pārrāva kāpu joslu

104 Bolderāja. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 727 – 728 lpp.

105 Arvis Pope, 2005. Rīgas galvenā nomale. – Rīga: izdevniecība „Zelta grauds”, 14. Lpp., kopā 239 lpp.)

106 Broce J., 1996. Zīmējumi un apraksti 2.sēj.//Rīgas Priekšpilsētas un tuvākā apkārtnē. – Rīga, Zinātne, 351.lpp

Daugavgrīvas (Buļļu) salas vidū – izveidojot jaunu gultni, pa kuru tā ieplūda Rīgas līcī (tomēr jaunā grīva aizsērēja); 1755. gadā kārtējos pavasara palos tā pārrāva kāpu joslu pie Vārnu kroga, kur izveidojās mūsdienu Lielupes ieteka jūrā. Rezultātā upes vecā lejtece ~10km garumā sākot no Vārnu kroga līdz Daugavgrīvai ieguva Buļļupes jeb Buldurupes nosaukumu¹⁰⁷. 20. gs. sākumā Buļļupes ieteka Daugavā sazarojās divās daļās. Jaunā pieteka, kas atradās tuvāk Bolderājai, tika paplašināta un padziļināta, izveidojot 1 km garu Loču kanālu. Starp abiem Buļļupes zariem atrodas Mīlestības saliņa.

Bolderājas apkaimes Z, ZR, ZA daļu skalo Buļļupes un Hapaka grāvja ūdeņi. Kādreiz, tālāk no krastmalas, bija smilšu pauguri, sanesu smiltis, kāpas, dažviet arī pļavas¹⁰⁸.

Bolderājas apkaime izvietojusies pie Pārdaugavā lielākās kāpu grēdas (mūsdienās saukta par Bolderājas – Priedaines kāpu grēdu, senāk dēvētas par Buļļu kāpām tuvējās Buļļupes dēļ), kas stiepjas 10 km garumā no Bolderājas līdz Priedainei starp Buļļupi un Spilves pļavām (Babītes lagūnas līdzenumu). Senāk kāpas bija priežu mežu apaugušas. Bet kāpu apaugums zudis pirms daudziem gadu simtiem, kam par iemeslu iespējams bijusi cilvēku darbība (koku izciršana) vai arī mežu ugunsgrēki. Rezultātā kāpu smiltis bez apauguma bija pakļautas vēja darbībai. Latvijā valdošie austrumu vēji kāpu smiltis pārvietoja uz zemes iekšieni, kā rezultātā pamazām tika pārklātas Spilves pļavas, aizbērdamas gan purvus, gan upju attekas, aprakdamas ēkas. Šāds liktenis piemeklēja arī Lofelda muižiņa, kas bija izvietojusies pie Hapaka grāvja uz D no Daugavgrīvas. Muižas iemītnieki bija spiesti atstāt ēkas, kas dažu gadu laikā pazudušas smiltīs. Pēc 19.gs. pētījumiem, Buļļu kāpas vietām ievirzījušās iekšzemē ~3m gadā. 1932. gadā tika uzsākta ceļojošo kāpu nostiprināšana, tās apmežojot. Pēc otrā pasaules kara Bolderājas apkaimē 2 km garā posmā ~20ha platībā apmežotās kāpas tika noraktas (Bolderājas – Buļļupes smiltis atradne, izveidota silikātķieģeļu ražošanai) un šī teritorija daļēji apbūvēta.¹⁰⁹

Bolderājas miestiņš izveidojās lielākoties iekārtotās muitnīcas dēļ (Kurzemes jeb Bolderājas muita)¹¹⁰..) 1603. gadā pie ūdens kapteiņa kantora un loču apmetnes uz kāpas tā laika

---

¹⁰⁷ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne, 152.lpp. 239.lpp.

¹⁰⁸ Turpat. Broce.

¹⁰⁹ Bolderāja. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 727 – 728 lpp.

¹¹⁰ Turpat. Broce

Lielupes (vēlākās Buļļupes) labajā krastā tika ierīkota muitnīca, balstoties uz Rīgas rātes rīkojumu¹¹¹.

Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas atrašanās izdevīgā ģeogrāfiskā novietojumā pie Daugavas ietekas Baltijas jūrā noteica teritorijas izveidošanos par nozīmīgu un ietekmīgu faktoru Rīgas tirdzniecībā, kur gadsimtiem ilgi tika kontrolēta garāmbraucošā kuģu satiksme¹¹². Līdz ar to Bolderājas muitnīcai (kas darbojās līdz 20.gs.) vēsturiski bija liela nozīme. Tā sagādāja ievērojamus zaudējumus Kurzemes hercogistei, tādēļ hercogs Jēkabs pat mēģināja izrakt Lielupes izeju jūrā pie Slokas, lai nebūtu jābrauc garām Bolderājas muitai un Daugavgrīvas cietoksnim¹¹³.

Bolderāja ir daļa bijušās Bolderājas pagasta teritorijas, kas kā apdzīvota vieta sākusī veidoties 18.gs. uz kādreizējās Bolderājas muižas (*Bolderaa*) zemes.

Bolderājas muižiņa - *Aahacken, Bolderaa*¹¹⁴, *Bergshof*. Muižiņa atradusies pie Buļļupes ietekas Daugavā Mūsdienās par muižiņu ir saglabājušās tikai vēsturiskas liecības. Šajā vietā muižiņa minēta jau 16. gs. beigās, tās īpašnieks bijis Kaspars Bergs, kas bijis arī jaundibinātās Bolderājas muižas pirmais priekšnieks. Muiža toreiz dēvēta *Aabacken mit Bolderaa oder Bergshof* - zemes pie upes ar Bolderāju jeb Berga muižu Muižiņai laika gaitā mainījušies tās īpašnieki. Muižiņa nav tikusi pakļauta muižu redukcijai¹¹⁵. 1823. gadā muižas redukcijas komisija atzinusi Bolderājas muižiņu par mantojamu un alodiālu īpašumu. 20. gs. sākuma adrešu grāmatās atzīmēta tā laika muižiņas īpašniece baronese Sofija fon Bukshevdena (*Buxhoevden*)¹¹⁶. Tomēr reālais muižas pārvaldītājs no 1889. gada bija nomnieks Johans Unifers (*Johann Univer*)¹¹⁷.

Bolderājai vēsturiski bijusi cieša saistība ar Daugavgrīvas cietoksni, jo tā tikusi uzskatīta par minētā cietokšņa priekšposteni, kas izveidojies ap muitnieku un loču apmešanās vietu. Sākotnēji Bolderājas miestīņš izveidojās šaurā joslā gar Daugavas un Buļļupes

---

¹¹¹ Arvis Pope, 2005. Rīgas galvenā nomale. – Rīga: izdevniecība „Zelta grauds”, 14. - 15. Lpp., kopā 239 lpp

¹¹² Daugavgrīva un Bolderāja arhīva materiālos. 13. – 20.gs., 1998. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 14.lpp. Pieejams:

<http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>

¹¹³ Turpat A. Pope.

¹¹⁴ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 65.lpp

¹¹⁵ Arvis Pope, 2005. Rīgas galvenā nomale. – Rīga: izdevniecība „Zelta grauds”, 21. Lpp., kopā 239 lpp

¹¹⁶ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 65.lpp

¹¹⁷ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>

krastmalu. Gar Buļļupes krastu bija zvejnieku mājas, pie Buļļupes ietekas Daugavā – ostas kapteiņa māja, loču tornis, gar Daugavu – divas muitas uzraugu mājas un vairākas zvejnieku mājas. Bolderāja bija galvenā pastāvīgā loču dzīvesvieta¹¹⁸.

Ap 1800. gadu pār Buļļupei tiek izbūvēts tilts no Daugavgrīvas cietokšņa uz Bolderāju¹¹⁹.

19. gs. 30. – 40. gados Bolderājā tika veikta kuģu būve¹²⁰.

1852. gadā tika atklāta Rīgas – Bolderājas telegrāfa līnija, kas bija pirmā civilā telegrāfu sakaru līnija toreizējā Krievijā¹²¹.

Bolderājas miests straujāk sāka attīstīties 19.gs., kad 1873. gadā tika izbūvēta dzelzceļa līnija Rīga – Bolderāja (Ostasdambis). Līdz ar to 19.gs. Bolderāja izveidojās par Rīgas priekšostu un fabrikas miestu¹²². Bolderājā dziļas ieprimes okeāna kuģi atstāja daļu kravas vai arī papildināja to, kur krava uz Rīgu nosūtīta ar liellaivām (1851.gadā Krievijas valdība atļāva izbūvēt ziemas ostu Daugavgrīvā, kur tika piešķirta arī zemes gabals izkrauto preču uzglabāšanai¹²³).

19. gs. arī Buļļupe izveidojās par dzīvu upju transporta dzīslu, jo tās dziļums bija pietiekams, lai pat to pārvietotos vidēji lieli upju tvaikoņi¹²⁴.

19. gs. otrajā pusē līdz ar iepriekšminētās dzelzceļa līnijas izbūvi Bolderājā strauji attīstījās rūpniecība un ražošana. Gan saražoto preču, gan strādnieku skaita ziņā Bolderāja pirmskara laikā (1.pasaules karš) bija piektajā vietā starp Latvijas industriālajiem centriem (1900. gadā ir 1162 nodarbinātie strādnieki, 1910. gadā skaits bija audzis līdz 1832 strādniekiem).

1866. gadā tika dibināta Bolderājas mašīnbūves fabrika, kas veica arī kuģu remontu, šajā pat gadā sāk darboties Kārļa Šmita Rīgas cementa rūpnīcas filiāle¹²⁵.

---

118 Broce J., 1996. Zīmējumi un apraksti 2.sēj.//Rīgas Priekšpilsētas un tuvākā apkārtnē. – Rīga, Zinātne, 351.lpp

119 Andris Kolbergs, 2007. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. – Jūrmala: Fond AKA.466.lpp

120 Bolderāja, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 202.lpp

121 Bolderāja. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 727 – 728 lpp.; Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43 - 44. Lpp

122 Bolderāja, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 202.lpp

123 <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>

124 Caune A., 1998.Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 156. Lpp. Kopā 239.lpp

125 <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>

1884. gadā darbu sāk džutas un linu vērpšanas un aušanas fabrika (tā bija pirmā fabrika Rīgā, kurā ierīkota elektriskā apgaismošana). Darbojās arī A. Langes trāna fabrika, M. Kūdes un F. Šapiro kokzāģētavas¹²⁶.

Bolderājas apbūve tika veikta uz Bolderājas muižas privātzemes¹²⁷, kur 1909. gadā Bolderājā bija 280 koka un 20 mūra ēkas¹²⁸.

Tā kā šī bija Bolderājas muižas zeme, tad tā laika īpašniece baronese Sofija Bukshevdena, kuras dzīvesvieta bija Drēzdene, sadalīja zemi gruntsgabalos un iznomāja tikai uz 60 gadiem māju īpašniekiem, ar ko ir skaidrojams, kāpēc miestīnā netika celtas ievērojamākas celtnes, kas kavēja arī konkrētās teritorijas attīstību¹²⁹.

Pirmā pasaules kara laikā Bolderāja stipri cietusi no kara notikumiem, jo tā atrodas tiešā Daugavgrīvas cietokšņa tuvumā. Karš atsaucās arī uz rūpniecību, jo daudzu uzņēmumu iekārtas tika evakuētas uz Krievijas iekšzemes guberņām, savukārt fabriku/ rūpnīcu ēkas tika izpostītas¹³⁰.

Latvijas neatkarības kara laikā 1919. gada vasarā Daugavgrīvas cietoksnī un Bolderājā ienāca Latvijas armijas daļas. Šī paša gada rudenī pie Daugavgrīvas norisinājās kaujas ar Bermonta „Krievijas Rietumarmiju”. Pēc bermontiešu padzīšanas Daugavgrīvas cietoksnis un Bolderāja kļuva par Latvijas armijas garnizona daļu novietni¹³¹.

Ar 1924. gada 24. februārī Saeimas pieņemto likumu par Rīgas pilsētas administratīvajām robežām, Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā tika iekļauta arī Bolderāja līdz ar citām Pārdaugavas teritorijām (Daugavgrīvu, Kleistiem, Buļļu un Solitūdes muižām, Lielo un Mazo Dammes muižu, Anniņmuižu un Šampēteri)¹³².

Latvijas pirmajos neatkarības gados saimnieciskās dzīves atjaunošanās noris lēni, jo liela daļa rūpnīcu iekārtu bija aizvestas uz Krieviju un pašas rūpnīcas ēkas iznīcinātas, turklāt bija krasi samazinājies iedzīvotāju skaits Bolderājā. Karš bija nesis postu arī zvejniekiem, kas bija zaudējuši lielu daļu laivu un zvejas inventāru. Neatkarības gadu sākumā vēl bijis

---

126 Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43 - 44. Lpp

127 Bolderāja, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 202.lpp

128 <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>

129 Caune A., 1998.Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 154.lpp

130 <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>

131 Turpat

132 Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

vecais koka tilts pār Buļļupi, lai gan sliktā stāvoklī un ar stipriem bojājumiem. 1930. gados izmantojams bija vairs tikai dzelzs tilts¹³³.

Līdz ar Bolderājas iekļaušanu Rīgas administratīvajās robežās 1924. gadā, lielai daļai Bolderājas ielu bija jāmaina to nosaukumi, lai tie nedublētos ar Rīgā jau pastāvošajiem nosaukumiem. Līdz valsts neatkarības iegūšanai oficiālie bija krieviskie nosaukumi, bet kartogrāfiskajā materiālā un plānos – vāciskie. Mainot nosaukumus, daļa citvalodu nosaukumu bija tikai latviskoti. Pēc Bolderājas pievienošanās Rīgai vienīgā no jauna nospraustā iela ir Gobas (kādreiz – Jaunā) iela, kas tika izveidota 30. gados jaunās šosejas (Daugavgrīvas šoseja) būves dēļ. Jaunās ielas trase vilkta daļēji pār neapbūvētajām muižas zemēm, kā arī dažiem izīrētiem un apbūvētiem gruntsgabaliem starp Bungas un Mīglas ielām¹³⁴. Bolderājas ielu tīklu līdz Latvijas okupācijai 1940. gadā veidoja 32 ielas¹³⁵.

Pirmās Latvijas neatkarības laikā daļēji tiek atjaunota iepriekšējā rūpniecība, kā arī dibināti jauni rūpniecības uzņēmumi.

Pēc 1940. gada (Latvijas okupācijas) Rīga tika sadalīta sešos administratīvi teritoriālos rajonos, Daugavas kreisajā krastā izveidojot Ļeņina un Sarkanarmijas rajonu. Vācu okupācijas vara minēto dalījumu atcēla, bet pēc Sarkanās armijas ienākšanas 1944. gadā ar nelielām izmaiņām iepriekšējais administratīvi teritoriālais iedalījums tika atjaunots – Daugavas kreisajā krastā Sarkanarmijas rajons tika pievienots Ļeņina rajonam. 1962. gadā apvienotie rajoni tika sadalīti. 1969. gadā no Ļeņina rajona atdalītajā daļā izveidoja Ļeņingradas rajonu¹³⁶, kurā atradās Bolderāja¹³⁷.

Pēc otrā pasaules kara Daugavgrīvas un daļai Bolderājas iedzīvotāju bija jāatstāj savas mājas, jo teritorija tika atsavināta padomju kara flotes bāzes celtniecībai. Tā 1945. gadā tika pieņemts lēmums par iedzīvotāju pārcelšanu no Bolderājas¹³⁸.

Sākot ar 1958. gadu tiek pārtraukta pasažieru vilcienu kustība uz Bolderāju, paralēli arī kuģīšu satiksme uz šo apkaimi palēnām apsīka, līdz ar to satiksmei ar Rīgas centru bija

---

133 Arvis Pope, 2005. Rīgas galvenā nomale. – Rīga: izdevniecība „Zelta grauds”, 14. Lpp., 132 – 133.lpp. kopā 239 lpp

134 Turpat

135 Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43 - 44. Lpp

136 Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

137 Bolderāja, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 201.lpp

138 Arvis Pope, 2005. Rīgas galvenā nomale. – Rīga: izdevniecība „Zelta grauds”, 14. Lpp., 196.lpp. kopā 239 lpp

iespējams tikai autobuss. Tikmēr rūpnīcas palielināja produkcijas izlaidi. Tika uzcelta silikātķieģeļu rūpnīca, kas izejvielai izmantoja vietējās smiltis¹³⁹. Pēc otrā pasaules kara tika ierīkotas jaunas ielas Bolderājas rietumu pusē gar Lielo ielu un 50., 60. gados celtajā strādnieku dzīvojamā rajonā ap Silikātu ielu¹⁴⁰.

1950 – to gadu sākumā tika izbūvēta Bolderājas silikātķieģeļu rūpnīcas strādnieku ciemats ar tipveida dzīvokļiem un sabiedriskajām ēkām.¹⁴¹ Bolderājas silikātķieģeļu rūpnīcas strādnieku ciemā tika uzceltas vairākas divstāvu dzīvojamās mājas ar divām sekcijām. Tika izbūvēts bērnu dārzs, ēdnīca, veikali. Dzīvojamo namu būvei šajā periodā Rīgas nomalēs pie lielajiem rūpniecības uzņēmumiem bija principiāla nozīme, kas saistāma ne tikai ar tipveida projektu ieviešanu, bet arī pieredzes uzkrāšanu kompleksai mikrorajonu projektēšanai un celtniecībai tuvākajā nākotnē¹⁴².

1965. gadā tika izstrādāts visa dzīvojamā rajona detālplānojums. Rajona apbūve paredzēta 2 mikrorajonos, ietverot sabiedrisko centru, atpūtas un sporta zonas, transporta un inženierkomunikāciju tīklu¹⁴³. Līdz ar 1965. gadu aizsākās panelēku būvniecība Bolderājā. Šajā dzīvojamā rajonā bija paredzēts izmitināt 15000 iedzīvotāju¹⁴⁴.

20.gs. otrajā pusē Bolderājā darbojās Bolderājas koksnes kompleksās pārstrādes kombināts (mūsdienās tagadējā a/s „Bolderāja”), Rīgas būvmateriālu ražošanas apvienība (tagadējā a/s „Būvmateriāli AN”), Latvijas finiera ražošanas apvienība (tagadējā a/s „Latvijas finieris”), mehāniskā rūpnīca, vilnas izstrādes rūpnīca „Rīgas tekstils” filiāle u.c. rūpniecības uzņēmumi, kā arī Centrālais jahtklubs¹⁴⁵.

Pēc PSRS sabrukuma, Rīgas administratīvais iedalījums praktiski atbilst iepriekšējās varas teritoriālajam sadalījumam, piešķirot tam jaunus nosaukumus. Ļeņingradas rajons, kurā ietilpst Bolderājas apkaime, tiek pārsaukts par Kurzemes priekšpilsētu¹⁴⁶.

---

139 Turpat

¹⁴⁰ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 40 – 41.lpp. kopā 238. lpp

¹⁴¹ Bolderāja, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 201.lpp

¹⁴² Rīga sociālisma laikmetā 1917 – 1975, 1980. – Rīga: Zinātne, 318 - 319.lpp., kopā 519.lpp

¹⁴³ Bolderāja, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 201.lpp

¹⁴⁴ Anīta Anteniške, 2000. Daudzstāvu dzīvojamā Rīga un reģiona konteksts// Rīgas arhitektūra// Stili, ēkas, interjeri 21. gadsimtā. – Rīga: apgāds „Jumava”, 42 – 49.lpp. kopā 175.lpp

¹⁴⁵ Bolderāja. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 728. lpp.; Bolderāja, 1988.

Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 201 - 201.lpp

¹⁴⁶ Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. lpp 34-35.

Mūsdienās Bolderājā atrodas iepriekšminētie uzņēmumi, kas darbojušies jau PSRS laikā, dažādas izglītības iestādes (Rīgas 19. vsk., Rīgas 33. vsk., Rīgas 46 arodvsk., Bolderājas mākslas skola, sākumskola – bērnudārzs), bibliotēka un klubs, aptieka, Bolderājas luterāņu baznīca, Bolderājas Romas katoļu baznīca, Bolderājas kapi¹⁴⁷.

Kā nozīmīga kultūrvēsturiskā vērtība mūsdienās saglabājusies Bolderājas vecākā apbūve (Bolderājas centrā)¹⁴⁸, kur īpaši jāizceļ vietējas nozīmes arhitektonikas piemineklis (skola) Miglas ielā 9. Kā nozīmīgi objekti ir jāmin arī divas Bolderājas baznīcas, kur abas reiz cietušas ugunsgrēkā, tikušas pārbūvētas, kur Bolderājas Romas katoļu baznīca cietusi karu laikā un tikusi demolēta¹⁴⁹. Bolderājas luterāņu baznīca ir viena no nedaudzajām Latvijas koka baznīcām, kas saglabājusies no 19. gs.

Svarīgi pieminēt ir Bolderājas kapus (atrodas Rīgā, Lielajā ielā 76 un Lielajā ielā 78), jo tajos atrodas 2. pasaules karā kritušo jūrnieku brāļu kapi.

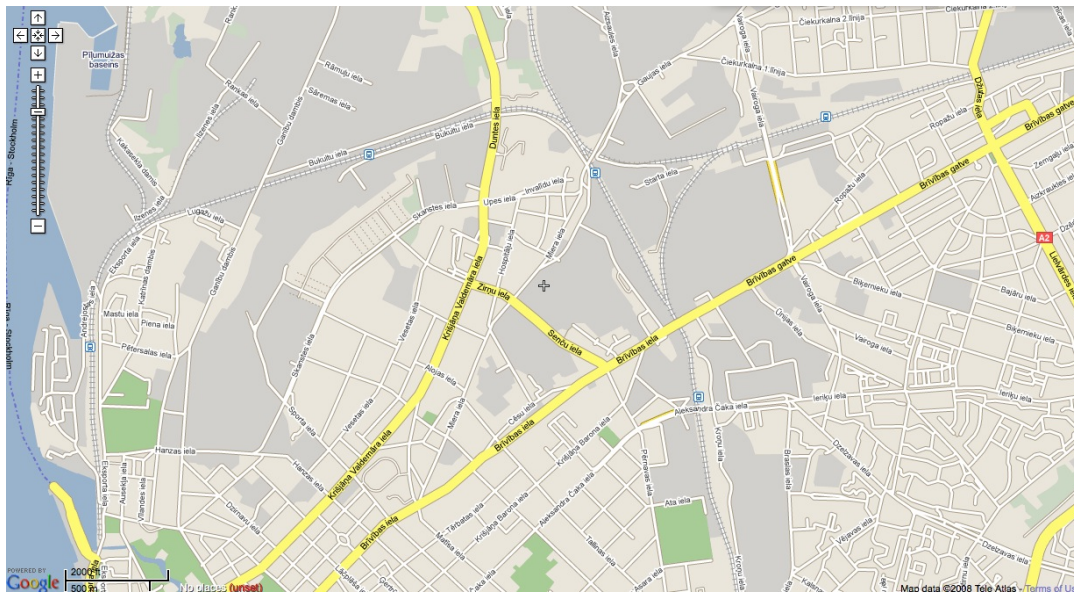
---

¹⁴⁷ Bolderāja. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 727 – 728 lpp

¹⁴⁸ Ilze Jansone, Ivars Vīks, 1999. Latvju ceļotājs 1. // Sērija „Dzimtenes mācība” – Rīga: izdevēja Ilze Jansone. Termins „Bolderāja” 122. lpp

¹⁴⁹ Bolderājas luterāņu baznīca. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 728 – 729. lpp.; Bolderājas Romas katoļu baznīca. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Bolderāja”, 729. – 730. Lpp

BRASA

Mūsdienās ar **Brasas** vārdu pazīstamās Rīgas daļas nosaukums pazīstams no tajā atrodošās dzelzceļa stacijas *Brasa*. Sākotnēji šī stacija atradās uz dzelzceļa līnijas *Rīga-Milgrāvis*, tagad – *Rīga-Rūjiena*. Stacija izveidota 1872. gadā, tad tās nosaukums bijis *Kara hospitāļa platforma (Krighospital)*, 1919. gadā tā pārdēvēta par *Braslu*, bet 1938. gadā par *Brasu*. Stacijas ēka celta 1903. gadā. Šeit kādreiz atradies centrālais pārmiju postenis. 1942. – 1944.g. stacijas nosaukums bijis *Rīgas sporthalle*.¹⁵⁰

Brasa ietver rajonu starp Valdemāra un Brīvības ielām, kas centra pusē robežojas ar Tallinas ielu un Sarkandaugavas pusē ar Mazo Ozolu ielu. Tajā atrodas Miera iela līdz Tallinas ielai, Senču iela, Pokrova kapi, Gaujas iela, daļa Skanstes ielas, Dunties iela, Laktas iela, Dzelzceļa loks, Dzelzceļš līdz Brīvības ielai, Garnizona, Brāļu (sākuši veidoties jau 1. Pasaules kara laikā) un Miķeļa kapi, kuru robežas saplūst. Tallinas iela ir robeža starp Rīgas vēsturisko centru, kas iekļauts UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā, un Brasas rajonu.

Brasas apkaimes nosaukuma izcelsmei ir vairāki varianti – vēsturnieks R.Štrants 1972. gada Dabas un vēstures kalendārā, aplūkojot dažādu Rīgas vietvārdu izcelsmi, min, ka Brasas nosaukums saglabājies no Mazās Jumpravmuižas zemnieka Mārtiņa Brasas vārda kas 18.gs. 90. gados nomāja krogu tagadējā Gaujas ielā pie Čiekurkalna ūdens torņa.¹⁵¹ Cits pieņēmums liecina, ka tagadējās Brasas stacijas apkaimē, uzbūvējot braslu Dzirnāvupīti un

¹⁵⁰ Ziemeļu rajons gadsimtu griežos / sast.: L. Liepiņa. Rīga : RaKa, 2004. – 102. lpp.

¹⁵¹ Štrants R. Dažu Rīgas vietu izcelšanās. // Dabas un vēstures kalendārs 1972. Rīga: Kalendārs – 230. lpp.

Šmerļa upīti savienojošajam grāvim, tas savu vārdu saglabājis apkaimes apzīmēšanai – Dzirnavupīte attēlota vairākos 17.gs. Rīgas apkaimes plānos. Iespējams, ka Dzirnavupītes un Šmerļa upītes savienošanai rakts grāvis tag. Bērzaunes, Ūnijas un Ieriķu ielas apvidū (Purvciemā). Tālāk grāvis šķērsojis tagadējo Brīvības ielu un līdzās Klijānu ielai tecējis Z virzienā līdz Miera ielas galam, kur grāvis strauji pagriezies uz D. Tagadējās Miera ielas apkaimē pie dzelzceļa pāri upītei, domājams, bijis brasls.

Vairākos 19.gs. beigu – 20.gs. sākuma plānos redzams arī, ka netālu no Čiekurkalna ūdenstorņa atradušās mežsarga¹⁵² mājas, kas apzīmētas ar nosaukumu Brasas.

Pie kanāla, kas novadīts no Šmerļa uz pilsētas grāvi no 1750. – 1754.g. uzcelts Kara hospitālis, kas paredzēts 1000 slimniekiem. Tas bijis izvietots iegarena plāna ēkā. U veida divstāvu mūra ēka klasicisma formās uzcelta 1835.gadā. Pašlaik Kara hospitāļa ēkā atrodas Narkoloģijas Valsts aģentūra, Ātrās palīdzības stacija (dibināta 1904.g.) un divas medicīnas iestādes.¹⁵³

18.gs. beigās – 19.gs. pirmajā pusē visu plašo teritoriju no vietas, kur Sarkandaugava saplūda ar Daugavu, līdz Kara hospitālim ieskaitot, apzīmēja kā Sarkandaugavas priekšpilsētu. Brasas teritorija Rīgas robežās tika iekļauta 1828.gadā. Šis ir laiks, kad Sarkandaugava sāka uzplaukt kā Rīgas rūpnieciskais rajons, tajā parādījās pirmās fabrikas, līdz ar to plašāk tika apdzīvots arī Brasas rajons.

Cēsu iela Brasas daļā, kas ir tuvāk Rīgas centram, ir bijušās Aleksandra (Brīvības) ielas daļa, slaidis tās līkums, kas 19. gadsimta pirmajā pusē palika savrup, Aleksandra ielu iztaisnojot. Mēness iela ir tapusi kā mazturīgu ļaužu nostūris. Šajā apkārtnē dzīvoja daudz ormaņu. Namā nr. 8, kas būvēts 1965.gadā, atrodas tagadējā mācību iestāde – Rīgas Franču licejs, ko 1921. gadā dibināja Latviešu un franču tuvināšanās biedrība. Blakus tam atrodas Pokrova kapi, kas piederēja pareizticīgajiem, tāpēc pretī vārtiem redzama 1879. gadā arhitekta Roberta Pfūga krievu-bizantiešu stilā celtā Marijas Pasludināšanas pareizticīgo baznīca. Aiz Senču ielas – Memoriālais parks, ko dēvē par Lielajiem kapiem. Tos te, smilšainā laukā 2 jūdzes no pilsētas centra, 1772. gadā lielās mēra epidēmijas laikā ierādīja kopā visām Daugavas labā krasta draudzēm. Apbedīšanu Lielajos kapos pārtrauca 1958. gadā, bet 1969. gadā kapus slēdza pavisam. 1979.gadā sāka priekšdarbus Latvijā pirmā

---

¹⁵² *Lejnieks J.* Rīgas laiks attēlos. Rīga: Zvaigzne ABC – 29.lpp.

¹⁵³ *Ārgalis A.* Rīga. Rīga : Nacionālais apg., 2001 – 27.lpp.

Memoriālā parka iekārtošanai šeit, tādējādi papildinot pilsētas zaļo zonu. Memoriālajā parkā apbedīti daudzi sabiedriskie un kultūras darbinieki. Zona starp Mazo Klijānu un Klijānu ielām iezīmīga ar vācu karagūstekņu apbedījumiem. Daudzās apbedījumu vietās uzceltas memoriālas celtnes ar lielu arhitektonisko vērtību un pieminekļi, kuru veidošanā piedalījušies izcili tēlnieki. Memoriālajā parkā saglabājušās arī daudzas dendroloģiskas vērtības. Diemžēl kādreizējie kapi bieži kļūst par laupītāju un vandālisma upuriem.

Mēness un Miera ielas stūrī atrodas vienīgā pareizticīgo baznīca Rīgā, kurā sprediķo latviešu valodā – Debessbraukšanas pareizticīgo baznīca (celta 1867.g.)¹⁵⁴.

VEF tilts jeb Gaisa tilts ir pirmais šāda veida satiksmes pārvads Rīgā un līdz mūsdienām tādēļ arī tiek saukts par Gaisa tiltu. Mazajā Klijānu ielā, kas ved no Gaisa tilta virzienā uz Lielajiem kapiem 1947.g. atklāja Rīgā pirmo trolejbusu līniju, kas bez pieturvietām veda līdz puskilometru attāļajai Miera ielas dzelzceļa pārbrauktuvei. Savukārt Klijānu ielas un Klusās ielas stūrī savulaik atradās Rīgas Autoelektroaparātu rūpnīca, kuras ēkā pašreiz mitinās Rīgas pilsētas ceļu policija.

Par galveno Brasas ielu varētu uzskatīt Laktas ielu, kas zem Brasas satiksmes pārvada ved gar dzelzceļu līdz Rīgas Preču stacijai Skanstē. Uz tās atrodas Brasas cietums, kas ir slēgtā tipa cietums, kurā sodu izcieš personas, kas sodītas par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem. Pēc Otrā pasaules kara resursu un finanšu trūkuma dēļ satiksmes pārvada laidums pie Brasas stacijas izveidots no L veida šķērsgriezuma tipveida sijām, kuras projektētas kādā Pēterburgas institūtā. Tagad Rīgas pilsētai jāiegulda daudz līdzekļu, lai restaurētu tolaik pavirši būvētos pārvadus. Pa Brasas tiltu kursē 11. maršruta tramvajs uz Meža kapiem un tālāk uz Mežparku.

Kā atsevišķa iela Duntē iela izveidota 1923. gadā. Duntē ielas sākumā atrodas noplucis divstāvu nams, kur Latvijas laikā pirmajā stāvā atradās t.s., Grāvīša krogs, bet otrajā – kinoteātris "Venēcija". Duntē iela tagad stiepjas no Valdemāra ielas 161. nama līdz Tiltā ielai. Ielas garums ir 2200 metri.¹⁵⁵ Ļoti ilgu laiku Duntē iela bija viena no visretāk apbūvētajām ielām, kas lielā mērā ir saistīts ar Sarkandaugavas atteku, kas plūda visā ielas garumā un izdalīja sliktu aromātu. Tomēr pēdējos gados situācija ir krasi mainījusies un Duntē iela sāk iegūt modernus vaibstus, kas ir saistāmi ar jaunu tirdzniecības centru,

---

¹⁵⁴ Kolbergs A. Rīga kājāmgājējiem. Jūrmala: A.K.A., 2001 – 71.lpp.

¹⁵⁵ <http://www.citariga.lv/LV/index.php?page=6&id=21&part=1b>

dzīvojamo un biroja ēku celtniecību visā ielas garumā bijušā kanāla vietā.¹⁵⁶ Pašlaik iezīmīgākais objekts Duntē ielā (nr.12/22) ir Traumatoloģijas un Ortopēdijas slimnīca, kas savu darbību sāka kā psihoneiroloģiskā slimnīca ar nosaukumu Rotenberga iestāde, vēlāk Sarkankalna slimnīca. Tās teritorija aizņēma 9,3 ha un to ierobežoja trīs ielas: Duntē, Mazā Ozolu un Ozolu, bet no ceturtās puses – Mīlgrāvja dzelzceļš. Duntē iela Toreiz bija Tvaikazāģētavas iela, M.Ozolu iela – Meža iela un Ozolu iela – Kara hospitāļa iela. Kaut gan šis Rīgas novads atradās 4km attālumā no pilsētas centra, tomēr jau vairāk kā pirms 200 gadiem šī vieta bija labāk sakopta un apbūvēta nekā citas Rīgas nomales. Ceļš uz Rotenberga iestādi (tag. Duntē iela) bija šaurs un smilšains, gar tā malām vējš pārvietoja ceļojošās kāpas. Rotenberga iestādi 1962.gada 12.decembrī dibināja tās vēlākais direktors G.Brucers, tādēļ tautā nereti iestādi dēvēja vienkārši par *Bruceru*. Slimnīcas teritorijā noritējušas periodiskas pārbūves un paplašināšanas, tās parka sakopšana uzticēta tā laika pilsētas dārzu direktoram G.Kūfaltam. Slimnīcas pārprofilēšanās no psihiatrijas uz citām medicīnas nozarēm sākās pēc I Pasaules kara, kad slimnieku trūkuma dēļ tajā sāka novietot citu slimību pacientus.¹⁵⁷ Slimnīcas uzplaukumam sekoja II Pasaules karš. 1942. gadā toreizējā Sarkankalna slimnīca tika slēgta un tās vietā tika ierīkots kara hospitālis. 1946. gada 24. jūlijā slimnīcas telpās tika nodibināts Rīgas Ortopēdijas un reparaatīvās ķirurģijas institūts, tagad - Traumatoloģijas un Ortopēdijas slimnīca.¹⁵⁸ Jaunākā ēka, kas uzcelta slimnīcas teritorijā, ir 7. nodaļas ēka (1992.g.)

Pie nozīmīgākās jaunāku laiku apbūves Brasā pieder arī dzīvojamā ēka Miera ielā 90 (1995.g., arh. A.Kronbergs, J.Lejnieks).

Tagad Brasa, līdzīgi kā Teika, ir Rīgas centra paplašinājums, kas vilinošs ar savu atrašanās vietu. Tā kā apbūve Brasā pārsvarā veidojusies 20. gadsimta sākumā, pašlaik brīvu vietu jaunai celtniecībai nav un nākas apgūt vecās ēkas. Tā jau pašlaik apdzīvota tiek vienā no kādreizējās Rīgas Autoelektroaparātu rūpnīcas korpusiem izbūvētā daudzdzīvokļu ēka. Domājams, ka, starp klusumu (rūpnīcas ēkas atrodas līdzās dzelzceļam) un centra tuvumu biežāk izvēloties pēdējo jauns mūžs sagaidāms arī dzelzceļa otrā pusē esošajām rūpnīcām.

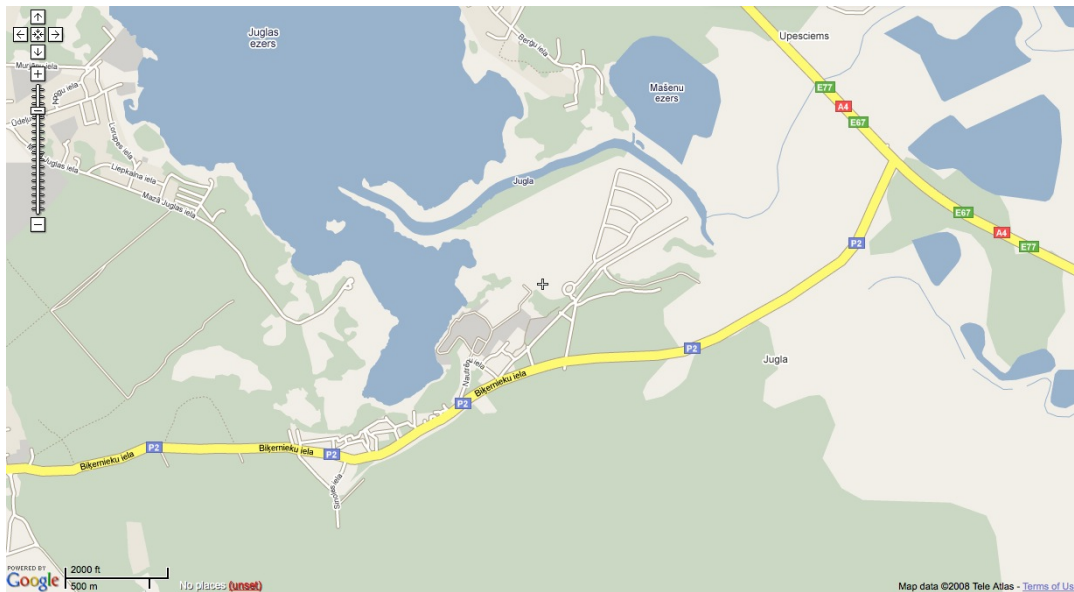
---

¹⁵⁶ Turpat

¹⁵⁷ *Budulis H.* Sarkankalna slimnīcas vēsture 1862-1937. Rīga: Pilsētas valde, 1938. pdf dokuments no www.tos.lv

¹⁵⁸ <http://www.citariga.lv/LV/index.php?page=6&id=14&part=1c>

BREKŠI

Vēl pirms 10 tūkstošiem gadu lielāko daļu mūsdienu Rīgas teritorijas klāja Baltijas ledus ezera ūdeņi. Mainoties klimatam, viens aiz otra iznira Dzegužkalns, Katlkalns, Čiekurkalns, Ķengarags. Taču vēl akmens laikmetā, kad Daugavas upes krastos, kur šodien ir Rīga, spriežot pēc atrastajiem arheoloģiskajiem priekšmetiem, jau atradās zvejnieku un mednieku apmetnes, **Brekši** joprojām gulēja Juglas ezera ūdeņos, kas vēl ilgu laiku bija savienots ar Ķīšezeru vienotā ūdenstilpnē. Vēl viduslaikos Juglas ezers un Ķīšezers tika saukti vienā vārdā – par *Rodenpoyser see*. Šis nosaukums, savukārt, esot cēlies no lībiešu vārda „*Rodenpoisa*”, kas nozīmē „dzelzs puiša ezers”.¹⁵⁹ **Brekšu apkaime** ir viena no zemākajām vietām Rīgā.

Lai arī Brekši ir viena no visvēlāk Rīgas pilsētas administratīvajām robežām pievienotajām apkaimēm (tas notika 20. gs. 70. gados, turklāt divos cēlienos – 1974. un 1979. gadā, kad notika pēdējā Rīgas paplašināšana), tomēr ziņas par šo apvidu ir saglabājušās jau no 13. gadsimta dokumentiem. Tā, piemēram, ir saglabājušās dažas ziņas par Rīgas lauku novada zemēm starp Daugavu un Juglas ezeru.

Viduslaikos Rīga bija tipiska pilsētvalsts ar savu lauku novadu, kas tika saukts arī par landfogteju. „1226. gada robežu aprakstā bija teikts, ka lauku novada robeža iet no Rumbulas

---

159 Rīgas vēsture, Lancmanis Z. u.c. (sast.). – R., 1933.g. – 17. lpp.

Daugavā līdz Pitorgas upes tiltam.”¹⁶⁰ Tātad Juglas ezera dienvidu gals atradās pašā Rīgas lauku novada pierobežā.

„Juglas upe (Berģupe) pirms ietecēšanas Juglas ezerā jau atradās Livonijas ordeņa daļā, un tur dzīvojošie iezemiešu zemnieki bija ordeņa ļaudis, kuriem tomēr bija biškoki Rīgas Putkeres daļā.”¹⁶¹ Par Putkeri rīdzinieki tolaik sauca apkārtni ap Putkeres (šodien Piķurgas) upi. Šodien tā ir vieta, kur satiekas Biķernieki un Brekši.

Nav brīnums, ka Brekšu apkaimi sauc šādā vārdā, jo apkaime ir ūdeņiem bagāta – to apskalo gan Berģupītes, gan Juglas ezera (Brekšu kakts), gan Piķurgas upes ūdeņi. Ar zvejošanu Juglas ezerā esot nodarbojušies daudzi apkārtnes zemnieki, kuriem vairākiem kopā piederēja laiva.¹⁶²

Šķiet, ka senatnē šo vietu varētu būt apdzīvojuši lībieši, par ko liecina Piķurgas vārda izcelsme. Agrāk upe saukta „*Pitcorga*”, kas ir lībju vārds ar nozīmi „garais strauts”.

Iespējams, ka vācu mutē tā pārtapusi par *Pytker*, *Putker*. Tad nu visu Putkeres upes apkaimi ļaudis saukuši par Putkeri, bet latīniskajos rakstos tā saukta par *terra super Putkere*.¹⁶³ Vēlāk apkaimes nosaukums pārveidojies par *Bickeren* (mūsdienās Biķernieki). Bet iespējams, ka Biķernieku vārds cēlies no bišu vārda, jo Brekšu apkaimes iedzīvotāji savus bišu stropus turējuši Piķurgas upes apkārtnē, kur vienmēr esot bijis neparasti daudz bišu.¹⁶⁴ Arī Piķurga dažkārt dēvēta par Bišu upi. Daži to joprojām sauc arī par Brekšupīti.

Tā kā Brekšu iedzīvotāji savas bites turēja Rīgas novada daļā, tad tiem arī bija jāmaksā pilsētai nodevas – puse no ievāktā medus ražas. No šiem dokumentiem var arī secināt, ka daļa zemnieku, kas dzīvoja tajā apvidū bijuši lībieši, daļa laikam latvieši, bet bijuši arī sēļi.

16. gs. ap Juglas ezeru jau bija izaugušas namnieku muižiņas, pārsvarā gan tās bija koncentrētas Piķurgas upītes kreisajā krastā, jo tur arī bija tuvāk satiksmes ceļš, kas veda no Rīgas uz Vidzemi.

Brekšu muiža veidojusies 17. gadsimtā. 17. gs. beigu kartē Juglas ezera D krastā

---

160 Šterns I. *Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas*.//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē, Caune, A. (galv. red.) – R., 1998. – 367. lpp

161 Turpat.

162 *J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj.* – R., 1996. – 121.lpp.

163 Turpat. – 367. lpp.

164 Turpat. – 367. lpp.

atzīmēta Harma muiža (*Harmshof*) kā *Dreilings od. Herns hoff*. 20. gs. sākumā tās īpašnieks bijis brīvkungs fan Freitags – Loringhovens. Pēc II pasaules kara muižas pils ēkā ierīkota skola: te darbojusies Dreiliņu 8-gadīgā skola, padomju gados namā atradās Rīgas 83. vidusskola, no 90. gadu beigām – Rīgas Brekšu pamatskola. Pārlietu mazā skolēnu skaita dēļ tā 2001. gadā tika slēgta. Bet skaistā muižas pils joprojām ir atrodama Biķernieku ielā 200.

1859. gadā Juglas muižā tika izveidota papīrfabrika, vēlāk arī izveidojās Juglas papīrfabrikas ciemats. Tomēr Juglas ezera D gals vēl ilgi ir bijis mazapdzīvots. 19. gs. beigu Rīgas un tas apkaimes plānā pie Brekšu līča atzīmēta vien rūpnīca “Feilis” un mājas “Lapaiņi”. “Joprojām Brekšu apkaimi tautā mēdz dēvēt par Juglas papīrfabriku. Tiesa, papīrfabrika kopš deviņdesmitajiem gadiem vairs nestrādā, jo tajā bija paredzēts ražot papīru no Krievijā ražotās hlorētās celulozes, kas vērienīgi piesārņotu Juglas ezeru.”¹⁶⁵

Biķernieku ielas galā tagad atrodas bijušās Juglas papīrfabrikas nosēdlauki. 20. gs. 80. gados šeit ieguva smiltis, tagad šeit 77 ha platībā ceļ lielu individuālo ēku kompleksu „Juglasciems.”¹⁶⁶ Jau 20. gadsimta 70. gados apdzīvota vieta „Brekši” bija saplūduši ar Juglas papīrfabrikas ciematu. Tomēr Brekšu apkaimi varētu nosacīti dalīt trīs daļās: piecstāvu ķieģeļu daudzstāvu namu rajons, ko apdzīvoja papīrfabrikas strādnieki, Brekšu privātmāju rajons bijušās muižas ēkas apkārtnē un Ulbrokas virzienā izvietotā divstāvu ķieģeļu kopmītņu tipa ēku rajons, kuros dzīvoja padomju armijas sakarnieki.

„Pēc tam, kad tika izveidots Rīgas apvedceļš, Biķernieku iela kļuva par maģistrāli, jo pa to ērtāk nekā pa citām satiksmes artērijām varēja no Rīgas izkļūt vai tajā iekļūt, tā nu caur Brekšiem plūst automobiļu straumes.”¹⁶⁷ Tomēr vēl joprojām Brekši ir Rīgas nomale, kurā pilsēta satiekas ar laukiem. Šeit ir iespēja baudīt nesteidzīgas pastaigas Biķernieku mežā, gar Ezera krastu vai Piķurgas upīti.

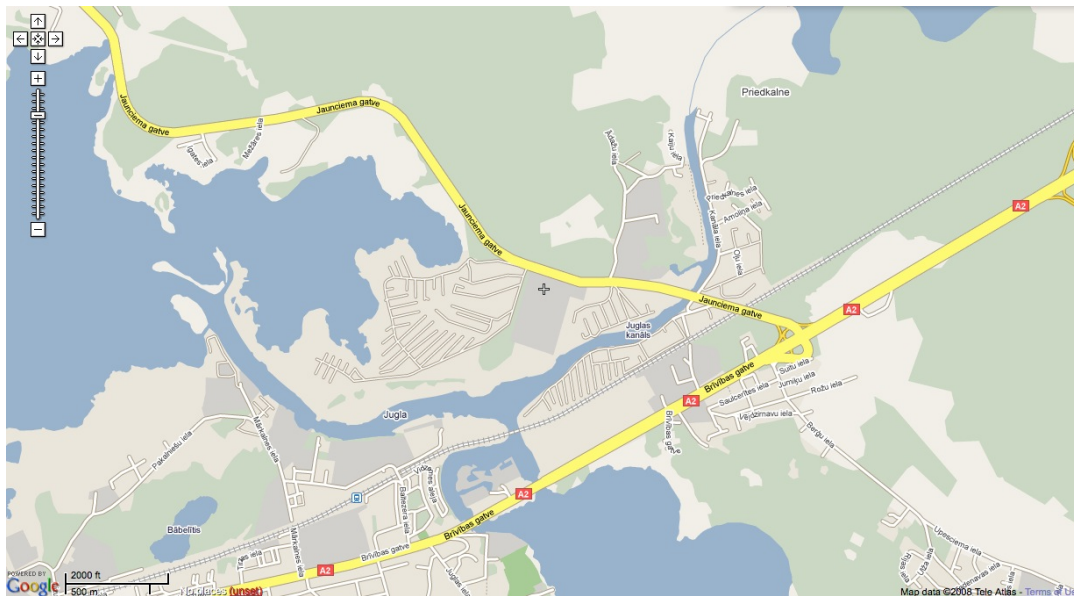
---

165 Ārgalis A. *Rīga*. – R., 2001. – 58. lpp.

166 *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj., – R., 2001. – 77. lpp.

167 Ārgalis A. *Rīga*. – 58. lpp.

BUKULTI

Bukulti ir Rīgas pilsētas apkaimē Vidzemes priekšpilsētā pie Gaujas - Daugavas kanāla, kura atrodas starp Rīgas pilsētas robežu, Brīvības gatvi, Juglu, Ķīšezeru, Pilskaktu, un noslēdzas Jaunciema dabas liegumā. Rīgas pilsētā iekļauta Bukulti daļa, kas galvenokārt atrodas kanāla Austrumu daļā, kamēr pats centra atrodas ārpus Rīgas pilsētas, kanāla rietumu daļā uz ziemeļiem no galvaspilsētas robežas¹⁶⁸. Lai arī 1974. gadā daļa no Bukultiem kļuva par Rīgas apkaimi, vieta turpina dzīvot vienoti, lai arī administratīvi tā ir dalīta.

Vēsturnieki uzskata, ka vieta, kur atrodas tagadējie Bukulti bijusi apdzīvota jau pirms vācu ienākšanas Latvijas teritorijā, t.i. 11. – 12. gs. Caur šejieni veduši ceļi no Rīgas uz Cēsīm, Alūksni un citām vietām. Rakstītos avotos Bukulti minēti jau 1297. gadā, kad uz nelielās upītes, tā sauktā Bukultu straute, Livonijas ordenis uzcēlis dzirnavas. Tās tika nosauktas par Jaunajām dzirnavām (*Neue Muhle*), pretstatot jau esošajām Mīlgrāvja dzirnavām. Vēlākajās kartēs sastopami nosaukumi *Nimelen* un *Bellenhol*, bet ap 1900. gadu atkal parādās nosaukums *Neuermuhlen* – tautas valodā – Niermīle. Kopš 1929. gada šo vietu sauc par Bukultiem.¹⁶⁹

Bukulti bija stratēģiski svarīga vieta kā piekļuve Rīgai. Starp Juglas un Ķīšezeru jau 1221. gadā tika uzbūvēts dambis ceļam. Šo dambi sauca par *sprunguļu dambi*, jo tā celtniecībā

¹⁶⁸ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Bukulti>

¹⁶⁹ Zariņa A. Viena diena Rīgas apkārtnē, Rīga, Avots, 1988. lpp. 28 - 31.

tikuši izmantoti visdažādākie materiāli – baļķi, zari, akmeņi, niedres. Niermīles dzirnavām bijuši biezi mūri. Tās bija cietoksnis pie lielā zemesceļa (hronikās to dēvēja par *Via Magna*), kas veda no Rīgas uz Pleskavu.

Nedaudz vēlāk pie Niermīles dzirnavām Livonijas ordenis uzcēlis Ādaži pili.¹⁷⁰ Tā kā Bukulti tika uzskatīti par Rīgas pilsētas vārtiem, tad tā bija stratēģiski ļoti svarīga vieta. Ar pašu pili saistīti nemieri starp rīdziniekiem un Livonijas ordeni. 1298. gadā Vasaras svētkos Rīgas pilsoņi ar leišu palīgspēkiem ieņēmuši Neiermīles pili, bet tā paša gada 29. jūnijā bruņinieki tos piespieduši bēgt; pēdējās cīņas te norisinājušās 1491. gadā, kad ordeņa bruņinieki te galīgi sakāvuši rīdziniekus. Arī Niermīles dzirnavām bijuši biezi mūri un arī tās funkcionēja kā cietoksnis pie lielā zemesceļa (*Via Magna*), kas veda no Rīgas uz Pleskavu.

1837. gadā sāka darboties Rīgas – Neiermīles šoseja, ko 1847. gadā pagarināja līdz Enģelartei (tagad Inčuklanam). 1858. gadā šo ceļu pievienoja Pleskavas – Pēterpils-Varšavas šosejai. 1889. gadā tika atklāta arī Rīgas – Pleskavas dzelzceļa darbība.¹⁷¹

Niermīles pili nopostīja 1658. gadā Krievijas cara Alekseja karaspēka uzbrukuma laikā. Pils vietā 1706. gadā ierīkoja karaspēka mācību laukumu. 18. gs. pārpalikušos akmeņus izlietoja Ādažu (Baltezera) baznīcas un Daugavgrīvas cietokšņa būvei. Līdz mūsu dienām saglabājušās vairs tikai pils vieta – vecu liepu puduris Juglas (Bukultu) kanāla labajā krastā, apmēram 100 m pirms tilta, atrodami esot arī kādreizējie pils pamati¹⁷².

Savu nozīmi Neiermīle tomēr nezaudēja, tā turpināja kalpot kā Rīgas vārti.

1697. gadā Rīgas rātskungi šeit sagaidīja Maskavas sūtniecību, ko, dodamies uz Rietumeiropu, vadīja cars Pēteris I.

1764. gadā Neiermīlē tika svinīgi sagaidīta arī Krievijas cariene Katrīna II. Lai nebūtu putekļu, kas varētu sagandēt imperatores vizīti, Rīgas rāte lika nolaistīt visu 13 km garo ceļu līdz galvaspilsētai ar ūdeni.

Neiermīles dzirnavas pastāvēja ievērojami ilgāk nekā pils, tās slēdza tikai 1894. gadā. Tiesa pēc zemnieku sūdzības lika nolaist dzirnavu ūdenskrātuves ūdeņus, kuri appludinājuši plašu apkārtni. Ap šo laiku sāka darboties Bukultu tvaika zāģētava. Taču jau apmēram 15 gadu laikā apkārtējie meži bija izcirsti un zāģētavu vajadzēja slēgt.

---

¹⁷⁰ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988, lpp – 290.

¹⁷¹ Lancmanis Z. Jugla un apkārtnē. Rīga – 1930, lpp 6.

¹⁷² Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988

19. gs. Bukultos bijis arī alus brūzis, kurš slēgts ap 1890. Brūža telpās ierīkotas dzīvojamās mājas.

1903. gadā Bukultu dzirnupītes (kādreizējā Bukultu strauta) vietā izraka Juglas (Bukultu) kanālu. Bukultu kanāls savieno Juglas upi ar Lielo Baltezeru un ir Gaujas-Daugavas kanālu sistēmas daļa. Šo sistēmu radīja Gaujas kokmateriāliem, ko līdz tam uz Rīgu ar zudumiem pludināja apkārt pa jūru. Pēc tam Bukultu kanālā un ezeros parādījās drukni, nomelnējuši velkoņi, kas vilka liellaivas ar granti un ķieģeļiem vai garas plostu virtenes, kam galā piesietas airu laivas. Parādījās arī pasažieru kuģīši.¹⁷³

Pie Bukultiem Jaunciema gatves otrā pusē iekārtota Rīgas TEC-I kūdras noliktava.¹⁷⁴

Tagadējais dzīvojamās apbūves masīvs izveidojies uz Ādažu pils muižas bāzes. Bukulti līdzās citām Rīgas pierobežas apkaimēm, kas atrodas tuvu pie ūdeņiem, kā arī netālu esošajam Baltezeram, Latvijas brīvvalsts laikā ir kļuvis par ekskluzīvo māju dzīvojamo rajonu. 20. gadsimta 90. gados te bija aizveidojušies mazdārziņi, kurus pamazām nomainīja privātmājas. Apkaimi apjož Bukultu mežs, kā arī Senču un Vadžu sils, kuri dod iespēju turpmākai apbūvei nākotnē¹⁷⁵.

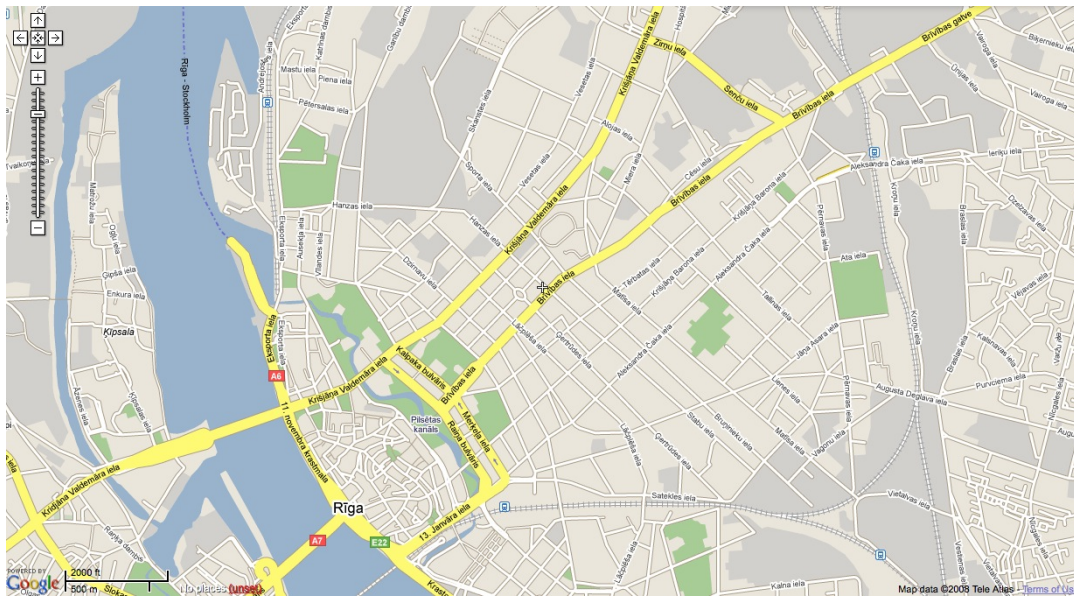
---

¹⁷³ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. Jūrmala, 2007.lpp - 394

¹⁷⁴ Turpat. Zariņa.

¹⁷⁵ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Bukulti>

CENTRS

„Rīgas vēsturiskais **centrs** ar tajā saglabājušos samērā neskarto viduslaiku un vēlāko pilsētībūvniecisko struktūru, jūgendstila piesātinājumu un kvalitāti un 19.gs. koka arhitektūru ir unikāla vērtība, kam līdzīgas nav nekur citur pasaulē. Rīgas vēsturiskā centra iekļaušana UNESCO Pasaules Mantojuma sarakstā apstiprina šī kultūras objekta īpašo universālo vērtību, kuras saglabāšana ir visas cilvēces interesēs”¹⁷⁶ ar šādu pamatojumu Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs, 1998. gadā tika iekļauts UNESCO Pasaules Mantojuma sarakstā.

Rīgas pilsētā patiešām ir saglabājusies relatīvi neskarta tās vēsturiskā pilsētībūvniecības attīstības secīgā struktūra – tā ir hrestomātiska robežjoslu, jeb t.s. *nomāju teorijas* iemiesojums, proti, kad katrs jauns pilsētas augšanas periods iekļauj sevī ‘nomali’, veicinot agrāk šķirto pilsētas daļu saplūšanu vienotā organismā vienlaicīgi saglabājot ‘atmiņas’ par bijušās nomales oriģinālajām funkcijām un motivējot tālākas izplešanās barjeras veidošanos; straujas augšanas periodi mijas ar stagnāciju¹⁷⁷

Rīgas centrs, ir teritorija, ko ierobežo Eksporta iela, Daugavas upe, Vanšu tilts, K.Valdemāra iela, Basteja, Aspazijas bulvāris, dzelzceļš, Dzirnau, A.Čaka, Tallinas, Miera, Alojās, Tomsona, Ēveles, Vesetas un Hanzas iela. Rīgas centra izveide ir uzskatāms

¹⁷⁶ Latvija UNESCO un UNESCO Latvijā – 10 gadi. – Rīga: 2002. – 76.lpp.

¹⁷⁷ Bākule, Irēna. *Rīgas robežjoslu jeb nomāju teorija*. – Latvijas arhitektūra - #1(27)/00 – 84.-87.lpp.

iepriekšminētās teorijas iemiesojums, tā kā Rīga vēsturiski ir bijusi tirdzniecības, tranzīta un rūpniecības pilsēta, saimnieciskā darbība īpaši aktivizējās 18.gs. vidū, kad Rīgas osta kalpoja kā tilts starp Krievzemi un Rietumvalstīm, tika attīstītas manufaktūras u.tml., attiecīgi strauji pieauga iedzīvotāju skaits, no kuriem lielākā daļa bija spiesta apmesties priekšpilsētā¹⁷⁸, jo tagadējā Vecrīga jeb tolaik vienkārši Rīga bija kļuvusi pārapdzīvota un antisanitāra. 19. gadsimtā Rīga (tagadējā Vecrīga) varēja augt un attīstīties tikai uz priekšpilsētas rēķina, jo ap šo laiku priekšpilsēta, kas kopš 1784.gada bija relatīvi attīstīta, tā kā to regulēja Rīgas izbūves projekts (1769) - ceļu trases mijās ar regulāru ielu tīklojumu, koka dzīvojamā apbūve ar apstādījumiem¹⁷⁹; 1812.g. ugunsgrēks, kas nopostīja visu priekšpilsētas apbūvi, iezīmēja kardinālas pārmaiņas arī kvalitatīvā nozīmē, jo liela daļa zemes īpašnieku nekavējoties sāka būvēties no jauna tajās pašās vietās, algojot tos pašus meistaros, taču ēku izskats un darināšanas veids nu vairs nebija iepriekšējam gadsimtam raksturīgs.¹⁸⁰

Nocietinājumi traucēja pilsētai kļūt par vienotu organismu; nepieciešamība attīstīties sadūrās ar nepieciešamību ievērot aizsardzības apsvērumus, tā kā Rīga vēl joprojām bija nozīmīga Krievzemes D un R robežu aizsardzībā. Tiesa, atbrīvošanās no nocietinājumiem jau bija izplatīta procedūra citās Eiropas pilsētās un 1857.gadā arī Rīgai tika anulēts cietokšņa statuss. Rezultātā, līdzīgi kā Gēteborgā, Brēmenē, Vīnē, Krakovā u.c., aizsargsistēmas josla tika pārveidota par parku un sabiedrisku ēku teritoriju, kas atbilda joslas konfigurācijas īpatnībām; tai sekojoša bulvāru loks. Līdz 1963.gadam ap Vecrīgu tika nojaukti zemes vaļņi, bastioni, tika sašaurināts ūdens grāvis (tas tika atstāts, lai pilsētnieki varētu ērtāk pievest materiālus savu bulvāru lokā paredzēto māju celtniecībai), nospraustas ielas un bulvāri, uzsāktas celt kapitālas mūra ēkas¹⁸¹.

Pilsētas kanāls ar tā apzaļumotajiem krastiem ir galvenā šķirtne starp Rīgu un tās Vecpilsētu, ļaujot pēdējai saglabāt nosacītu noslēgtību modernās pilsētplānošanas kontekstā. Pilsētas kanāla garums ir 3,2 km. Kanāla abās pusēs pakāpeniski, sākot ar 1859. gadu veidoja apstādījumus (A. Vendts, vēlāk G. Kufalts) ar vairāk nekā 130 koku šķirnēm. No aizsargvaļņu zemes tika uzbērts 15 m augsts mākslīgs kalns – Bastejkalns. 19. gs pašās beigās pēc G. Kūfalta projekta to pārveidoja šodien pazīstamajā izskatā, iekārtoja akmens krāvumus,

¹⁷⁸ Holcmanis, Andrejs. *Vecrīga - pilsētbūvnieciskais ansamblis*. – Rīga: Zinātne, 1992. – 32.,33.lpp (Turpmāk: Hocmanis. *Vecrīga*)

¹⁷⁹ *Feodālā Rīga*. / [red. T.Zeids] – Rīga: Zinātne, 1978. – 434., 345.lpp.

¹⁸⁰ Blūms, Pēteris. *Koka rīga pēc 1812.gada*. / Koka Rīga. – Neputns, 2001. – 67.lpp.

¹⁸¹ Hocmanis. *Vecrīga* – 33.,34.lpp.

ar kaskādēm, ūdenskritumiem un alpināriju. 1892. gadā koka tiltiņu nomainīja pilsētas galvenā inženiera Ā. Agtes projektētais mūra tilts. Nākošajā gadā tilta apkārtni labiekārtoja, Rīgas Putnu audzēšanas biedrība uzdāvināja pilsētas Dārzu pārvaldei divus gulbju pārus, kuriem pēc arhitekta H. Šēla projekta izbūvēja gulbju mājiņu¹⁸².

Šajā zaļajā teritorijā un tuvējos bulvāros tika izvietotas vairākas sabiedriskas nozīmes kultūras un izglītības iestāžu celtnes, kas tika risinātas tajā laikā aktuālajā stilistikā: eklektismā un dažādajos neostilos, piemēram, neogotikā, neobarokā, neoklasicismā, pusaploces stilā, piemeklējot stilistisko risinājumu tā, lai tas saspēlētos ar ēkas funkciju. Tagadējā Latvijas Nacionālā opera, Latvijas Universitātes galvenā ēka, Latvijas Mākslas akadēmija, Nacionālais Teātris, arī Brīvības pieminekļa ansamblis, Rīgas Latviešu biedrības nams, Rīgas cirks un virkne citu būvju ir izcili arhitektūras un plastiskās mākslas paraugi un laikmeta nacionālo un kosmopolītisko ideju iemiesotāji. Tāpat uzmanības vērtas ir baltvācu un latviešu izcelsmes vietējo arhitektu un inženieru būvētie īres nami un villas. Bulvāru lokos tie ir īpaši grezni un dekoratīvi, tālāk prom no Vecrīgas celtie nami tiek paredzēti strādnieku ģimenēm un tāpēc ir salīdzinoši vienkāršāki. Laika gaitā Rīgas centra apbūvē ir ieviesti it visi Rietumeiropas stili. Taisnās ielu trases atsvaidzina parki un apstādījumi, koka *fona* apbūve un apzaļumoti skvēriņi neapbūvēto ielu stūros¹⁸³ (diemžēl mūsdienās, īpaši nekustamā īpašuma buma laikā, šie stūri lielākoties tika aizbūvēti, padarot ielas par vienu nebeidzamu sienu).

Kā īpaša arhitektūras veiksme ir minama jūgendstila apbūves intensitāte Rīgas centrā. Tā ir slavenā Alberta iela ar M. Eizenšteina projektiem, tuvējā Antonijas, Elizabetes iela u.c. Pilsētas tapšanas laikā tas bija laikmetīgs stils, kas koncentrējās uz konstrukciju, fasādes un dekoratīvos elementus pakārtojot iekšējai struktūrai. Lai arī Rīgā strādājošie arhitekti¹⁸⁴ realizēja visdažādākos jūgendstila novirzienus: stateniski, stilizēto, eklektisko u.c., īpašu popularitāti iemantoja jūgendstila lokālā, Skandināvijas inspirētā modifikācija – nacionālais romantisms, ko stiprināja latviešu nacionālās pašapziņas un identitātes veidošanās. Jūgendstila sakarā minama ir arī Brīvības-Cēsu ielas apkārtnē, jo arī tur ir atrodami vairāki eleganti jūgendstila paraugi, tiesa, ne tik grezni, kā, piemēram, Alberta ielā.¹⁸⁵

---

¹⁸² <http://www.citariga.lv/LV/index.php?page=303&id=2&part=4>

¹⁸³ Skat.: Krastiņš, Jānis. *Rīgas arhitektūras stili*. – Jumava.

¹⁸⁴ Skat.: Krastiņš, Jānis. *Rīgas arhitektūras meistari 1850-1940*. – Rīa: Jumava, 2002.

¹⁸⁵ Ibid.

Atsevišķas uzmanības cienīgas ir sabiedriskās celtnes un to kompleksi *dziļāk* Rīgas centrā, piemēram, Berga bazārs, tagadējā Rīgas 1. Slimnīca, Dailes teātris, Vidzemes tirgus u.c. Tāpat būtu jāizceļ dažādo reliģisko konfesiju sakrālās ēkas, jo tās ir ne tikai lieliskas arhitektūras pērles, bet arī saglabā sevī unikālus mākslas un lietišķās mākslas priekšmetus¹⁸⁶. Tēlniecība un māksla pilsētvidē – lūk vēl viena no tām daudzajām perspektīvām, kā var apskatīt un atklāt sev Rīgas centra savdabību.

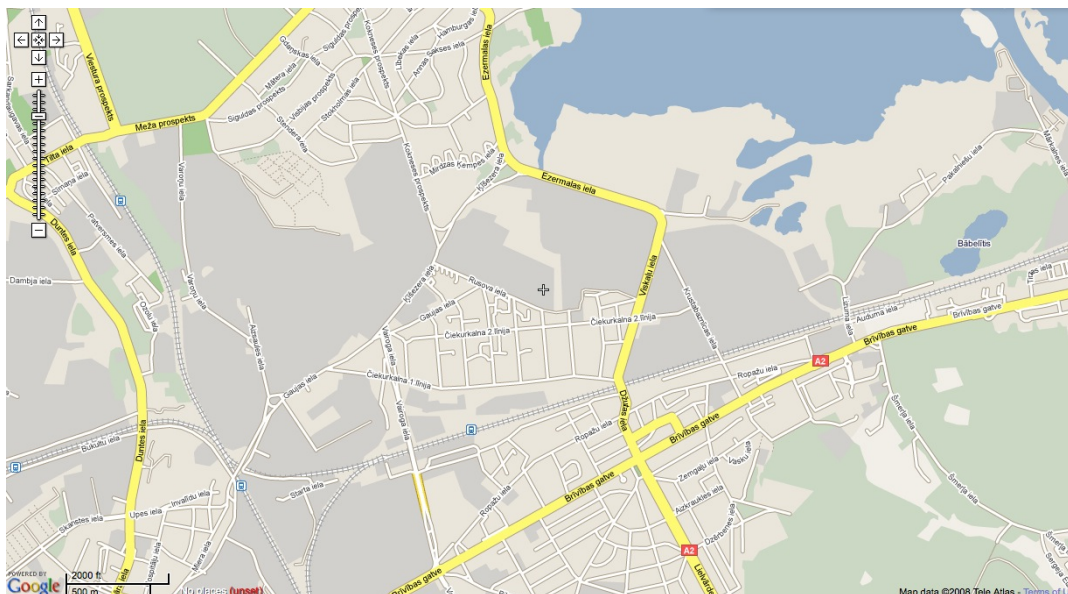
Rīgas centrā, līdzīgi kā Vecrīgā ir ļoti koncentrēts vēsturisko vērtību blīvums, sākot no šeit apskatītās publiskās telpas un tās elementiem, līdz pat tādām lietām kā sociālā un ideju vēsture, Latvijas vēsturē savu vārdu ierakstījušu personu dzīves gājums (piem., Bruņinieku ielas 12.namā vien ir dzīvojuši 13 ievēribas cienīgi kultūras darbinieki!¹⁸⁷) u.tml.; tas viss laika gaitā ir uzslāņojies, piešķirot šai pilsētas daļai tās unikālos vaibstus.

---

¹⁸⁶ Skat.: *Rīgas dievnamī. Arhitektūra un māksla.* / [V.Banga u.c.] – Mantojums, 2001.

¹⁸⁷ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, 2. sēj. – R., 2008.– 258., 259. lpp.

ČIEKURKALNS

Čiekurkalns atrodas Rīgas pilsētas daļas Ziemeļu rajonā, starp Ķīšezera, Ezermalas, Viskaļu ielu un Rīgas – Lugažu dzelzceļa staciju.

Čiekurkalna muižiņu 1687.gadā uz Mazjumpravas Dižkasu mājas zemes izveidoja Rīgas namnieks Dītrihs Šreijs, no kura muižiņa ieguva savu vācisko nosaukumu – *Šreienbuša*. Līdz 1880.gadam Čiekurkalna muižiņa piederēja pulkvedim baronam Gustavam Veismanim fon Veisenšteīnam, Rīgas ostas izbūvētājam¹⁸⁸. Ap 1880. gadu īpašnieks Monde to likvidējis, sadalot zemes gabalos, kurus tirgojis māju būvei.

Šreienbuša ir muiža, kuras 70ha platībā ap 1870. gadu sāka veidoties tagadējais Čiekurkalns. Veci ļaudis vēl Latvijas neatkarības laikos lietoja sākotnējo nosaukumu – Šreienbuša (Rīgas senrakstos jau kopš 17. gadsimta minēts uzvārds *Schreyen*)¹⁸⁹.

Plašs kāpu rajons aizņem visu Mežaparku, izbeidzoties Ķīšezera dienvidu krastā ar zemu pļavu rajonu, bet atsākas atkal no Džutes ielas uz ziemeļiem un aizņem gandrīz visu rajonu no Čiekurkalna un Hausmaņa parka uz ziemeļiem. Čiekurkalns kā strādnieku un važoņu apdzīvota nelielu koka namu priekšpilsēta, celta uz bijušo kāpu smilts, kas apaugusi ar zāli un priedēm. Čiekurkalna nosaukums radies no čiekuriem bagātajām priedēm, kas

¹⁸⁸ J.K. Broce, "Zīmējumi un apraksti", Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996.- 104.lpp.

¹⁸⁹ Uldis Bormanis, Guntis Kavacs, „Tava labākā grāmata par Latviju. Rīga”. – R., 2000. – 287.lpp.

augušas uz kāpu pauguriem. 1870. gadā sāka veidoties ciemats, kuru 1877. gadā nodalīja no Rīgas patrimonālā apgabala un tas pārgāja pilsētas pašvaldības iestāžu pārziņā. 1889. gadā Čiekurkalnā atklāja pasažieru un preču staciju, sāka darbu vagonu fabrika „Fēnikss”, Džutas manufaktūra, instrumentu rūpnīca „Salamandra” (1899) u.c. Daudzo rūpnīcu esamība noteica arī šī rajona iedzīvotāju sastāvu – Čiekurkalns ir viens no vecākajiem Rīgas strādnieku rajoniem. 1899. gadā te bija ap 150 mazstāvu dzīvojamo māju un 7000 iedzīvotāju. 1913. gadā – 802 dzīvojamās mājas (galvenokārt koka), 680 citu tipa ēkas. 20. gadsimta sākumā uzcēla ugunsdzēsēju depo, pilsētas pamatskolu, ūdenstorni, sāka labiekārtot ielas, uzstādīja 71 petrolejas lukturi un nobruģēja pirmo ielu¹⁹⁰.

Čiekurkalns pilsētas teritorijā oficiāli iekļauts 1924. gadā pēc Rīgas- Pleskavas dzelzceļa līnijas izbūves.

Ar 524 ha (no tiem 103 ha ūdeņi) Čiekurkalns aptvēra 454 gruntsgabalus. 1933. gadā apmēram puse bija izmantota lauksaimniecībā un 215 saimnieku turēja mājlopus. Rīgas pilsēta 1937. gadā Čiekurkalnā bija iznomājusi 314 ģimeņu dārziņus. Čiekurkalna apbūves kodolu veidoja rietumu un vidusdaļa starp Ķīšezera ielu un dzelzceļu. 1937. gadā Čiekurkalnu apdzīvoja 8113 iedzīvotāju no kuriem 88% bija latvieši, 4% vācieši, 3% krievi. Čiekurkalnā atradās ūdens torņi, kas apgādāja pilsētu ar ūdeni (no tiem lielākais 54m augsts).

Dzelzceļa stacija Čiekurkalns atrodas uz līnijas *Rīga-Meitene-Lugaži*. 1908. gadā tās nosaukums bija „Rīgas Baltiskaja”, pēc tam arī „Kaizervalde” un „Krūzes muiža”, un tikai 1929. gadā tā iegūst savu tagadējo nosaukumu „Čiekurkalns”. Sakarā ar dzelzceļa katastrofu 1936. gadā pie stacijas atrodas piemiņas akmens.

Dzīvojamā rajona apbūves kompozīcijas pamatā saglabātas esošās vēsturiskās ielas – Čiekurkalna 1. un 2. līnija, 9. šķērslīnija, Gaujas un Rusova ielas. Čiekurkalna 1. šķērslīnija ir 1730 metru gara, tā stiepjas no Gaujas ielas līdz Viskaļu ielai; agrāk to sauca par Šreienbušas 1. līniju.

Mūsdienās Čiekurkalnā atrodas vairāki rūpniecības uzņēmumi: ražošanas apvienība „Daiļrade”, „Rīgas TEC-1”, „Rīgas Miesnieks”, kā arī izglītības iestādes: 8. vidusskola, 37. vidusskola un divi bērnudārzi¹⁹¹.

Rīgas pirmā termoelektrocentrāle (Rīgas TEC-1), kas atrodas Čiekurkalnā tika uzcelta

---

190 Asja Līdaka, „Ziemeļu rajons gadsimtu griežos”; - R., 2004. – 38.lpp.

191 A. Ārgalis, „Rīga”.-R., 2000. – 58. lpp.

laikā no 1954. līdz 1958. gadam. Līdz Pļaviņu hidroelektrostacijas uzbūvēšanai tā bija lielākā Latvijas elektrostacija. Elektrostacija bija aprīkota ar četrām tvaika turbīnām, sešiem enerģētiskajiem tvaika katliem un diviem ūdenssildāmajiem katliem. Sākotnēji elektrostacijas iekārtas bija paredzētas kurināšanai ar kūdru, bet vēlāk tās tika pielāgotas dabasgāzes un mazuta kurināšanai. 2001. gadā tika uzsākts Rīgas TEC-1 rekonstrukcijas projekts, esošās iekārtas aizvietojo ar modernām, kas ļāva paaugstināt kurināmā izmantošanas lietderības koeficientu. Izmaksu dēļ tika pieņemts lēmums neatjaunot esošās iekārtas un ēkas, bet tā vietā uzbūvēt pilnīgi jaunu ēku ar jaunām iekārtām. Rīgas pirmās TEC rekonstrukcija pabeigta 2005. gada novembrī.

Gaujas ielā 21 atrodas ūdenstornis– slaidis, atturīgās krāsās, ar liektas konfigurācijas *cepurīti* – jau iztālēm atpazīstams kā vēl viens arhitekta V. L. N. Bokslafa projektēts ūdenstornis Rīgas pilsētai. Čiekurkalna ūdenstorni uzcēla 1912. gadā. Ūdenstornis tapa daudz mazāka ūdenstorņa vietā, kas vairs nebija derīgs Rīgas ūdensapgādes sistēmā. Šis ūdenstvertnes apjoma barokālo jumtu vainago masīva laterna.

Čiekurkalnā atrodas Misiones draudzes evaņģēliski luteriskā baznīca, kura būvēta 1928. gadā kā lūgšanu nams.

Čiekurkalna bibliotēka atrodas Čiekurkalna 1. garajā līnijā 66. Dibināta 1926. gadā kā Latvijas Bērnu palīdzības fonda 1. bibliotēka. Bibliotēkas ēka celta 1900. gadā, līdz 1940. gadam tur atradies kinoteātris.

1998. gadā Čiekurkalnā atklāts ceļa pārvads no Zemitāniem.

Čiekurkalns arī mūsdienās saglabā Rīgas vēsturiskās attīstības veidoto arhitektoniskās daudzveidības garu.

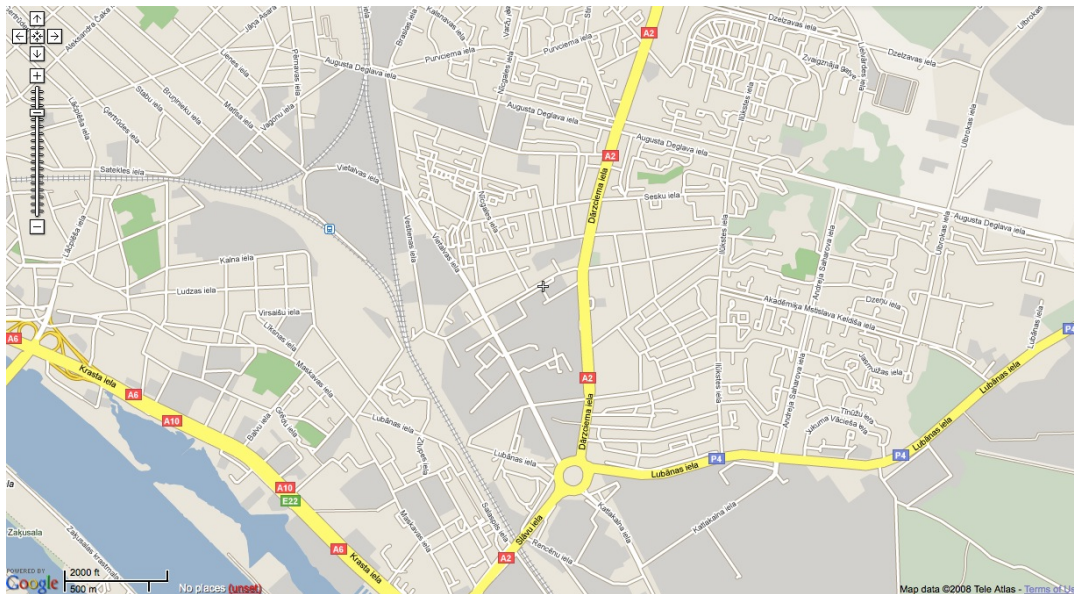
Atrašanās blakus rūpnīcu rajonam joprojām ietekmē gaisa kvalitāti, kura piesārņojums neiekļaujas noteiktajos robežlielumos. Piesārņojums tiek mazināts, ierobežojot autonomo apkuri. Saskaņā ar attīstības plānu teritorija abpus Ķīšezera ielai, starp Mežaparku un Čiekurkalnu (bijusī militārā un industriālā zona), ir viena no tām, kurā var būvēt augstceltnes. Vēl vairāk, šī vieta tiks attīstīta kā „Jaunais Rīgas centrs”, kurā lielāko lomu paredzēts atvēlēt darījumu, pakalpojumu un mājokļu funkcijām. Precīzāk, šis būs viens no vairākiem pilsētas jaunajiem centriem. Ķīšezera tuvums un tuvu esošais Mežaparks radīs papildu pievilcību te piedāvātajiem mājokļiem. Pie Čiekurkalna robežas ar Mežaparku ir paredzēta plaša celtniecība līdz šim degradētajā teritorijā – agrākajā padomju armijas bāzē un siltumnīcu

teritorijā. Te tiek plānoti divi jauni pilsētas apakšcentri, to attīstība kopā ar topošo Ziemeļu trasi labvēlīgi ietekmēs visu Čiekurkalnu¹⁹².

---

¹⁹² Jaunie Projekti. - Nr.5 (2006, maijs), 16.-17.lpp.

DĀRZCIEMS

Dārziems ir viena no Rīgas pilsētas apkaimēm Latgales priekšpilsētas rajonā, kas atrodas Rīgas DA daļā Daugavas labajā krastā. Dārziems robežojas ar Krasta rajonu dienvidrietumos, ar Grīziņkalnu ziemeļrietumos, ar Purvciemu ziemeļos, ar Pļavniekiem austrumos, ar Šķirotavu dienvidos¹⁹³. To ietver A.Deglava, Ilūkstes, Lubānas ielas un Dzelzceļa loks.

Dārziema teritorija Baltijas Ledus ezera laikā pirms ~10 tūkst.g. atradās zem ūdens, bet Joldijas jūras laikā (pirms ~9,5 tūkst. gadu) tā teritorija jau parādījās sauszemē. Vēsturiski Dārziems atrodas vienā no sausākajām Rīgas daļām Daugavas labajā krastā. Latgales priekšpilsēta aiz Rīgas pilsētas mūriem sāka veidoties jau viduslaikos. 13. gs. Latgales priekšpilsētā atradās domkapitula īpašumi un Livonijas ordeņa dzirnavas, kamēr Dārziema teritorijā pletās vien pļavas, kurās apkārtējo māju saimnieki ganīja lopus. 18. gs. beigu kartēs tagadējā Dārziema un Pļavnieku teritorija apzīmēta kā zosu ganības. Tolaik Dārziema teritorijā atradās arī Zēmundas muiža, Jāņa pusmuiža (pēc kuras nosaukuma nosaukta vēlākā dzelzceļa stacija *Jāņa vārti* tagadējā Ķengaragā) un Lāču muiža, kura atradusies tagadējās Nīcgales un Sesku ielas krustojuma rajonā un tās vārdā nosaukts 90. gados izveidotais tirgus, kas šai vietā pastāvēja līdz pat 2006.gadam (tā vietā tagad atvērta lielveikals *Maxima*).

¹⁹³ <http://lv.wikipedia.org/wiki/D%C4%81rziems>

Tagadējā Slāvu apļa rajonā atradušies Pulvera pagrabi, kas bijis nozīmīgs orientieris šajā visai reti apdzīvotajā apvidū. Netālu no tiem – tagadējās Lubānas un Slāvu (agrāk Kuzņecova) ielas krustojumā bijis Pura krogs.

Pēc 1923. gadā arhitekta A.Lamzes vadībā izstrādātā Rīgas ģenerālplāna pilsētas perifērijā bija paredzēta vienīgi ekstensīva mazstāvu apbūve jeb “dārzu pilsētas klajais apbūves veids”, kas dienvidos un austrumos stiepās līdz Dolei, Baltezeram un Ropažiem. Šai zonā iekļaujas arī lielākā daļa Dārzciema apbūves. Pēc 1924. gada arī Dārzciems tiek iekļauts Rīgas pilsētas robežās. 1967. g. tika izstrādāts jauns piepilsētas zonas projekts, ietverot teritoriju 40-60 km rādiusā no Rīgas centra (arh. V.Apsītis, G.Baumanis), kas paredzēja kādreizējos mazstāvu apbūves piepildītos ārpusrīgas rajonos veidot jaunus daudzstāvu dzīvojamus masīvus.¹⁹⁴

Rīdziniekiem no seniem laikiem pilsētas apkaimē bija iekopti sakņu un augļu dārzi. Izvērtoties mazstāvu apbūvei tagadējā Dārzciema rajonā, pie katras privātmājas īpašnieks izveidoja mazu dārziņu ar puķēm vai saknēm. Pateicoties šiem skaisti iekoptajiem dārziņiem Dārzciems ieguvis savu nosaukumu. Pēc II Pasaules kara tajā realizēta plaša viengimeņu māju apbūve (izplatītākais to tips Dārzciemā – t.s. “tintes pudelīte” – četrstūra plāna vienstāva ēka ar regulāru četrslīpju jumtu un skursteni tā centrā.), liela daļa no tām nojaukta, topot jaunajai daudzstāvu dzīvojamo namu apbūvei 70. – 80. gados. Daudzstāvu namu apbūve iekļauj 103., 119., sērjas, mazgimeņu projekta un atsevišķas citu projektu ēkas. Dārzciema rietumu daļā starp Dārzciema un Ilūkstes ielām lielākoties ir viena un divstāvu apbūve, kamēr rietumu un ziemeļu daļā dominē trīsstāvu līdz deviņstāvu dzīvojamo māju apbūve. 70. g. vidū tur lielākos daudzstāvu namu korpusus (103.sēr.) uzbūvēja padomju armijas virsnieku vajadzībām. Vēlāk mājas Dārzciemā sāka būvēt lielie rūpniecības uzņēmumi, no kuriem lielākais – *Aldaris*.¹⁹⁵ Kopumā Dārzciemā ir ap 70 000 iedzīvotāju.

Augusta Deglava ielas vēsture saistāma ar kādreizējo Rumpju muižu, kas atradās A.Deglava ielas galā (tagad Dreiliņu mikrorajona teritorijā), iela izveidota 1885. gadā un līdz 1937. gadam saukta par Rumpju muižas jeb Rumpmuižas ielu, pēc tam to nodēvējot rakstnieka Augusta Deglava vārdā. Šo nosaukumu iela saglabājusi arī padomju gados (vācu

¹⁹⁴ *Krastiņš J.* Rīgas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām. Rīga: Baltika, 1998. – 154., 193.lpp.

¹⁹⁵ *Barkāns E.* Noslēpumainais mikrorajons. // Rīgas Balss – nr. 71. – 2003., 10.apr. – 8.lpp.

okupācijas laikā tā atkal saukta par Rumpmuižas ielu)¹⁹⁶. Tā kā Pļavnieki nereti tiek uzskatīti par piecu mikrorajonu apvienojumu¹⁹⁷ (acīmredzot tiem izplešoties līdz A.Deglava ielai un Dreiliņiem), Dārziems reizēm tiek iekļauts Pļavnieku sastāvā, tomēr tas uzskatāms par atsevišķu mikrorajonu ar savām iezīmēm.

Padomju laikā Dārziemā atradās plaši pazīstamais universālveikals *Lubāna*, kas sarunvalodā parasti saukts "Lubančiks", tas kā patstāvīgs veikals savu darbību turpināja līdz pat 2004. gadam, kad tika pārbūvēts par mūsdienīgu pārtikas veikalu. No padomju laikiem līdz deviņdesmito gadu beigām arī Nīcgales ielā 40 atradās universālveikals. Viens no pirmajiem lielveikaliem šajā Rīgas daļā bija *Rimi Deglava*, kas atrodas Deglava ielā 110, un tika atvērts deviņdesmito gadu beigās. 2006. gadā savas durvis Rēzeknes ielā vēra arī lielveikals *cenuklubs.lv*, kas tika uzcelts agrākajā noliktavu un mazdārziņu teritorijā, un ir šobrīd vienīgais šāda izmēra Dārziema lielveikals, kas nav specializēts pārtikas precēs. Dārziemā – Sesku ielā atrodas latviešu skola – 93.vidusskola, tai līdzās, Zebiekstes ielā atrodas Bērnu bāreņu aprūpes centrs.

Dārziema iela jau tagad ir nozīmīga satiksmes plūsmā, kas virzās uz Slāvu apļa pusi, līdz ar jaunā Dienvidu tilta izbūvi, paredzama vēl lielāka Dārziema ielas noslogotība. Tajā izvietojušās arī vairāku nozīmīgu uzņēmumu (pārsvārā auto) mītnes. Arī Dārziems ir jauno dzīvojamo ēku projektu apgūts – tajā jau uzcelti *Dārziema nami* Pildas ielā 30, 30a, 30b, 30c, *Jāņa Sēta* Ūbeles/Strautu ielā, bet vēl top *Club 14* Skudru ielā 34¹⁹⁸. Tāpat kā citos rajonos, arī šajā vērojams mēģinājums vēsturiskos apkārtnes māju nosaukumus iedzīvināt jauno projektu nosaukumos. Dārziems šķiet vilinošs ar savu mazpilsētas gaisotni, ko rada daudzo iemājas dārziņu tuvums, tai pašā laikā pilsētas centrā iespējams nokļūt 10-15 minūšu ilgā braucienā ar auto.

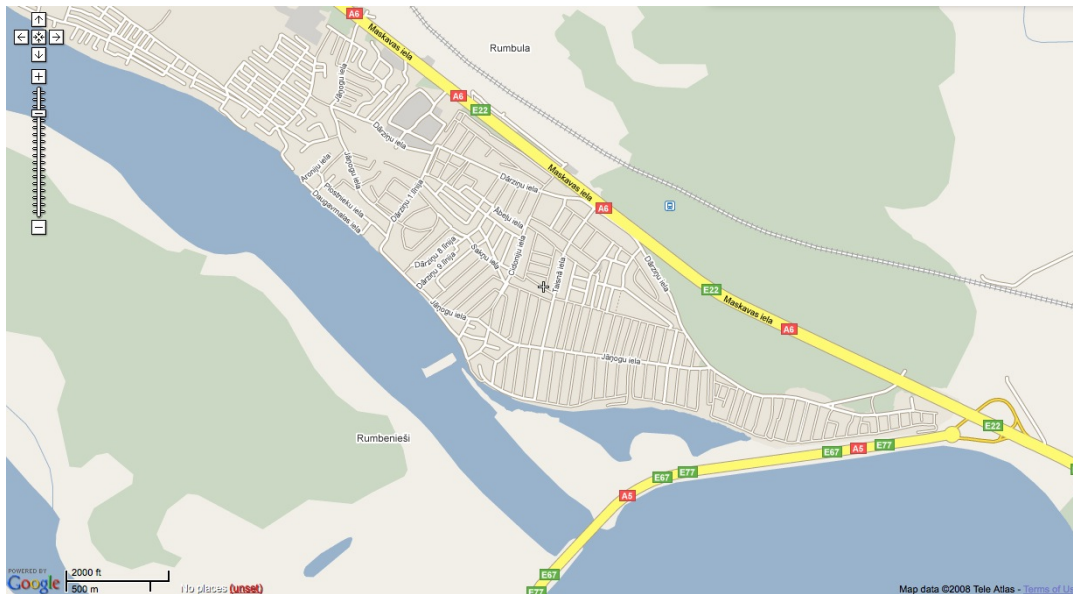
---

¹⁹⁶ Rīgas ielu, laukumu, parku un tiltu nosaukumu rādītājs. / sast. I.Miklāva, Z.Pētersone, A.Juta-Zālīte, red.A.Juta-Zālīte. Rīga:LNB, LVKM, 2001 – 137.lpp.

¹⁹⁷ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 541.lpp.

¹⁹⁸ <http://jaunieprojekti.lv/lv/catalogue.html?type=1&address=15>

DĀRZIŅI

Dārziņi - Rīgas administratīvajā teritorijā iekļauti 1968. gada 27. jūnijā. Dārziņu apkaime ir tālākā Rīgas Rietumu-Austrumu virzienā, tā robežojas ar Rumbulu. Lielākā daļa no tās teritorijas atradās bijušās Salaspils muižas pakļautībā. Pašreiz apkaimes robežas nosaka šādu orientieri: Maskavas iela, Jāņogu iela, iedomāta līnija no Jāņogu ielas līdz Daugavai, Daugava, pilsētas robeža.

Apkaimes apdzīvotībai ir sena vēsture, jo Dārziņu apkārtnē esošajā Maruškas-Parumbas ciema jeb nelielajā Šķērssēklītī – starp Dārziņiem un Doles salu ir atrastas aizvēsturiskas liecības. 1938.gada arheoloģiskie atradumi atklāja vienu no nozīmīgākajām auklas keramikas kultūras liecībām. Pavisam tika atrasti 17 akmens kātcauruma cirvji, kuri datējami ar 2242- 1762 gadu p.m.ē¹⁹⁹. *Lielākā daļa šo priekšmetu atrasti, rokot granti saliņā – Daugavas sēklī pie Parumbas. Turpat atrasti arī bronzas priekšmeti. Tos atraduši nespeciālisti, kas nav izsekojuši atradumu apstākļiem, tāpēc nav iespējams noteikt, kāpēc vienā vietā radies šāds dažādu laikmetu sakopojums*²⁰⁰. Senos atradumus var skaidrot ar *Baltijas ledus ezera* izžušanu un tā krastu pārvietošanos, kas Daugavas lejtecēs atstāja auglīgas, zemes apstrādei piemērotas terases un vienlaikus sazarotas deltas, nodrošinot labu

¹⁹⁹ Loze I. Auklas keramikas kultūras savrupatradumi Rīgā un tās apkārtnē// Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. 1. sēj. Atb. red. Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1998.- 39.lpp.

²⁰⁰ Graudonis J. Arheoloģiskie pieminekļi Rīgas rajonā.- Rīga: Svētdienas rīts, 1996.- 82.lpp.

vietu zvejošanai un cauri emigrējošo ziemeļbriežu medībām²⁰¹. Visi šie apstākļi minēto teritoriju padarīja apdzīvošanai sevišķi labvēlīgu.

J.K. Broce 1796. gadā ir iemūžinājis Salaspils (*Kirchholmsche*), sauktu par *Čuibes pasta staciju*, tai līdzās atradās *Čuibes (Zuibe) krogs*, iekļaujot arī šādu aprakstu: „Šī pasta stacija atrodas pie Maskavas ceļa neauglīgā, smilšainā apvidū. Gandrīz visas pasta stacijas uz šī ceļa celtas šādā veidā.”²⁰² 1798. gadā pasta stacijai piederēja četras ēkas – dzīvojamā māja, pasta puīša ēberģis, stallis un vāgūzis zem viena jumta un klēts – un sētas ieskauts dārzs. Čuibas pasta stacijas zirgu stalli, pazīstami ar nosaukumu *Mārstaļi, Māršali, Māršalkas*, atradās vairāk uz Daugavas pusi.²⁰³ Vēl tagad minētai vietai ir saglabājies apzīmējums *Maršalkas*. Atšķirībā no pasta stacijas, *Čuibes* krogam bija ilgāks mūžs, tas funkcionēja līdz pat 20. gs. pirmajai pusei. Pašreiz bijušā krogs teritorijā atrodas 1990. gados celtā *Tālsakaru līnijas centra autobāze*. *Čuibes* krogs 1892. gadā izdotajā A.Krīgera adrešu grāmatā ir atzīmēts kā viens no pieciem Salaspilij piederošajiem, tā īpašnieks bijis Bērziņš²⁰⁴. 1903. gada kartē²⁰⁵ nedaudz tālāk, pie tagadējās Rīgas pilsētas robežas bija izveidojies *Vēja* krogs. Krogs ēkas kalpoja ne tikai par atpūtas vietām, bet arī par tirdzniecības, zirgu nomaiņas un drošības patvērumu ceļā uz tuvākajām nozīmīgākajām pilsētām vai tālākiem gala mērķiem – austrumiem.

Daudzas no zemnieku mājām vistīcāmāk nodarbojušās ar zvejniecību un nelielu piemājas saimniecību, jo mežu teritoriju, piemēram, *Pautuļu* un *Rinkuļu* mājām nav²⁰⁶. Senākās no mājām, apskatāmas 1688. gada Rīgas patrimoniālapgabala kartē²⁰⁷ - *Strengi* un *Pautuļi* – saglabājušās arī 1927. gada izdotajā kartē²⁰⁸.

Plašas pārmaiņas apkaime piedzīvoja 1960. gados, kad rūpniecības uzņēmumu *Latvenergo, VEF* un citi dārzkopības kooperatīvi saviem darbiniekiem piešķīra mazdārziņu teritorijas²⁰⁹, te arī meklējams apkaimes toponīma nosaukums. Sākotnēji koka celtās vasarnīcas ar piemājas dārziņiem, augļu kokiem un krūmiem, vietām pakāpeniski tika

²⁰¹ Ebenhards G. Rīgas apvidus ģeoloģiskā vēsture// Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. 1. sēj. Atb. red. Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1998.- 16.lpp.

²⁰² Broce J.K. Latvijas mazās pilsētas un lauki. 3. sēj./ Sēj. red. Teodors Zeids.- Rīga : Zinātne, 2002. -329.lpp.

²⁰³ Dārziņu iela// Rīgas ielas: enciklopēdija. 2. sēj. Sagat. Zalcmanis R., u.c.- Rīga: Priedaines, 2008.

²⁰⁴ Teivans A. Latvijas lauku krogi un ceļi. -Stokholma: Māksla, 1995.-198.lpp.

²⁰⁵ Latvijas Valsts vēstures arhīvs. 1979.f., 194.a., 196.l.

²⁰⁶ LVVA,1679. f. 205.a. 9.l. 7.lpp.

²⁰⁷ Dunsdorfs E. Lielvidzemes kartes : 17.un 18.gadsimtenī. -Melburna : Kārļa Zariņa fonds, 1986.- 71.-72.lpp.

²⁰⁸ Latvijas Karte. Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kartogrāfisko izdevumu krājums. Kt L1-2/104.

apgādātas ar apkures sistēmām un apvilktas ar ķieģeļu vai citu materiālu siltinājumu, jo pilsētas centra burzmas iztrūkums un tiešais dabas tuvums rajonu padarīja par pievilcīgu ne vienai vien ģimenei. Pēdējā laikā apkaimē novērojama privāto savrupmāju apbūve, to lielle izmēri disharmonē ar apkārtnē senāk izveidotajiem nelielajiem zemes gabaliem. Dārziņu nomātājiem uz privātīpašnieku zemes 2000. gada sākumā nācās pamest savus iekoptos dārziņus un vasarnīcas, lai tās varētu nojaukt un sākt jaunu rindu ēku celtniecību, kā to var redzēt Jāņogu ielas sākumā.

Pašreiz Dārziņos ir tikai daži pavisam nelieli veikaliņi ar ierobežotu preču klāstu, kuru plašāku sezonu izvērsš vasarā, kad apkaimes apdzīvotība intensificējās. Pamestās vasarnīcas ziemas periodos apkaimes iemītniekiem sagādājušas raizess, jo bieži vien tajās ielauzās un mitinājās bezpajumtnieki. Vēl nesen 2006. gadā Dārziņi tika saistīti ar trīs slepkavībām. Tās paveica vīrieši laupīšanas nolūkā, kā arī strīda izraisītas nejaušības motivēti.²¹⁰ Minētais kontingents apkaimes teritorijā sastopams, jo dažviet ir atrodamas neapsaimniekotas un pamestas mājiņas, kas ir viņu mājvietas. Lai gan par drošību bija jābūt modram arī padomju laikos, kad no iedzīvotāju vidus tika izvēlēti brīvprātīgie sargi- milicijas pilnvarotie.²¹¹

Grandiozā Rīgas HES būvniecība 1974. gadā izmainīja Daugavas gultni, veidojot seklu atteku, un izdzēsa no kartes *Nulpes* un *Māriņa* salas. Daudzveidīgo dabiskas un mākslīgas izcelsmes biotopu dēļ šajās vietās visos gadalaikos koncentrējas daudz putnu, īpaši liela ir ar ūdeņiem saistīto sugu daudzveidība²¹². Ūdens putnu skaits mainās atkarībā no Daugavas līmeņa, kuru ietekmē gan dabas apstākļi, gan Rīgas HES darbība – slūžu regulācija, te atsedzot, te nosedzot barības vielām bagātos sēkļus. Īpašu ievērību ir pelnījusi Dārziņu atteka, kurā ieplūst Salaspils kanāls, jo tā darbības rezultātā ziemā veidojas neaizsalstoša daļa, dodot ziemotāju putniem barības resursus. Šī vieta pēdējos gados ir izpelņījusies putnu vērotāju ievērību, jo ļauj ziemas laikā novērot, piemēram, gulbjus. Kopš 1991. gada Dārziņu- Doles salas teritorijā atzīmētas 202 putnu sugas²¹³.

Ievērojamākā no apkaimes ielām ir Dārziņu iela, kas līdz 20. gadsimta 30. gadiem bija Rīgas- Daugavpils šosejas posms²¹⁴. Uz tās atradās Čuibes pasta stacija un krogs, kā arī Vēja

---

²⁰⁹ Dārziņu līnijas// Rīgas ielas: enciklopēdija. 2. sēj. Sagat. Zalcmanis R., u.c.- Rīga: Priedaines, 2008.

²¹⁰ Zemberga K. Baisi klusais Pierīgas rajons- Dārziņi//Patiesā dzīve. 2006. 23. maijs. Nr. 10.- 34.lpp.

²¹¹ Turpat.

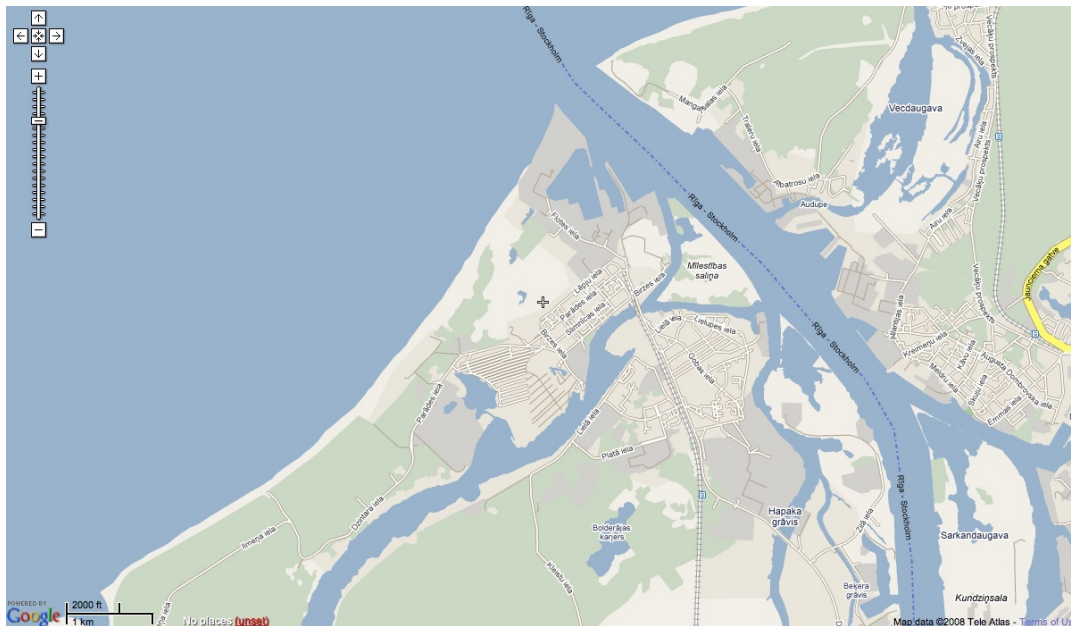
²¹² Ruslans M. Dārziņi un Doles sala// Putni dabā. 2006.g. 16. aprīlis.-16.lpp.

²¹³ Turpat.

²¹⁴ Dārziņu iela// Rīgas ielas: enciklopēdija. 2. sēj. Sagat. Zalcmanis R., u.c.- Rīga: Priedaines, 2008.

krogs. Lielākā daļa no apkaimes ielām nes Dārziņu līniju nosaukumus, kas, lai gan izveidojušies līdz ar apdzīvotības intensificēšanos, tikai 2000. gadā ieguva oficiāli apstiprinātu numerāciju. Vairāki no apkaimes ieliņu nosaukumiem ir tematiski saistīti un ieguvuši savu nosaukumu 20. gs. beigās, vai 21. gs. sākumā: Ābeļu, Aroniju, Cidoniju, Jāņogu, Sakņu, Tomātu vai Atvaru, Aizsprosta, Daugmales, Grāvju, vai Mārsila, Pieneņu, Vērmeļu, Vizbuļu, u.c.

DAUGAVGRĪVA

Daugavgrīvas apkaimes teritorijā iekļaujas daļa no Daugavgrīvas salas un Mīlestības saliņa. Daugavgrīvas sala atrodas Rīgas ziemeļrietumos starp Rīgas līci un Bulļupi, no ziemeļu puses to ieskauj Daugava, no dienvidrietumiem – Lielupe. Salas garums ir 8,5 km, platums- 1-2 km. Salas pamatā ir jūras smilšainie nogulumi, kas gadu gaitā ir sakrājušies, izveidojot Daugavgrīvas salu²¹⁵.

17. gs. beigās un 18.gadsimta sākumā tagadējās Daugavgrīvas salas vietā bija tikai šaura, smilšaina zemes strēle, kas Lielupi šķīra no jūras, bet jūras krasta līnija gāja gar pašu Daugavgrīvas cietoksni. Daugavas gultne pie ietekas jūrā vēsturiski ir bijusi ļoti mainīga un dinamiska, tādēļ ir grūti noteikt šīs vietas apdzīvotību pirms vāciešu ierašanās 13. gadsimtā, „iespējams, ka pie Daugavas ietekas jūrā tad pastāvējis vietējo cilšu nocietinājums nodevu ievākšanai no garāmbraucošo tirgotāju kuģiem un laivām”²¹⁶. 18. gs I pusē Lielupe pārrāva Daugavgrīvas salu uz pusēm starp tagadējiem Rītabulļiem un Daugavgrīvu, taču atteka pamazām aizsērēja. Vēl saglabājies neliels līcis (Ziemeļupe) no Bulļupes puses. Līcis mākslīgi padziļināts un tajā atrodas Rīgas pilsētas ūdens attīrīšanas stacija.

²¹⁵ Latvijas enciklopēdija, 3. Sēj., (galv. red. H. Jubels). R., 2002. – 145. lpp.
²¹⁶ Pope A. Rīgas galvenā nomale : Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas pagasta vēsture. – R., 2005. - 8.lpp.

Daugavgrīvas apkaime ar tur esošo Daugavgrīvas cietoksni vienmēr tikusi uzskatīta par „Rīgas atslēgu”²¹⁷, jo šī militāri un stratēģiski svarīgā vieta deva iespēju pārraudzīt Daugavas tirdzniecības ceļu un kontrolēt kuģu satiksmi. Apkaimes vēsture jāskata cietokšņa būvvēstures kontekstā, jo tieši šis objekts noteica visa apvidus attīstību. Daugavgrīvas cietoksnis atrodas Daugavas kreisajā krastā pie upes ietekas Rīgas līcī un šobrīd ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

Lai gan Daugavgrīvu kā Bolderājas pagasta daļu Rīgas administratīvajās robežās iekļāva tikai 1924. gadā, pirmās ziņas par šo apkaimi vēstures avotos atrodamas jau 1205. gadā, kad, izvēloties stratēģiski svarīgu vietu, bīskaps Alberts uzsāka cisterciešu klostera celtniecību tagadējā Vecāķu teritorijā, jo līdz 16. gadsimta beigām Daugavas ietece jūrā atradās Vecāķos²¹⁸. 14. gadsimta sākumā Livonijas ordenis klosteri pārbūvēja par vienu no spēcīgākajiem cietokšņiem Livonijā. Gadsimta beigās (1567) upe mainīja savu gultni, un radās jauna ieteka pašreizējā vietā²¹⁹, līdztekus veicinot arī apkārtesošās teritorijas attīstības pārorientēšanos uz jauno grīvu. Livonijas ordeņa laikā celtā vecā Daugavgrīvas pils Daugavas labajā krastā zaudēja savu militāro nozīmi, un, sākot ar 17. gadsimtu, arvien būtiskāka kļuva Daugavas labā skanstis.

Poļu zviedru karā (1600-1660) Daugavgrīvu ieņēma zviedri, un 1608. gadā tie uzcēla četrstūra skansti upes jaunajā grīvā, kuru nepilna gadsimta laikā pārveidoja par militāri spēcīgu cietoksni. Pēc Lielā Ziemeļu kara (1700-1721) Daugavgrīva nonāca Krievijas impērijas rokās, turpmākajos gadsimtos cietoksnis un arī apkārtējā Daugavgrīvas teritorija tika izmantota militārām vajadzībām. 1915. gadā Daugavgrīvas cietoksnī notika latviešu strēlnieku bataljonu apmācības. Latvijas brīvības cīņu laikā Daugavgrīvas teritorija tika pakļauta Latvijas armijai un 1919. gada rudenī pie Daugavgrīvas norisinājās kauja pret Bermonta Avalova karaspēku. Līdz II Pasaules karam cietoksnis kalpoja par Latvijas armijas garnizona daļu novietni, taču pēc Latvijas okupācijas 1940. gadā tur izvietojās PSRS Jūras Kara flotes vienības, arī Daugavgrīvas apdzīvotā teritorija tika atsavināta Rīgas kara flotes **bāzes**

---

²¹⁷ Ose I. Daugavgrīvas cietokšņa būvvēsture.- R., 2007. - 7.lpp

²¹⁸ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Bolderaja.pdf>: Daugavgrīva un Bolderāja arhīva materiālos. 13.-20.gs.- R., 1998. - 5.lpp.

²¹⁹ Ose I. Daugavgrīvas cietokšņa būvvēsture.- R., 2007. - 9.lpp

vajadzībām.

Cietokšņa ārpusē atrodas Daugavgrīvas dambja celtniecības pabeigšanai veļtīta stēla un piemiņas akmens angļu un franču kara jūrnikiem, kas krituši Bermontiādes laikā 1919. gadā.

Saistībā ar Daugavas krasta regulēšanas darbiem 18.gadsimtā, Daugavgrīvas cietoksnis pamazām tika atvirzīts no upes grīvas. Lai uzturētu upes grīvu drošu kuģošanai un novērstu sēkļu veidošanos, 1765. gadā zviedru valdība uzsāka dambja izbūvi upes labajā krastā pretim cietoksnim. Dambja galā noveidoja lielgabalu bateriju, kas atgādināja komētas galvu, bet pats dambis līdzinājās tās astei, tāpēc jaunbūve tika nosaukta par Komētas fortu. Turpinot grīvas regulēšanas darbus, Komētforts nonāca Daugavas kreisajā krastā. Mūsdienās Komētforts ir vietējas nozīmes vēstures piemineklis, kurš valsts aizsardzībā nokļuva tikai 2003.gadā, taču šī pieminekļa atklāšana bija viens no galvenajiem faktoriem, kādēļ tika apturēta jauna ostas termināļa celtniecība Daugavgrīvā.

Daugavgrīvas mols ir būvēts 1880. gadā un tas stiepjas jūrā ZR virzienā tikpat tālu kā upes labajā krastā esošais Mangaļsalas dambis. 19. gs uz mola atradās katordznieku cietums.

Raibu vēsturi piedzīvojusi Daugavgrīvas bāka, kas rāda ceļu Rīgā ienākošajiem kuģiem. Pirmās ziņas par uguns torni pie Daugavas grīvas (toreizējā Vecāķu apvidū) ir no 1536. gada. 1582. gadā jaunās Daugavas ietekas pēc Stefana Batorija pavēles uzcēla pirmo bāku, ko laika gaitā nopostīja, taču bākas funkciju pēc vēsturiskām ziņām 18. gs. sākumā pildīja uz akmeņu krāvuma kurināts ugunskurs. Pirmā bāka tagadējās Daugavgrīvas vietā uzcelta 1788. gadā un tas bijis no baļķiem celts tornis ar ugunskuru virsotnē; šajā tornī Napoleona I karagājiena laikā 1812. gadā ierīkots semaforis sakariem ar Rīgu. 1818. gadā uzcelta 31 m augsta ortogonāla koka celtne uz mūru pamatiem, kur par gaismas avotu kalpojušas eļļas lampas. Taču arī šis tornis gājis bojā, tāpat arī nākamais – 1863. gadā uzbūvētais čuguna tornis, kuru uzspirdzināja I Pasaules kara laikā. Drīz vien 1921. gadā tika uzbūvētā dzelzsbetona bāka, kas uzspirdzināta II Pasaules kara laikā. Tagadējā Daugavgrīvas bāka būvēta

1957.gadā²²⁰.

Būtiska loma apkaimes attīstībā ir arī dzelzceļa izbūvēšanai. 1873. gadā tika atklāta dzelzceļa līnija Rīga-Bolderāja, kas stiepās līdz Daugavgrīvas molam. 19./20. gadsimta mijā vietējām vajadzībām Daugavgrīvas teritorijā izbūvēja arī vairākus dzelzceļa atzarus.

18. gs. beigās Daugavgrīvā izveidoja Ziemas ostu, kur pārziemoja ap 100 kuģu gadā, un šīs ostas izbūve rosināja aktīvāku civilo dzīvi Daugavgrīvas salā. Kopš Ziemas ostas izveides nereti izcēlās konflikti ar Daugavgrīvas cietokšņa pārvaldi zemes īpašumtiesību dēļ. Militāristi nebija apmierināti ar ārvalstnieku uzturēšanos cietokšņa zonā, un 1891. gadā cietokšnis pieprasīja, lai tiek pārtraukta citu valstu kuģu kustība Ziemas ostā. Pēc Rīgas-Bolderājas dzelzceļa līnijas atklāšanas Ziemas osta kļuva par Rīgas priekšostu.

Jau no Daugavgrīvas cietokšņa pirmsākumiem tam līdzās pastāvējusi apdzīvota vieta jeb neliela izmēra ciemats. Pamatā šajā ciemā apmetās cietoksnī strādājošo militāristu ģimenes, taču „ciematā atļāva apmesties arī kādam noderīgam amatniekam, zemes nomu maksājot naudā vai graudā, dārziņos kā naturālo nodevu bija jāaudzē kāposti zaldātu uzturam²²¹”. Šeit – vēlākajā Daugavgrīvas ciematā, esot apmetušies no Rīgas izraidītie amatnieki bez cunftes piederības²²². Taču kopumā ziņas par Daugavgrīvas ciema veidošanos ir pretrunīgas, jo pēc Broces zīmējumiem noprotams, ka apdzīvotība šajā teritorijā varējusi sākt veidoties tikai 19. gs. sākumā, taču citi avoti apgalvo, ka jau 17. gs. pie cietokšņa pastāvējis karavīru ģimeņu miests. Kuģniecība sekmēja Daugavgrīvas miestīņa attīstību, jo iedzīvotāji lielākoties nodarbojās ar zvejniecību vai strādāja ostā. 1909. gadā Daugavgrīvā bija 110 ēku un ap 2 tūkstoši iedzīvotāju, kas galvenokārt bija nodarbināti ostā un zvejniecībā. Daugavgrīvas ciemats, tajos laikos gan oficiāli Ustjdvinskas, bieži saukts par cietokšņa forštati²²³.

Ģeometriskā ielu tīkla aizsākumi meklējami 19. gs. Kāds armijas kara inženieris 1846. gadā izveidoja Daugavgrīvas cietokšņa priekšpilsētas plānojuma

---

220 Latvijas enciklopēdija, 143.lpp

221 Pope A. Rīgas galvenā nomale : Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas pagasta vēsture. – R., 2005. - 30.lpp.

222 Turpat. - 20.lpp

projektu, kur esošās stihiskās apbūves vietā paredzēja regulāru ielu tīklu²²⁴. Iecerētais regulārais plānojums garnizona miestam tika realizēts un šādu Daugavgrīvas apdzīvoto daļu var redzēt arī šodien – četras Buļļupei paralēlas ielas ar četrām šķērsielām. Līdz I Pasaules karam šajā ciemā dzīvoja apmēram 2000 iedzīvotāju, taču karā ciems pilnībā tika nopostīts. Ievērojama daļa apbūves atjaunota Pirmās Latvijas Republikas laikā un mūsdienās šeit galvenokārt atrodas 20. gadsimta 50./60. gados celtas daudzstāvu dzīvojamās ēkas.

Krievijas valdība 18.gadsimta sākumā Daugavgrīvā uzcēla koka pareizticīgo baznīcu, kuru 1776.gadā nomainīja ar mūra celtni, taču diemžēl līdz mūsdienām dievnams nav saglabājies.

Daugavgrīvas teritorijā diezgan agri attīstījās arī izglītība – pirmo skolu tur dibinājis Ernests Gliks ap 1681. gadu, bet nākamo – cars Pēteris I 1715.gadā. 1876. gadā Daugavgrīvas ciematā tika atvērta arī divgadīga privātskola²²⁵.

Daugavgrīvas sala atrodas Piejūras dabas parka teritorijā, kas veidota daudzu retu piejūras biotopu aizsardzībai. Piejūras dabas parka teritorijā ietilpst dabas liegums „Daugavgrīva”, kas sākotnēji izveidots 1988. gadā, un tam raksturīga plaša retu augu un putnu sugu daudzveidība. 2004. gadā Daugavgrīvas lieguma teritorijā uzstādīts putnu vērošanas tornis.

Daugavgrīvas apkaimes teritorijā ietilpst Mīlestības saliņa. Tās veidošanās aizsākusies tikai 19. gs. II pusē, kad, izbūvējot Daugavas gultni regulējošo dambi, uzkrājās smiltis un izveidojās sala. Arī savu nosaukumu sala ieguva diezgan vēlu, vēl 20. gs. kartēs sala parādījās bez nosaukuma. Mīlestības saliņa ietilpst Piejūras dabas parka zonā, ir Eiropas nozīmes aizsargājama teritorija un nav apdzīvota.

Daugavgrīva ir būtiska Rīgas pilsētas apkaime, jo te savijas kultūrvēsturiskas vērtības ar nozīmīgām un īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, taču tūrisma infrastruktūra ir vāji attīstīta. Teritorija joprojām saglabā savu „Rīgas atslēgas” statusu un ir ļoti vilinoša investoriem.

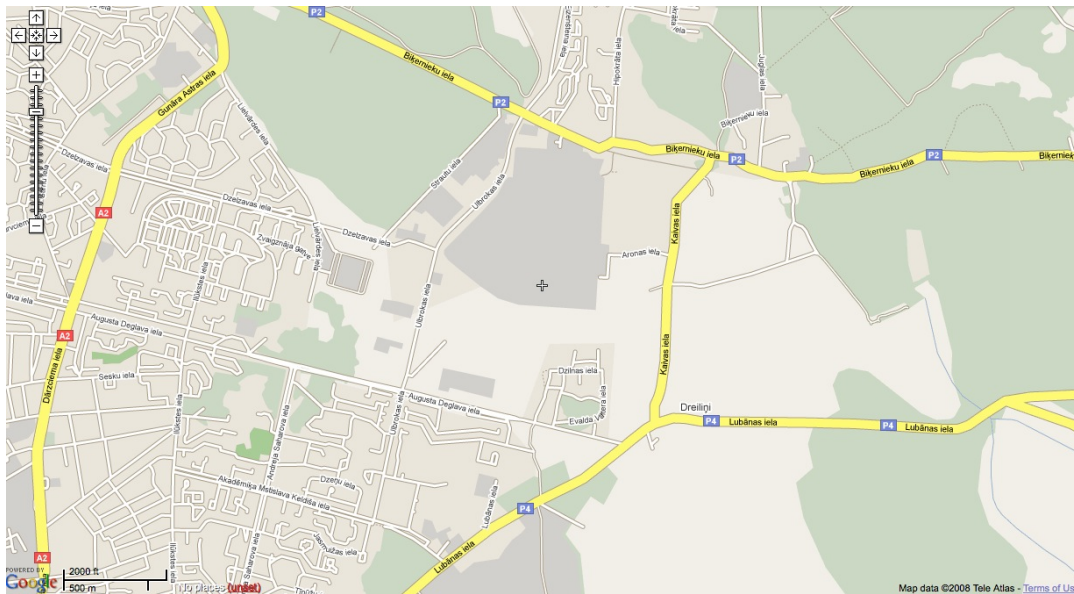
---

²²³ Turpat. - 58.lpp

²²⁴ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 42.lpp.

²²⁵ Pope A. Rīgas galvenā nomale : Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas pagasta vēsture. – R., 2005. - 71.lpp.

DREILIŅI

Sākot ar 16.gadsimta II pusi Rīgas rātes locekļi un bagātie nomnieki kā atlīdzību par naudas aizdevumiem no Polijas karaļa Rīgas tuvumā ieguva zemes īpašumus – ķīļu muižas. Šādā veidā savas muižas ieguva Rīgas birģermeisters H. fon Ūlenbroks, rātes locekļis M.Dreilings, ārsts un astrologs Zahārijs Stopius, no kuru vārdiem radušies pagastu un apdzīvoto vietu nosaukumi – Ulbroka, **Dreilīņi** un Stopiņi.²²⁶

Dreilīņu muižā (vācu: *Dreylingshof*) 1709.-1710. gadā astoņus mēnešus ilgā Rīgas aplenkuma laikā (Lielā Ziemeļu kara ietvaros (1700-1721)) krievu feldmaršals Boriss Šeremetjevs iekārtoja savu kara nometni; šeit 1710. gada jūlijā tika parakstīta Rīgas kapitulācija un Vidzemes bruņniecības un Rīgas rātes un ģilžu "labprātīga padošanās" Krievijas caram, pretī saņemot 1561. gada Viļņas Ūnijas līgumā paredzētās privilēģijas²²⁷

1887. gadā – līdz pagastu apvienošanai un to nosaukumu maiņai, kas Vidzemes guberņā noritēja no 1888. līdz 1905. gadam – viens otram blakus eksistēja Dreilīņu, Ulbrokas un Stopiņu pagasti. Laika gaitā to robežas ir vairākkārt mainījušās. Ap 1900. gadu, kad Ulbrokas un Stopiņu pagastus apvienoja Ulbrokas-Stopiņu pagastā, Dreilīņu pagasts savu nosaukumu saglabāja.

²²⁶ <http://www.stopini.lv/public/25341.html> Sadaļa *Stopiņu novads*, apakšsadaļa *Stopiņu vēsture* (10.11.2008). Turpmāk – www.stopini.lv

1924. g. daļu Dreiliņu pagasta teritorijas ar Dreiliņu muižu pievienoja Rīgai - pie tagadējiem Pļavniekiem (Lubānas un Dārzciema ielu rajonā). 1934. gadā Rīgas pilsētā iekļāva Dreiliņu pagasta Burharda muižas zemes²²⁸ – tagadējā Mežciema ziemeļu daļa.

Nākamās lielākās pārmaiņas datējamas ar Padomju okupāciju un tās nesto kolektivizāciju, kas rezultējās pagastu pārsaukšanā par ‘ciemiem’, pagastu valdes - par ‘ciema izpildu komitejām’ un šo ciemu savstarpēju apvienošanu.²²⁹ 1963. gadā Dreiliņu ciems tiek pievienots Stopiņu ciemam, kam, savukārt, divpadsmit gadus agrāk tika pievienots arī Ulbrokas ciems, rezultātā izveidojot vienotu „Stopiņu ciemu” – vienu no lielākajām šāda veida teritoriālajām vienībām Latvijā; tā kopējā platība bija nepilni 100 km², iedzīvotāju skaits +/- 10 000²³⁰. 1974. un 1975. gads saistāms ar lielām Stopiņu ciema teritorijas izmaiņām, pievienojot tā daļas Salaspils ciemam un Rīgas pilsētai; daļa Dreiliņu ciema (1391,8ha), līdzās Juglas papīrfabrikas ciematam, Brekšiem, Frankiem u.c., teritoriāli administratīvi tika pievienoti Rīgai²³¹. 1990. g. Stopiņu ciema teritorijā nodibināja Stopiņu pagastu; Dreiliņi saglabājās kā Rīgas pilsētas teritoriāli administratīvā vienība.

Šajā mainīgo robežu teritorijā Padomju laikos norisinājās salīdzinoši intensīva saimnieciskā dzīve. Jau 15. gs. bija zināms un tika izmantots Sauriešu ģipšakmens (līdz II Pasaules karam Sauriešos darbojās C.Šmita ģipša rūpniecības uzņēmums, 1961. gadā to pārveidoja par Sauriešu valsts būvmateriālu kombinātu (tagad a/s “Knauf”)), 18. un 19. gs. Stopiņu novada teritorijā darbojās vairākas manufaktūras; kolektivizācijas gados Stopiņu ciemā izveidojās vairāki mazi kolhozi – “Juglas zieds”, “Dzintarzeme” u.c., kas pastāvēja neilgu laiku, jo 1950. gada vidū tos apvienoja vienā lielā kolhozā “Ļeņina ceļš”. 1963. gadā, kad noslēdzās ciemu apvienošana, vienotajā Stopiņu ciemā, jau tā lielo kolhozu “Ļeņina ceļš” apvienoja ar bijušo Dreiliņu ciema kopsaimniecību “Cīņa” un izveidoja kolhozu “Saurieši”. Šī saimniecība pastāvēja līdz 1966.gada aprīlim, kad to apvienoja ar p/s “Pļavnieki” un izveidoja padomju t.s. *jaukto* – augkopības un lopkopības – saimniecību “Ulbroka”²³².

Dreiliņu teritorija ir arī uzskatāms padomju laika pilsētplānošanas fenomena – pārejas

---

²²⁷ http://lv.wikipedia.org/wiki/Stopi%C5%86u_novads Apakšsadaļa *Stopiņu vēsture* (10.11.2008). Turpmāk – lv.wikipedia.org

²²⁸ *Rīga : enciklopēdija* / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga, Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 253., 254. lpp.

²²⁹ lv.wikipedia.org

²³⁰ www.stopini.lv

²³¹ lv.wikipedia.org

²³² www.stopini.lv

uz industriālajām metodēm – paraugs. Lai arī teritorijā eksistēja viensētas un ģimeņu mājas, to mazais blīvums, neattīstītā ceļu infrastruktūra un neiekārtotā publiskā telpa ļāva to klasificēt kā „agrāk neapbūvētu pilsētas nomali” vai rajonu ar „retu un mazvērtīgu individuālo apbūvi” un ieplānot realizācijai dzīvojamo masīvu ar vērienīgu tipveida apbūvi²³³, dabas specifisko reljefu ignorējošu ceļu izveidi. Dreiliņu teritorija, kas Padomju laikos iekļāvās t.s. *Proletariāta rajonā*, patiešām bija pilsētas vistālākā nomale, tādēļ dzīvojamā fonda, komunālās saimniecības un transporta attīstības plāni tika sākti realizēt salīdzinoši vēlu – 602. sērijas māju celtniecība tika uzsākta 1990. gadā, bet būvniecība pārtrūka jau 1993. gadā²³⁴, atstājot mantojumā nepabeigtu deviņstāvu ēku kompleksu un plašus, neapbūvētus laukus ar nelielām skuju koku audzēm un viengimeņu mājām.

Tagadējais Dreiliņu mikrorajons asociējas tieši ar tā dzīvojamo ēku kompleksu. Paplašinot pašvaldības dzīvojamo fondu, SIA „Rīgas Pilsētbūvnieks” uzsāka esošo būvju rekonstrukciju un rajona projekta pabeigšanu. Līdz tam puspabeigtās ēkas saviem treniņiem pastāvīgi tika izmantojuši Nacionālo Bruņoto spēku vīri, populāra šī vieta bija arī *bilderinga* – ēku, īpaši industriālo objektu alpīnisma – piekritēju vidū²³⁵. Specifiskā ainava ir arī iemūžināta grupas „Iedomu spārni” vienā no mūzikas klipiem.

Esošo ēku pabeigšana un jaunu izbūve atsākās 2003. gadā, 2004. gadā svinīgi tika atklāta pirmā māja Ēvalda Valtera ielā un jau 2006. gadā dzīvošanai bija nodoti visi plānotie četrpadsmit nami un bērnu dārzs. Rezultātā Dreiliņos atrodas lielākais jauno dzīvojamo māju, pēc vienota projekta labiekārtotas publiskās teritorijas un nepieciešamās ceļu, transporta infrastruktūras komplekss, kas Rīgā izveidots laikā pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas²³⁶. Par šo pilsētbūvniecisko ansambli – tā izbūvi, apzaļumošanu un apsaimniekošanu – „Rīgas Pilsētbūvnieks” lokāla mēroga konkursos ir saņēmis vairākas atzinības²³⁷.

Savdabīgs fenomens ir Rīgas iemītnieku sociālā stratifikācija pa rajoniem. Dreiliņu mikrorajona dzīvojamā apbūve lielā mērā ļāva risināt sasāpējušo denacionalizēto māju īrnieku problēmu, liela daļa dzīvokļu tika pārdoti arī nekustamo īpašumu publiskā izsolē, taču gandrīz vienlaicīgi noritēja arī dzīvojamo platību labiekārtošanu zemāko sabiedrības slāņu *sociālo* problēmu risināšanai jeb t.s. *sociālajām mājām*, kā rezultātā sabiedrības

²³³ *Rīga Sociālisma laikmetā 1917 – 1975.* / [red. A. Drīzulis]. Rīga, Zinātne, 1980. – 317.lpp.

²³⁴ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, 2. sēj. – R., 2008. – 283. lpp.

²³⁵ Zaviļeiskis, Kaspars. *Uz klinām: ...kopā ar speciālistu.* Neatkarīgā Rīta Avīze - 2006.g. 7.apr. – 12.lpp.

²³⁶ <http://www.rigaspilsetbuvnieks.lv/lv/projekti/realizetie/dziv/1/ Dreilini> (11.11.2008)

nepietiekamās un pat tendenciozās jēdziena „sociāls” izpratnes par dēļ, tika nonivelēta un diskreditēta šī rajona sabiedrība, kura, atšķirībā no senākiem Rīgas *strādnieku guļamrajoniem*, ir unikāla tieši ar savu sociālo, nacionālo, kultūras, izglītības u.c. aspektu daudzveidību, tā kā uz to relatīvi īsā laika posmā pārcēlās vairāk nekā tūkstoš, lielākoties centra rīdzinieku ģimeņu. Jāmin, ka starp Dreiliņu iemītniekiem atrodams ne viens vien vecāka gada gājuma kultūras darbinieks un inteliģences pārstāvis.

Patreiz sagatavošanā ir mikrorajona „Dreiliņi 2” projekts, kas laikraksta „Diena” konkursā „Māja. Vide. Cilvēks”, tika nominēts kategorijā „Projekts uz papīra”. Tas ir paredzēts kā komerciāls projekts, kas arhitektoniski lauzīs Rīgas mikrorajonu apbūves tipiskās, antihumānās iezīmes, taču arhitektu viedokļi par šī projekta lietderību un realizācijas dažādajiem aspektiem šķiras²³⁸.

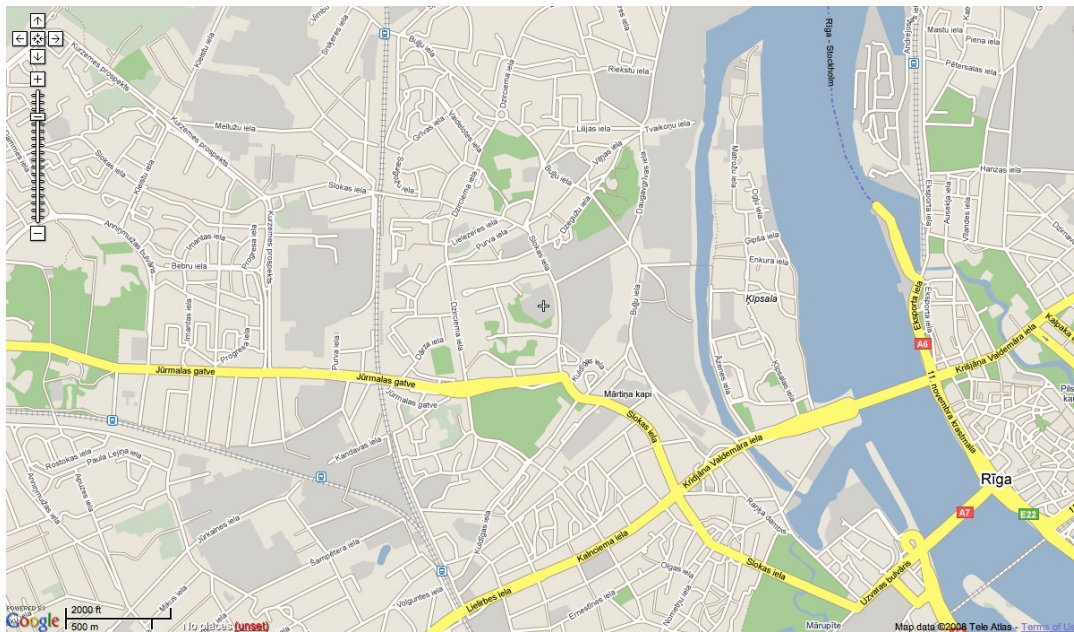
²³⁷ Ibid.

²³⁸ Sīkāk skat.: <http://www.a4d.lv/lv/projekti/978/> Sadaļa *Projekti*, apakšsadaļa *Dreiliņi 2*. (11.11.2008.)

Salīdzināt ar: Smiļģe, Solvita. *Nominācija projekts uz papīra: Dreiliņi 2*.

http://www.tirgusdiena.lv/lat/classified/competition/building/nominaacija_projekts_uz_papiira_mikrorajons_dreiliņi_2_humaanaaka_vide (11.11.2008.)

DZIRCIEMS

Dzirciems atrodas Rīgas pilsētas Kurzemes rajonā. Apkaimes vārds radies no Dzirciema ielas nosaukuma, kas tāpat kā ne vienai vien Rīgas ielai likts pēc kāda no pieguļošā novada ciema nosaukuma (Dzirciems - ciems un pagasts Tukuma rajonā). Sākotnēji tagadējo Dzirciema apkaimi neizdalīja kā atsevišķu teritoriālo vienību un tāpat kā apgabalu līdz Spilves pļavām dēvēja par Ilguciemu. Tikai kopš 20. gs. 70. gadiem Dzirciema ielai pieguļošās Nordeķu un Zaslauka teritorijas saka dēvēt par Dzirciemu.²³⁹

Dzirciema apkaimē senākais ciems veidojās uz Sv. Jura hospitālim piederošās zemes. To dēvēja par Jura jeb Zunda ciemu un tas iedzīvotāju skaita ziņā bija lielākais ciems Pārdaugavā. 1692. gadā šeit bija uzceltas 102 dzīvojamās mājas. Ciems aizņēma teritoriju iepretim Ķīpsalai, starp Zundu un tagadējo Daugavgrīvas ielu. Ciema izaugsmi veicinošs faktors bija pārceltuve, kas nodrošināja satiksmi starp Ķīpsalu un Rīgu. Ciema pirmie iedzīvotāji pārsvarā bija latvieši, kas nodarbojās ar dārzkopību un zvejniecību; izplatīts bija arī pārcēlāju un mastu šķirotāju amats. Kopš 17. gadsimta beigām te pakāpeniski veidojās turīgo latviešu slānis, kas galvenokārt bija iesaistīti tirdzniecības palīgamatos – preču

²³⁹ Rīgas ielas (encikl.), sast. Zalcmanis R., Pētersons B., Pētersone I., Sīpola I. - Rīga, 2008., 2.sēj. – 287. lpp. (turpmāk – Rīgas ielas..)

transportā, šķirošanā, svēršanā un sākotnējā apstrādē.²⁴⁰ Ciems tika nopostīts Ziemeļu kara laikā. Lai gan 18. gs. šeit izveidojās jauna apbūve, taču savu kādreizējo nozīmi un lielumu ciems vairs neatguva. Līdz pat Pirmajam pasaules karam zīmētajās kartēs un plānos šo Pārdaugavas daļu atzīmēja kā atsevišķu teritoriālu vienību un dēvēja par Zundu vai Zunda ciemu.²⁴¹

18. gs. beigās Sv. Jura ciema teritorijā uz dzīvi apmetās Prūsijas slepenpadomnieks, konsuls, tirgotājs Johans Vilhelms Helmunds. Viņš nodibināja firmu *Helmund & Sohn*, nopirka astoņus gruntsgabalus, kur uzcēla vienu no pirmajiem rūpniecības uzņēmumiem – krūku fabriku (pie tagadējās Ūdens ielas).²⁴²

19. gadsimta otrajā pusē Zundā aktīvi sāka celt dažādas fabrikas un rūpniecības uzņēmumus un ap šo laiku Daugavgrīvas iela jau bija apbūvēta visā garumā. Līdzās alusdarītavām, kokzāģētavām un manufaktūrām viens pēc otra tika atvērti arī krogi un traktieri. To veicināja Daugavgrīvas ostas tuvums un atļauja būvēt mūra ēkas. Arī pašlaik teritoriju starp Daugavgrīvas ielu un Zundu aizņem galvenokārt industriālā apbūve - gan darbošās ražotnes, gan pamestas noliktavu ēkas.

Rūpnīcu korpusos, kas tagad zināmi ar Daugavgrīvas ielas 31. nr., laika gaitā darbojušies dažādi uzņēmumi. Tur atradās Rīgas Politehnikuma doc. R. H. Mantela un inž. M. Salātes 1879. gadā dibinātā Mašīnu fabrika, kas līdz 1904. gadam būvēja tvaikoņus. 1910. gadā šo rūpnīcu paplašināja, izveidojot čuguna un metālu lietuvi, kur ražoja tvaika mašīnas, turbīnas u.c. 1920. gados un 30. gadu sākumā šai teritorijā izvietojās O. Bērtiņ-Bērziņa parketa un koka preču fabrika, bet pēc Otrā pasaules kara šī bija Rīgas lauksaimniecības mašīnu rūpnīcas teritorija.²⁴³

Ievērojamu platību aizņem Rīgas laku un krāsu rūpnīca Daugavgrīvas ielā 63/65. Līdz 30. gadu vidum tur darbojās 1898. gadā dibinātā anilīnkrāsu fabrika "Leopold Cassella & Co", bet kopš 1951. gada Rīgas laku un krāsu rūpnīca.

Daugavgrīvas ielā 82/84, pie Daugavgrīvas un Buļļu ceļa sazarojuma, 1863. gadā sāka darboties alus darītava *Ilģuciems* – pirmā alus darītava Latvijā. 1876. gadā fabrika nodega. Atjaunošanas darbus uzņēmās veikt jaunizveidotā akciju sabiedrība, kas vecajā vietā uzcēla

---

²⁴⁰ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/No%20Spilves%20lidz%20Zundam.pdf>

²⁴¹ No Spilves līdz Zundam – 9. lpp.

²⁴² No Spilves līdz Zundam – 15. lpp.

²⁴³ Rīgas ielas.. – 242. lpp

pilnīgi jaunu, daudz modernāku alus brūzi. Kā viena no pirmajām visā Krievijas impērijā tā uzsāka iesala ekstrakta ražošanu.

Pavisam netālu, Daugavgrīvas ielā 57/61, atradās otra 1870. gadā dibinātā alusdarītava – *Tanheizers*. (ražošanas korpusi celti 20. gs. sākumā).²⁴⁴ 1937. gadā tā tika nacionalizēta un iekļauta a/s "Aldaris", bet 1945. gadā apvienota ar augstākminēto alusdarītavu "Iļģuciems".

Daugavgrīvas ielā 43 1920. gados darbojās E. Veisa "pianoforte fabrika", bet pēc arhitekta P. Blūma domām šai vietā vismaz jau kopš 19. gs. sākuma varēja būt atradies t. s. Zasmusižas krogs.²⁴⁵

19. gs. beigās vairākus Zunda gruntsgabalus sāka izmantot bagātais kokaizstrādātājs Georgs Vilhelms Šrēders (Schröder). 1902. gadā viņš uzcēla modernu daudzdzīvokļu īres namu Bezdēlīgu un Ūdens ielas stūrī, kas uzskatāma par pirmo un vienīgo lielo un nozīmīgo celtni senā Zunda ciema vietā.²⁴⁶

Uz rietumiem no senā Zunda ciema atrodas Dzegužkalns (dēvēts arī par Jēru kalnu) – augstākais kalns Rīgā (28 m virs jūras līmeņa). Tā bija 1 km gara un 0,3 km plata vaļņveida kāpa Baltijas ledus ezera smilšainajā līdzenumā. Kalna nosaukums cēlies no netālajām Piņķu muižai piederīgā zemnieka Dzeguzes (*Seggus*) mājām. Šaipus Buļļu ielai kāpu vaļņu nogāzē kopš 17. gs. bija iekārtota apbedījumu vieta. 1845. gadā Rīgas rāte te nolēma ierīkot kapsētu pilsētas visu kristīgo konfesiju trūcīgajiem iedzīvotājiem, kur par kapa vietu nebija jāmaksā. 1907. gadā šo kapsētu slēdza. 1893. gadā vairāk nekā divu hektāru plašajā teritorijā sāka iekārtot Dzegužkalna parku, kas veidots gan ainaviskā, gan regulārā stilā – pēc pilsētas dārzu direktora G. Kūfalta projekta. 1911. gadā parks jau bija labi iekopts: bija nostiprināti celiņi, izveidoti apstādījumi, sastādīti ceriņi un citi košumkrūmi. Kalna galā uzcēla nelielu kafijas paviljonu, bet nogāzē – estrādi. No 1929. gada parka labiekārtošanas darbus veica pēc A. Zeidaka projekta.

Netālu no Dzegužkalna, aptuveni pie tagadējā Buļļu un Daugavgrīvas ielu sazarojuma 18. gs. vidū atradusies latviešu mastu brāķerim J. Šteinhaueram piederoša muižiņa, kuras zemes pletās uz ziemeļiem no tagadējiem Mārtiņa kapiem starp Slokas un Daugavgrīvas ielām. J. Šteinhauers te uzcēlis holandiešu tipa vējdzirnavas un pie nelielas, garāntekošas

---

²⁴⁴ No Spilves līdz Zundam – 19. lpp

²⁴⁵ Rīgas ielas.. – 242. lpp

upītes 1764. gadā ierīkojis papīra dzirnavas – pirmo Rīgas papīra manufaktūru.²⁴⁷

Dzirciema teritorijā jau 1667. gadā sāka darboties t.s. Zunda skola, kurā varēja mācīties vietējo latviešu zvejnieku un laivinieku bērni. 1689. gadā atvēra vēl vienu skolu latviešu bērniem.

Dzirciema attīstības pamatā bija koka un mūra mazstāvu dzīvojama apbūve. Senie kvartāli mijas ar jauniem daudzstāvu apbūves kvartāliem. 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma apbūve saglabājusies Buļļu ielas sākumposmā pie Dzegužkalna un Dzirciema ielas atsevišķos posmos.

Dzirciema iela ir viena no lielākajām Dzirciema satiksmes trasēm, kas ved arī caur Iļģuciemu. Tā veidojusies kā ceļš no Buļļu ielas uz Lielo muižu. 1930. gados, plānojot Iļģuciema apbūvi, bija paredzēts t.s. Dzirciema ielas caurlauzums no Buļļu ielas līdz Purva ielai. Turpmāk Dzirciema ielas līnija mainīta saskaņā ar Iļģuciema kompleksās apbūves rekonstrukcijas 1968. gada detālplānojumu.

Uz Dzirciema ielas (nr. 16) atrodas viens no lielākajiem augstskolu kompleksiem Latvijā - Rīgas Stradiņa universitāte (arh. V. Čikste, 1987), kas sastāv no dažāda izmēra un augstuma būvapjomiem. Līdz 20. gs. sākumam aptuveni šai vietā bija Zasu muižas (*Sasenhof*) zeme - purvainas pļavas, kur vēlāk ierīkots parks ar dīķi, kurā gruntsgabala īpašnieks R. Trijecs audzējis zivis.²⁴⁸

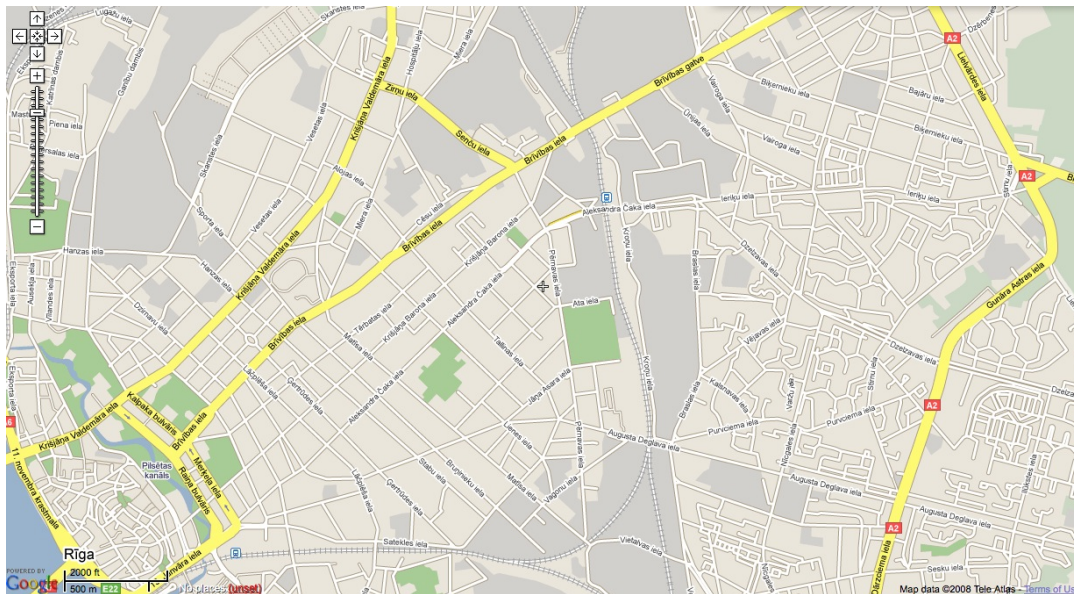
---

²⁴⁶ No Spilves līdz Zundam – 16. lpp

²⁴⁷ Rīgas ielas.. – 186. Lpp.

²⁴⁸ Rīgas ielas.. – 230. Lpp.

GRĪZIŅKALNS

Grīziņkalns ir kultūrvēsturiski veidojusies Rīgas apkaime tagadējā Latgales priekšpilsētā (sākotnēji saukta par Maskavas priekšpilsētu, bet padomju laikā par Maskavas rajonu), kuru ieskauj Artilērijas, Krāsoņtāju, Lienes, Avotu, Deglava iela, dzelzceļš, Brīvības iela, Tallinas iela un A. Čaka iela.

Grīziņkalns savu nosaukumu ir guvis no šeit reiz atradušās Grīzenberga muižas. Mainoties muižas īpašniekiem, vairakkārt ir mainījies arī tās nosaukums. Viens no spilgtākajiem šejienes muižniekiem ir Johans Bernhards Fišers, kurš nācis no Lībekas, bijis arī Krievijas ķeizarienes Annas Ivanovnas un viņas troņmantnieka Ivana VI personiskais ārsts un Krievijas Ārstniecības pārvaldes galvenais ārsts. 1742. gadā tronī nākot carienei Elizabetei, Fišers pārcēlies uz Pierīgu un uzcēla visai necilu muižiņu visai necilā vietā – tolaik zeme Grīziņkalna apkaimē bijusi purvainā, vidū pacēlās sena smilšu kāpa. Fišers uzcēla muižiņu teritorijā aiz smilšu kalna, kur tālāk pletās Hausmaņa jeb Husmaņa purvs (Purvciems). Jāatzīmē, ka Fišers šo savu muižiņu tagadējā Grīziņa kalna A pakājē iekārtoja uz Šifhaizena muižas zemes, kas iepriekš bija piederējusi Rīgas namniekam Baueram, kurš, savukārt, to jau 1678. gadā bija iekārtojis uz zemnieka Zībarta zemes. Fišers šinī tā dēvētajā “Aizkalnes” muižiņā dzīvoja līdz mūža beigām, rakstīdams dažāda veida medicīniskus sacerējumus, kā arī dzejoļus un apcerējumus par lauksaimniecību, bieži izmantodams

pseidonīmu “Aizkalnes kalnietis” (*Montan zu Hintenberg*). 1794. gadā muižiņa nonāca Rīgas tirgotāja un šķirotāja Grīzenberga īpašumā un turpmāk tika dēvēta par Grīzenberga muižu. Faktiski gan muižas teritorija vairāk ir stiepusies Pļavnieku virzienā, un tikai maza daļa muižas teritorijas bijusi tagadējā Grīziņkalna apkārtnē, tomēr pēc tam, kad Grīziņa kalns tika labiekārtots un šeit izveidots parks, ar attiecīgo vietvārdu sāka apzīmēt arī teritorijas, kas atradās D no senās muižas.²⁴⁹

Grīziņkalna parka izveide 10,3 ha platībā tika uzsākta 20. gs. sākuma un turpinājās 11 gadus. Šampētera brūveris F. Šindlers te uzcēla restorānu un teātri „Apollo,” kur 1905. – 1908. gadā notika latviešu teātra izrādes, kurās darbojās tādi latviešu teātra dižgari kā Alfreds Amtmanis-Briedītis un Milda Brehmane-Štengele. Tika iekārtota deju grīda un mūzikas istaba. Parka tuvumā darbojās cirks, karuseļi un citas izpriecu ierīces. Lai gan 20. gs. sākumā bija norādīts, ka parks domāts vidēji turīgiem rīdziniekiem, tomēr svētdienās un svētku dienās tas pievilka apkārtējo fabriku un rūpnīcu strādniekus. Darbdienu vakaros to labprāt apmeklēja strādnieku jaunatne. Ļoti populārs kā rīdzinieku pulcēšanās vieta Grīziņkalna parks kļuva 1905. – 1907. gada revolūcijas laikā.²⁵⁰ 1905. gada 20. oktobra vispārējā streikā esot piedalījušies ap 100 000 cilvēku.²⁵¹ Pirms I pasaules kara parkā 1 – 2 reizes nedēļā tika rīkoti brīvkoncerti. Kara laikā parkā esošās celtnes nopostīja un tas panīka. Vienīgā no sendienu būvēm, kas saglabājusī savas aprises līdz mūsdienām, ir dārznieka māja. Tā celta 1903. gadā. Parks rekonstruēts 1930. gadā – ierīkots bērnu rotaļu laukums un peldbaseins, uzstādīta dekoratīva skulptūra „Lutausis” (tēlnieks M. Šmalcs), kalna virsotnē izbūvēts koncertlaukums (arhit. H. Pīrangs). 1975. gadā Grīziņkalnā uzcelts pieminēklis 1905. gada revolūcijas cīnītājiem (tēln. V. Albergs, arhit. G. Lūsis – Grīnbergs, L. Kraukle), taču šīs revolūcijas vārdu pēc Latvijas Vēstures Pētīšanas biedrības ierosmes parks bija ieguvis jau 1930. gados.²⁵² Padomju laikā zem Grīziņkalna tika izbūvēta plaša patvertne, bet tā pakājē turpināja darboties atrakciju parks. Mūsdienās šeit atrodas skeitparks, taču pats parks vēl nav pilnībā sakopts.

Līdz pat 19. gs 70. gadiem Grīziņkalna apkaime bijusi ļoti reti apdzīvota. Rīgas industrializācija šim rajonam nesa ļoti būtiskas pārmaiņas. Vārnu, Valmieras un Vagonu ielas

---

²⁴⁹ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 105. – 107.lpp.

²⁵⁰ Rīga. 1860 – 1917, Krastiņš, J. (atb. Red.) - R., 1978. - 455.lpp

²⁵¹ Enciklopēdija Rīga, Jērāns P. (galv. red.). – R., 1988. - 305. – 306.lpp.

²⁵² Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 227.lpp

apbūves pirmsākumi attiecināmi uz 19. gs. 70./80. gadu miju. Strauja Grīziņkalna apkaimes apbūve sākās pēc Mīlgrāvja dzelzceļa atklāšanas 1892. gadā. Grīziņkalnā tika uzcelta mašīnbūves fabrika „Felzers un Ko” (1873), svina un cinka krāsu (1893), metāla (1901), vīļu (1897), minerāleļļas, konservu fabrika.²⁵³ Šinī rajonā apmetās galvenokārt fabriku strādnieki un viņu ģimenes. Lielākā daļa ienācēju bija no Vidzemes, Zemgales un Kurzemes.²⁵⁴ Tādējādi Grīziņkalns 19./20. gs. mijā bija tipiska „latviešu Rīga”.

Grīziņkalns ir burvīga vieta, kur iespējams pētīt 19. gs. beigu, 20. gs. pirmās puses Rīgas nomales iedzīvotāju dzīves apstākļus, jo šī vide ir veidojusies faktiski „tukša vietā”, un to relatīvi maz ir ietekmējusi arī vēlāko laiku arhitektūras un pilsētībūvniecības uzslāņojumi. Jāņa Grīziņa darbā "Vārnu ielas republika" krāšņi aprakstīta šī laika apkaimes vide un cilvēki. Ja līdz Matīsa ielai skaitījās pilsētas „smalkais centrs,” tad tālāk jau pletās fabriku rajons un strādnieku kvartāli ar vienmuļām un vienkāršām mūra un koka ēkām. 19. gs. beigu/ 20. gs. sākuma tipiskā strādnieku dzīvoklī ir viena istabiņa un caurstaigājama virtuve, kas sevī apvienoja arī priekšnama funkcijas. Jauki, ka mūsdienās daži sāk novērtēt vecās koka mājas un tās tiek atzītas par arhitektūras mantojumu un šur tur tās arī atjauno. Visa apkaime atrodas UNESCO noteiktās Rīgas vēsturiskā centra aizsardzības zonas („buferzonas”) robežās. Un ne velti, jo šeit atrodami desmitiem arhitektūras pieminekļu, lielākā daļa no tiem celti 20. gs. sākumā ”nacionālā jūgendstila” garā.

Rīgas arhitektūras vēsturē nozīmīgs ir arī 30. gadu sākumā funkcionālisma garā celtā blokēka Jāņa Asara ielā 15 (arhitekts O. Tīlmanis) ar simpātisko "ronīti" tās pagalmā. Pozitīvi, ka mūsdienās šeit tiek rīkotas „kaimiņu dienas,” kurās tiek aicināti visi kvartāla iedzīvotāji. Vēl ievēribu pelna tuvumā esošais Aleksandra Klinklāva projektētais Latvijas Sarkanā Krusta ēku komplekss Pērnavas ielā 62 (ortopēdiskā darbnīca – celta 1933. gadā) un J. Asara ielā 5 (māsu skola - celta 1936. gadā). Šīs ēkas ir uzskatāmas par lielisku funkcionālisma arhitektūras paraugu Latvijā.

A. Deglava ielā 1 – vietā, kur satiekas Grīziņkalna un Avotu ielas apkaimes - atrodas Sv. Pāvila baznīca, kas ir viens no skaistākajiem luterāņu dievnamiem Latgales priekšpilsētā (celta 19. gs nogalē, arhitekti G. Hilbigis un viņa dēls H. Hilbigis, altārgleznu

---

253 Enciklopēdija Rīga, Jērāns P. (galv. red.). - 305. – 306.lpp

254 skat. Catlaks Guntars. Ienācēji Grīziņkalnā 19. gadsimta beigās. //Latvijas Vēstures Institūta žurnāls, 1993. gads Nr. 3. - 57.-64. lpp

1937. gadā gleznojis J.R Tilbergs).²⁵⁵

Grīziņkalna apkaime stiepjas līdz pat Brīvības ielai, kas jau izsenis bijis nozīmīgs satiksmes ceļš Vidzemes virzienā. "Vietā, kur šodien atrodas Gaisa tilts, senāk bijuši Aleksandra vārti, kas celti 1815.-1817. gadā būvmeistara J.D. Gotfrīda vadībā par godu uzvarai pār Napoleonu. 1903. gadā tos pārvietoja Brīvības ielas galā – tagadējā Šmerļa rajonā, bet no 1936. gada to atrašanās vieta ir Viesturdārzā pie Hanzas ielas. 1906. gada 18. maijā Aleksandra vārtu vietā tika atklāts pirmais dzelzceļa pārvads Rīgā. Tautas valodā šis pārvads ieguvis nosaukumu "Gaisa tilts". Karadarbības rezultātā 1944. gadā sākotnējais tilts iznīcināts, 1945. gadā pārvads atjaunots pagaidu konstrukcijā, bet pašreizējā izskatā tas pārbūvēts 1963. gadā.²⁵⁶

19. gadsimta beigās pie Aleksandra vārtiem atradās arī kāda rīdzinieku iecienīta izpriecu vieta – Aleksandra dārzs. Tas bija ierīkots bijušās Falkenhofas muižiņas teritorijā.²⁵⁷ Līdz šim dārzam rīdzinieki ērti varēja nokļūt ar tramvaju, kas 1901. gada vasarā tika atklāts posmā Aleksandra tilts-Aleksandra vārti. Tramvaja līnijas ierīkošana pirmkārt bija noderīga strādniekiem, kuri bija nodarbināti Aleksandra vārtu un stacijas tuvumā izvietotajos rūpniecības uzņēmumos.

Tagadējā Zemitānu stacija sākotnēji tika saukta cara Aleksandra vārdā. Zemitāna stacijas vārds tai tika dots neatkarīgās Latvijas laikā par godu Latvijas Ziemeļarmijas virspavēlniekam Jorgim Zemitānam (1873 – 1928). Padomju laikos dzelzceļa stacija tika nodēvēta partizāņu kustības Latvijā organizētāja Otomāra Oškalna (1904-194) vārdā. Deviņdesmitajos gados tā atguva J. Zemitāna vārdu. Zemitānu stacijas apkārtnē jau kopš 19. gs. ir veidojusies par vienu no pilsētas rūpnieciskajiem centriem.

Netālu no Zemitānu stacijas atrodas Rīgas Trīsvienības sieviešu klostera baznīca, kas ir viena no iespaidīgākajām pareizticīgo baznīcām Latvijā. Tā celta 1907. gadā pēc K. Pēkšēna projekta. „Būvdarbu uzsākšanai cars Nikolajs II no valsts kases atvēlēja 75 000 rubļu, bet baznīcas nobeiguma posmā līdzekļu vienalga pietrūka. Visā Krievijā tika izsludināta ziedojumu vākšana, lai varētu pabeigt baznīcas celtniecības darbus.”²⁵⁸

1786. gadā Grīziņkalna apkaime tika iekļauta Rīgas teritorijā. Lielākā daļa teritorijas

---

²⁵⁵ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 227.lpp

²⁵⁶ <http://www.railwaymuseum.lv/dzc.vesture-parvadi.htm>

²⁵⁷ Rīga. 1860 – 1917, Krastiņš, J. (atb. Red.) - 456. lpp

²⁵⁸ Ārgalis A. Rīga. – R., 2001. – 43.lpp.

tad nonākusi Maskavas priekšpilsētas daļā, vienīgi teritorija tagadējās Brīvības ielas un Gaisa tilta tuvumā atradusies Pēterburgas priekšpilsētas sastāvā.²⁵⁹

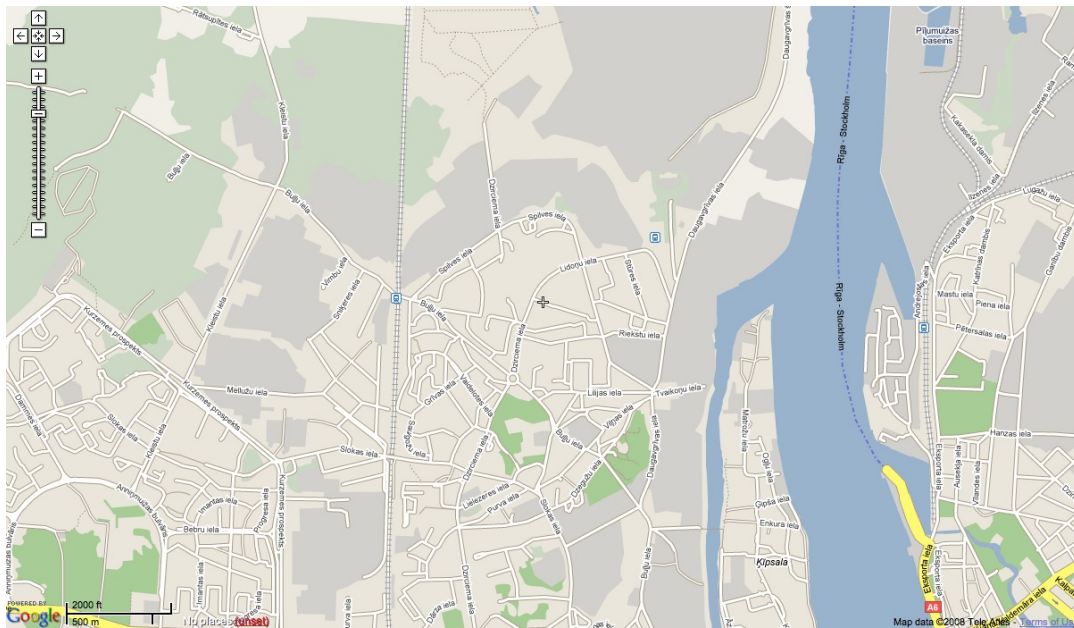
Nobeigumā jāsecina, ka Grīziņkalns ir kultūrvēsturiski īpatni veidojusies Rīgas apkaime, kuras nosaukums stabili nostiprinājies tautas valodā, lai arī nekad administratīvi nav atsevišķi izdalīta. Šodien Grīziņkalns atrodas tuvu pilsētās centram, aiz tā robežām saradušies pulka citu Rīgas rajonu, tomēr šeit joprojām jūtama nomales dvesma.

---

259 Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – Rīgas plāns, 24.lpp.

ĪĻGUCIEMS

Īļģuciems atrodas Pārdaugavas ziemeļu daļā, Rīgas pilsētas Kurzemes rajonā. Senākais ciems šajā apkaimē veidojās uz zemes, kas piederēja Sv. Gara konventam – iepretim Ķīpsalas ziemeļu galam, starp Rīgas-Daugavgrīvas ceļu un Zundu (Mazo Daugavu). To 1226. gadā konventam piešķīra pāvesta legāts Modemas Vilhelms. Sākotnēji tā bija neliela muiža ar saimniecības ēkām, ko lejasvācu valodā dēvēja par *Hiligen geest hove* (*Heiligen Geist Hof*). No tā arī vēlāk cēlies Īļģuciema nosaukums - vispirms tuvējo apkārtni sāka dēvēt par *Hiligzeem*, bet 19. gs. sākumā - *Ilgezeem*, Īļģuciems.²⁶⁰

17. gs. te izveidojās neliels ciems, kura iedzīvotāji galvenokārt bija latvieši, kas nodarbojās ar dārzkopību un zvejniecību. Pamazām veidojās arī turīgo latviešu slānis, kuri nodarbojās ar preču transportēšanu, šķirošanu, svēršanu. Ziemeļu kara gados ciemu nopostīja, bet pamazām iedzīvotāju skaits atkal pieauga. Viens no Pārdaugavas daļas lēnās attīstības cēloņiem bija Daugava, kas palu laikā pārpludināja kreisā krasta zemes, aiznesdama sev līdzī mājas, lopus un arī cilvēkus. Rīgas rāte uzdeva izstrādāt projektu arī Daugavas kreisā krasta nostiprināšanai, un 18. gs. otrajā pusē akmens dambji stiepās jau gar abiem upes krastiem. 18. gs. beigās te jau bija ap 40 mājām.

Caur šo apkaimi veda divi nozīmīgi ceļi – Buļļumuižas ceļš, pa kuru no Rīgas varēja nokļūt uz Kurzemi, un ceļš, kas cauri nelielajam Iļģuciemam veda uz Bolderāju un Daugavgrīvas cietoksni. Vēlāk šie ceļi pārtapa par galvenajām Iļģuciema ielām – Buļļu un Daugavgrīvas ielām.

Senais Iļģuciems robežojās ar Baltāsmuižas zemēm. Muiža izveidojās 17. gs. un atradās tagadējās Baltās ielas galā. Muižiņas nosaukums vairākkārt mainījies atkarībā no tās īpašnieku vārdiem: 18. gadsimta otrā pusē to dēvēja par Dāla, vēlāk par Mellera muižu, bet 19. gadsimtā to sāka saukt par Baltomuižu.²⁶¹ Ar Baltās muižas vārdu saistīti vairāki pazīstami cilvēki, kas te pavadījuši vasaras – LU prof. P. Jurevičs, aviators H. Cukurs, rakstnieks V. Eglītis u.c. Teritorijā starp tagadējām Spilves un Lidoņu ielām, līdzās Baltajai muižai vēl 30. gados atradās ar mežu apaudzis paugurs, t.s. Ozolkalns, ar tajā ierīkotajām Baltās muižas baronu kapenēm.²⁶² Uz neapbūvētajām zemēm Baltās muižas apkaimē 1925. gadā ierīkoja ģimenes dārziņus - "Balto I" un "Balto II" koloniju. Muižas centra ansambļa ēkas nav saglabājušās – tās nodega Otrā pasaules kara beigās. Ar padomju laika paneļa mājām apbūvēts un izpostīts arī muižas parks.²⁶³

Iļģuciema teritorijā atradās arī Nordeķu muiža, kas radusies 16. gs. 17. gs. 90. gados par tās īpašnieku kļuva Rīgas birģermeistars Vite fon Nordeks un kopš tā laika to sāka saukt par Nordeķu muižu (savulaik saukta arī par Fogela, Grāves un Reima muižu – atbilstoši īpašniekiem).²⁶⁴ Kādreiz muižas īpašumā atradās 185 ha zemes, ko izmantoja galvenokārt graudkopībai. 19. gs. lielāko daļu šīs zemes sadalīja apbūves gabalos, atstājot neapbūvētu tikai muižas centra ansambļa teritoriju ar plašo parku. Lielāko daļu muižas ēku nojauca 1968. gadā, paplašinot Buļļu ielu. No 18. gs. veidotās Nordeķu muižas centra apbūves saglabājušās trīs ēkas. Pret ielu vērstā jumta izbūve un ieejas portiks ar dubultkolonnām un frontonu izveidoti 19. gs., bet vienstāvu piebūves abos ēkas galos ir 19. un 20. gs. mijas darinājums. Vienkāršās arhitektūras formās veidota vienstāvu koka dārza māja. Tai ir augsti, izteiksmīgi laukakmeņu mūra pamati un manteļskurstenis. Otra muižas dzīvojamā ēka, vienstāvu mūra

---

²⁶⁰ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/No%20Spilves%20lidz%20Zundam.pdf> No Spilves līdz Zundam 14.–20. gs. (izstādes katalogs), Sastādītāja Dr. Pārsla Pētersone. - Rīga, 1999.- 8.lp. (turpmāk – No Spilves līdz Zundam..)

²⁶¹ No Spilves līdz Zundam.. - 12.lp

²⁶² Rīgas ielas (encikl.), sast. Zalcmanis R., Pētersons B., Pētersone I., Sīpola I. - Rīga, 2008., 2.sēj. – 25. lpp. (turpmāk – Rīgas ielas)

²⁶³ No Spilves līdz Zundam.. - 12.lp.

²⁶⁴ No Spilves līdz Zundam.. - 14.lp.

celtne ar mansarda jumta izbūvi, celta 1910. gadā pēc arhitekta Heinca Pīranga projekta.²⁶⁵ Padomju okupācijas laikā līdz 90. gadu sākumam muižas telpas izmantotas par dzīvojamām mājām. 1875. gadā Nordeķu muižas teritorijā tika atvērta ebreju lūgšanu nams.²⁶⁶

Muižas ainaviskais parks iekārtots 18. gs., tas aizņem 3,6 ha un uzskatāms par vienu no vecākajiem Rīgas parkiem. Savulaik tur darbojusies kokaudzētava, bet parka malā atradušies trīs zivju dīķi.²⁶⁷ Šeit sastopama liela koku un apstādījumu sugu bagātība – ap 30 svešzemju un 15 vietējo koku sugu: ozoli, melnalkšņi, Sibīrijas ciedrupriedes, Holandes liepas, bērzi, kļavas, robīnijas, Polijas lapegles, ciedru priede, kalnu priedes, Serbijas egles u.c.

1786. gadā Iļģuciemu kā trešās (vēlākās Jelgavas) priekšpilsētas sastāvdaļu pievienoja Rīgai.²⁶⁸ Bet Pārdaugava vēl aizvien rīdziniekiem ir grūti aizsniedzama. Par īstu Rīgas sastāvdaļu Pārdaugava kļūst tikai pēc otra dzelzs tilta (pirmais ir dzelzceļa tilts (1872)) un tramvaja līniju uzbūvēšanas 20. gs. sākumā.

Sākot ar 18. gs. beigām Iļģuciemā sāka celt dažādas fabrikas un manufaktūras, bet 19. gs. šeit noritēja strauja rūpnieciskās zonas izveide. To labvēlīgi ietekmēja Daugavgrīvas ostas tuvums un atļauja celt mūra namus. 1794. gadā Iļģuciemā sāka darboties slavenā Lodera manufaktūra, kuras nams Tvaikoņu ielā bija saglabājies vēl pēc Otrā pasaules kara. Nordeķu muižas teritorijā laikā no 1797. līdz 1808. gadam uzņēmējs Fogels iekārtoja vienu no trim pirmajām Rīgas papīrdzirnām. 1845. gadā E. Šmits Iļģuciemā iekārtoja mašīnskrūvju fabriku, ko inženieris H. Hekers nedaudz vēlāk reorganizēja par mašīnu rūpnīcu. Mehānismu darbināšanai fabrikā tika uzstādīta desmit zirgspēku jaudas liela tvaika mašīna.²⁶⁹

Viens no lielākajiem uzņēmumiem bija akciju sabiedrība "Tekstil", kas aizņēma kvartālu starp Baltāsmuižas (tagad - Baltā iela), Riekstu un Piltenes ielu. Ražotne tika celta 1894. - 1899. gadam pēc arhitekta G. R. Vinklera un inženiera E. fon Trompovska projekta.²⁷⁰ Savulaik lielākajā Rīgas tekstilrūpniecības uzņēmumā, kurā bija 850 strādnieku, ražoja dažādus vilnas audumus. Te veica pilnu ražošanas procesu, sākot ar vilnas vērpšanu,

---

²⁶⁵ No Spilves līdz Zundam... - 15.lp.

²⁶⁶ No Spilves līdz Zundam.. - 24.lp.

²⁶⁷ Rīgas ielas - 188.lpp.

²⁶⁸ Rīgas ielas - 188.lpp.

²⁶⁹ No Spilves līdz Zundam.. - 18.lp.

²⁷⁰ Rīgas ielas – 24.lpp

diedziņu apstrādi, aušanu, krāsošanu un beidzot ar audumu apretūru. Pirmā pasaules kara gados fabrikas iekārtas un lielu daļu strādnieku evakuēja uz Iekšskrieviju. Pēc kara 1923. gadā uzņēmums darbību atjaunoja un turpināja ražot vilnas audumus. Vēlāk to pārveidoja par jaunu akciju sabiedrību "Rīgas tekstils".²⁷¹ Pēc privatizācijas 90. gados šajā teritorijā darbojas daudzi uzņēmumi.

Teritorijā starp Zundu un Daugavgrīvas ielu (Daugavgrīvas 77) līdz 20. gs. 20. gadiem darbojās krāsotavas "Kerkovius & Co", bet no 20. gadiem tas bija I Rīgas mālu preču fabrikas īpašums. No 30. gadiem tā kļuva par 1884. gadā dibinātās a/s "Iļģeciema stikla fabrikas" teritoriju. No 1960. gada Iļģeciema stikla fabrika bija r/a "Latvijas stikls" galvenais uzņēmums, kas pēc LR neatkarības atgūšanas pārveidots par valsts uzņēmumu "Latvijas stikls", bet 20. un 21. gs. mijā privatizēts. Tai līdzās (Daugavgrīvas 83/89) līdz 20. gs. sākumam atradās kokzāģētava "Lomani & Co" (agrākā G. Lomani kozāģētava, dibināta 1872.gadā, savulaik viena no lielākajām Latvijas kokzāģētavām). 30. gadu beigās daļu šīs teritorijas pārņēma a/s "Vairogs" un ierīkoja mehāniskās un kokapstrādes darbnīcas.²⁷²

1892. gada 1. maijā pilsētas valde pie Daugavgrīvas un Tvaikoņu ielas krustojuma atvēra Iļģuciema tirgu. Jau pēc četriem gadiem tirgus laukumu vajadzēja paplašināt. Kārtīgi sarindotajās koka būdās varēja nopirkt dažādus pārtikas produktus. Reizi nedēļā Iļģuciemā sabrauca apkārtējie zemnieki un pārdeva savu vedumu tieši no ratiem vai ragavām.

Pirmie fragmentārie Iļģuciema plānojuma projekti izstrādāti 20. gs. sākumā un 30. gados, bet 50. gados Rīgas cementa un šifera rūpnīcas strādniekiem uzbūvētas pirmās tipveida dzīvojamās ēkas (303. sērija) (arh. V. Ramane, E. Kalniņa). 1960. gados Iļģuciemā uzcelts jauns daudzstāvu dzīvojamais rajons.

Rajona kompleksās rekonstrukcijas detaļplānojums tika izstrādāts 1968. gadā institūtā "Pilsētprojekts" (arhit. R. Lelis, L. Muntere, R. Paikune). Projekts noteica radikālu rajona rekonstrukciju, radot jaunu ielu tīklu, 3 mikrorajonus, sabiedrisko centru un rajona parku Nordeķu muižiņas ansambļa teritorijā.²⁷³

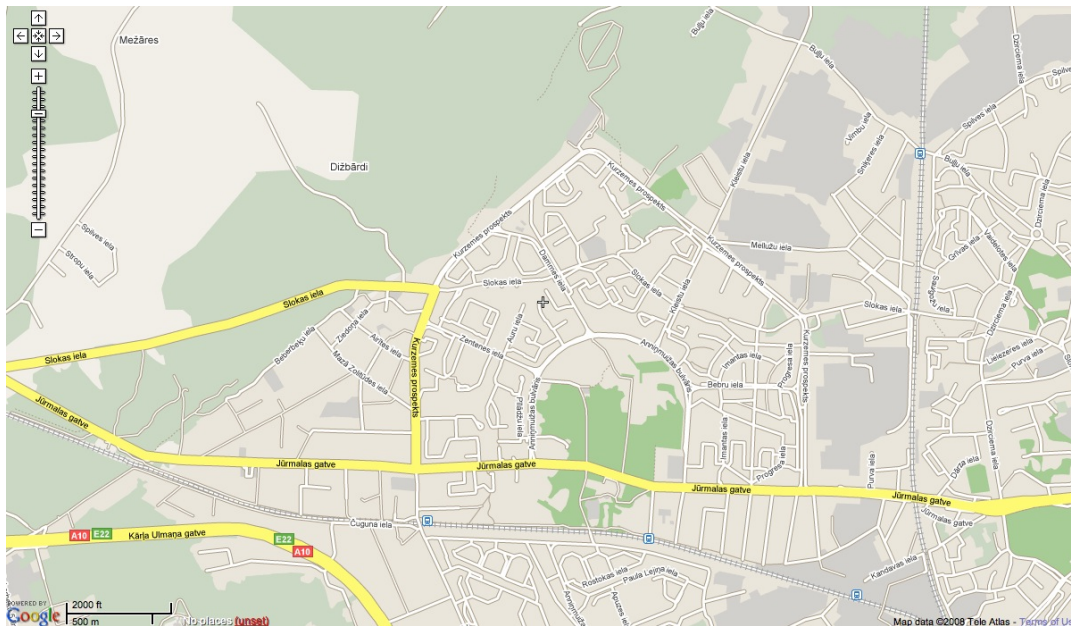
---

²⁷¹ No Spilves līdz Zundam.. - 19.lp

²⁷² Rīgas ielas - 245.lpp

²⁷³ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 319.lpp

IMANTA

Imanta/ Imantas apkaime ir Rīgas pilsētas daļa Pārdaugavā, ietilpstoša Kurzemes rajonā, uz ziemeļiem no Rīgas – Tukuma dzelzceļa līnijas līdz tagadējam Kurzemes prospektam; uz rietumiem no Bolderājas dzelzceļa.

Imanta atradās kādreizējā Imantciema teritorijā, kā arī iekļauj vairāku kādreizējo muižu zemes, tā veidojusies bijušās Anniņmuižas, Lielās un Mazās Dammes muižas, kā arī Zolitūdes muižas zemju teritorijā²⁷⁴.

Līdzīgi kā citviet Pārdaugavā, arī Imantas apkaimē ir sena vēsture, kas saistāma ar muižu attīstību, kā arī vispārējām Rīgas teritorijas izmaiņu tendencēm laikā.

Jau 15.gs. radās sīku namnieku grupa, kas sāka apbūvēt plašās pļavas tagadējā Pārdaugavā²⁷⁵. Rīgas lauku novadā 15. – 16. gs. rātskungi un bagātie namnieki par nelielu samaksu no pilsētas ieguva zemes gabalus muižiņu ierīkošanai²⁷⁶. Radās muižiņas un

²⁷⁴ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43 - 44. Lpp; Imanta. „Latvijas enciklopēdija”, 3 sēj., Rīga, 2005, SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, termins „Imanta”, 50 – 51 lpp

²⁷⁵ (Z. Žukova „Kā Anniņmuiža ieguva savu tagadējo nosaukumu?”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1999., 126 - 127. Lpp

²⁷⁶ Rīgas patrimonālais apgabals. Latvju enciklopēdija, 2. Sēj., Redaktors Arveds Švābe, Apgāds Trīs Zvaigznes, Stoholma 1950 – 1951.g., Faksimilizdevums, 1995.g. Term. „Rīgas patrimonālais apgabals” 2170 - 2171. Lpp

pusmuižas, kas laika gaitā gan dalījās, gan apvienojās²⁷⁷. Sākotnēji tās bija kā nelielas zemnieku saimniecības, kuru funkcija bija papilddienākumu un lauksaimniecības produktu nodrošinājums²⁷⁸, pamazām radās arī atpūtas un izpriecu muižiņas²⁷⁹. No 17. gs. vidus pilsētas tuvumā pieauga namnieku muižīņu skaits²⁸⁰, tomēr lielākā daļa muižīņu izveidojās 18.gadsimtā²⁸¹. Nepieciešamība pēc ārpuspilsētas atpūtas vietām bagāto rīdzinieku vidū palielinājās pēc Ziemeļu kara²⁸², pēc kura tika izveidots Plosta tilts, kas savienoja abus Daugavas krastus un veicināja Daugavas kreisā krasta attīstību²⁸³. Muižīņu uzplaukums turpinājās līdz 19.gs. vidum, kad, attīstoties kapitālismam un līdz ar to palielinoties iedzīvotāju skaitam, muižīņu teritorijas tika sadalītas gruntsgabalos, tika veidots ielu tīkls, kā arī apbūvētas agrākās muižīņām piederošās teritorijas²⁸⁴.

Arī Imantas apkaimē bijušās muižas piedzīvojušas dažādas vēsturiskās un teritoriālās izmaiņas, t.sk., gan īpašnieku, gan nosaukumu maiņu.

Zolitūdes muiža – *Solitude* (no franču valodas „*solitude*” – vientulība), *Birkenhof*, *Birkenruhe*, *Helmuthshof*, *Swanenbergshof* atradusies tagadējo Dubultu ielas un Tālavas gatves rajonā, mūsdienās muižas komplekss ir zudis, tomēr tās nosaukums saglabājies toponīmikā. Tā bija izpriecu un atpūtas muižiņa ar savu saimniecību un parku²⁸⁵ Muižiņai bijuši vairāki īpašnieki. Fītinghofa sieva Anna Ulriha fon Fītinghofa, kurai vēlāk piederēja arī Šampētera un Anniņmuiža, šai muižiņai deva nosaukumu *Solitude*. Pēcāk 1865. gadā muižiņa piederējusi tirgotājam Kārlim Ferdinandam Milleram. Muižiņa attēlota ar dažādiem nosaukumiem Rīgas patrimonālā apgabala kartogrāfiskajos materiālos, kā arī netālu esošo

---

277 Z. Žukova „Kā Anniņmuiža ieguva savu tagadējo nosaukumu?”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1999., 126 - 127. Lpp

278 Feodālā Rīga, 1978. – Rīga: Zinātne, 508.lpp, 496.lpp

279 P.Blūms, 2001. Rīgas muižiņas//Koka Rīga. – Rīga: Neptūns, 244.lpp; Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 38.lpp

280 M. Jakovļeva „Kā pilsētnieki baudīja dabu Rīgas pievārtē 18. – 19.gs.”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga 43”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 2001., 62 - 65 Lpp

281 Blūms P., 2001. Rīgas muižiņas//Koka Rīga. – Rīga: Neptūns, 244.lpp

282 M. Jakovļeva „Kā pilsētnieki baudīja dabu Rīgas pievārtē 18. – 19.gs.”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga 43”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 2001., 62 - 65 Lpp

283 Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

284 Blūms P., 2001. Rīgas muižiņas//Koka Rīga. – Rīga: Neptūns, 244.lpp

285 Širants R., 1971. Dažu Rīgas vietvārdu izcelšanās// Dabas un vēstures kalendārs 1972. – Rīga: izdevniecība „Zinātne”. 229 – 235.lpp.

kaimiņmuižu (Šampētera, Mazās Dammes un Anniņmuižas) robežu kartēs²⁸⁶. 1877. gadā šīs muižas teritorija tika pakļauta pilsētas pārvaldei, kur 19. gs. otrajā pusē daļu Zolitūdes muižas zemju sadalīja gruntsgabalos un izdeva ilgtermiņa nomā, vēlāk izveidojot mazzaimniecības²⁸⁷.

Lielā Dammes muiža – *Dammenhof, Tammenhof, Gross Dammenhof*, atradusies tagadējo Slokas un Kleistu ielu krustojuma rajonā, mūsdienās muižas nosaukums saglabājies toponīmikā, bet muižas ansamblis un tā elementi zuduši. Muižiņas īpašnieki 1782. gadā bijuši fon Bekmanu ģimene. Vēlāk 1823. gadā tā tika ieķīlāta augstākās tiesas advokātam Fannšīlam (*Pfannstiel*), kurš, savukārt, tālāk muižiņu ieķīlāja savam nomniekam Andream Kristofam Dumpim. 1854. gadā mira muižiņas īpašnieks Georgs Dumpis – viens no septiņiem bagātākajiem Rīgas latviešiem. Sākot ar 1902. gadu muižiņa piederējusi Rihteru ģimenei. Muižiņa 17. un 18. gs. bija attēlota lielā daļā pilsētas lauku novada kartogrāfiskajos materiālos. Pašas muižas karte izgatavota 1729. gadā. 1798. gadā no muižiņas tika nodalītas teritorijas un nodalīto teritoriju daļā izveidota atsevišķa muižiņa – Mazā Dammes muiža²⁸⁸, kas atradusies netālu no Lielās Dammes muižas.

Mazā Dammes muiža – *Klein Dammenhof* atradusies tagadējās Slokas ielas un Rigondas gatves krustojuma apkaimē, mūsdienās fiziskas liecības par kādreizējiem muižas kompleksa elementiem zudušas saglabājoties tikai vēsturiskajām liecībām, piemēram, kartogrāfiskajiem materiāliem u.c. Muižiņa veidojusies 1789. gadā no Lielās Dammes muižas nodalītajā teritorijā. Mazās Dammes muižas īpašnieki, gluži tāpat kā Lielās Dammes muižai 18. gs. beigās bija fon Bekmanu ģimene, no 1823. gada advokāts Fannšīls, bet no 1841. gada latviešu Dumpju ģimene. 1865. gadā muižiņas īpašnieks bija Aleksandrs fon Freimanis (Freimann). 19. gs. muižiņa attēlota praktiski visās 19. gs. Rīgas patrimonālā apgabala kartēs²⁸⁹.

Anniņmuižas - *Annenhof, Meiershof, Meinertshof* (Meinersa), *Meinhartshof* atrašanās vieta ir tagadējā Jūrmalas gatve 74/76. Šī ir vienīgā muižiņa no iepriekšminētajām, kurai līdz

---

²⁸⁶ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 48.lpp

²⁸⁷ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44. Lpp.

²⁸⁸ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 40.lpp

²⁸⁹ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 40.lpp.

mūsdienām saglabājušies atsevišķi muižas ansambļa elementi – dzīvojamā ēka ar parku. Par Anniņmuižu pirmās rakstītās ziņas ir no 17.gs. pirmās puses²⁹⁰. 17. gs. un 18. gs. mijā esošajā kartogrāfiskajā materiālā muižiņa sastopama ar nosaukumu - *Meinertshof*, *Meijershof*, *Meinershof*.²⁹¹ Muižiņas tagadējais nosaukums radies 18. gs.²⁹² 1768.g. Gothards Fon Fēgezaks muižiņu iznomājis slepenpadomniekam Otto Hermanim fon Fitinghofam, kas vēlāk savā īpašumā ieguvis gan Anniņmuižu, gan Zolitūdes muižu²⁹³. 18. gs. arī *Meinershofs* tika pārveidots par greznu atpūtas mītni, kur muižas īpašnieks organizēja dažādus izklaides pasākumus – balles un teātra izrādes, līdz ar to apkārtējie Pārdaugavas iedzīvotāji muižu dēvējuši par „lustīgo muižu”. Kad O. H. Fon Fitinghofs salaulājās ar Annu Ulriku fon Minihi, muižiņu nosauca viņas vārdā²⁹⁴. Līdz 1817.gadam muižiņa piederējusi Zolitūdes muižai, no kuras tā atdalīta un pārdota namniekam Georgam Losbergam, kura īpašumā tā bijusi līdz 1841. gadam²⁹⁵. No 1872. gada muižas īpašnieks bija Eduards Jensens²⁹⁶. 1905.gadā Anniņmuiža tika izpostīta, taču vēlāk atjaunota²⁹⁷. Jensenu dzimta muižā saimniekoja līdz četrdesmito gadu sākumam, kad tā repatriējās uz Vāciju un muižu pārņēma Rīgas dzīvokļu un nekustamo īpašumu pārvalde²⁹⁸.

Imantas apkaimē ietilpst arī daļa Lāčupes teritorijas, kas savu nosaukumu ieguvusi no Hapaka grāvja pietekas – Lāčupītes. Lāčupes teritorijā, Imantas apkaimē ietilpstošajā daļā, tikai 19. gs. beigās, 20.gs. sākumā sāka veidoties vienlaidus apbūves rajons uz dienvidiem no Buļļu ielas²⁹⁹. Tomēr mūsdienās šī Lāčupes daļa vairāk saistāma ar rūpniecisko apbūvi, jo šajā teritorijā ir izvietojušās dažādas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības bāzes³⁰⁰.

---

²⁹⁰ Z. Žukova „Kā Anniņmuiža ieguva savu tagadējo nosaukumu?”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1999., 126 - 127. Lpp. 283 - 285 foto

²⁹¹ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 37.lpp.

²⁹² Anniņmuiža. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Anniņmuiža”, 229 lpp.

²⁹³ Turpat.

²⁹⁴ Z. Žukova „Kā Anniņmuiža ieguva savu tagadējo nosaukumu?”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1999., 126 - 127. Lpp

²⁹⁵ Anniņmuiža. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Anniņmuiža”, 229 lpp

²⁹⁶ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 39.lpp.

²⁹⁷ Anniņmuiža. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Anniņmuiža”, 229 lpp.

²⁹⁸ Z. Žukova „Kā Anniņmuiža ieguva savu tagadējo nosaukumu?”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1999., 126 - 127. Lpp.

²⁹⁹ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43. Lpp

³⁰⁰ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, 107 lpp

Blīvākas apbūves rajoni pārējā Imantas apkaimē arī veidojušies 19.gs. otrajā pusē, tomēr līdz 20.gs. sākumam lielākajā daļā šīs apkaimes vēl joprojām bija reta izklaidus apbūve, to sedza pļavas un vairāki meža nogabali³⁰¹. 1877. gadā tika izbūvēta arī Rīgas-Tukuma dzelzceļa līnija³⁰² ar mūsdienu Anniņmuižas teritorijā atrodošos Zolitūdes staciju, par kuras nosaukumu vecie Anniņmuižas iedzīvotāji protestēja, jo agrāk Zolitūde sākās no Lāčupītes Jūrmalas virzienā, bet padomju laikā vārds „muiža” nebija pieņemams, kā rezultātā Anniņmuižā atrodošā stacija nosaukta par Zolitūdi³⁰³.

Pirmās Latvijas brīvvalsts laikā 1924. gada 24. februārī Saeimas pieņemtais likums par Rīgas pilsētas administratīvajām robežām juridiski apstiprināja jaunās robežas. Pilsētas robežās tika iekļautas plašas teritorijas Pārdaugavā, t.sk. Bolderāja, Daugavgrīva, Kleisti, Buļļu un Solitūdes muižas, Lielā un Mazā Dammes muiža, Anniņmuiža, Šampēteris³⁰⁴.

Imantu aktīvāk sāka apbūvēt 20. gs. 20 – to gadu beigās³⁰⁵, lielāko apbūves rajonu izveidojot starp dzelzceļu un tagadējo Jūrmalas gatvi³⁰⁶. Pirmskara laikā galveno ielu (tagadējo Jūrmalas gatvi) sauca par Anniņmuižas ielu, no kuras virzienā uz dzelzceļa līniju atrodas astoņas līnijas ar visvecākajām Anniņmuižas ēkām³⁰⁷. 1920. gadu otrajā pusē aizsākās individuālo ģimenes māju celtniecība, t.sk., Imantciemā uz dzīvokļu kooperatīva „Imanta” piederošiem apbūves gabaliem³⁰⁸, ceļot divstāvu ēkas. 1920. gadu beigās un 1930. gadu sākumā apbūvētas Kooperatīva, Imantas ielas, Anniņmuižas bulvāris (kādreizējā Tālavas iela), Vecumnieku iela (kādreizējā Vienības iela).³⁰⁹ Šīs ielas apkaimē bijušas tikai pāris mājas, savukārt, radiatorpūnīcas korpusu teritorijā atradies purvs, kurā kara gados tika iegūta kūdra³¹⁰. Kopumā vērtējot, pirms otrā pasaules kara Imantas teritorija bijusi relatīvi mazapdzīvota – raksturīga individuālā mazstāvu apbūve.

³⁰¹ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44. Lpp.

³⁰² Latvijas dzelzceļu vēsture,2008. Latvijas dzelzceļa vēstures muzejs. – Rīga. Pieejams: <http://www.railwaymuseum.lv/dzc.vesture.htm>

³⁰³ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, 107 lpp

³⁰⁴ Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

³⁰⁵ Imanta. „Latvijas enciklopēdija”, 3 sēj., Rīga, 2005, SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, termins „Imanta”, 50 – 51 lpp

³⁰⁶ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44. Lpp

³⁰⁷ Tālivaldis Pētersons, 1997.g. aug. Ne Imanta, bet Anniņmuiža// Pārdaugavas ziņas – Rīga, 4 – 5.lpp.

³⁰⁸ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44. Lpp

³⁰⁹ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, 107 lpp; Tālivaldis Pētersons, 1997.g. aug. Ne Imanta, bet Anniņmuiža// Pārdaugavas ziņas – Rīga, 4 – 5.lpp.

³¹⁰ Tālivaldis Pētersons, 1997.g. aug. Ne Imanta, bet Anniņmuiža// Pārdaugavas ziņas – Rīga, 4 – 5.lpp

Pēc Latvijas okupācijas Rīgu, atbilstoši Padomju Savienībā pastāvošajai pārvaldes sistēmai, sadalīja sešos administratīvi teritoriālos rajonos, Daugavas kreisajā krastā izveidojot Ļeņina un Sarkanarmijas rajonu. Vācu okupācijas vara minēto dalījumu atcēla, bet 1944.g. pēc Sarkanās armijas ienākšanas administratīvi teritoriālais iedalījums tika atjaunots ar nelielām izmaiņām – Daugavas kreisajā krastā Sarkanarmijas rajons tika pievienots Ļeņina rajonam. 1962. gadā apvienotie rajoni tika sadalīti. 1969. gadā no Ļeņina rajona atdalītajā daļā izveidoja Ļeņingradas rajonu³¹¹. Imantas apkaime tika iekļauta bija Ļeņingradas rajonā³¹².

1940. gadu beigās un 50. gados Kooperatīva ielas abās pusēs izveidojās plašāks individuālo ēku rajons³¹³. 1950. gadu vidū aizsākas industrializācija un masveida celtniecības ekspansija. Sākot no 1960. gadiem dzīvokļu celtniecība koncentrēta lielākos masīvos³¹⁴. Masveida dzīvojamās apbūves rajoni veidojās ekstensīvo mazstāvu apbūves teritorijās, dārziņu un brīvajos vēl neapbūvētajos rajonos, t.sk. – Imantā. 1967. gadā tika izstrādāts Imantas detālplāns tagadējai apbūvei, ko veica institūts „Pilsētprojekts”³¹⁵. Imantas dzīvojamais masīvs bija paredzēts 60 000 tūkstošiem iedzīvotāju³¹⁶. 1965. gadā aizsākās Imantas dzīvojamā masīva apbūve³¹⁷, pamatā tā tika izbūvēta no 1967.-1975. gadam, tomēr apbūves celtniecība turpinājās arī vēlāk³¹⁸.

Imantā vairāk nekā iepriekš izstrādātajos projektos bija realizēts mikrorajonu struktūras princips. Katrs mikrorajons sastāvēja no 5 – 6 ap centrālo pagalmu izvietotām dzīvojamām ēku grupām ar nedaudz atšķirīgu plānojumu. Liela nozīme rajona kopējā telpiskajā organizācijā ir centrālajam Anniņmuižas parkam, ko puslokā ietver bulvāra loks ar Imantas dzīvojamo rajonu³¹⁹. Četras radiālās maģistrāles sadala to piecos mikrorajonos ar

---

³¹¹ Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

³¹² Imanta, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 319.lpp

³¹³ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44. Lpp

³¹⁴ J. Krastiņš, I. Strautmanis, J. Dripe „Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām”, Izdevniecība „Baltika”, Rīga, 1998, kopā 312. Lpp

³¹⁵ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, kopā 107. Lpp

³¹⁶ Anita Anteniške, 2000. Daudzstāvu dzīvojamā Rīga un reģiona konteksts// Rīgas arhitektūra// Stili, ēkas, interjeri 21. gadsimtā. – Rīga: apgāds „Jumava”, 42 – 49.lpp. kopā 175.lpp.

³¹⁷ Celtniecība, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 78.lpp

³¹⁸ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, kopā 107. Lpp.

³¹⁹ J. Krastiņš, I. Strautmanis, J. Dripe „Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām”, Izdevniecība „Baltika”, Rīga, 1998, 217 – 218.lpp. kopā 312. Lpp

savdabīgu telpisko struktūru, kur mikrorajona tirdzniecības un sabiedriskie centri veidoti pēc individuāliem projektiem ap Anniņmuižas parku³²⁰.

No 1957.-1965. gadam tika izstrādāti tipa projekti ēkām ar mazgabarīta dzīvokļiem (464. un 467. sērijas lielpaneļu piecstāvu ēkas). Kā pirmā Rīgā parādījās 464. sērija, kas plaši izmantota arī Imantas dzīvojamā masīva apbūvē. Šīm ēkām raksturīgi 5 stāvi, tās veidotas no pelēkiem paneļiem. Tomēr Imantas dzīvojamo rajonu telpisko raksturu un tēlu pārsvarā nosaka 602. sērijas dzīvojamās ēkas (9 stāvu baltas kastveida ēkas, kur balkoni parasti atrodas ārpus fasādes plaknes; pagalmos dominē lieli zālāju klajumi bez noteiktas funkcijas; nekopts apzaļojums, ko veido krūmi un nīkulīgi kociņi)³²¹. Paralēli intensīvajai Imantas dzīvojamā masīva būvniecībai 1970. gados, arī Rīgas robežas tika mainītas un paplašinātas – tā 1974. gadā Rīgai tika pievienotas teritorijas arī pie Imantas.³²²

Latvijai atgūstot neatkarību, Rīgas administratīvais iedalījums lielākoties atbilst iepriekšējam, piešķirot jaunus nosaukumus. Ļeņingradas rajons, kurā ietilpst Imantas apkaime, tika nodēvēts par Kurzemes priekšpilsētu³²³.

Lai gan ar Imantas apkaimi galvenokārt saistās padomju laika dzīvojamo daudzstāvu ēku rajonu, tomēr tas atrodas uz vairāku kādreizējo muižu teritorijas, g.k., Anniņmuižas, no kuras līdz mūsdienām ir saglabājies parka fragments ar tajā esošo ozolu audzi, kā arī parka malā liepu ieskauto Anniņmuižas dižozolu un dažiem mazākiem dižkokiem³²⁴. No muižas apbūves kompleksa ir saglabājusies 19. gs. otrajā pusē eklektisma stilā celta mūra vienstāvu muižas dzīvojamā ēka uz augsta cokola, ar mezonīnu un torņveidīgu izbūvi – ar tam laikam raksturīgo simetrijas ass principu. Anniņmuižas dzīvojamai ēkai 1970. gadu beigās sabruka terase³²⁵ un arī tā ir sliktā stāvoklī. Tomēr kādreizējās Anniņmuižas komplekss ir nozīmīgs objekts Rīgas pilsētvidē, turklāt ēka ir vietējas nozīmes kultūrvēsturiskais piemineklis. Ievērības cienīgs kultūrvēsturiskais objekts, kas atrodas Imantā, minams „Sudrabkalniņš” –

---

³²⁰ Krastiņš, I. Strautmanis, J. Dripe „Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām”, Izdevniecība „Baltika”, Rīga, 1998, 217 – 218.lpp. kopā 312. Lpp

³²¹ Anita Anteniške, 2000. Daudzstāvu dzīvojamā Rīga un reģiona konteksts// Rīgas arhitektūra// Stili, ēkas, interjeri 21. gadsimtā. – Rīga: apgāds „Jumava”, 42 – 49.lpp. kopā 175.lpp

³²² Rīgas Robežas. 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 606.lpp; Rīgas teritorija un robežas 13.g – 1979.gs.//Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 24 – 25.lpp. kopā 238. lpp

³²³ 34., 35.lpp.„Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

³²⁴ T. Pūka „Rīga aizvien bijusi dižozolu pilsēta”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1998., 223 - 225 Lpp

K. Zāles veidotais pieminēklis 6. Rīgas pulka strēlniekiem, par Rīgas aizstāvību Bermonta uzbrukuma laikā³²⁶.

---

³²⁵ Anniņmuiža. „Latvijas enciklopēdija”, 1 sēj., Rīga, 2002, termins „Anniņmuiža”, 229 lpp.),

³²⁶ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, kopā 107. Lpp

KATLAKALNS

Katlakalns atrodas Rīgas Zemgales priekšpilsētā starp Bauskas ielu un Daugavu. Neliels juceklis var rasties sakarā ar Katlakalna atrašanu un identificēšanu, jo par Katlakalnu dēvē gan Rīgas pilsētas robežās esošo apkaimi, kur šobrīd atrodas galvenokārt rūpnieciskā apbūve, gan arī uz Akmeņsalas atrodamo apdzīvoto vietu ar Katlakalna luterāņu baznīcu, kas ietilpst Ķekavas pagastā, jo sākotnēji tā bija vienota teritorija. Katlakalns bijis apdzīvota vieta jau kopš neolīta laikmeta. Rīgas patrimoniālā apgabala teritoriju starp Bieķensalu un Akmeņsalu no 17.gadsimta sāka dēvēt par Katlakalnu – sakarā ar baznīcas uzcelšanu 1635.gadā³²⁷.

1828. gadā aplūkojamo Katlakalna un Bišumuižas teritoriju pievienoja Rīgas pilsētai.

Baltijas ledus ezera smilšainajā līdzenumā Rīgas dienvidu malā starp Daugavas ielejas kreiso krastu un Bišumuižas grāvi atrodas zemu kāpu rajons – Katlakalna kāpas divarpus km² platībā.

Senākā celtne šajā vietā bija Katlakalna dzirnavas, kas tika uzceltas jau pirms Livonijas kara, bet laika gaitā postītas un atjaunotas. Tās atradās starp Bukaišu ielu un Daugavu un līdz 20. gs. sākumam bija pēdējās no tagadējās pilsētas robežās bijušajām

---

³²⁷ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBisumuiza.pdf>
/Katlakalns un Bišumuiža arhīva materiālos, (izstādes katalogs) Sastādīja: Dr. Pārsla Pētersone - Rīga, 2002./ - 16.lp

vējdzirnavām³²⁸.

Daugavas krastā esošā Katlakalna teritorija bieži cieta no plūdiem, kas aizskaloja ne vien zemnieku mājas, bet arī dzirnavu ēkas.

Katlakalna apbūvi veido galvenokārt rūpnieciskās un sabiedriskās ēkas. Tās izvietojušās starp Bauskas un Bukaišu ielu, kā arī gar Lejupes ielu. Te atrodama 1879. gadā celtā Ā.Šoltinga lenšu fabrika (Bauskas 166), kas 1920.-30. gados tika pārtaisīta par K. Dravnieka ādu fabriku un ģērētavu³²⁹.

Samēra lielu teritoriju aizņēma akciju sabiedrības "Rīgas piena kombināts" ēku komplekss (Bauskas 180). Tas dibināts 1924. gadā, 1960. gados kombināts paplašinājies, uzbūvējot jaunus korpusus.³³⁰ Bukaišu ielas galā 19. un 20.gadsimta mijā bijusi Klēmaņa krīta fabrika³³¹, kā arī pārējā ielas garumā atradušās dažādas rūpnīcas.

Teritoriju starp Bukaišu ielu un Daugavu aizņēma ne pārāk blīva mazstāvu individuālā apbūve ar mazdārziņiem, tādējādi, ejot pa lokveida Bukaišu ielu, vienā pusē redzami žogi un dažādu vecumu un saglabātības rūpniecību korpusi, bet otrā pusē – zaļumos slīgstošas privātmājas. Daugavas krastā vairākās rindās izvietojušās laivu būdas un piestātnes. 19. gs. beigās iedzīvotāji uz pilsētas centru varēja nokļūt vai nu ar ormani, vai ar kuģi pa Daugavu, bet 20. gs. sākumā līdz Bišumuižai tika izbūvēta arī viensliežu tramvaja līnija .

Katlakalnā atrodami daži vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi, no kuriem lielākā daļa izvietojusies gar Bauskas ielu. Bauskas 170 līdz 20. gs. sākumam bija Foka muižas (latviski saukta arī par Bokaišu muižu) zeme.³³²

1968. gada 27.jūnijā daļu Katlakalna zemju iekļāva Rīgas administratīvajā teritorijā.³³³

Ilgu laiku Katlakalns bija visai nomaļa Rīgas pilsētas apkaime, bet teritorija ieguva aktualitāti sakarā ar Dienvidu tilta izbūvi, kas tika aizsākta 2004.gada novembrī. Tilts pabeigts 2008.gada novembrī, un tas savieno Ķengaragu un Katlakalnu – pie Bukaišu ielas krustojuma ar J. Čakstes gatvi. Sakarā ar tilta celtniecību, tika paplašināta un nedaudz pārvietota Bauskas iela, sakārtotas ietves un pieturvietas.

---

³²⁸ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 2. sēj. – R., 2008. – 183. lpp.

³²⁹ turpat – 48. lpp.

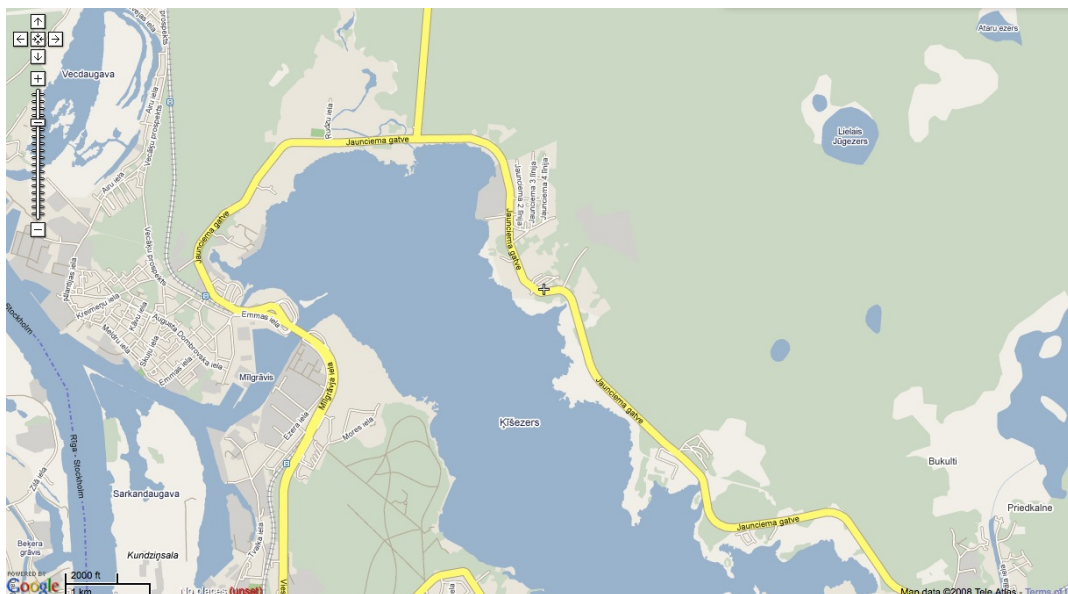
³³⁰ turpat – 45. lpp.

³³¹ turpat – 183. lpp.

³³² Rīgas ielas (encikl.), sast. Zalcmanis R., – 49.lpp.

³³³ turpat – 44.lpp.

JAUNCIEMS

Jaunciems ir Rīgas apkaime Ziemeļu priekšpilsētā, kas atrodas Ķīšezera ZA krastā. Kā liecina pats nosaukums, tad apkaime ir veidojusies salīdzinoši nesen, tikai 19. gs. beigās. Tā izveidojusies kāpu mežā pie lielākā Rīgas apkārtnes pilsētas ezera – Ķīšezera, un pievienota galvaspilsētai 1927. gadā. Vēsturiski šī teritorija bijusi pazīstama arī ar nosaukumu Beku ciems, pateicoties ražīgajām sēņu un ogu vietām apkaimes mežos.³³⁴

Jaunciema teritorijā atrodas Langas upe (Garupe) – bijusī Ķīšezera noteka uz Rīgas jūras līci. Esot pie jūras, arī šodien šķiet, ka Langa ietek jūrām, bet faktiski tā tagad plūst pretējā virzienā – uz Ķīšezeri. Šo dīvaino parādību rada sūkņu stacija Ādažos. Kādreizējo Langas upes ieteku jūrā aizbērusi klaidu kāpa.

Jaunciems sāka veidoties, kad 1885. gadā Ķīšezera ziemeļaustrumu daļā barons Kampenauss ierīkoja kokzāģētavu, bet 1890. gadā arī cehu čemodānu kartona ražošanai. Kā tas parasti notiek, uzņēmuma apkārtnē sāka veidoties strādnieku ciemati. Tomēr straujākā apkaimes veidošanās sākās līdz ar papīrfabrikas rašanos, ko neilgi pirms Pirmā pasaules kara blakus kokzāģētavai nodibināja uzņēmējs Mīlmans. Fabrika gan sāka darboties tikai 1921. gadā. Pati fabrika vairākkārtīgi tikusi rekonstruēta arī pēc Otrā pasaules kara un LPSR laikā

³³⁴ Ziemeļu rajons gadsimtu griežos, Raka, 2004., lpp – 113.

bijusi pazīstama ar nosaukumu – Celulozes un papīra rūpniecības uzņēmumu Latvijas ražošanas apvienības ražotne „Jaunciems”. Līdz ar papīrfabriku audzis pats Jaunciems. Līdzīgi kā tas notika daudzos rūpniecības rajonos, arī te tika izmitināti strādnieki no visas plašās Padomju Savienības, padarot etnisko sastāvu visnotaļ raibu. 1952. – 1954. gadam izveidojās strādnieku ciematiņš, kas atradās ārpus pilsētas robežām. Apkaime tika paplašināta arī 1975. gadā, kad pilsētai pievienoja vēl vienu zemes gabalu no Rīgas rajona, paplašinot Jaunciema kapus³³⁵.

Apkaimes apbūves raksturu vistiešākajā mērā ir noteikusi ražošana, te saglabājušās gan 20. gs. 20. – 30. gados celtas privātmājas, kā arī daudzdzīvokļu nami, kas izbūvēti 1970. gados. Privātmājas ir funkcionālas un vienkāršas, neuzrādot īpaši augstvērtīgas arhitektūras iezīmes. Arī padomju laikos celtās ēkas ir tipiskas 70. gadu būves. Sabrūkot PSRS tika slēgta arī papīrfabrika, kas uz vairākiem gadiem Jaunciemā radīja sociāli nelabvēlīgu vidi.

Ar Jaunciemu ir saistīti arī vairāki 20. gs. politiskās vēstures notikumi – strādnieku nemieru dēļ pat baronam Kampenausam nācās pamest Jaunciemu 1905. gada revolūcijas gaisotnē. 1944. gadā šeit norisinājās kaujas par Rīgu. Tieši pie Jaunciema Padomju armija sāka gūt pirmās uzvaras pār Nacistisko Vāciju cīņā par Rīgu. Par godu notikumiem, kas risinājās 1944. gada 12. – 13. oktobrī tika apvienotas trīs ielas, tādejādi izveidojot garāko ielu Rīgā, ko 1975. gadā zīmīgi nodēvēja par 13. oktobra ielu. Tās garums – 14 765 metri. Pēc Latvijas republikas neatkarības atjaunošanas šo ielu nodēvēja par Jaunciema gatvi, kādreiz tā saucās ceļš, kas savienoja Mangaļus ar Jaunciemu.

Par godu Padomju armijas uzvarai vietā, kur karavīri cēlās pāri Ķīšezeram tika uzstādīts piemiņas zīmes abos ezera krastos – Mežaparkā un Jaunciemā.

Jaunciemā tiek izmantota īpatnēja namu numerācija, kas saglabājusies vēl no papīrfabrikas laikiem, jo tuvāk Rīgas centram, jo numuri lielāki, savukārt pretēja ir šķērslīniju numerācija. Tā radusies vēsturiski, skaitot no papīrfabrikas.³³⁶

Ievārības cienīgs objekts ir Jaunciema evaņģēliski luteriskā baznīca, kas sākotnēji bijusi lūgšanu nams, kurš laika gaitā pārtapis par baznīcu. Jaunciema baznīca celta 1910. – 1930. gadam. Tās projekta autors ir arhitekts V. Reslers. Baznīcas ēka ir no koka.³³⁷

---

³³⁵ <http://www.1201.lv/history/jaunciems/>

³³⁶ Zariņa A. Viena diena Rīgas apkārtnē, Rīga, Avots, 1988. lpp. 28 - 31.

³³⁷ Ziemeļu rajons gadsimtu griežos, Raka, 2004., lpp – 113.

Pāri upi Jaunciema gatvē 1957. gadā tika uzcelts dzelzsbetona tilts. 1999. gadā tika paplašināta tā braucamā daļa.

1993. gadā tika izveidots dabas liegums „Jaunciems”, lai aizsargātu retas augu un dzīvnieku sugas, biotopus un kultūrvēsturiskās ainavas. Lieguma kopējā platība ir 320 ha. Jaunciema dabas liegums iekļauts arī Natura 2000 teritorijā. Lieguma statuss apgrūtina jaunu projektu būvniecību Jauciemā, lai arī ir bijuši vairāki daudzdzīvokļu ēku projekti. Šobrīd teritorijas attīstība nav vienmērīga, daudzas privātmājas tiek pārpirktas un renovētas, ko nosaka apkaimes tuvums Rīgas centram un gleznainā daba, šeit atrodas vairāki dižkoki un ir lieliskas putnu vērošanas vietas, tanī pat laikā ir jūtamas papīrfabrikas slēgšanas radītās sekas – bezdarbs, alkoholisms, nolaidība.

JUGLA

Jugla – apkaime Rīgas Vidzemes priekšpilsētā pie Juglas ezera R krasta un tā notekas uz Ķīšezeru. Jugla iezīmē arī Rīgas pilsētas robežu, tās robežas nosaka Juglas iela, Brīvības gatve, Biķernieku iela, Šmerļa iela un Lizuma iela. Nozīmīgākas apkaimes ielas ir Brīvības, Juglas, Murjāņu, Malienas, Kvēles, Silciema.

Garumā izstieptie Ķīšu un Juglas ezeri un slīkšņainās zemiens starp tiem bijuši Rīgai pašas dabas radīta aizsardzības līnija pret ārējiem ienaidniekiem. Tāpēc apkārtnē esošās teritorijas tika uzskatītas par Rīgas pilsētas vārtiem, kurām no visām pusēm bija dabiski veidoti nocietinājumi. Reģionam stratēģiski nozīmīga bija Bukultu pils uzbūvēšana 13. gs, kas funkcionēja kā pievārtes cietoksnis.

1226. gadā sastādītajā dokumentā par Rīgas patrimoniālā apgabala robežām teikts, ka šajā vietā dzīvojuši lībieši. Jugla ir viens no retajiem lībiešu vārdiem, kas saglabājies Rīgas vietvārdos, tas cēlies no vārdiem *jog*, *joig*, *jok*, kas nozīmē – upe.

³³⁸Saskaņā ar šo dokumentu Juglas teritoriju varēja izmantot namnieki, tirgotāji un krustneši. Juglā iekoptie tīrumi un pļavas palika to agrākajiem īpašniekiem. Novada vietējiem iedzīvotājiem par izmantoto zemi bija jāmaksā Rīgas pilsētai kunga tiesa. Visu Rīgas pilsētas iedzīvotāju kopīpašums bija ganības, pļavas, zvejas vietas un meži. 1232. gadā Rīgas rāte

³³⁸ <http://www.1201.lv/history/jugla/>

noteica gruntsnomu namnieku lietošanā esošajai zemei, ko varēja izmantot un dāvināt, bet pilsētai palika virsīpašnieku tiesības.³³⁹

15. gs. rentnieku vidū minēti arī latvieši. No viduslaikiem saglabājušās arī ziņas, ka apkaime izmantota, lai papildinātu Rīgas dzeramā ūdens krājums.

Jau 18. gs. bagātie rīdzinieki – namnieki, rātskungi, tirgotāji – pie Juglas ezera ierīkoja arī atpūtas muižiņas. Par populāru vietu 19. gs. 60. gados kļuva Ķīsezera apkārtnē. Sākot ar 1868. gadu, katru svētdienu atpūtniekus no Rīgas uz Juglu veda ar tvaikoni.

19. gadsimtā Juglā strauji attīstījās rūpniecība, 1812. gadā tika nodibināta cukura manufaktūra, 1827. Strazdumuižā – pirmā lina audumu manufaktūra, 1859. gadā Juglas muižā izveidoja papīrfabrika, 1873. gadā tika atvērta sērskociņfabrika Valkanda, 1899. gadā – mucu fabrika „Merkurijs” un ķīmiskā fabrika „Gloveris”. Jugla turpināja būt nozīmīgs ražošanas centrs arī Latvijas pirmās republikas un LPSR pastāvēšanas laikā. Padomju gados teritorija īpaši iezīmējās kā tekstila rūpniecības rajons, šeit atradās fabrikas „Rīgas audums” un „Rīgas manufaktūra”³⁴⁰.

Interesants ansamblis ir Strazdumuižas (Strazdes muiža, *Strassen Hoff*) ar tai klātesošo parku. Pirmo reizi muiža minēta 1528. gadā, kad to savā īpašumā ieguva Rīgas patricietis A. Toravests, kura dzimtai muiža piederējusi līdz 17. gs. vidum. Iespējams tieši no dzimtas vārda arī radies muižas nosaukums – *Strassen*, arī *Trassen*, kas laika gaitā nolatviskots.³⁴¹ Literatūrā gan izteikti arī minējumi, ka Strazdu muižas nosaukums ir atvasināts no Strada restorāna, kas te atradies pirms lina fabrikas izveides.³⁴² Vēlāk muiža vairākkārtīgi mainījusi īpašniekus. 1790. gadā uz muižas zemes, ko ieskāva smilšaini līdzenumi un pārpurvojušies līdzenumi, tika izveidots angļu stila ainavu parks, ko nodēvēja par godu muižas īpašniecei Dorotejai fon Fromholdei par *Dorotejas līksmi*. Muižas parks bija ļoti populāra rīdzinieku atpūtas vieta, minēts, ka šeit bez pastaigām un romantiskiem laivu braucieniem, notikušas arī iedzeršanas un kautiņi³⁴³. 1820. gados Strazdumuižas parks pārgāja rūpnieka Teodors Pihlava (Pychlau ‘s) īpašumā, tiek uzskatīts, ka izveidojot muižas teritorijā kokvilnas vērpšanas un krāsošanas manufaktūru, parks un apkārtnē zaudējusi savu krāšņumu. Tomēr par labu fabrikantam runā fakts, ka 1877. gadā viņš par saviem līdzekļiem

³³⁹ Lancmanis Z. Jugla un apkaime, Rīga, 1930., lpp 15.

³⁴⁰ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – lpp. 336.

³⁴¹ http://www.pilis.lv/a_pnm/view.php?id=4745&prop_id=168

³⁴² Lancmanis Z. Jugla un apkaime, Rīga, 1930., lpp 15

muižā nodibināja skolu neredzīgajiem. Arī šodien Strazdu muižas teritorijā neredzīgo internātskola un Redzes invalīdu sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrs. Tiesa no vēsturiskajām ēkām ir saglabājusies vien 1870. gados celtā dzīvojamā ēka.

Jau minēts, ka Jugla bija populāra izklaides, atpūtas un ārpilsētas rezidenču vieta. Juglas teritorijas esošajā Šmerļa daļā bijis smalks restorāns – Coundray, kura ēdienkarte esot tikusi slavēta pat Rīgas pilsētā. Šeit izklaidējās arī studenti, kas gan nevarēja atļauties restorānu, bet rīkoja savus svētkus pie Bābelītes ezera, vietā, kas ieguvusi nosaukumu – Šampanieša kalniņš. Lai uzlabotu satiksmi starp pilsētas centru un Juglu 1906. gadā tramvaja līnija tika pagarināta pāri Gaisa tilta, līdz Šmerlim, bet 1914. gada jau arī līdz pašai Juglai.

Juglā ir pirmais dzīvojamais kompleksais dzīvojamais masīvs, kas uzbūvēts pēc II Pasaules. Tam ir 3 mikrorajoni un sabiedrisko ēku kompleksu, kas veidojās starp Juglas ezeru un Biķernieku mežu. 1950. gados Juglā sākās individuālo ēku celtniecība (arhitekta R. Paikunes parcelācijas projekts), bet 60. gados te sāka būvēt pirmās lielpaneļu dzīvojamās ēkas, kuru plānojumu konkursa kārtībā izstrādāja arhitekti D. Danneberga un O. Krauklis. Pirmo reizi dzīvokļu celtniecībā Juglā būvētas 9-stāvu torņēkas (arhitekts O. Krauklis). Detaļplānojums visas apkaimes plānojuma organizācijai Lielā Jugla tika izstrādāts 1961. gadā Rīgas Ģenerāļplāna birojā (arhitekti G. Melbergs, L. Muntere, R. Paikune, A. Plēsums). Apbūves projektu izstrādājuši arhitekti P. Fogelis, L. Nagliņš, A. Ozoliņš, A. Tītmane u.c.)³⁴⁴

Celtniecība Juglā neapsīka arī pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas. Šeit īstenoti gan vērienīgi daudzdzīvokļu māju projekti – Vidzemes nams, dzīvojamās ēkas Brīvības ielā 386, gan celtas privātmājas un rindu mājas Mārkalnes un Murjāņu ielās³⁴⁵. Ar Juglas pārvada izbūvi tiek risinātas arī sastrēgumu problēmas, ļaujot Juglai arī šodien uzņemties savā ziņā pilsētas vārtu funkciju.

---

³⁴³ Turpat.

³⁴⁴ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – lpp 336

³⁴⁵ http://jaunieprojekti.lv/lv/catalogue.html?type=1&address=20&ollistingag=setPerPage&per_page=15

Katlakalns.

Katlakalns atrodas Rīgas Zemgales priekšpilsētā starp Bauskas ielu un Daugavu. Neliels juceklis var rasties sakarā ar Katlakalna atrašanu un identificēšanu, jo par Katlakalnu dēvē gan Rīgas pilsētas robežās esošo apkaimi, kur šobrīd atrodas galvenokārt rūpnieciskā apbūve, gan arī uz Akmeņsalas atrodamo apdzīvoto vietu ar Katlakalna luterāņu baznīcu, kas ietilpst Ķekavas pagastā, jo sākotnēji tā bija vienota teritorija. Katlakalns bijis apdzīvota vieta jau kopš neolīta laikmeta. Rīgas patrimoniālā apgabala teritoriju starp Bieķensalu un Akmeņsalu no 17.gadsimta sāka dēvēt par Katlakalnu – sakarā ar baznīcas uzcelšanu 1635.gadā³⁴⁶.

1828. gadā aplūkojamo Katlakalna un Bišumuižas teritoriju pievienoja Rīgas pilsētai.

Baltijas ledus ezera smilšainajā līdzenumā Rīgas dienvidu malā starp Daugavas ielejas kreiso krastu un Bišumuižas grāvi atrodas zemu kāpu rajons – Katlakalna kāpas divarpus km² platībā.

Senākā celtne šajā vietā bija Katlakalna dzirnavas, kas tika uzceltas jau pirms Livonijas kara, bet laika gaitā postītas un atjaunotas. Tās atradās starp Bukaišu ielu un Daugavu un līdz 20. gs. sākumam bija pēdējās no tagadējās pilsētas robežās bijušajām

³⁴⁶ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/KatlakalnsunBišumuiža.pdf> Katlakalns un

vējdzirnavām³⁴⁷.

Daugavas krastā esošā Katlakalna teritorija bieži cieta no plūdiem, kas aizskaloja ne vien zemnieku mājas, bet arī dzirnavu ēkas.

Katlakalna apbūvi veido galvenokārt rūpnieciskās un sabiedriskās ēkas. Tās izvietojušās starp Bauskas un Bukaišu ielu, kā arī gar Lejupes ielu. Te atrodama 1879. gadā celtā Ā.Šoltinga lenšu fabrika (Bauskas 166), kas 1920.-30. gados tika pārtaisīta par K. Dravnieka ādu fabriku un ģērētavu³⁴⁸.

Samēra lielu teritoriju aizņēma akciju sabiedrības "Rīgas piena kombināts" ēku komplekss (Bauskas 180). Tas dibināts 1924. gadā, 1960. gados kombināts paplašinājies, uzbūvējot jaunus korpusus.³⁴⁹ Bukaišu ielas galā 19. un 20.gadsimta mijā bijusi Klēmaņa krīta fabrika³⁵⁰, kā arī pārējā ielas garumā atradušās dažādas rūpnīcas.

Teritoriju starp Bukaišu ielu un Daugavu aizņēma ne pārāk blīva mazstāvu individuālā apbūve ar mazdārziņiem, tādējādi, ejot pa lokveida Bukaišu ielu, vienā pusē redzami žogi un dažādu vecumu un saglabātības rūpniecību korpusi, bet otrā pusē – zaļumos slīgstošas privātmājas. Daugavas krastā vairākās rindās izvietojušās laivu būdas un piestātnes. 19. gs. beigās iedzīvotāji uz pilsētas centru varēja nokļūt vai nu ar ormani, vai ar kuģi pa Daugavu, bet 20. gs. sākumā līdz Bišumuižai tika izbūvēta arī viensliežu tramvaja līnija .

Katlakalnā atrodami daži vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi, no kuriem lielākā daļa izvietojusies gar Bauskas ielu. Bauskas 170 līdz 20. gs. sākumam bija Foka muižas (latviski saukta arī par Bokaišu muižu) zeme.³⁵¹

1968. gada 27.jūnijā daļu Katlakalna zemju iekļāva Rīgas administratīvajā teritorijā.³⁵²

Ilgu laiku Katlakalns bija visai nomaļa Rīgas pilsētas apkaime, bet teritorija ieguva aktualitāti sakarā ar Dienvidu tilta izbūvi, kas tika aizsākta 2004.gada novembrī. Tilts pabeigts 2008.gada novembrī, un tas savieno Ķengaragu un Katlakalnu – pie Bukaišu ielas krustojuma ar J. Čakstes gatvi. Sakarā ar tilta celtniecību, tika paplašināta un nedaudz

---

Bišumuiža arhīva materiālos, (izstādes katalogs) Sastādīja: Dr. Pārsla Pētersone - Rīga, 2002./ - 16.lpp/.

³⁴⁷ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 2. sēj. – R., 2008. – 183. lpp

³⁴⁸ turpat – 48. lpp.

³⁴⁹ turpat – 45. lpp

³⁵⁰ turpat – 183. lpp.

³⁵¹ *Rīgas ielas (encikl.)*, sast. Zalcmanis R., – 49.lpp

³⁵² turpat – 44.lpp

pārvietota Bauskas iela, sakārtotas ietves un pieturvietas.

ĶENGARAGS

Ķengarags bija viens no pirmajiem tagadējās Rīgas rajoniem, kas iznira no Baltijas ledus ezera dziļēm, kad, klimatam mainoties, tas atkāpās tagadējā Rīgas jūras līča virzienā. Tomēr vēl pirms 11 tūkstošiem gadu šī apkārtnē bija vien saliņa plašajā Daugavas deltā. Ir grūti teikt, kad Ķengaraga teritorijā parādījās pirmie cilvēki, bet sīkām upītēm un mazām saliņām bagātā Daugavas delta varēja būt piemērota zvejnieku un migrējošo ziemeļbriežu mednieku apmetnēm.

Pirmo reizi Ķengarags (*Kengaragge*) kā apdzīvota vieta minēta 16. gs. otrajā pusē.³⁵³ Ķengaraga nosaukuma izcelšanās tiek skaidrota dažādi: gan ar šeit dzīvojošā zemnieka vārdu, gan nosaukuma lībisko izcelsmi – “kurpju rags”. Ķengarags kā liels zemesrags Daugavas labajā krastā pastāvēja līdz 18. gs. beigām, kad Daugavas gultni raga lejasdaļā norobežoja ar dambjiem.³⁵⁴ Vēsturiski par Ķengaragu saukta teritorijas, kas atradusies tagadējā Krasta masīva vietā. Ar laiku Ķengaraga vārdu attiecinājuši uz teritorijām, kas stiepjas tālāk no Rīgas centra.

Jau 1208. gadā Ķengaraga teritorijā (Porcelāna rūpnīcas rajonā) Zobenbrāļu ordenis

353 *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalčmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. – 35. lpp

354 Turpat.

uzcēla Bertolda dzirnavas un vienlaicīgi nocietinātu cietoksni. Tagadējā Ķengaraga teritorija viduslaikos atradusies Mazjumpravas muižā. Muižas vēsture sākas 13. gs., kad cisterciešu klostera mūķenes ieguva augšup Rīgas Daugavas krastā nelielu zemes platību ar dažiem zemniekiem, kuriem bija viņas jāapgādā ar pārtiku. Muižu viduslaikos sauca par „Blūmendāli” („puķu ieleju”), bet tautā pēc to īpašniecēm („jumpravām”) muižu dēvēja par Jumpravmuižu. Ar laiku atšķirtībā no Lielvārdes draudzē esošās Jumpravmuižas (Lieljumpravas) muižu sāka saukt par Mazjumpravmuižu. 16. gs. muižu ieguva jezuīti. 1627. g. pēc viņu aiziešanas no Vidzemes, tā nonāca Rīgas monētu kaltuves meistaram M. Vulfam, kurš to pārdēvēja par Vulfenšildu. 1636. gadā viņš muižu par 7 000 dālderu pārdeva Rīgas pilsētai. Rāte šīs muižas teritorijai pievienojusi plašas teritorijas abpus Daugavai, tādējādi izveidojot vislielāko Rīgas patrimoniālmuižu.³⁵⁵ Drīzumā vienai no jaunizveidotajām ielām Ķengaragā tiks dots Mazjumpravas vārds.

Ķengaraga teritorija ir slavēta arī ar to, ka Krievu – Zviedru karā (1656 – 1661) Rīgas aplenkuma laikā (1656) Ķengaragā tika izvietots cara Alekseja Muihailoviča karaspēks.³⁵⁶

Ķengaraga vakas zemnieki – zvejnieki pamatienākums ieguva no zvejas, bet strādāja arī par algādžiem Rīgā. 18. gs. Ķengaraga zemnieku lauki un saimniecības vairakkārt tika izpostītas Daugavas vasaras palos (sevišķi 1744. gadā). Stipri apkaime cieta arī Lielā mēra epidēmijā. 18. – 19. gadsimtā Ķengaragā atradās loču un enkuru stacija. 18. gs. beigās šeit darbojās divas kokzāģētavas ar gateriem, ko darbināja holandiešu tipa vējdzirnavas. 19. gs. pirmajā pusē tika izveidotas vairākas manufaktūras: cukura manufaktūra, 3 podiņu un ķieģeļu rūpnīcas, Kuzņecova porcelāna un fajansa fabrika, M. Račkina fajansa manufaktūra. 1860. gadā pie Daugavas tika nodibināta „Baltijas linu manufaktūras kompānija.” 1817. gadā Ķengaragā atvēra elementārskolu. Ielu tīkls Ķengaragā sāka veidoties 19. gs. vidū pēc Kuzņecova fabrikas nodibināšanas. 1908. gada decembrī līdz Kuzņecova fabrikai tika atklāta dzelzceļa līnija, bet jau kopš 19. gs. beigām no Rātslaukuma līdz Ķengaragam varēja nokļūt izmantojot zirgu omnibusu satiksmi. Senāk pa Daugavu gāja arī kuģītis ar piesātni Ķengaragā.

Starpkaru Latvijā Ķengaraga teritorijā Maskavas ielas abās pusēs atradās saimniecības, sakņu dārzi, lauki un pļavas. 1924. gadā tika nodibināts gumijas uzņēmums

---

355 J.K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 94. lpp.
356 Turpat. – 432.lpp.

"Kvadrāts," (pilnajā nosaukumā a/s "India Rubber Company Quadrat"), kas 30. gados kļuva par lielāko gumijas izstrādājumu fabriku Latvijā. Vēlākais rūpnīcas nosaukums ir "Sarkanais Kvadrāts"³⁵⁷ Tagad tur darbojas "Baltijas Gumijas Fabrika" un "Baltijas Apavu Fabrika", kur tiek ražoti gumijas izstrādājumi. Senāk šo uzņēmuma teritorijā atradusies ir Blieķu muižiņa. Padomju gados Ķengaragā darbojās Rīgas mūzikas instrumentu fabrika (tagadējais nosaukums a/s SOLO - Rīga), Skaitļošanas tehnikas remonta un izmēģinājumu rūpnīca „Impulss”, LVU (tagad Latvijas Universitātes) cietvielu fizikas zinātniski pētnieciskais institūts, jau minētais „Sarkanais Kvadrāts” un „Rīgas porcelāna fabrika” (bijusī Kuzņecova fabrika).

Ķengarags ir vieta, no kura attek viena no svarīgākajām Latvijas satiksmes artērijām – ceļš uz Latgali un tālāk uz Krieviju, Baltkrieviju. 1861. gadā tika atklāta dzelzceļa līnija Rīga - Daugavpils. Ķengaragā gar dzelzceļa līniju Rīga – Krustpils izvietotas dzelzceļa stacijas: Jāņavārti (no kurienes sākas dzelzceļa atzars Rīga - Ērgļi, kas patreiz gan ir slēgts), Daugmale, Šķirotava.

Nelielā laukumā pie dzelzceļa stacijas "Šķirotava" 1989. gadā tika uzstādīts piemiņas akmens padomju režīma radītā genocīda upuriem – 1941. un 1949. gadā izvestajiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri no šīs vietas sāka savu moku un neziņas pilno ceļu uz tālo Sibīriju. 2008. gada jūnijā šeit tika atklāts vērienīgs piemineklis „Apstājies. Piemini. Neaizmirsti”, kuru veidojis mākslinieks Aivars Vilipsons.

Lai arī Ķengarags vēsturiski ir bijis daļēji rūpniecības rajons, tomēr mūsdienās tas ir vairāk kļuvis par “guļamrajonu”. Mūsdienās šeit ir attīstīts lielveikalu un tirdzniecības tīkls: Dole, Superneto, Maxima, Līksna veikali, Ķengaraga un Doles tirgus. 20. gs. 50. gados Ķengaragā sāka celt divstāvu tipveida dzīvojamās mājas dzelzceļa strādnieku vajadzībām. „Šeit attīstījās arī individuālā apbūve (arhit. A. Baikova parcelācijas projekts). Daudzstāvu apbūve šeit sāka 1962. gadā pēc konkursa kārtībā pieņemta plānojuma (arhit. G. Melbergs, L. Muntere, R. Paikune, S. Pētersone, A. Plēsums). Detaļplānojums visa rajona plānojuma organizācijai izstrādāts 1962. gadā Rīgas ģenerālplāna birojā (arhit. G. Melbergs, A. Berķe, L. Muntere, I. Strautmanis). Dzīvojamais masīvs sastāv no 5 mikrorajoniem un to centriem, rajonu sabiedriskā un tirdzniecības centra Bultu ielā.³⁵⁸ Piecstāvu apbūvi papildina

---

357   *Enciklopēdija Rīga*, Jērāns P. (galv. red.) – R., 1988. – 386. – 387.lpp.

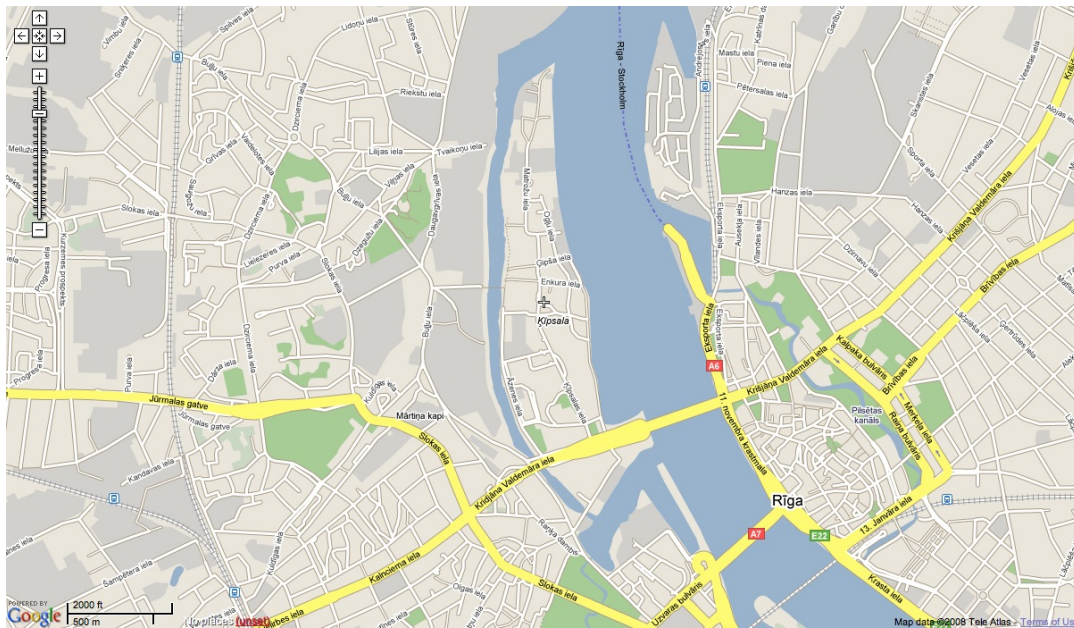
divpadsmitāvu torņu ēkas. Pie apbūves strādājuši arhit. L. Nagliņš, A. Ozoloņa, N. Eglīte, M. Brodskis, E. Jēkabsons u.c.

Lielākā daļa Ķengaraga teritorijas Rīgai tika pievienota 1924. gadā, kad Latvijā norisa zemes reforma, un arī Rīgas pilsēta savas attīstības nodrošināšanai ļoti plašos mērogos palielināja savu teritoriju. Tad tika pievienota teritorija, kas sākās aiz Krasta masīva un pletās līdz Šķirotavas stacijai. No 1934. gada tas kļuva par vienu no pilsētas administratīvajiem rajoniem. Pats Ķengaraga dienvidu gals starp Šķirotavas staciju un Daugavu Rīgai tika pievienots tikai 60. gados, kad sākās intensīva šīs teritorijas apbūve. Rajons līdz Ikšķīles ielai Rīgas teritorijā tika ieslēgts 1960. gadā, bet Višķu ielas teritorija, kas ir mūsdienu Ķengaraga robeža, klāt nāca 1968. gadā, kad Rīgai klāt pievienoja plašu apgabalu gar Daugavas malu līdz pat Dārziņiem.³⁵⁹ Latvijas pirmās republikas laikā, kā arī mūsdienās, Ķengarags ir ietverts Latgales priekšpilsētas robežās, kas padomju gados tika dēvēts par Maskavas rajonu.

---

359 *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 24.– 25.lpp.

ĶĪPSALA

Ķīpsala ir sala Daugavas lejtecē, kuru no pārējās Pārdaugavas atdala atteka Zunds. Tās garums ir 2,7 km un platumš - 0,5 km. Sala pastāv un tiek apdzīvota aptuveni 300 gadu, jo sākotnēji veidojusies kā upes sanesto smilšu sēklis ar dūņainām starpkārtām.

Līdz 17. gs. otrajai pusei Ķīpsalu dēvēja par Žagarsalu – kāda uz salas dzīvojoša zvejnieka vārdā, kuram pie Daugavas atradusies zvejas vieta. Taču pamazām Žagarsalas vārds izgāja no aprites un sala tika pārsaukta par Ķīpsalu. 17. gs. beigās uz salas atradās nedaudz vairāk kā desmit zvejnieku sētu, tostarp arī Pētera Ķīpja sēta, no kuras cēlies salas tagadējais nosaukums. Izcelsme skaidrota arī ar veclejasvācu „kip” - ķīpa, ādu sainis, saistīts ar salas kādreizējo izmantošanu³⁶⁰.

Tagadējo konfigurāciju Ķīpsala ieguvusi, saplūstot vairākām mazām salām. 17. gadsimtā Ķīpsalas teritorija bija daudz mazāka nekā šobrīd, bet 18. gs. līdz ar uzcelto dambi, kas savienoja Ķīpsalu ar Mazo Klīversalu un Burkānu salu, Daugavas straume mainījās un ap Ķīpsalu radās smilšu sēkļi, veicinot Ķīpsalas teritorijas paplašināšanos, kā rezultātā tā saplūda ar Mazo Klīversalu un Burkānu salu³⁶¹. 18. gs. Ķīpsalai konfigurāciju izmainīja arī

³⁶⁰ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. – 28. Lpp

³⁶¹ J.K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 301. lpp.

blakus esošā no Daugavas sanesumiem izaugušī Darvas sala, kur bijušas pilsētas darvas noliktavas, pievienojoties salu grupai. Pilnībā Ķīpsalas teritorija nostiprinājās 20. gs. sākumā, kad aizbēra agrāko atteku paliekas starp Burkānu salu un Mazo Klīversalu, lai gan „līdz pat II Pasaules karam par Ķīpsalu dēvēja tikai salas rietumu galu, bet pārējās daļas – atbilstoši vēsturiskajiem nosaukumiem”.

Salas iedzīvotāju nodarbošanās pamatā bija saistīta ar jūru un Daugavas ūdeņiem – salu apdzīvoja zvejnieki, jūrniece, loči, enkurniece, pārcēlēji, tādēļ arī liela daļa ielu iemantojušas ar atbilstošus nosaukumus – Matrožu, Tīklu, Enkuru, Kaiju, Zvejnieku, Loču, Ogļu.

Salas ielu tīkls nostabilizējies 19. un 20. gs. mijā, un ar šajā pašā laikā iegūtajiem ielu nosaukumiem palicis nemainīgs kopš 20.gs. sākuma, kad salā bija 13 ielas. Satiksme ar Pārdaugavu nodrošināja pārceltuve cilvēkiem un pajūgiem, kas savienoja Ķīpsalas vidusdaļu ar Iļģuciemu. Rīdzinieki, izmantojot šo pārceltuvi, ērti varēja sasniegt Slokas, Buļļu un Daugavgrīvas ceļu. Attīstīta bija arī ūdens satiksme ar citām Rīgas daļām, jo līdz II Pasaules karam no Ķīpsalas uz citām pilsētas daļām regulāri kursēja tvaikonītis, kam Daugavmalā, Enkura ielas galā atradās speciāli izbūvēta piestātne – 1891. gadā izbūvētais FG dambis-laukakmeņiem pildīta koka pāļu rinda, kas ir būtisks 19. gadsimta hidrotehnisko būvju piemērs.

18. gadsimtā Rīgā ienākošajiem kuģiem bija nepieciešama vieta lielā balasta izkraušanai, un šim nolūkam Rīgas rāte ierādīja teritoriju Ķīpsalā, kur no gadsimtu gaitā izkrautā balasta materiāla izveidojies Balasta dambis – Ķīpsalas lielākā un arī arhitektoniski bagātākā iela. 18. gs. notika dambja celtniecības darbi pēc G.E. Veismaņa projekta, gadsimtu vēlāk norisa atjaunošanas darbi. Ilgus gadus Balasta dambis bija vienīgā bruģētā iela Ķīpsalā. Dzīvojamā apbūve izvietojusies ielas vienā pusē, jo pretējo malu apskalo Daugava. Lai nostiprinātu krastu gar ielu, 1885. gadā uzbūvēta laukakmeņu nostiprinājumu konstrukcija. Daugavas krastā pie Balasta dambja 20.gs. 30. gados bija ierīkota pilsētas peldētava.

Zunda grāvis – Daugavas atteka, kas Ķīpsalu atdalīja no sauszemes, bija praktiska strūgu piestātnes vieta, pateicoties aizvējam un upes rīmtajam plūdumam. Liela daļa Rīgā iebraukušo strūgu tika izjaukta un lietotas kā celtniecības materiāls, līdz ar to „Ķīpsalā vēl

joprojām atrodas vismaz trīs no strūgu plankām celtas saimniecības ēkas³⁶².

Lai gan „17. gs. t.s. kāpostu dārzi aizņēma lielāko daļu no gruntsgabalu platības Ķīpsalā³⁶³, uz salas atradās arī noliktavas un sala tika pakāpeniski apbūvēta ar nelielām viensētas dzīvojamajām ēkām. „Mājiņas bija mazas, celtas pēc senas tradīcijas, segtas ar lubu jumtiem”. Pieaugot turībai, kādreizējās zvejnieku sīkās guļbūvītes nomainīja nelieli divstāvu koka īres nami un pat lepnas savrupmājas, pēc tā laika modes celtas vai nu eklektisma vai jūgenda garā³⁶⁴. Gandrīz visos šo namu pagalmos bija ledus pagrabi zivju glabāšanai un no vecu burinieku apšuvuma plankām celtas saimniecības ēkas, daudziem piederēja arī lielākas vai mazākas zivju kūpinātavas. 19. un 20. gs. mijā salas ziemeļu daļā izveidojusies mazstāvu dzīvojamā apbūve, kas šobrīd ir valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis, turklāt Ķīpsalas teritorija ietilpst UNESCO Pasaules Kultūras un dabas mantojuma vietas- Rīgas vēsturiskā centra- aizsargjoslā.

Ķīpsalas 17. gs. un 18. gs koka apbūve cieta 1822. gada priekšpilsētu dedzināšanas laikā, tāpat salas iedzīvotājiem bīstams bija arī Daugavas ūdens līmeņa maiņas, piemēram, 1786. gadā ledus sastrēgums pārpludinājis salu un izpostīja Mazajā Klīversalā esošās kaņepju noliktavas.³⁶⁵ Neskatoties uz to, Ķīpsala vēsturiski ir viena no apdzīvotākajām vietām Pārdaugavā. Ūdens tuvums tomēr izrādījies ļoti nozīmīgs Ķīpsalas vēsturiskajā attīstībā un nodrošināja iztiku salas iedzīvotājiem. Iedzīvotāju skaitam pieaugot, 1773. gadā Ķīpsalā atvērta skolu³⁶⁶.

19. gs. salas apbūve vairs nebija pakārtota tikai dzīvošanai- Ķīpsalā darbojās arī rūpnīcas un kokzāģētavas. Salas vidū, A. Augsburga kuģu rūpnīcā, tika būvēti un remontēti tvaikonīši, kas uzturēja satiksmi Daugavā, savukārt salas vidusdaļā 1863. gadā tika dibināta krīta ražotne – vēlākā Celma & Bēma ģipša fabrika. Pakāpeniski attīstoties ražošanai, 19. gs. beigās koka ēkas tikai aizvietotas ar mūra apbūvi tā sauktajā „ķieģeļu stilā” ar polihromi fīgurālu ķieģeļu mūri. Fabrikas darbība aprāvās līdz ar II Pasaules karu, padomju varas gados telpas piemēroja saimnieciskai darbībai. Savu atdzimšanu bijusī rūpnieciskā objekta teritorija piedzīvoja 2003. gadā, kad pēc Zaigas un Māra Gaiļu iniciatīvas tā tika pārveidots par

---

³⁶² Blūms P. Rīgas priekšpilsētu attīstība // Koka Rīga – R., 2001. - 36. lpp

³⁶³ Barzdeviča M. XVII-XIX gs. vidus Daugavas lejteces salu kartes kā vēstures avots. // Feodālisma problēmas Baltijā. Latvijas Universitātes Zinātniskie raksti. - Rīga, 1990. - 555. sēj. – 134.lpp.

³⁶⁴ Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – R., 1998. - 132.lpp.

³⁶⁵ Plaudis A. Ķīpsala.// Jaunā Balss - 1998. - 4.dec.- 4.lpp

modernu dzīvojamo kompleksu, kļūstot par pirmo piemēru Latvijā, kur agrāka rūpnieciskā ražotne top par ekskluzīva plānojuma un dizaina dzīvokļu ēku.

Ķīpsalas dienvidu galā pie Āgenskalna līča atrodas Rīgas jahtkluba (dib. 1878) ēka, kas celta tā dēvētajā vasarnīcu stilā pēc arhitekta Vilhelma Neimaņa projekta 1898. gadā. Arī Vidzemes jahtklubs (dib. 1895) par savu bāzes vietu izvēlējās Ķīpsalu, ceļot klasicisma stila koka namu pēc E. Fon Trompovska projekta Balasta dambī 20/22.

Būtisku attīstību Ķīpsalas koka arhitektūras mantojuma saglabāšanā devusi arhitekte Zaiga Gaile, pēc kuras iniciatīvas tika restaurētas četras vēsturiskas ēkas - „Ķīpsalas kolekcija”. To veido 19.gs. vidus klasicisma stila ēka, kas pārcelta no Baznīcas ielas un šobrīd atrodas Balasta dambī nr. 60a, 19.gadsimtā celtais nams Balasta dambī 60, barokālā stila dzīvojamā māja Ogļu ielā 6, kas pārvietota no A.Briāna ielas. Kolekcijas ietvaros restaurēts arī jūgendstila un nacionālā romantisma sintēzē pēc arhitekta Eižena Laubes projekta 1909. gadā celtais īres nams Zvejnieku ielā 5a, kam raksturīgs īpaši krāšņs eksterjers bagātināts ar konsolēm, stilizēta pildrežģa formām un citām dekoratīvām detaļām, mūra cokola stāvs atvēlēts veikaliem. Balasta dambī 68b atrodas vēl kāds Z. Gales restaurēts nams – bijusī zivju žāvētava.

20. gs. 20. un 30. gados Ķīpsala bija pamesta un nekopta vieta pašā Rīgas centra pievārtē, daļēji klāta ar privātu apbūvi un noliktavām, taču lielākā platība bija neizmantoti smilšu klajumi³⁶⁷. 1925. g. arhitekts Arnolds Lamze izstrādāja Rīgas ģenerālplānu, kas paredzēja Ķīpsalā būvēt valdības centru un sabiedriskās ēkas, iecerot salas savienošanai ar Rīgas centru celt tiltu. Tā kā plāns netika īstenots, Ķīpsalas attīstība līdz pat sešdesmitajiem gadiem palika iekonservēta, līdz padomju varas gados tika izstrādāts Ķīpsalas detālplānojums, paredzot dzīvojamo apbūvi ar piecstāvu ēkām tipiskā sociālistiskā garā, taču šis projekts tika noraidīts, līdz septiņdesmitajos gados izlēma Ķīpsalā būvēt Rīgas Tehniskās universitātes (toreiz – Rīgas Politehniskā institūta) studentu pilsētiņu (arhitekti D.Danneberga, K.Alksnis, Z. Lazdiņš u.c.). Lai gan iecerēts bija visu salas teritoriju pārvērst par studentu pilsētiņu, ierobežoto materiālo iespēju dēļ mācību korpusi un dienesta viesnīcas aizņēma tikai agrāk neapdzīvoto salas daļu. Līdz ar Preses nama ēkas uzcelšanu (arh. J.Vilciņš) 1978. gadā Ķīpsala arvien straujāk attīstījās kā sabiedriska centrs, līdz ar to loģiska

---

³⁶⁶ Latvju enciklopēdija, Švābe A. (red.), 3.sēj. – Stokholma, 1951- 1955.- 1198.lpp

kļuva arī tilta izbūve, lai savienotu salu ar pilsētas centru. Ķīpsalas teritoriālo vienotību un telpiski vizuālo struktūru izmainīja 1981. gadā atklātais Vanšu tilts pār Daugavu, vizuāli un funkcionāli atšķēlot dienvidu galu no pārējās salas teritorijas.

Salas dienvidu daļā lokalizējas sabiedriskā apbūve – Preses nams, Saules akmens biroju ēka, RTU fakultātes. Būtiskas sabiedriskās celtnes ir arī 1997. gadā atvērtais Starptautiskais izstāžu centrs „Ķīpsala”, kurā regulāri notiek izstādes, konferences un dažādi sarīkojumi, kā arī Ķīpsalas peldbaseins. Tam blakus esošas M. Gaiļa celtās rindu mājās kalpo kā norobežojums, atdalot salas vēsturisko apbūvi no neizteiksmīgās padomju arhitektūras. Nozīmīgs Latvijas keramikas mākslas centrs ir Ķīpsalas keramiķu darbnīcas izstāžu zāle un studija (dib.1964), kas atrodas Balasta dambī nr. 34.

Šobrīd Ķīpsalā vērojamas krasas pretrunas starp „jauno” un „vecu” arhitektūru, nepārdomāti tiek celtas jaunas biroju ēkas un veikta sabiedriskā apbūve. Vērojama fragmentāras attīstības aina, kur ekskluzīvi restaurēti projekti mijas ar pamestām koka būdām un nesakoptu teritoriju. Ķīpsala vilina ar burvīgo skatu uz Vecrīgas panorāmu un brīnišķīgi restaurēto koka arhitektūru.

---

³⁶⁷ Rīga kā Latvijas galvas pilsēta : Rakstu krājums Latvijas Republikas 10 gadu pastāvēšanas atcerei . – R., 1932. - 788.lpp

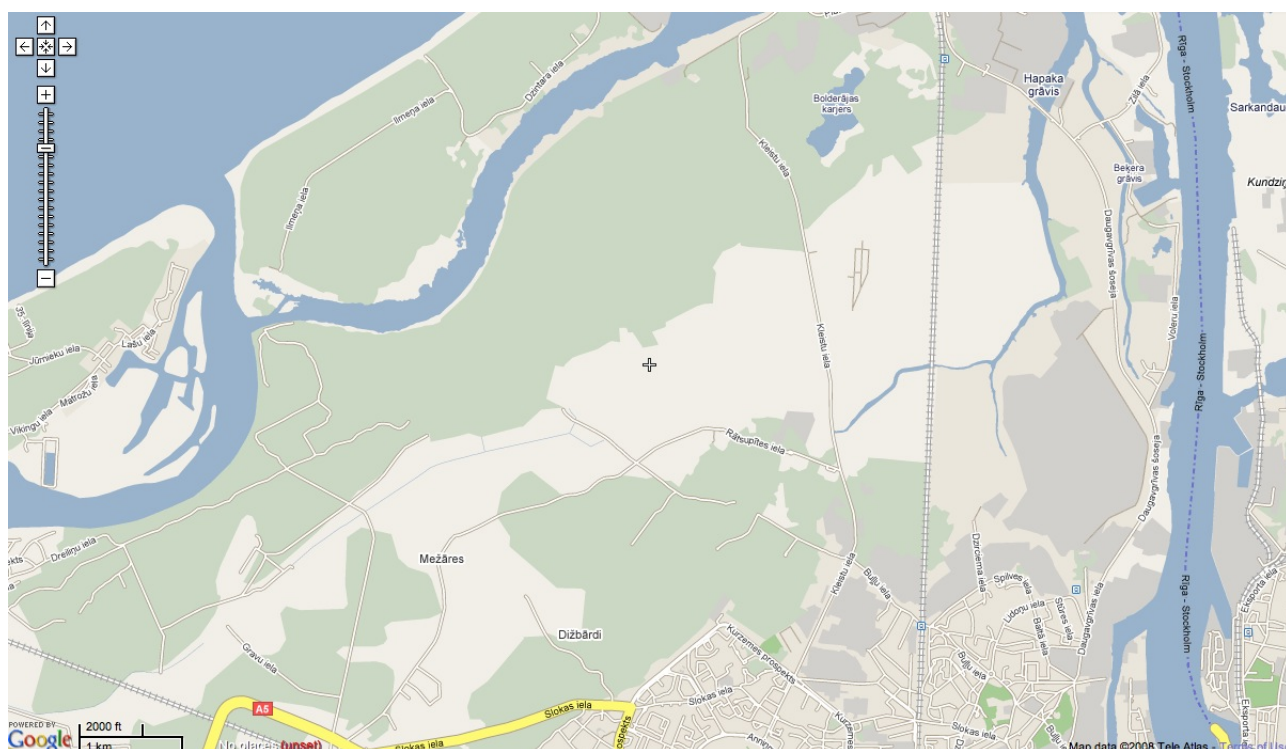

KLEISTI

Kleistu apkaime/ Kleisti ir Rīgas pilsētas daļa Pārdaugavā, Kurzemes priekšpilsētā starp Rīgas robežu un Buļļupi, no Buļļupes uz dienvidiem pa Kleistu ielu līdz Hapaka grāvim, slīpi uz ziemeļaustrumiem līdz Rīgas – Bolderājas dzelzceļam, tad uz dienvidiem pa minēto dzelzceļu līdz punktam, kas iet perpendikulā uz rietumiem līdz tagadējās Buļļu un Kleistu ielas krustojumam, tad uz dienvidiem pa Kleistu ielu līdz tagadējam Kurzemes prospektam un pa Kurzemes prospektu līdz Rīgas tagadējai administratīvajai robežai, iekļaujot Lāčupes kapu teritoriju.

Kleistu apkaime ietver daļu Spilves pļavu (rietumos no Rīgas - Bolderājas dzelzceļa), kur apkaimes nosaukums saglabājies no kādreizējās Kleistu muižas, kas pēc platības bija otrais lielākais (1352 ha, no tiem 110 ha ūdeņi) Pārdaugavas rajons, bet visretāk apdzīvotais – starp Rīgas robežu, Buļļupi un Rīgas – Bolderājas dzelzceļu. Kleistu muižas zemes bija pļavām un mežu puduriem klāts līdzenums, kur ziemeļos paceļas līdz 12 m augsts un līdz 1,5 km plats kāpu valnis (Bolderājas – Priedaines kāpu grēda³⁶⁸, gar kuru tek Buļļupe, savukārt Hapaka grāvis novada ūdeņus uz Daugavu³⁶⁹).

³⁶⁸ Bolderājas – Priedaines kāpu grēda, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 210.lpp

Kleistu muižiņa – *Kleistenhof, Lambertshof, Lila Bergs Hoff, Vegesacksjof, Schultzenhof*. Kleistu muižas ansambla centrs atradies tagadējā Kleistu ielā 37³⁷⁰. Līdz mūsdienām saglabājusies muižas apbūve. Muižiņa bija valsts jurisdikcijai pakļautajā Daugavgrīvas draudzē³⁷¹. Vēsturiskajos avotos tā pirmo reizi minēta 1638. gadā³⁷². Kleistu īpašumu Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers piešķīris savam padomniekam Matiasam Brāderam. Muižiņai secen gāja muižu redukcija 17. gs. beigās – muižas platība bija 2 arkli. 1754. gadā pulkvedis Karls Floriāns fon Tīlavs (*Thielau*), kuram bija mantojuma tiesības uz šo īpašumu, uzticēja tās toreizējam ķīlas īpašniekam birģermeistaram Georgam Kristofam Andrēe (*Andreae*).³⁷³ 1765. gadā muižu savā īpašumā ieguva rātskungs Gothards Fēgezaks, apprecēdams birģermeistara Andrēe meitu, pēc tam muiža vēl vairākas reizes maina īpašniekus. 1844. gadā muižas īpašnieka Gotharda fon Fēgezaka mantojumā norādīti viņam piederējušie īpašumi: Jaunā, Lamberta, Šulca un Vīķu muižiņas, kas visas pazīstamas ar Kleistu muižas nosaukumu³⁷⁴. 1844. gadā Kleistu muižas mantinieki zemes sadalīja četrās daļās un iznomāja zemkopjiem un lopkopjiem³⁷⁵.

Kleistu muižai, atšķirībā no lielas daļas citu Pārdaugavas vasaras muižiņu, bija lauksaimnieciska nozīme. No tās 4000 pūrvietu kopējās platības 1500 pūrvietu aizņēma mežs (~ 500 ha), 500 – smilšainas kāpas, tikai atlikusī zemes daļa bija lauksaimniecībā izmantojamā zeme. No tās 750 pūrvietas bija sadalītas 11 dzimtļaužu saimniecībām (~ 300 ha), pārējā zemes daļa tika apsaimniekota kā muižas zeme³⁷⁶.

Kleistu muižā dzīvojis arī J.K. Broce (pēc 1768. gada), kad viņš pēc Vitenbergas universitātes beigšanas ieradās Kleistu muižā, lai uzņemtos rātskunga Gotharda Fon Fēgezaka dēla audzināšanu³⁷⁷. 1793. gadā arī tapis Broces zīmētais Kleistu muižas attēls,

³⁶⁹ Latvju enciklopēdija, 2. Sēj., Redaktors Arveds Švābe, Apgāds Trīs Zvaigznes, Stoholma 1950 – 1951.g., Faksimilizdevums, 1995.g. Term. „Kleistes muiža” 1022 - 1023. Lpp

³⁷⁰ Latvijas enciklopēdija”, 3 sēj., Rīga, 2005, SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, termins „Kleisti, Kleistu muiža”, 388.lpp; 89.lpp

³⁷¹ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 69 - 70.lpp

³⁷² Latvijas enciklopēdija”, 3 sēj., Rīga, 2005, SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, termins „Kleisti, Kleistu muiža”, 388.lpp; 89.lpp

³⁷³ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 69 - 70.lpp

³⁷⁴ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 69 - 70.lpp

³⁷⁵ Kleisti, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 361.lpp

³⁷⁶ Broce J., 1996. Zīmējumi un apraksti 2.sēj.//Rīgas Priekšpilsētas un tuvākā apkārtnē. – Rīga, Zinātne, 324.lpp; Kleisti, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 361.lpp

³⁷⁷ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 69 - 70.lpp

kas atspoguļo tā laika muižas ainavu. Kleistu muižas kompleksā bija 3 dzīvojamās ēkas – kungu nams, kungu ērberģis un nomnieka dzīvojamais namiņš, kā arī saimniecības ēkas un parks.

Gothards Fon Fēgezaks uzcēla greznu dzīvojamo ēku/ kungu namu. Kleistu muižas kungu māja ir 18.gs. beigās celta vienkāršu ēka guļbūves konstrukcijā uz augstiem mūra pamatiem ar mansarda jumtu. Celtnei ir barokāls apveids, ēkas galos pildrežģu konstrukcijas zelmiņi. Vēlāk kungu māja apšūta ar spundētiem dēļiem, kur pie ieejas uzbūvēts lievenis klasicisma stilā ar lēzenu frontonu, ko balsta 2 kolonnu pāri³⁷⁸. 19.gs. muižas kungu mājā bijis ļoti grezns interjers.

Jāmin, ka pie Kleistu apkaimes var pieskaitīt arī Jauno muižu, kurai nav zināma precīza atrašanās vieta, tomēr pēc 1917. gada kartogrāfiskā materiāla, tās iespējamā atrašanās ir tagadējās Kleistu un Buļļu ielas rajonā, kas daļēji iekļaujas Kleistu apkaimes teritorijā³⁷⁹.

Jaunā muiža – *Neuhoff, Nyhoff* atradusies aptuveni tagadējās Kleistu un Buļļu ielas rajonā³⁸⁰. Mūsdienās par muižu saglabājušās tikai vēsturiskas liecības. (

19.gs. otrajā pusē (1873. gadā) tika atklāts Rīgas – Bolderājas dzelzceļš (Kleistu apkaimes Austrumu robeža)³⁸¹.

1924. gadā Rīgas pilsētas robežām pievienoja plašas Pārdaugavas teritorijas, tādas kā Kleisti, Bolderāja, Daugavgrīva, Buļļu un Solitūdes muižas, Lielā un Mazā Dammes muiža, Anniņmuiža, Šampēteris u.c., ko īstenoja ar Pirmās Latvijas brīvvalsts laikā 1924. gada 24. februārī Saeimas pieņemto likumu par Rīgas pilsētas administratīvajām robežām, kur tās juridiski apstiprināja³⁸².

Pēc Latvijas okupācijas kleistu muiža tika iekļauta sākotnēji Ļeņina, vēlāk Leņingradas rajonā³⁸³

Kleisti bija pilsētas nomale, līdz tika izbūvēts ceļš cauri Kleistiem uz Bolderāju. Pēc otrā pasaules kara sākās Kleistu pļavu apbūve³⁸⁴. Savukārt, Kleistu mežs funkcionāli

---

³⁷⁸ Kleisti, Kleistu muiža, 2005. Latvijas enciklopēdija, 3 sēj., - Rīga: SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, 388.lpp.;

³⁷⁹ Karte des westlichen Rußlands. Kriegsausgabe// Herausgegeben von der Kartogr: Abteilung der Kgl. Preuß. Landesaufnahme 1917, Mafsstab 1 : 100 000

³⁸⁰ 014. Rīga. Karte des westlichen Rußlands. Kriegsausgabe// Herausgegeben von der Kartogr: Abteilung der Kgl. Preuß. Landesaufnahme 1917, Mafsstab 1 : 100 000

³⁸¹ Arvis Pope, 2005. Rīgas galvenā nomale. – Rīga: izdevniecība „Zelta grauds”, 51. Lpp. kopā 239 lpp

³⁸² Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

³⁸³ Kleisti, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 361.lpp

³⁸⁴ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43. Lpp

bija paredzēts kā Imantas un Ilģuciema atpūtas zona³⁸⁵. 20. gs. otrajā pusē Kleistos izvietoja Zinātņu akadēmijas Virusoloģijas un mikrobioloģijas institūtu, kā arī jāšanas un piecēņas sporta bāzi³⁸⁶. Tad arī Kleistu muižas ēkas tika piešķirtas Latvijas Zinātņu akadēmijas Mikrobioloģijas institūtam. Kungu mājā tika iekārtoti dzīvokļi, kā arī jumts tika nomainīts ar uzliekot skārda jumtu. Barokālie sīkrūšu logi tika nomainīti ar standarta logiem, kā arī pārveidoti iekštelpu interjeri³⁸⁷.

1970. gados Rīgas robežas gan mainīja, gan paplašināja, rezultātā 1974. gadā Rīgai tika pievienota arī Lāčupes kapu teritorija³⁸⁸. Lāčupes jeb Lācara kapsētu atklāja 19. gs. beigās. Kapsēta Kleistu mežā strauji izpletās pēc tam, kad tika slēgti daudzi kapi Rīgas centrā³⁸⁹.

Pēc PSRS sabrukuma Ļeņingradas rajons, kurā ietilpst Kleistu apkaime, tiek pārdēvētas par Kurzemes priekšpilsētu³⁹⁰.

Līdz mūsdienām ir saglabājusies Kleistu muižas apbūve, ar tajā esošo muižas kungu namu ērberģi, kā arī trijiem dižozoliem. Blakus bijušajai kungu mājai atrodas Pārdaugavas resnākais ozols (p – 5,3 m), otrs Kleistu dižozols zaļo viņpus Mikrobioloģijas un virusoloģijas institūta, trešais – pie Universitātes Biomedicīnas pētījumu un studiju centra ēkām³⁹¹. Minētā muižas apbūve un tās elementi ir valsts nozīmes kultūrvēsturiskie pieminekļi.:

Mūsdienās nozīmīgākie Kleistos atrodošie objekti ir kādreizējais Kleistu muižas ansamblis, A. Kirhenšteina Mikrobioloģijas un virusoloģijas institūts, Biomedicīnas pētījumu centrs, Latvijas Nacionālā lietišķo sporta veidu skola³⁹².

---

³⁸⁵ Kleisti, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 361.lpp

³⁸⁶ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, kopā 107 lpp; Kleisti, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 361.lpp/ 388.lpp.; Kleistu muižas ansamblis, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 361.lpp

³⁸⁷ Latvijas enciklopēdija”, 3 sēj, Rīga, 2005, SIA „Valērija Belkoņa izdevniecība”, termins „Kleisti, Kleistu muiža”.

³⁸⁸ Rīgas Robežas. 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 606.lpp; Rīgas teritorija un robežas 13.g – 1979.gs.//Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 24 – 25.lpp. kopā 238. lpp

³⁸⁹ Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, kopā 107 lpp

³⁹⁰ 34., 35.lpp., „Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

³⁹¹ T. Pūka „Rīga aizvien bijusi dižozolu pilsēta”// Tava labākā grāmata par Latviju, Enciklopēdija katrai ģimenei „Rīga”, Izdevniecība „Aplis”, Rīga, 1998., 223 - 225 Lpp.

³⁹² Andris Ārgalis, 2000. Rīga. – Rīga: Apgāds AS „Preses nams”, kopā 107 lpp; Rīga. Pilsētas plāns 1: 2000, 2004. – Rīga: Karšu izdevniecība Jāņa sēta

KUNDZIŅSALA

Kundziņsala ir daļa no Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona. Rīgas pilsētas teritorijai Kundziņsala tika pievienota 1917. gadā. Sala atrodas Daugavas lejtecē, tās iekšējās deltas paplašinājumā, labajā krastā, starp Daugavas galveno gultni un Sarkandaugavas atteku. Kundziņsala ir 2,7 kilometrus gara, 1 kilometru plata, ap 1, 8 kvadrātkilometru platībā, 0,5 - 5 metrus virs jūras līmeņa.³⁹³

Kundziņsalas rajonā jau pirms 300, 400 gadiem bija vairākas mainīgu izmēru salas, atsevišķos periodos pat 6 - 7 salas. Salas vēsture aizsākās 17. gadsimtā, kad, lai aizsargātu Daugavas gultni no aizsērēšanās un pilsētu no plūdiem, sāka būvēt dambjus. Kundziņsala izveidojusies pakāpeniski, sākot ar 18. gs otro pusi pēc apkārtējo aizsargdambju uzcelšanas un Daugavas gultnes padziļināšanas, saplūstot vairākām nelielām saliņām, no kurām lielākā bija Pīļu sala, kas bija atsevišķa sala vēl 19. gs beigās. Tagadējos apveidus Kundziņsala sāka iegūt 19. gs sākumā, kad šajā rajonā paplašināja Daugavas kuģojamo gultni, izbūvēja aizsargdambjus. Dambis gar Kundziņsalu un apkārtējām neapdzīvotajām Daugavas saliņām ir 4,5 km garš. Salas Ziemeļos dambis savieno neapdzīvotās Kurpnieku un Zirgu salas. Dienvidos attekas piebērtas ar izbagarētajām smiltīm pievienojot Putnu

³⁹³ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 384. lpp

(Pīļu) salu. Uz dažām salām aug krūmāji, bet lielākā daļa ir smilšainas ar nelieliem zālājiem.³⁹⁴

20. gadsimta sākumā uz Kundziņsalu arī no Voleciem vestas ganīties govīs, no rītiem turp, vakarā atpakaļ. Tīta tajā laikā nebija, tāpēc tas tika darīts ar laivām. Tolaik šī vieta bijusi tikai zaļu pļavu un krūmāju nostūris, mazliet vēlāk ieradās arī pirmie iedzīvotāji, galvenokārt Sarkandaugavas fabriku strādnieki.

1958. gadā Kundziņsalas 9. šķērslīnijas 4. mājā dzīvojusi uz to brīdi vecākā salas iedzīvotāja Anna Kūliņš. No raksta par Kundziņsalu žurnālā „Zvaigzne” autora vārdiem izriet, ka 97 gadus vecā sieviete dzimusi 1861. gadā. Pēc kundzes atmiņām 1871. gadā, desmit gadu vecumā, kad viņa pārvākusies uz Rīgu, Voleciem, Kundziņsalā bijušas vēl tikai kādas astoņas mājas, krastā bijusi striķu vītuve, turpat arī liellaivu būvē strādājis viņas tēvs. Mājas Kundziņsalā sāktas celt līdz ar rūpnīcu „Provodņik”, fabriku vadība devusi strādniekiem aizdevumu māju celtniecībai.³⁹⁵

Rūpnīca “Provodņik” tika dibināta 1988. gadā Sarkandaugavā. Tur ražoja dažādus gumijas izstrādājumus tehniskām un ķirurģiskām vajadzībām, galošas, automašīnu riepas, ugunsdzēsēju šļūtenes, izolācijas materiālus, kā arī gumijas rotaļlietas, lielākoties – bumbas. Veiksmīgi izvērtot rūpniecisko darbību un piedāvājot augstvērtīgu produkciju, „Provodņik” kļuva slavens ne tikai cariskajā Krievijā, bet visā pasaulē. Pirmā Pasaules kara laikā rūpnīcas iekārtas evakuēja uz Maskavu, bet pēc kara uzņēmuma akcionāriem diemžēl neizdevās pilnībā atjaunot rūpnīcas darbību un 1928. gadā uzņēmumu likvidēja. 1946. gadā bijušajā „Provodņik” teritorijā tika uzsākta Rīgas elektromašīnbūves rūpnīcas iekārtošana, un tajā sāka strādāt daudzi bijušā uzņēmuma „Provodņik” strādnieki. RER savu darbību izvērsa, ražojot elektrovilcienu un pasažieru vagonu elektroiekārtas un vēlāk šajās nozarēs kļuva par vadošo uzņēmumu visā Padomju Savienībā.³⁹⁶ Pirmā Pasaules kara laikā, kad „Prvodņiku” iekārtas evakuēja uz Krieviju, līdz tika ņemti arī strādnieki, līdz ar to daudzas mājas Kundziņsalā palika neapdzīvotas.

Ir ziņas, ka Kundziņsalā jau Pirmā pasaules kara laikā ir atradies tā iesauktais “zvēru dārzs” – komunistiskā režīma koncentrācijas nometne. Pēc atsevišķām ziņām, Latvijas koncentrācijas nometnēs tika ieslodzīti aptuveni 10 000 cilvēku. Padomju Latvijā plosījās bads un epidēmijas, un ieslodzīto stāvoklis bija neapskaužams. Piemēram, Gulbenes koncentrācijas nometne nebija nekas vairāk kā ar dzeloņdrātīm apjota pļava ar

---

³⁹⁴ Turpat.

³⁹⁵ E. Vilks. Zvaigzne.- nr. 22, 1958. gada novembris. 2. lpp.

³⁹⁶ <http://www.diena.lv/lat/business/presrelease/industry/no-galosam-lidz-modernam-elektroiekarta>

šķūni. Šie dīvainie veidojumi, „koncentrācijas lēģeri”, tautā ieguva nosaukumu “zvēru dārzi”. Tādu “zvēru dārzu” bija visai daudz [...]. Rīgā bija vismaz četri “zvēru dārzi” - Zaķusalā, Kundziņsalā, Sarkandaugavā, Mežaparkā. To iemītnieku liktenis bija dažāds – daudzi nomira no bada, daudzus nošāva, bet lielu daļu 1919. gada vasarā izdevās atbrīvot vācu un igauņu karaspēkam.³⁹⁷

Sabiedrisko dzīvi Kundziņsalā organizēja Brīvprātīgo ugunsdzēsības biedrība (BUB) un Labierīcības biedrība. Ugunsdzēsēji rīkoja varenus ugunsdzēsības, bērnu un rudens svētkus, uzcēla estrādi, rīkoja balles. Pirmā automašīna te parādījās 1939. gadā, aizsargu lidotājam, ilggadējā salinieka Jāņa Gulbja tēvam.³⁹⁸

Pēc Otrā Pasaules kara Kundziņsalas konfigurācija ievērojami mainījies. Attekas un līči salas Sarkandaugavas pusē un tās lejasgalā aizbērti, uzskaloti vai pārpurvojušies. Bijusī Kurpnieku sala ar tās augšdaļu Zirgu salu un Iļķeniešu jeb Rutku sala pilnībā saplūdušas ar Kundziņsalu un tagad ir tikai pussalas tās lejasgalā. Gulbju sala, Maz Iļķeniešu sala un nelielā Butovica sala agrāko salu raksturu zaudējušas pilnībā.³⁹⁹ 1959. gada salu ar Sarkandaugavu savieno dzelzsbetona tilts, no Lakstīgalu pussalas ir arī dzelzsceļa pievads.⁴⁰⁰

70. gadu beigs un 80. gados, izbūvējot tirdzniecības ostas konteineru terminālu salas Rietumu krastā, likvidēta bijusī Lieldaugavas krastmala un tās apbūve, izbūvējot dzelzsceļa līniju gar salas Austrumu krastu likvidēta tās tuvumā esošā apbūve un līniju tīkls, vecā apbūve nojaukta arī 1. un 2. līnijā gar Sarkandaugavu. Rīgas jūras tirdzniecības ostas komplekss Kundziņsalā ir kopš 1981. gada. Iespējams, ka šie nebija pēdējie Kundziņsalas pārveidojumi, jo tās teritoriju pilnībā paredzēts atvēlēt ostas vajadzībām. Jau 30. gados, izstrādājot Rīgas apbūves plānu, Kundziņsala līdz ar Daudersalu un Zirgu salu bija iekļauta Rīgas ostas tālākai izbūvei atvēlētajā teritorijā.

Rakstnieka Andra Zeibota ģimene mīt Kundziņsalā kopš paša Kundziņsalas apdzīvošanas sākuma – četrās paaudzēs. Dramaturga atmiņas par dzimto vietu aprakstītas 1981. gadā žurnālā ”Liesma”. Kaut arī Kundziņsalu Rīgas pilsētai pievienoja jau 1917. gadā, līdz pat 1959. gadam no salas uz pārējo pilsētas daļu varēja nokļūt, izmantojot laivas vai arī ziemā šķērsojot upi pa ledu. Tomēr arī pirms tilta uzbūvēšanas kundziņsalieši nebēdājuši – gandrīz katrā mājā bija laiva, ar ko pārcelties upei pāri. Ja vēlējās, ļaudis uz

---

³⁹⁷ <http://www.nr.lv/zinas/4901-maza-venecija-kundzinsala.htm>

³⁹⁸ *Ziemeļu rajons gadsimtu Griežos*. L. liepiņa (galv. Red.) – Rīga, 2004.- 31. lpp.

³⁹⁹ Rīgas ielas. Enci lopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. 39. lpp.m

⁴⁰⁰ *A. Liepiņš*. Liesma.- nr.8.- 1981. gada augusts. - 28. lpp.

Sarkandaugavu varēja pārvietoties arī ar maksas kuģīti. Kaut arī ar kuģīti uz otru krastu varēja pārcelties dažās minūtēs, maksa par to bija desmit kapeikas, tomēr ikdienā kundziņsaliešiem lielas vajadzības skriet uz pilsētu nebija. *“Šeit vienmēr ir bijis veikals (kopš 90. gadu beigām gan vairs nav), astoņgadīgā skola, bērnudārzs un ugunsdzēsības biedrība. Katram bija savs dārzs un lopi. Reti kuram iedzīvotājam pie mājām nebija kūts. Kundziņsalā taču bija tik labas ganības!”* - atceras rakstnieks.⁴⁰¹ Minētā kuģīša nosaukums bija „Vilnis”.

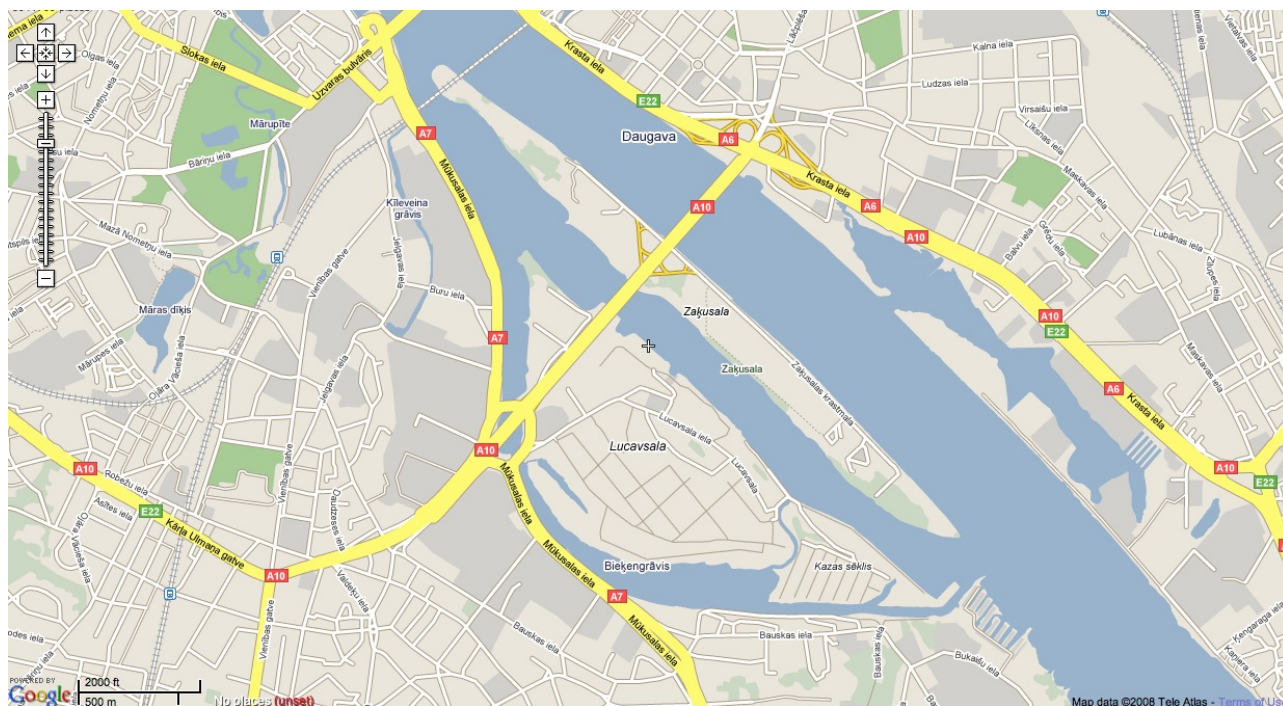
Kundziņsalas apdzīvotajā daļā ir vairāk par 100 dzīvojamām mājām, salas Rietumu daļu aizņem Rīgas jūras tirdzniecības ostas komplekss un konteineru termināls. Rīgas Tirdzniecības ostas Konteineru termināls ir lielākais šāda veida termināls Baltijas jūras Austrumu piekrastē. Tomēr apdzīvotajā Kundziņsalas daļā joprojām valda klusa laucinieciska noskaņa. Pat pastkastītes te novietotas vienkopus krustcelēs, nevis pie dzīvokļu durvīm, kā tas pilsētā pierasts. Arī ielu [līniju] un māju numurus uz kastītēm neraksta, tikai tās saimnieku uzvārdus. Lielas galvassāpes kundziņsaliešiem vienmēr sagādājuši plūdu draudi. Nereti ūdens smēlies istabā līdz ceļiem. Plūdu laikā pa Kundziņsalas ielām pārvietojās ar laivām, kas piešķir apstākļiem romantisku auru. Tāpēc rīdzinieki bieži dēvē Kundziņsalu par Rīgas Venēciju. Šeit ilgstoši bija viena no nozīmīgākajām kaiju un citu ūdensputnu ligzdošanas vietām.

Pavasaros Kundziņsalā zied dzeltenās ūdensrozes – kundziņi.

---

⁴⁰¹ A. Liepiņš. Liesma.- nr.8.- 1981. gada augusts. - 28. lpp.

LUCAVSALA

Lucavsala atrodas Pārdaugavā, Zemgales priekšpilsētā. Rīgas pilsētas teritorijā Lucavsala tika iekļauta 1904. gadā. Tā ir vidēji liela sala Daugavas lejtecē, starp Daugavas atteku Mazo Daugavu (Lucavdaugavu) un Bieķengrāvi. Salas garums ir 2 km, platums 1 km tā ir 0,5 – 3 m augsta.⁴⁰² Lucavsalas pašreizējā platībā izveidojusies 18. - 19. gadsimtā, sākotnēji tās vietā bija četras piecas mazākas saliņas, 18. – 19. gadsimtā, pēc Daugavas gultnes bagarēšanas Lucavsala saplūda ar šauro un garo Jumpravsalu. 20. gadsimtā Lucavsalas Ziemeļrietumu galu joprojām dēvēja par Jumpravsalu. Salas Dienvidos aiz Daugavas attekas gultnes Lucavsalai piekļaujas Kazas sēklis – neapdzīvota upes sanesu sala. Lucavsalu ieslīpi šķērso pārpurvoti 50 – 70 m plati pazeminājumi ar dūņainiem aizaugušiem ezeriņiem, tās ir bijušo Daugavas atteku gultnes, kas laika gaitā izzudušas, vairākām salām savienojoties un izveidojot pašreizējo Lucavsalu. Uz salas ir lēzeni gareniski vaļņveida pacēlumi, no virspuses Lucavsalu sedz nevienāda biezuma (0, 5 – 5 m) mālsmitls un māla nogulumi, dziļāk aluviālas smalkas un vidēji rupjas smiltis.⁴⁰³

Lucavsala rakstos minēta jau 1559. gadā, kad Livonijas ordeņa mestrs to dāvāja savam vasalim.⁴⁰⁴ Blakus gar Bieķengrāvi stiepās garā un šaurā Jumpravsala, kas viduslaikos piederēja cisterciešu sieviešu klosterim vecpilsētā, no šī laika cēlies salas nosaukums (vāciski - *Jungfrau*, latviski - jumprava / jaunava) līdz pat Latvijas brīvvalsts

⁴⁰² *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 427pp

⁴⁰³ Turpat.

⁴⁰⁴ <http://www.tvnet.lv/zalazeme/nature/article.php?id=10597>

nodibināšanai pilsētai piederēja tikai Jumpravsalas zemes, tās augstākajā vietā jau kopš 17. gadsimta atradās Lucavmuiža. Pārēja Lucavsālas daļa nepiederēja pilsētai, tā bija brīva bruņinieku muiža. Dārziņi atradās Daugavas augšgalā un gar Bieķengrāvi. 17. gadsimtā, uz vienas no saliņām, kas tagad veido Lucavsālu, dzīvojies Klāss Lucauss, no viņa uzvārda cēlies salas nosaukums (*Lutzausholm*).⁴⁰⁵

Mazās Daugavas krastā, blakus Lucavsālas muižai atrodas piemineklis krievu karavīriem. 1700. – 1701. gadā Ziemeļu kara laikā Rīgu aplenca sakšu – poļu karaspēks, pāreju pār Daugavu Lucavsālā sargāja Polijas sabiedrotās Krievijas karaspēka daļa. Jūlijā notika slavenā Spilves kauja, kuras gaitā zviedri Kārļa VII vadībā sakāva sakšus. 10. jūlijā, sakšiem panikā bēgot no kaujas lauka, 400 krievu karavīri Lucavsālā nepaspēja atkāpties un palika ielenkuma. Paliekot uzticīgs karavīra pienākumam, garnizons uzsāka nevienlīdzīgu kauju un no 10. – 21. jūlijā visi karavīri krita un turpat salā tika apbedīti, kad ar novēlošanos pie Rīgas pienāca krievu armijas galvenie spēki. Par godu traģiskā notikuma 190. gadadienai, krievu valdība nolēma Lucavsālā, blakus Lucavmuižiņai, novietot pieminekli. 1891. gadā Rīgas pilsētas valde pēc ģenerālleitnanta Zinovjeva iniciatīvas organizēja pieminekļa celtniecību.⁴⁰⁶ Pēc civilinženiera B. Epingera projekta no Somijas granīta blokiem Lucavsālā uzcēla 6 metrus augstu pēc formas pareizticīgo kapelai līdzīgu pieminekli, tā skaldnēs attēlots pareizticīgo krusts, Pētera I monogramma ar gadskaitli 1701, Aleksandra III monogramma ar pieminekļa celšanas datējumu 1891. Veltījuma teksts krievu valodā uz pieminekļa pakājes vēsta: „1891. gadā šo pieminekli uzcēla par labklājīgiem ziedojumiem un pēc Vidzemes Ģenerālleitnanta Zinovjeva rīkojuma. 1701. gada 10. jūlijā salas aizstāvēšanā varonīgi kritušo 400 krievu karavīru piemiņai.”

Latvijas atbrīvošanas cīņās, bermontieši Lucavsālas muižiņā bija ierīkojuši savu priekšposteni. Pie lielajiem kokiem bija piesieti pakāpieni apkārtnes novērošanai.⁴⁰⁷

19. gs vidū salā bijuši septiņi nomnieki, tāds pats zemes īpašnieku skaits uzrādīts arī 1939. gadā pilsētas gruntsgabalu sarakstā. 1935. gadā te bija reģistrēti 109 iedzīvotāji.⁴⁰⁸ Lielākā saimniecība Lucavsālā bija Lucavmuižai. Tās saimniecības ēkas ir bijušas no koka, bet uz vienu līdz divus metrus augstiem pamatiem – aizsardzībai pret plūdiem.⁴⁰⁹ Ar Bieķensālu un tālāk ar cietzemi Lucavsālu tās vidusdaļā savienoja koka

⁴⁰⁵ A. Caune. Rīgas Pārdaugava.- Rīga., 1998. g. -137. lpp.

⁴⁰⁶ K. Krišāns. Lucavsāla// Vides vēstis.- nr. 2/3. - Rīga., februāris/ marts 2001. g. – 40. lpp.

⁴⁰⁷ K. Krišāns. Lucavsāla// Vides vēstis.- nr. 2/3. - Rīga., februāris/ marts 2001. g. – 41. lpp.

⁴⁰⁸ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 427pp

⁴⁰⁹ K. Krišāns. Lucavsāla// Vides vēstis.- nr. 2/3. - Rīga., februāris/ marts 2001. g. – 40. lpp.

tiltiņš pār Bieķengrāvi.⁴¹⁰ Saimniecību iztikšanas avoti galvenokārt ir bijusi piensaimniecība un sakņu dārziņi. Pļavas zemāko daļu, kas plūdos mēdz applūst, izmantoja ganībām. Lucavsalā audzēja, galvenokārt, kāpostus un ražu veda uz tirgu. Arī piena produktus veda pārdot tirgū. Lucavsaliēši nodarbojās arī ar zvejniecību. Pirms Pļaviņu HES uzbūvēšanas Lucavsalā bieža parādība pavasaros bija pali, kad zemākās salas vietas applūda pilnībā, tas arī ir iemesls, kādēļ Lucavsalā labāk attīstījās piensaimniecība – applūstošās teritorijas nevarēja izmantot lauksaimniecībā, toties ganībām gan.

Laucinieckās idilles laiki Lucavsalā beidzās līdz ar Salu tilta celtniecības sākumu, 1967. gadā. Tika izmainīta ekoloģiskā aina, arī sociālā, jo viesstrādnieki, kas tiltu būvēja, tika izmitināti barakās pie Lucavsalas muižas. Barakas un citus būvdarbu atribūtus Lucavsalā nojauca tikai 90. gados.⁴¹¹ Salu tiltu pabeidza būvēt 1977. gadā. Lucavsalā bija paredzēts likvidēt ģimenes dārziņus un būvēt uz salas sporta kompleksu, kam projekts bija izstrādāts jau 1973. gadā un publicēts arī laikrakstos „Rīgas Balss” un „Padomju Jaunatne”.⁴¹²

Pašlaik Rīgas Dome apstiprinājusi detālplānojumu 13 hektāru lielajai Lucavsalas teritorijai, kas atrodas starp Salu tiltu, Mazo Daugavu un šobrīd Lucavsalā esošajiem dārziņiem. Šajā vietā atļauta arī vairāku torņa tipa ēku būvniecība līdz 28 stāvu augstumam, taču tuvāk pilsētas centram, Salu tilta pusē, kā arī upes piekrastē būves būs ievērojami zemākas. Blakus paredzēts veidot deviņu stāvu dzīvojamo namu apbūvi, kā arī biroju ēkas. Dzīvojamo ēku grupa iecerēta arī paralēli Mazās Daugavas krasta joslai. Starp šo ēku grupu un ūdenstilpni atradīsies dabas pamatnes teritorija, bet piekrastē solīts būvēt ar airēšanas sportu saistītus objektus.⁴¹³

Satraukušies par salas likteni ir Jumpravsalas ģimenes dārzu apvienības mazdārziņu kopēji, kuri uzskata, ka visa Lucavsala jāsaaglabā kā dabas un rekreācijas teritorija. Dārziņu teritorija Lucavsalā aizņem ap 100 hektārus, pašlaik liela daļa no tiem paliks neskarti, Lucavsalas apbūve sāksies no augstākminētajām teritorijām, kuras nav aizņemtas ar mazdārziņiem.

Vēl viena svarīga Lucavsalas kvalitāte ir dižkoki. Lucavsala ir vieta, kur aplūkojama Rīgas resnākā vīksna un liepa. Vīksnas stumbra apkārtmērs sasniedzis jau

---

⁴¹⁰ A. Caune. Rīgas Pārdaugava.- Rīga., 1998. g. -137. lpp.

⁴¹¹ K. Krišāns. Lucavsala// Vides vēstis.- nr. 2/3. - Rīga., februāris/ marts 2001. g. – 41. lpp.

⁴¹² Turpat.

⁴¹³ <http://www.majalv.eu/main.php?lang=lv&p=2&n=463&a=1610>

6,30 metrus.⁴¹⁴ Aptuveni divarpus metru augstumā koka stumbrs sadalās divās starās. Stumbra viducī izveidojies dobums, kas aizklāts ar metāla režģi. Metāla režģis dobuma piesegšanai izmantots, lai netraucētu koka stumbra dabisko ventilāciju. Agrāk, lai cilvēki neaizdedzinātu kokus, dobumus aizmūrēja ar ķieģeļiem un betonu, taču tas radīja labvēlīgus apstākļus sēnīšu slimībām un trupei.

Turpat blakus gandrīz pašas Mazās Daugavas malā slejas Lucavsalas dižliepa, kura ir ne tikai dižākā Rīgā, bet arī viena no iespaidīgākajām Latvijā. Kad liepa mērīta pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados, tās apkārtmērs bija pieci ar pusi metri, tagad tā pieņēmusies pāri sešu metru atzīmei.⁴¹⁵

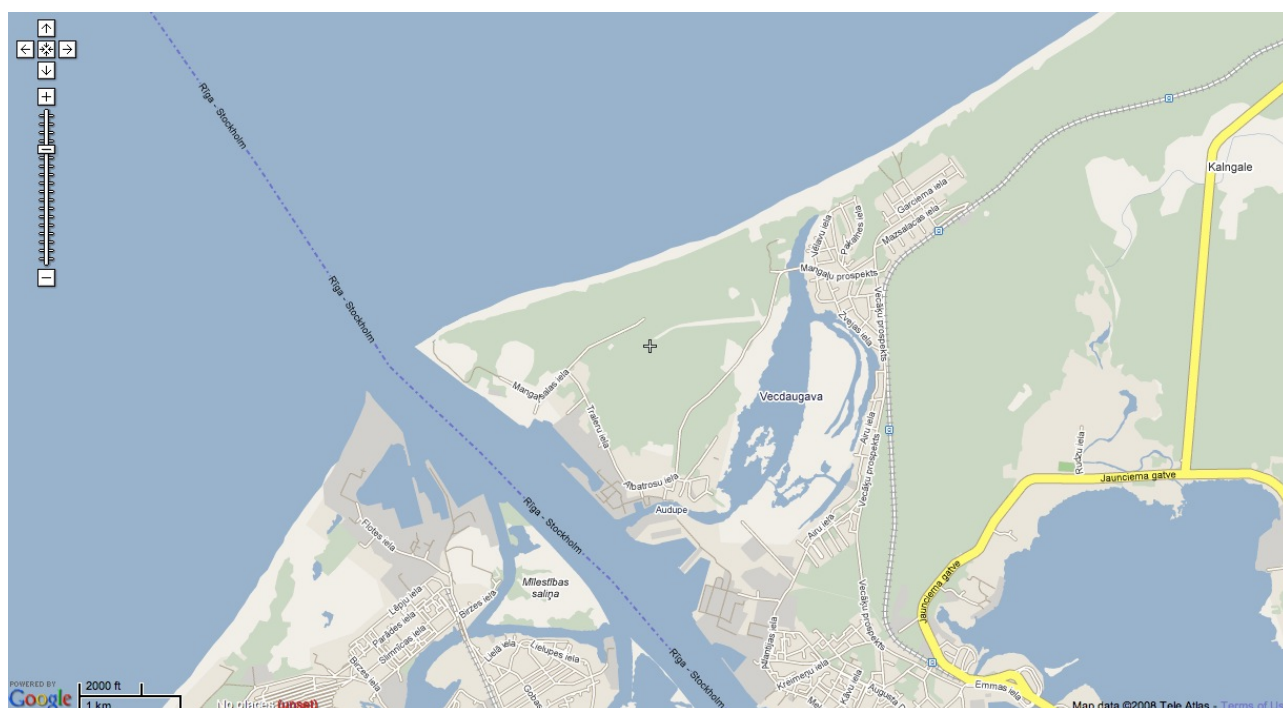
Pašlaik Lucavsalā atrodas tikai viena iela – Lucavsalas iela. Te joprojām atrodas piecpadsmit namīpašumi. Kādreiz Lucavsalas muižā dzīvoja arī Gunārs Astra. Lucavsalu ir apjūsmojuši daudzi mākslinieki un dzejnieki. Arī Ojārs Vācietis par Lucavsalu ir teicis - "pašā vidū Rīgai pasaka..."

---

⁴¹⁴ <http://www.tvnet.lv/zalazeme/nature/article.php?id=10597>

⁴¹⁵ Turpat.

MANGAĻSALA

Mangaļsala ir sens zvejnieku ciems bijušajā Mangaļu pagastā, Mangaļsalas augšgalā gar Vecdaugavu, iezīmēts 17. gadsimta Rīgas patrimoniālā apgabala kartēs.⁴¹⁶ Mangaļsala atrodas Mangaļu pussalā, pie Daugavas ietekas jūrā, iepretim Daugavgrīvai. Rīgai Mangaļsalas rajons pievienots 1960. gadā. Tomēr daļa rajona ar 1924. gada 24. februārī Saeimas pieņemto Likumu par Rīgas pilsētas administratīvajām robežām tika iekļauta Rīgas sastāvā.⁴¹⁷ Mangaļsalā atrodas bijušā Zvejnieku kolhoza “9. maijs” ciemats. PSRS laikā te bija Ražošanas bāze (Zivju apstrādes komplekss, kuģu un zvejas rīku remonta bāze) un zvejas osta, Zvejnieku kolhozu savienība, Starpkolhozu ražošanas un apgādes bāze un osta.

Galvenās ielas – Albatrosu, Traleru, Veiksmes ielas.⁴¹⁸ Mangaļu pussala atrodas Rīgas līča Dienvidu galā, Rīgas galējos Ziemeļos starp Daugavu, Vecdaugavu un jūru. Mangaļu pussala ir 4,2 km gara, līdz 2,7 km plata, 1,5 – 3 metrus augstumā virs jūras līmeņa. Tā ir akumulatīvs, vēja sapūsts, smilšains jūras un Daugavas sanesto nogulumu līdzenums. Mangaļu pussalas lielākajā daļā ir priežu mežs ar nelielām kāpām, pussalā aug

⁴¹⁶ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 47. lpp.

⁴¹⁷ *A. Stašāns. Rīgas Pilsētas Teritorija un Administratīvās Robežas// Rīgas Pārvalde Astoņos Gadsimtos. – Rīga, 2000. - 48. lpp.*

⁴¹⁸ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 443. lpp.

arī melnalkšņi, bērzi, kārkli. Gar jūru stiepjas plaša, smilšaina pludmale ar priekškāpu un vaļņveida kāpu joslu. Gar Vecdaugavu – purvainas bijušo palieņu pļavas ar niedru audzēm gar šauriem sekliem līčiem. Ziemeļrietumu malā atrodas aizaugušo lagūnu purviņi. Kopš 1999. gada Mangaļu pussalas neapbūvētā teritorija ārpus Rīgas ir pievienota Piejūras dabas parkam.

Līdz 1840. gadam Mangaļu pussala bija sala, tā izveidojās 16. gs otrajā pusē. Daugavas un tās toreizējās pietekas Lielupes izvietojums ievērojami atšķīrās no tagadējā. Lielupes ūdeņi ieplūda Daugavā pa tagadējo Buļļupi. Daugavas grīva atradās vairāk pa labi no tagadējiem Vecāķiem. Mangaļsala izveidojās, kad Daugava lielos pavasara palos pārrāva lielo Buļļu salu pie tagadējās ietekas. Ar laiku Daugavas grīva sāka aizsērēt ar jūras smiltīm, 1567. gadā upe izlauza savu tagadējo ceļu uz jūru. Tās vecā gultne kļuva aizvien seklāka un seklāka, tā pilnīgi aizsērēja ap 1840. gadu un izveidojās Mangaļu pussala.

Sakarā ar Daugavas ietekas virziena maiņu 1765. gadā Mangaļsalā Daugavas labajā krastā sāka celt Komētas fortu. Pirmā pasaules kara laikā cietoksni atkāpjoties iznīcināja sapieri.

Mangaļsalas jūras dambis būvēts 1850 – 1862, lai izveidotu jaunu kuģu ceļu, un, izmantojot Daugavas straumi, to padziļinātu. Austrumu molu veidoja pāļu konstrukcijas, kas vēlāk tika aizbērtas un pārklātas ar akmeņiem. Mols kalpo arī kā Daugavas labā krasta nostiprinājums. Uz dambja saglabājušies piemiņas akmeņi par godu imperatora Aleksandra II un troņmantnieka Nikolaja Aleksandroviča apmeklējumam 1856. un 1860. gadā. “Rīgas avīze” 1856. gada 28. maijā par šo notikumu raksta šādi: “ 1856. gada 27. maijā Viņa Augstība Aleksandrs II pēc dievkalpojuma 12. 30 ar kuģi Rīga – Ļubeņ devies uz Dinamindes cietoksni, lai apskatītos cietokšņa iekārtas un nostiprinājumu (molu) ...”⁴¹⁹ 20. gs 90. gados piemiņas akmeņi tika sabojāti un Austrumu mola remonta laikā iemūrēti tajā.

Šeit atrodas arī piemiņas vieta revolucionāriem, kuri tika nošauti kāpās 1906. gadā, soda ekspedīcija nežēlīgi izrēķinoties ar revolucionāro pulciņu dalībniekiem. Mangaļsala kļuva par soda viedu. No arhīvu materiāliem zināms, ka nāvei nolemtie no centrālcietuma atvesti pa Daugavu ar kuģīti, rītausmā kāpās nošauti un aprakti, kāpas nolīdzinātas. Pagaidām zināma tikai viena no soda vietām, 1906. gada 16. maijā šeit

---

⁴¹⁹ *Ziemeļu rajons gadsimtu Griežos*. L. liepiņa (galv. Red.) – Rīga, 2004.- 32. lpp.

nošauti un aprakti astoņi Pārdaugavas revolucionārā pulciņa “Saules dēli” kaujinieki. 1970. gadā tika uzstādīts piemineklis.⁴²⁰

Mangaļu pagasts dibināts 1935. gadā. Tas stiepās apmēram 12 kilometru garā un 5 kilometru platā joslā gar piekrasti no Daugavas grīvas Gaujas grīvas virzienā, ietverot arī Vecāķus, Kalngali un Garcieņu. Latviešu Konversācijas vārdnīcā šis pagasts raksturots kā „pilnīgi nepiemērots lauksaimniecībai, neauglīgo kāpu smiltāju un sastrēgušo ūdeņu dēļ”. Aramzeme aizņēma tikai 3,8% no pagasta platības, un šai ziņā Mangaļu pagasts ierindojās pēdējā vietā starp Latvijas pagastiem. (Pieskaitot mitrās pļavas un ganības, lauksaimniecības teritorijas aizņēma 28% no pagasta teritorijas.) Tāpat nevienā citā pagastā nebija tik augsts (27%) sīko sētu (1 – 2 ha) procents kā šajā. Rīgas tuvuma dēļ pagasts būtībā izveidojās par vasarnīcu rajonu, kura kodols bija Vecāķi. 1945. gadā izveidoja Mangaļu ciemu, bet 1949. gadā pagasts tika likvidēts. Mūsu dienās daļa Mangaļu teritorijas ietilpst Carnikavas pagastā, bet daļa – Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā.⁴²¹

V. Veldre 1991. gada pārpublicējumā no 1938. gada pirmpublicējuma rakstā *Dzīve pie jūras* par Mangaļsalas ciema izskatu raksta šādi: “... bet viņu mājas nav tik izskatīgas, kādām vajadzētu būt Rīgas tuvumā: gandrīz visas jau stipri vecas, ielīkušiem un sūnainiem niedru jumtiem, gluži kā Nidā vai Papē, tanīs ciemos uz leju no Liepājas.”⁴²² Šeit kā arī citos zvejnieku ciemos risinājušies tautas rakstnieka Viļa Lāča romāna “Zvejnieka dēls” attēlotie notikumi. Arī vairāku romāna varoņu prototipi bijuši šo ciemu iedzīvotāji.

Viena no galvenajām Mangaļsalas ielām ir Albatrosu iela. Tā stiepjas no Audupes ielas pie dārziņu kooperatīva “Auda” teritorijas līdz Traleru ielai. Rīgas pilsētas administratīvajās robežās iekļauta no 1960. gada 7. septembra, nosaukums piešķirts 1966. gada 26. decembrī. Kopā ar Veiksmes un Traleru ielu veido ciema centrālo ielu, pa to iet Mangaļsalas autobusa maršruta līnija, bet ielas sākumposms līdz Jūdzes ielai ir faktiski neapbūvēts. Ielas pāra numuru pusē atrodas četru un piecu stāvu daudzdzīvokļu ēkas.⁴²³

Mangaļsalā atrodas dažādu laiku militārās celtnes – no Krievijas carisma laikmeta līdz padomju armijas būvēm. Starp tām īpaši jāatzīmē krasta lielgabalu artilērijas

---

⁴²⁰ *Ziemeļu rajons gadsimtu Griežos*. L. liepiņa (galv. Red.) – Rīga, 2004.- 35. lpp.

⁴²¹ <http://piekraste.daba.lv/LV/IADT/PjDP/20050530/kopsavilkums.shtml>

⁴²² *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 49.lpp.

⁴²³ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – 145.lpp.

nocietinājumi. Aktuāls pašlaik ir jautājums par šāda tipa būvju izmantošanu. Mangaļsalā atrodas arī Daugavas grīvas krastu fortifikācijas būvju kompleksa daļa, kurai ir noteikta valsts aizsardzība kopš Kultūras ministrijas 25.02.2003. lēmuma.

Labajā pusē no Mangaļsalas mola var redzēt arī 2008. gada 5. martā atrastā krastā izskatotā 18.-19. gs burinieka vraka fragmentus. 11.martā Jūrmalas pilsētas muzeja speciālisti Voldemārs Rains un Inese Helviga ar SIA „Jūrmalas ATU” šoferu Viktora Brenča un Vladimira Pustavetova palīdzību demontēja vienu burinieka daļu un nogādāja to Jūrmalas brīvdabas muzejā. Otrai burinieka korpusa daļai transports diemžēl nevarēja piekļūt, bet domājams, ka arī tā drīzumā tiks demontēta un nogādāta Jūrmalas brīvdabas muzejā. Valsts Kultūras Pieminekļu Aizsardzības inspekcija ir piešķīrusi šim buriniekam jaunatklātā kultūrvēsturiskā pieminekļa statusu. Tās ir vērtīgas kuģniecības liecības, kuras jā saglabā kā kuģu būves paraugi. Ir ziņas, ka pagājušā gada decembrī šajā vietā izskalotas līdzīga burinieka vraka atlūzas, bet vētras laikā tās ir ieskalotas atpakaļ jūrā. Iespējams, ka jūrā pie paša krasta atrodas arī pārējās salauztā burinieka korpusa daļas. Par to liecina arī fakts, ka šoreiz izskaloti ne tikai divi lielgabarīta burinieka vraka fragmenti, bet arī daudzas tā atsevišķas detaļas, kas izkaisītas pa pludmali.⁴²⁴

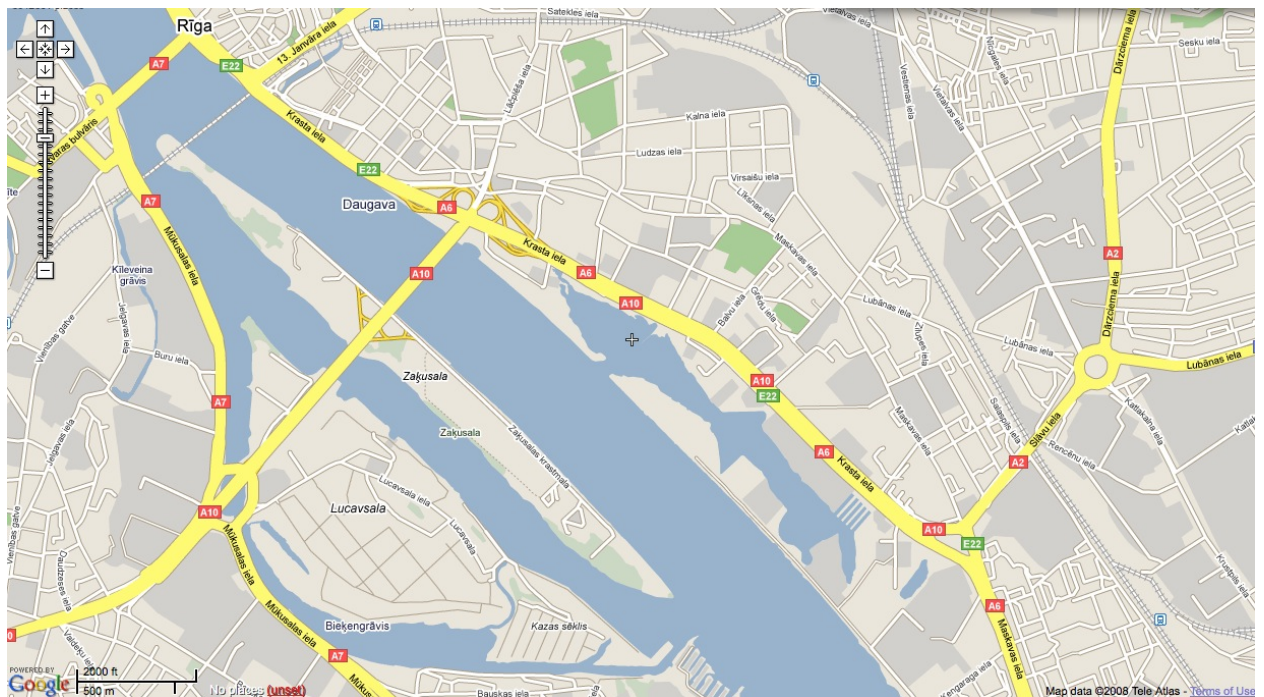
2007. gadā no 24.—28.oktobrim Rīgā norisinājās kārtējais starptautiskais arhitektu plenērs *Jūras kāpas—Mangaļsalas nākotnes attīstības vīzijas*. Tajā uzvarējis Folkera Ģinkes vadītā biroja priekšlikums. Ap 80 hektāru lielajā teritorijā Mangaļu pussalā starptautiska investoru grupa izrādījusi interesi veidot jaunu ciematu, kas uzņemtu 1500 līdz 2500 iedzīvotāju. Rīgas Attīstības plānā 2006. — 2018. gadam šī vieta iezīmēta kā dzīvojamās apbūves teritorija ar apstādījumiem. Veidojot ekskluzīvu dzīvojamo rajonu, autori visvairāk vēlējušies saglabāt esošā meža auru, tāpēc apbūve plānota saudzīgi, sekojot mežā atrodamajām spontānās kustības radītajām līnijām — takām, kas nostiprinājušās laika gaitā. Lai veidotu sakarus ar tuvāko apkaimi, plānots nodibināt ciešu saikni ar visām tuvumā esošajām ūdens malām: divi gājēju ceļi ziemeļu virzienā uz jūru, gājēju un auto ceļš uz austrumiem — Vecdaugavas dabas liegumu, un gājēju ceļš uz dienvidiem, Daugavas krastu. Vēlama būtu arī saistība ar upi rietumu pusē, taču krastmalu bloķē Rīgas brīvosta, nākotnē tomēr šāda iespēja ir paredzēta.⁴²⁵

---

⁴²⁴ <http://www.muzeji.lv/resource/show/150>

⁴²⁵ http://www.a4d.lv/lv/projekti/ekskluzivs_ciemats_mangalsalas_kapas/

MASKAVAS FORŠTATE

Maskavas priekšpilsēta veidojusies uz smilšaino kāpu līdzenumiem kā viena no vecākajām apdzīvotajām vietām ārpus Rīgas pilsētas nocietinājumiem. Tā ietilpst Latgales priekšpilsētā, un šobrīd apkaimes teritorija stiepjas starp Daugavu un dzelzceļu, posmā no Dzelzceļa tilta līdz Slāvu ielai, kur sākas Ķengaraga teritorija.

14. gadsimtā Maskavas priekšpilsētas senākā daļa veidojās tieši aiz pilsētas vaļņiem Daugavas krastmalā. Pēc 1348. gada šai vietai jau bija vārds- Lastadija, kas cēlies no vācu valodas vārda „die Last”- krava, Hanzas savienības pilsētās šis jēdziens apzīmēja teritorijas saistību ar kuģiem un to kravām; Lastadie varēja atrast arī Vācijas pilsētās⁴²⁶. 1676. gadā Lastadijā tika atvērta elementārskola latviešu bērniem, kas pastāvēja vēl 20. gs. sākumā⁴²⁷. 17. gs šo vieta raksturoja Daugavas krastā pietauvoti preču kuģi un brīvi izkaisīta mazstāvu apbūve. Vietā, kur tagad ir dzelzceļa uzbērums, Kārļa baseins (kanāls paplašinājums starp autoostu un centrāltirgu) un Centrāltirgus, 1442.gadā jau darbojās vairāki saimnieciska rakstura objekti: kuģu būvētava, kokzāģētava, pelnu dedzinātava, tur atradās arī noliktavas,

⁴²⁶ Blūms P. Rīgas priekšpilsētu attīstība // Koka Rīga – R., 2001. – 31.lpp

⁴²⁷ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu

šķūņi un algāžu koka namiņi⁴²⁸.

Pārējā tagadējās Maskavas forštates daļa auga lēni: „tās kodols – Jēzus baznīcas apkārtnē un domkapitulam piederošie Pagraba tūrumi – vēl 16. gs. bija vāji apbūvēti un tur bija tikai četras piecas ēkas”⁴²⁹. 17. gadsimtā zviedru kara inženieris Rodenburgs paredzēja pilsētas aizsardzības sistēmā iekļaut arī priekšpilsētas, un „līdz 1656.gadam izveidoja pirmos bastionus tagadējā Maskavas priekšpilsētā”⁴³⁰, tika izveidots arī aizsardzības grāvis. 19. gs. otrajā pusē starp tagadējām Dzirnāvu un Lāčplēša ielām posmā no dzelzceļa līdz Maskavas ielai bija saglabāties t.s. Rodenburga grāvis, ko aizbēra ap 1875. gadu⁴³¹.

Tā Maskavas priekšpilsēta bija izvietojusies zemā vietā un katru gadu applūda, radās nepieciešamība pēc dambja izbūves gar Daugavu. 1650. gadā uzbūvēja Jāņa dambi, no kura vēstures gaitā izauga šodienas Maskavas iela, kas savu tagadējo nosaukumu ieguva 1859.gadā un līdz pat 1939.gadam regulāri tika pagarināta.

Lai gan ielu tīkls apkaimē sāka veidoties jau sen, savus nosaukumus ielas ieguvušas tika 19.gadsimtā, jo kara draudu izraisīto priekšpilsētu dedzināšanas akcijās cieta ne tikai atsevišķas ēkas, bet arī ielas. 19./20. gs. mijā Maskavas priekšpilsētas ielas nosauca Latgales un Krievijas pilsētu, novadu, apdzīvotu vietu, upju un ezeru vārdos.

Apkaimes iekšējais satiksmes tīkls bija attīstīts. 1874. gadā atklāja zirgu omnibusa satiksmi, 1901- elektriskā tramvaja satiksmi.

1784. gadā Rīgas priekšpilsētas sadalīja trijās administratīvajās daļās un tika noteiktas Maskavas priekšpilsētas teritorija (pa labi no Pirts ielas līdz Maskavas un Lubānas ielu stūrim)⁴³². 18. gadsimta beigās Maskavas priekšpilsētas teritorija jau bija izpletusies līdz Lubānas ielai⁴³³.

19. gadsimtā Maskavas forštate ieguva līdzīgu veidolu tam, kādu to pazīstam mūsdienās, jo galvenokārt saglabājušās ir tās koka ēkas, ko priekšpilsētā cēla 19.gs. sākumā pēc priekšpilsētu dedzināšanām. Maskavas priekšpilsētā nav sastopamas koka ēkas, kas celtas agrāk par 18. gadsimtu⁴³⁴. 1813. gadā tika izstrādāts projekts, kas paredzēja apbūves

---

⁴²⁸ Šterns I. Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas.//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē, Caune, A. (galv. red.) – R., 1998. – 366.lpp.

⁴²⁹ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – 34. lpp.

⁴³⁰ Blūms P. Rīgas priekšpilsētu attīstība.- 37.lpp

⁴³¹ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. -23.lpp

⁴³² Rīgas ielas. Enciklopēdija. -14.lpp.Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. -23.lpp

⁴³³ Blūms P. Rīgas priekšpilsētu attīstība 48.lpp

⁴³⁴ Turpat

atjaunošanu priekšpilsētas agrākajās robežās, un šis plānojums kļuva par pamatu mūsdienu pilsētas apbūvei⁴³⁵.

Šodien par vērtīgu kultūras mantoju tiek atzīti t.s. Sarkanie spīķeri, kuri 20. gs. dažādos posmos piedzīvoja nojaukšanu – no sākotnēji uzceltajiem 58 mūra spīķeriem saglabājušies tikai 12. Pirmās noliktavas tika būvētas no koka, taču laikā no 1864.- 1886. gadam, atbilstoši tā laika būvnoteikumiem, kas atļāva tikai mūra celtniecību, vairāki ievērojami arhitekti (Frīdrihs Vilhelms Hess, Kārlis Felsko, Jānis Frīdrihs Baumanis, Roberts Pflūgs, Renholds Šmēlīngs) uzcēla ietilpīgus un dekoratīvi izteismīgus ķieģeļu spīķerus. Vairākus no spīķeriem nojauca 1924. gadā, lai atbrīvotu vietu jaunajam un grandiozajam projektam – Rīgas Centrārtgum, kurš, svinīgi atklāts 1930. gadā, kļuva par otro lielāko tirgu Eiropā. Tirugs šajā teritorijā pastāvēja jau 16. gadsimtā, taču antisanitāro apstākļu dēļ tika slēgts. Maskavas priekšpilsētā vēsturiski bija izvietojušies vairāki nozīmīgi tirgus plači. 1642. gadā kvartālā pretim tagadējai Zinātņu akadēmijai uzbūvēja krievu tirgotavu – tā dēvēto krievu sētu jeb Maskaviešu namu, kur ar savām precēm apmetās Pleskavas un Novgorodas tirgotāji⁴³⁶. Komplekss nodega 1812. gada priekšpilsētu dedzināšanā un vēlāk tika uzcelts no jauna, līdz atkal padomju laikos tika nopostīts ar mērķi atbrīvot telpu Kolhoznieku nama būvniecībai. Vēl kāds nozīmīgs tirgošanās punkts atradās vietā, kur mūsdienās satek Maskavas, Daugavpils, Grebenščikova un Jersikas ielas. „Lai izvairītos no lielajiem tirgus nodokļiem, daudzi zemnieki apturēja savus produktu vezumus ārpus pilsētas, tādā veidā Maskavas forštatē izveidojās neatļauts tirdzniecības punkts – Sarkanais kalniņš”⁴³⁷. Tā rosība apsīka pēc II Pasaules kara, un šobrīd par aizgājušo laiku tirgus placi liecina skvērs šajā vietā.

Būtisks faktors Maskavas forštates attīstībā ir dažādu tautību un reliģiju iedzīvotājiem, kas dažādos laika periodos apdzīvoja šo apkaimi. Maskavas forštate bija teritorija, kur uzturējās dažādu slāņu pārstāvji, bieži vien tie, kurus nelaida iekš Rīgas valņiem. „No 18. gadsimta Maskavas priekšpilsētā apmetās daudz krievu iecelotāju, kā arī katoļticīgie Latgales latvieši, lietuvieši un poļi”⁴³⁸.

Maskavas forštate var lepoties ar vairākām zaļām teritorijām. Jau 19. gs. rīdzinieki

---

⁴³⁵ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti.- 60.lpp.

⁴³⁶ Latvijas enciklopēdija, 4.sēj.- 340.lpp

⁴³⁷ Lancmanis, Z. Rīgas vārtos : priekšpilsētas, nomales, apkārtnē : ar 5 kartēm un 22 ilustrācijām.- R., 1933.- 9.lpp.

devās pastaigās pa vienu no Rīgas vecākajiem parkiem – Kojusalas dārzu, kas, domājams, izveidots 18. gadsimtā. Vairāki Maskavas forštates dārzi veidojušies uz vēsturiskajām kapu teritorijām, vecākais no tiem ir Miera dārzs, kura projekta autors ir ievērojamais Rīgas ainavu arhitekts Georgs Kufalts. Pieminot bijušos trūcīgo iedzīvotāju kapus, to nosauca par Miera dārzu. Maskavas dārza ierīkošana aizsākās 1937. gadā neapbūvētā teritorijā starp Mazā Krasta, Maskavas, Balvu un Kojusalas ielām un jau 1965. gadā dārza teritorijā uzcēla vērīenīgu un modernu sociālisma būvi – Sporta manēžu. Bijušajā kapsētas teritorijā 1960. gadā atklāja Kluso dārzu un vietā, kur 19. gs. atradās ebreju kapi šajā pašā gadā atklāja Komunistisko brigāžu parku, kam 1990. gadā atdeva sākotnējo nosaukumu.

Maskavas foštate ir unikāla ar to, ka tajā pārstāvētas piecu dažādu ticību baznīcas. Sv. Jāņa baznīca ir klasicisma koka celtne – lielākā vēsturiskā koka celtne Latvijā, turklāt „šī baznīca ir pirmais gadījums Rīgas vēsturē, kad sakrālas būves novietošanu risina no plašāka pilsētbūvnieciskā viedokļa”⁴³⁹. Šodien redzamā baznīca ir ceturtais šajā vietā celtais dievnams – pirmās baznīcas pamatakmens likts jau 1635. gadā, taču vēstures gaitā visas iepriekšējās baznīcas nopostītas.

Grebenščikova Vecticībnieku lūgšanu nams celts 1814. gadā nodegušā vietā, šīs vecticībnieku kopienas pamatu licis Aleksandrs Grebenščikovs 18. gs. sākumā. Jau kopš 18. gs. grebeščikovieši Rīgā veido krievu izglītības, labdarības tīklu, 440 kas bāzējās tieši Maskavas forštatē.

Maskavas forštatē vēl atrodas neogotiskā stilā celtā Sv. Franciska katoļu baznīca (1892), Vissvētās Dievmātes pasludināšanas baznīca (1818), Visu svēto pareizticīgo baznīca (1815), Sv. Jāņa pareizticīgo katedrāle (1926).

Gogoļa un Dzirnau ielas stūrī kādreiz atradās 1871. gadā celtā ebreju sinagoga, ar kuru saistās kāds traģisks vēstures notikums no II Pasaules kara sākuma – 1941. gadā sinagogu nodedzināja ar iekštelpās esošajiem cilvēkiem. Šobrīd šajā vietā atrodas upuru piemiņai veltīts memoriāls, kura autors ir arhitekts Sergejs Rižs – atsegti bojāgājušā dievnama pamati, un atjaunoti tā mūra sienas fragmenti 1-2 m augstumā.

Traģiski notikumi forštatē risinājās II Pasaules kara laikā – 1941. gada rudenī forštatē izveidoja ebreju geto, izmitinot ap 30 000 cilvēku, kurus iznīcināja Rumbulas mežā. Drīz

---

⁴³⁸ Latvijas enciklopēdija, 4.sēj.- 340.lpp

⁴³⁹ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu.- 243.lpp.

vien šo geto slēdza un izveidoja jaunu, teritoriāli mazāku geto, kuru likvidēja tikai 1943. gadā.

No padomju laika atstātā arhitektūras mantojuma kā vērienīgāko jāmin Zinātņu akadēmijas augstceltni, kas celta sociālistiskā reālisma garā un pabeigta 1957.gadā.

Krasta masīvs ir visvēlāk veidojusies Maskavas forštates daļa. Būvējot Salu tiltu, tika izveidota plaša Krasta ielas maģistrāle. Blakus esošā teritorija ilgi nebija apbūvēta, taču pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas, šajā Maskavas forštates daļā aizsākās intensīva tirdzniecības un biroju ēku būve. Kā nozīmīgākā 20. gs. 90.gadu beigu celtnē ir jāmin Lido Atpūtas centra galvenā ēka, kas ir viena no lielākajām guļbūvēm Eiropā.

Pēdējos gados sāka Maskavas foštates kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšana, un teritorijas tālākas attīstības vīzijas radīšana. 2004. gadā notika starptautisks arhitektu plenērs „Par Maskavas forštates perspektīvo attīstību”, kurā izskanēja dažādi apkaimes teritorijas attīstības priekšlikumi, un labāko ideju piedāvāja austriešu arhitektu komanda ar projektu „Garden city Maskachka”. Cits zīmīgs pasākums notika arī 2005. gadā, kad Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija veica detalizētu pētījumu un apkopoja datus par 350 vēsturiskām ēkām Maskavas forštates teritorijā⁴⁴¹.

Maskačkas rūgto pagātņi, mazo ieliņu šarmu un pretrunīgos rīdzinieku viedokļus par šo pilsētas daļu trāpīgi apdziedājusi grupa Astro'n'out savā klausītāju iemīļotajā dziesmā „Tā daļa Rīgas”.

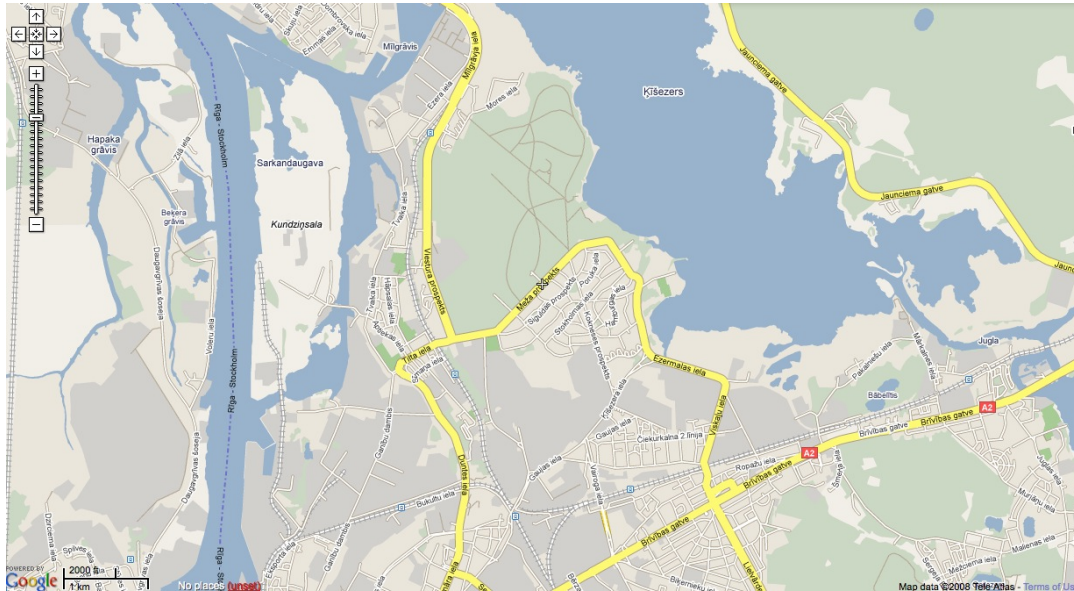
---

⁴⁴⁰ Turpat.- 249.lpp.

⁴⁴¹ Andersons U. *Novērtē kultūrvēsturisko mantojumu Maskavas forštatē.*//Rīgas Balss.-2005.g.15.dec. -8-9.lpp.

MEŽPARKS

Rīgas iemītnieku uzmanības centrā tagadējā **Mežaparka** teritorija nonāca 19./20. gs. mijā, kad klimats blīvi apbūvētajā Rīgas centrā, kuru ieskāva intensīvi strādājošas rūpnīcas un dzelzceļa loks, dzīvošanai kļuva aizvien nepatīkamāks. Alternatīva tika meklēta veidojot sezonāli lietojamus vasarnīcu rajonus, gan arī dārzu pilsētas - Mežaparks ir viens no agrīnākajiem šādas humānās pilsētplānošanas paraugiem, kas ir realizēti Eiropā.⁴⁴² Par Mežaparka, jeb tā sākotnējā nosaukumā: *Keizarmeža (Keiserwald)*, izviedošanu Rīgas pilsētas pārvalde paziņoja 1901.gada 30.aprīlī⁴⁴³, salīdzinājumam, par pirmo dārzu pilsētu uzskatīto Lečvortu Lielbritānijā sāka veidot 1903.gadā⁴⁴⁴.

Muižiņas, līdzās zemnieku un zvejnieku mājām, kas ar savu produkciju apgādāja Rīgu, Ķīšežera apkārtnē parādījās jau 14. gs. un līdz 17. gs. tās bija rātskungu īpašums, vēlāk īpašnieku vai nomnieku vidū dominēja bagātie tirgotāji un citi ievērojami pilsoņi.⁴⁴⁵ 17. gs. Keizarmeža teritorijā apmetās Zviedrijas karaļa Gustava II Ādolda karapulks, no kā, iespējams, cēlies Mežaparka sākotnējais nosaukums. 19. gs. šeit sāka izvietot Rīgas rūpnīcu palīguzņēmumus, taču šī tendence nenostiprinājās un ar pilsētas būvvaldes speciālu rīkojumu

⁴⁴² Štamgute, Inta. *Keizarmežs-Mežaparks* / Rīga – 800, Gadagrāmata 1997, sast.: J.Treile. – Rīga, Latvijas Kultūras Fonds, 1998. – 32., 33.lpp. (Turpmāk: Rīga -800)

⁴⁴³ Miklāva, Ingrīda. *Mežaparks kartēs un plānos*. - Rīga -800 – 35.lpp.

⁴⁴⁴ Krastiņš, Jānis. *Būvmākslas piemineklis Mežaparks*. - Rīga -800 – 37.lpp.

1902. gadā tā tika aizliegta vispār⁴⁴⁶. 1900. gadā Rīgas pilsētas valde, izskatot projektētāja, dārzu un parku arhitekta G.Kufhalta projektu, atzina „principā par vēlamu pakāpeniski sākt izmantot Ķeizarmežu [...]”.⁴⁴⁷ Mežaparks kā pilsētas teritorija tika paredzēta jau 1905. gada plānos, taču saistībā ar ekonomiskajām un pārvaldes problēmām Rīgas pilsētā 20. gs. pirmajā ceturksnī, kuru dēļ vairākkārt tika atlikts Rīgas teritorijas administratīvo robežu jautājums, Mežaparks pilsētas teritorijas statusu ieguva tikai 1924. gadā⁴⁴⁸.

Mežaparks, pirmkārt, ir unikāls būvmākslas un pilsētplānošanas piemineklis – pilsēta dārzs ar semantiski piesātinātu ielu un publiskās telpas izveides vēsturi⁴⁴⁹, unikālu privātmāju, izklaides un rekreācijas ēku arhitektūru. Mežaparka villu būvniecība vēsturiski tiek iedalīta divos posmos – no 1900.- 1910. gadam, kad DA daļā (Hamburgas, Lībekas, A.Sakses iela, Kokneses prospekts) G.Kufhalts, respektējot vietas ainaviskos dotumus – reljefu, mežus, Ķīšezera tuvumu -, projektēja ielu trases aptuveni 20km kopgarumā. Bijušais pilsētas inženieris Ādolfs Agte nodibināja „Rīgas namu būves akciju sabiedrību” un risināja izbūves jautājumus. Šajā laikā tika ierīkots arī zirgu tramvajs, ko 1910. gadā pārveidoja par elektrificēto tramvaju un kas savienoja Rīgas pilsētu ar Mežaparku. Otrā būvniecības kārtā noritēja laikā pēc 1910. gada, kad pēc vācu arhitekta un pilsētībūvnieka H.Janzena projekta tika labiekārtota teritorijas Z daļa (Meža, Siguldas, Visbijas prospekti, Ezemalas iela) ap 40ha platībā. Par trešo nosacīto posmu var uzskatīt starpkaru periodu, kad intensificējās būvniecība jau esošajās teritorijās. Oriģinālo seju Mežaparka villu rajons ieguva specifisko apbūves pamatprincipu, speciālo noteikumu un būvieroģojumu dēļ, kas regulēja tādas lietas kā ēku augstumu, lielumu, novietojumu, izmantošanas veidu, atsevišķu elementu risinājumus, neapbūvējamās teritorijas proporcijas lielumu u.c.⁴⁵⁰, rezultātā modelējot šo teritoriju kā vienotu pilsētībūvniecisku ansambli. Mežaparka arhitektūrā pirmajā posmā dominēja tolaik modīgais jūgendstils un dažādās tā modifikācijas, vēlākie periodi vēsturei ir atstājuši lieliskus funkcionālisma stila dzīvojamo ēku paraugus. Izceļams ir arhitekts Gerhards fon Tīzenhauzens, tā kā viņš ir aptuveni 50 ēku autors⁴⁵¹.

---

⁴⁴⁵ Miklāva, Inģrīda. *Mežaparks kartēs un plānos*. - Rīga – 800– 34.lpp.

⁴⁴⁶ Krastiņš, Jānis. *Mežaparks*. – Rīga, Zinātne, 1997. – 30 (Turpmāk: Krastiņš. *Mežaparks*)

⁴⁴⁷ Ibid. 22.lpp.

⁴⁴⁸ Miklāva, Inģrīda. *Mežaparks kartēs un plānos*. - Rīga – 800 - 35.lpp

⁴⁴⁹ skat. S.Vieses savāktos materiālus par vārdu došanu Mežaparka ielām. Viese, Saulcerīte. *Mežaparks. Pilsēta priežu silā*. – Rīga, Jumava, 2001. – .....lpp. (Turpmāk: Viese. *Mežaparks*)

⁴⁵⁰ Krastiņš. *Mežaparks* - 39-41.lpp.

⁴⁵¹ Ibid - 42.lpp

1912.gadā, vienlaicīgi ar pirmo apbūves gabalu izdošanu gruntsnomā Z daļā, svinīgi tika atklāts arī Rīgas Zoodārzs. Jau 19. gs. beigās Rīgā regulāri uzstājās ceļojošās zvērnīcas, taču lūgumu zemes gabala piešķiršanai Ķeizarmežā pastāvīga zooloģiskā dārza ierīkošanai Rīgas pilsētas pārvalde saņēma tikai 1907. gadā, 1911. gadā – parakstīts līgums par zemes saņemšanu; un jau nākamajā gadā apskatei bija pieejama 88 dažādu sugu dzīvnieku kolekcija⁴⁵². Lai arī abi Pasaules Kari ietekmēja ZOO darbību, taču faktiski visas tā laika būves maz pārveidotas saglabājušās arī tagad, un pēdējā dekādē zvēru dārzs tiek aktīvi paplašināts un labiekārtots.

Īpašo vērtību Mežaparkam piešķir fakts, ka tā izveide ir bijusi ideju nosacīta un ilgu laiku tā uzturēšana balstījās kultūras ideālos, ko noteica šīs teritorijas iemītnieku sociālais sastāvs. Ir apzinātas ap 400, Latvijas vēsturē savu vārdu ierakstījušas, personas – rūpnieki, ārzemju diplomāti, politiķi, zinātnieki un akadēmiķi, dažādu kultūras jomu darbinieki, kas ir dzīvojuši, īslaicīgi apmetušies vai kā citādi bijuši saistīti ar Mežaparka vidi⁴⁵³. Pēc II Pasaules kara izmaiņas Mežaparka tēlā noteica radikāli savādākais sociālais sastāvs – baltvācu ģimenes repatriējās, inteliģence un cilvēki ar augstu sabiedrisko stāvokli devās emigrācijā vai tika izsūtīti; viņu vietā ieplūda citu ļaužu masas. Padomju ideoloģijas diktētajos apstākļos tika būvētas vienkāršotas *tintnīcas* tipa mājiņas, ārpus privātmāju teritorijas – augsti daudzdzīvokļu nami, interjeri kardināli pārveidoti vai pat iznīcināti komunālajā sadzīvē, ignorēti agrākie teritorijas plānojuma un dārzu, publiskās telpas iekārtojuma nosacījumi⁴⁵⁴, rezultātā veidojot Mežaparka villu rajonu par raibu privātmāju konglomerātu – šī tendence tiek turpināta arī mūsdienās, kļūstot par aktuālu arhitektu un pilsētplānotāju diskusiju objektu, tā kā Mežaparka teritorijas augstā pievienotā vērtība vēl joprojām tiek attaisnota ar pirms II PK radītajiem nojēgumiem un artefaktiem.

Otrkārt Mežaparka unikalitāte ir tā zaļā zona. 1903. gadā Annas muižas īpašumā tika nodibināta sporta biedrība „*Keiserwald*” jeb Kaizervalde. Šajā laikā Latvijā darbojās ap 100 sporta organizāciju, bet Kaizervalde bija vislielākā (~1400 biedru), jo tai piederēja mežs un ūdens tilpne, attiecīgi, piedāvājot tās biedriem visplašāko sportisko aktivitāšu klāstu – sākotnējās 9 sporta sekcijas ātri vien izauga līdz 14, aptverot visdažādākās fiziskās aktivitātes kā uz ūdens, ledus tā arī uz sauszemes un pat nesteidzīgas atpūtas un izklaides iespējas parka

---

⁴⁵² Leimane, Daiga. *Rīgas Zooloģiskais dārzs vakar, šodien, rīt.* – Rīga -800 – 57.-60.lpp.

⁴⁵³ Viese. *Mežaparks* 261.-167.lpp

un apstādījumu sekcijā. I Pasaules kara laikā sportiskās aktivitātes apsīka un no Kaizervaldes biedru rindām tika pavēlēts izslēgt „ar Krieviju karojošo valstu pavalstniekus”; jāpiebilst, ka biedrība bija izteikts vācbaltiešu kultūras produkts, iemiesojot tajā laikā Vācijā aktuālo ķermeņa un fiziskās kultūras kultu⁴⁵⁵. II Pasaules kara laikā iegūtais „Rīgas vācu sporta biedrības” nosaukums 1944. gadā tika nomainīts uz „Spartaka komplekso sporta bāzi”; netālu esošie Rīgas un Vidzemes Jahtklubi apvienoti Republikas Centrālajā jahtklubā. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas „Ķeizarmežs” turpina būt par sporta bāzi un tiek mērķtiecīgi attīstīts, šajā sakarā sabiedrībā izraisot asas diskusijas par nepieciešamību tam pievienot Saules dārza teritoriju⁴⁵⁶ – to, kas 1914. gadā, balstoties nacionālisma idejās, tika ierīkota kā atpūtas parks latviešiem un izveidojās par „pedagoģijas brīnumpasauli” bērnu un jauniešu harmoniskai attīstībai⁴⁵⁷.

Mežaparka mežu masīvā padomju laikos – 1949. gadā – tika ierīkots Kultūras un atpūtas parks ar Brīvdabas (Zaļo) teātri. 1955. gadā tajā tika izbūvēta Lielā estrāde (arh.: V.Šņitņikovs, G.Irbīte, K.Dannenhirša), kuras sākotnējais mērķis bija būt par PSRS sasniegumu demonstrācijas vietu, taču tajā noritēja arī dziesmu svētki (kopā dziedāšanas tradīcija 19. gs. beigās bija izplatīta visā Eiropā. Novados notika dziesmu dienas, 1861. gadā – pirmie Baltvācu dziesmu svētki⁴⁵⁸), kas bija būtiski latviešu nacionālās identitātes veidošanā, padarot šo stacionāro būvi par vienu no nacionālās pašapziņas stūrakmeņiem, ko apliecināja Atmosdas un Neatkarības kustības motivētās tautas kopā sanākšanas šajā vietā 1980./90 gadu mijā⁴⁵⁹. Pēdējos gados aktualizējas jautājums par estrādes restaurāciju vai pat jauna kompleksa izveidi⁴⁶⁰.

Mežaparka teritorijā iekļaujas arī Meža Kapi, kurā ir apglabāta virkne Latvijas politiskajā un kultūras vēsturē nozīmīgas personas. Meža Kapos ir sastopami vieni no izcilākajiem memoriālās tēlniecības paraugiem (pieminekļi, piemiņas zīmes, arhitektoniski kompleksi) Latvijā, pārstāvot dažādus laika periodus un ievērības cienīgus to autorus.⁴⁶¹

---

⁴⁵⁴ Krastiņš. *Mežaparks* - 42.lpp.

⁴⁵⁵ Apine. Rīta. *Skaistā Dieva pasaule „Kaizervaldē”*. - Rīga – 800 – 51.-56.lpp.

⁴⁵⁶ Viese. *Mežaparks* – 257.lpp.

⁴⁵⁷ Ibid – 89., 257.lpp.

⁴⁵⁸ Spārītis, Ojārs. *Pirmās Dziesmu svētku būves Latvijas arhitektūrā*. – Rīga -800. – 61.lpp.

⁴⁵⁹ Viese. *Mežaparks* – 245.lpp.

⁴⁶⁰ skat.: diskusijas un projektu piedāvājumi arhitektūras portālā www.a4d.lv

⁴⁶¹ skat.: Cēbere, Gundega, u.c. *Meža kapu memoriālā skulptūra*. – Rīga, Zinātne, 1987.

MEŽCIEMS

Mežciems ir viens no attālajiem Rīgas mikrorajoniem, kas Rīgai pievienots 20. gadsimta vidū divos piegājienos. Šodien redzamo apbūvi no trim pusēm ieskauj mežs, kas izskaidro nosaukuma izcelsmi. Mežciems atrodas uz austrumiem no Bīķernieku meža un iekļaujas Vidzemes priekšpilsētā, tā galvenās ielas ir S.Eizenšteina iela, Hipokrāta iela un Malienas iela. Mežciemā atrodas arī 3 ezeri. Domājams, tādēļ Mežciema apkārtnē jau 17. gadsimtā bija biežāk apdzīvota nekā vairums tai līdzās esošās teritorijas. Nozīmīgākā no Mežparka teritorijā bijušajām muižām ir Gaiļu muiža, kas izveidota uz Putniņu māju zemes pie Putniņu ezera laikā no 1736. – 1743. g. Kopš 1766. g. tā piederēja Rīgas namniekam Hānam, kopš šī laika tā saukta par Gaiļu muižu. Arī tuvumā esošo Putniņezera sāka dēvēt par Gaiļezera. Gaiļezers saglabājies līdz mūsdienām ar tādu pašu nosaukumu un tapis par centrālo orientieri padomju laikā izveidotajam dzīvojamajam masīvam Mežciems, Gaiļezera krastā izveidota Rīgas 7. slimnīca (tagad – Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca).⁴⁶² Tuvāk mežam uz Šmerļa pusi arī tagad Mežciemā atrodas Dambjapurva ezers un Velnezers. No Gaiļa muižas uz leju rindojušās vairākas saimniecības, no kurām izceļama zemnieka Kreipes sēta pie Bīķernieku baznīcas. 16. gs. tā bija zemnieka Sīmaņa sēta. Ar šādu

nosaukumu tā bija pazīstama līdz pat 1676. g., kad šeit apmetās zemnieks ar uzvārdu Kreipe. Vēl 1800. g. šai sētā bija 3 pušelnieku saimniecības, kas bija pakļautas Rīgas patrimoniālajai Dreiliņu muižai. Visas Kreipes ēkas bijušas nelielas, ar salmu jumtiem. Kādreizējās Kreipes sētas vairs nepastāv. To vietā 20. gs. izveidotas citas saimniecības, kas pieder Rīgas pilsētai.⁴⁶³

Kaulu muiža atradusies pretī Biķernieku baznīcai. 1787. g. muižiņa nonāca Rīgas tirgotāja Hermaņa Brūnsa īpašumā. Pārbūvētā veidā pašlaik Kaulu muiža (jeb Franki) saskatāma Biķernieku ielā 122/124. Pie Kaulu muižas atrodas Katrīnas jeb Biķernieku baznīca. Pirmā baznīca (kapela) te uzcelta no koka 1694. g., 1709. g. tā tikusi pilnībā sagrauta un apkārtņē izcēlies mēris, līdz 1718. g. tur nebija ne baznīcas, ne mācītāja. 1765. gadā Lielās ģildes vecākā Ernsta Heidelfogela vadībā tika uzsākta jaunas baznīcas celtniecība, tā iesvētīta 1766. gadā un Kaivas un Biķernieku ielu krustojumā atrodas vēl šobrīd. Aiz baznīcas atrodas līdz mūsdienām saglabājusies skolas ēka, kas celta reizē ar baznīcu.⁴⁶⁴

Mežciemam līdzās atrodas Biķernieki, kuru nosaukums ir sens. Biķernieku zemniekiem tolaik piederēja nelielas sētas ar maziem, smilšainiem vai purvainiem laukiem un pļavām, tāpēc iztikas nodrošināšanai zemnieki zvejoja Juglas ezerā. 16./17. gs. mijā vietējie zemnieki bija izveidojuši savu zvejnieku apvienību – ģildi, kuras atribūts bija amata biķeris, no kā, iespējams, cēlies Biķernieku nosaukums (agrāk Biķeri). Ģildi Rīgas rāte likvidēja 1672. gadā⁴⁶⁵. Par Biķernieku apkārtnes nosaukuma izcelsmi uzskatīts arī vārds bites, jo 1349. gadā šī teritorija tika piešķirta Salaspils lībiešiem bišu stropu ierīkošanai⁴⁶⁶.

Mežciems bijis mazstāvu apbūves rajons bijušā Dreiliņu pagasta Burharda muižas robežās līdz tā ziemeļu daļa pievienota pilsētai 1934. gadā un dienvidu daļa – 1974. gadā. Šis gads arī saistāms ar tās Mežciema apbūves tapšanu, kas redzama šodien.

Daudzstāvu dzīvojamais rajons uzcelts no 1975. – 1986. gadam, paredzot tajā mītni ap 15000 iedzīvotāju. Tā kopējā platība aizņem ap 200 hektāru, taču apdzīvotā daļa ir tikai 33,7 ha teritorijas, jo pārējo aizņem mežs. Apbūve izstiepta šaurā joslā. Dzīvojamā rajona organizācijas detaļplānojums izstrādāts 1971. g. institūtā *Pilsētprojekts* (arh. M. Medinskis,

---

⁴⁶² Broce J.K. *Zīmējumi un apraksti.* / red. T. Zeids T. u.c., 2. sēj. – Rīga, 1996. – 108.lpp.

⁴⁶³ Turpat – 109.lpp.

⁴⁶⁴ Turpat – 112.lpp.

⁴⁶⁵ Turpat

⁴⁶⁶ *Ārgalis A.* Rīga. Rīga : Nacionālais apg., 2001 – 57.lpp., Rīgas ielas. Enciklopēdija,/[red. R.Zalcmanis u.c.] 1. sēj. – 2001. – 70.lpp.

Ē.Fogelis, I.Millers, A.Vītols).⁴⁶⁷ Apbūves projekta autori – J.Paegle, A.Kronbergs, O.Krauklis, Z.Gaile, M.Ģelzis, A.Bisenieks. Mežciema apbūvi veido piecstāvu 466. sērijas (lietuviešu projekts), 9-stāvu un 16-stāvu 602. sērijas (kurās dažās arī mākslinieku darbnīcas) un 104. sērijas lielpaneļu dzīvojamās ēkas. Padomju laikā dzīvokļi te tika dalīti māksliniekiem, mediķiem, VEF, *Rīgas manufaktūras*, *Alfas* un *Rīgas vagonu rūpnīcas* strādniekiem. Nav realizēts projektā paredzētais gājēju ceļš no Gaiļezera līdz Biķernieku ielai, kas atrastos dzīvojamā kvartāla vidū. Gājēju ielas sākumā izveidotā strūklaka tā arī ne reizi nav iedarbināta.⁴⁶⁸ Celtnieku vainas dēļ netika īstenotas arī vairākas infrastruktūras ēkas. 90. gados Mežciema vidū sāka darboties tirgus, 2000. gadā uzcelts prestižais lielveikals SKY.

Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīcas jeb kompleksa *Gaiļezers* autori ir A.Purviņš, V.Kadirkovs, M.Apsītis, tas tapis laikā no 1974. – 1982.g. Tā sākotnējais nosaukums – Rīgas pilsētas 7. klīniskā slimnīca. Tagadējā slimnīca izveidota, apvienojot vairākas medicīnas iestādes, kas agrāk darbojās neatkarīgi viena no otras – *Rīgas Austrumu slimnīca*, kurā ietilpa klīnikas *Linezers* un *Biķernieki*, kā arī *Latvijas Onkoloģijas centrs*.⁴⁶⁹ Viens korpuss *Gaiļezera* kompleksā palicis nepabeigts. 20. gs. 80. gados tur sāka būvēt Rīgas 2.dzemdību namu, taču dzimstība samazinājās un nams palika nepabeigts. Mežciemā atrodas arī sociālais pansionāts *Mežciems*. S.Eizenšteina ielā atrodas lielākais seno automobiļu muzejs Baltijas valstīs. *Rīgas Motormuzejs* dibināts 1989. gadā pēc Latvijas Antīko automobiļu kluba iniciatīvas. Tā ēkas arhitekti ir V.Valgums, A.Briedis.

Biķernieki kopš 1974. g. iekļauti Rīgas pilsētas teritorijā. Biķernieku meža masīvs jau no 20. gs. sākuma līdz 1940. gadam bija viena no Rīgas strādnieku tradicionālajām nelegālo sanāksmju un sapulču vietām. Šeit notikušas vairākas t.s. Meža sapulces. Latvijas brīvvalsts laikā tajā pulcējušies un slepenas apspriedes noturējuši komunisti.⁴⁷⁰ 1966. gadā tajā dibināta Biķernieku kompleksā sporta bāze un 90. gados izveidota piemiņas vieta holokausta upuriem.

Mežciema apkārtnes salīdzinoši plašā teritorija un dabas tuvums šķituši vilinoši vairākiem jaunu dzīvojamo ēku projektu attīstītājiem. Tā pēdējo pāris gadu laikā te sākuši slieties namu kompleksi *Dzimtā sēta* 7 Kaivas ielā un *Mežciems* Biķernieku ielā, kā arī jauns

⁴⁶⁷ Enciklopēdija Rīga, Jērāns P. (galv. red.) – Rīga, 1988. – 468.lpp.

⁴⁶⁸ *Barkāns E.* Rīgas zaļā mazpilsēta. // Rīgas Balss. Nr.247, 2002.g.19.dec. – 10.lpp.

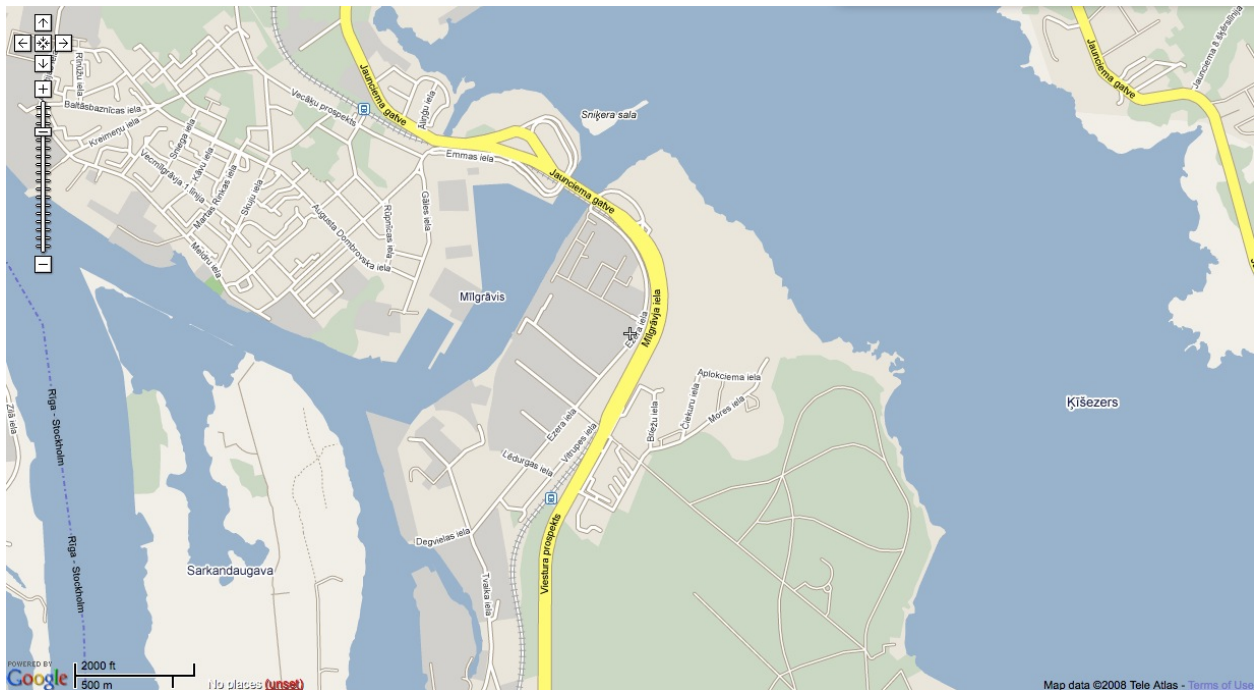
⁴⁶⁹ <http://www.aslimnica.lv/index.php?cat=26>

⁴⁷⁰ *Lidace E.* Sarkanā Rīga. Rīga : Liesma, 1979. – 226.lpp.

nams Eizenšteina ielā 23. Tapšanas stadijā ir projekta *Dzimtā sēta* 7 2. kārtā, projekts *Jaunbiķeri* Kaivas ielā un NCC mājas Biķernieku ielā 162. Tīrgū pieprasīti ir arī kādreizējie mākslinieku dzīvokļi deviņstāvu mājās, no kuriem daži ir pat divstāvu.

MĪLGRĀVIS

Mīlgrāvis, tāpat kā Vecmīlgrāvis, pie sava nosaukuma ticis pateicoties cisterciešu klosterbrāļu raktajam kanālam, kas savieno Ķīšezeri un Daugavu un ko nosauca par *Mühlen Graben*, t.i. Dzirnavu grāvi. Jaunmīlgrāvi ietver Sarkandaugava, Mīlgrāvis, Ķīšezers un Mežaparks. Centrālā iela, kas ved cauri šim rajonam ir Mīlgrāvja iela (Mīlgrāvim tas ir Viestura prospekts, tālāk - Jaunciema gatve).

Mīlgrāvis veidojās 19. gadsimta beigās un strauji attīstījās kā industriāls rajons. Par Mīlgrāvja dzelzceļa līniju nopietni sāka domāt jau 1867. gadā, un jau 1872. gadā tā sāka darboties. Daugava šai vietā bija dziļāka un ziemā aizsala uz īsāku laiku, nekā Rīgas osta, līdz ar to tika nolemts te izveidot Rīgas priekšostas. Neilgi pēc tam tika uzbūvētas vairākas noliktavas Krievijas labības eksportēšanai, bet drīz vien tās palika neizmantotas sakarā ar labības tirgus pārorientāciju. Strauji attīstījās arī bagarēšanas tehnika un ledlauži, līdz ar to Daugavas kuģu ceļu izdevās padziļināt līdz Iekšrīgai un Mīlgrāvja osta vairs nebija aktuāla.

Brīvo noliktavu lētums un dzelzceļa līnija ir faktori, kas pievilināja šai teritorijai rūpniekus un Mīlgrāvī tika uzceltas vairākas fabrikas, no kurām lielākās bija Jesena porcelāna fabrika (1875), Dubovska krāskoku un ģērvielu rūpnīca (1883), Leverkusa ultramarīnāfabrika (1886), Heflingera superfosfāta fabrika, kas bija pirmā šāda tipa ražotne Krievijas impērijā

(1892) un Ēlriha minerāleļļu rafinērija (1901).⁴⁷¹

Porcelāna un fajansa ražošanas Rīgā aizsākās 19. gs., kad dibināti pirmie porcelāna ražošanas uzņēmumi. Vecākā un ražošanas apjoma ziņā lielākā porcelāna ražotne Rīgā ir 1841. gadā pilsētas nomalē – Dreiliņos dibinātā krievu uzņēmēja Sidora Kuzņecova porcelāna un fajansa fabrika. 1886. g. Mīlgrāvī darbu uzsāk otrs nozīmīgākais porcelāna ražošanas uzņēmums – vācu rūpnieka Jakoba Jesena porcelāna fabrika, kas izcēlās ar augstu kvalitāti un Rietumu tradīcijām. Ilgu laiku abas fabrikas ar dažādiem nosaukumiem darbojas paralēli, līdz 1963. g. uzņēmumu bāzes tiek apvienotas, izveidojot Rīgas porcelāna un fajansa rūpnīcu, vēlāk – Rīgas porcelāna rūpnīcu.⁴⁷²

1874. gadā brāļi Nobeli atvēra savu naftas rūpnīcu ar attiecīgu piestātņi, diviem divsimt tūkstošu pudu rezervuāriem un sešcollu cauruļvadu. Līdzās fabrikām strauji tika saceltas vienkāršas strādnieku mājas.

Jaunmīlgrāvī Rīgas pilsētas teritorijā iekļāva jau 1899. gadā.

1930-to gadu beigās tika uzcelts dzelzceļa tilts un pagarināta dzelzceļa līnija. Par dzelzceļa līniju, kas vestu uz Vidzemes jūrmalu, tika domāts jau kopš 19. gs. beigām. Pēc Pirmā Pasaules kara radās ideja to izbūvēt caur purvaino apkaimi aiz Ķīšezera, bet 1928. gada jūnijā Latvijas valdība pēc Rīgas Domes spiediena izlēma, ka labāk iztērēt liekus 3 miljonus latu, bet apgūt pieguļošās pludmales un palīdzēt Vecmīlgrāvja un Vecāķu iedzīvotājiem tikt līdz Rīgai. Projekta autors bija inženieris Kārlis Dzenis. Tilta celtniecība aizsākās 1930. gada maijā, un 1933. gada 14. jūnijā ar koku klātais tilts tika atklāts. Kara laikā tilts tika sagrauts, bet drīz vien atjaunots – šoreiz ar asfalta segumu.⁴⁷³ Mīlgrāvja dzelzceļa staciju kādreiz sauca par *Dzirnupi*, kas atspoguļoja vietas vēsturisko izcelsmi, bet tad tā tika pārdēvēta par *Mangaļiem*, līdz ar to radot nelielu sajukumu.

20.-30. gadu mijā pie Carnikavas ielas, kas tagad daļēji iekļauta r/a "Apgaismes tehnika" (kādreiz - Rīgas elektropuldžu rūpnīca) teritorijā, tolaik neapbūvētajā teritorijā, ierīkoja ģimenes dārziņus "Carnikavas kolonija", kas tolaik bija viena no mazākajām pilsētā (1930.g. - 13 dārziņi).⁴⁷⁴

Mīlgrāvja teritorijā ietilpst arī Aplokciems. Tas atrodas Ķīšezera krastā un to lokveidā

⁴⁷¹ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. - Jūrmala, 2007. – 408. lpp.

⁴⁷² http://www.vietas.lv/objekts/rigas_porcelana_muzejs/

⁴⁷³ Рейльян А. Милгрависский железнодорожный мост/ <http://www.1201.lv/history/bridge/>

⁴⁷⁴ Rīgas ielas (encikl.), sast. Zalcmanis R., Pētersons B., Pētersone I., Sīpola I. - Rīga, 2008., 2.sēj. – 193. lpp

aptver Mežaparks, kā to norāda nosaukums. Aplokciems ir izveidojies agrāk par Mīlgrāvi. Jau 17. gs. te bijušas vairākas zemnieku sētas, bet 19. gs. piecas savrupu sētu grupas.⁴⁷⁵ Ar laiku no tām izaudzis samērā kompakts ciems. 20. gs. Aplokciemā parādās arī divstāvu daudzdzīvokļu namu apbūve.

Starp Mīlgrāvja ielu un Ķīšezeru latviešu hokejists Sandis Ozoliņš izveidojis pasaules klases standartam atbilstošu golfa laukumu.

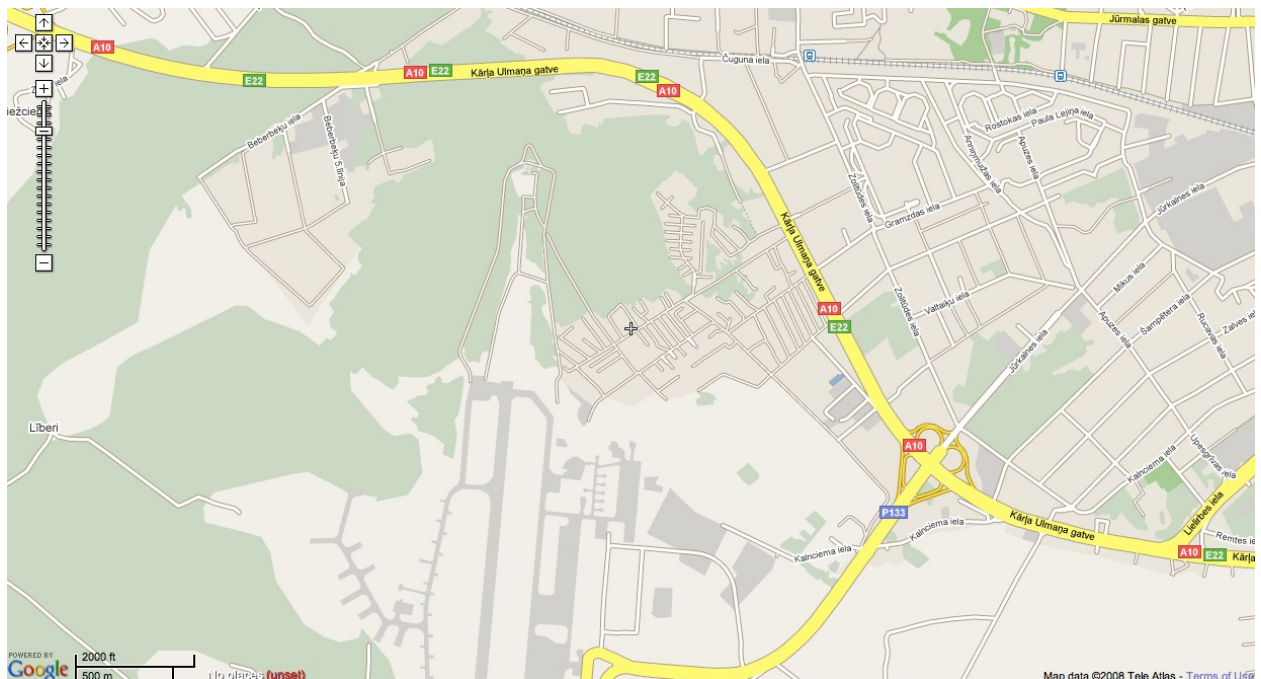
Padomju laikos caur Mīlgrāvja rajonu ienāca padomju kultūra. Šeit tika būvēti komunistiskās celtniecības paraugi – daudzdzīvokļu kopmītņtipa nami. Mīlgrāvī celtie nami parasti atradās tuvu dzelzceļam, to apkārtni greznoja papeļu un bērzu audzes.

Bet tāpat kā pirms pusotra gadsimta Mīlgrāvis ir un paliek nozīmīga Rīgas eksportosta – tagad no tās eksportē kokmateriālus, metālu un naftas produktus.

---

⁴⁷⁵ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 161. lpp.

MŪKUPURVS

Mūkupurvs - apkaime, kas Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā iekļauta ar 1924. gadu. Mūkupurvs robežojas ar Pleskodāles, Zolitūdes un Babītes apkaimēm. Pašreiz apkaimes teritorijā ietilpst rajons starp šādām ielām – paralēlā līnija Beberbeķu 5. līnijai, Krotas iela, līnija gar dzīvojamo masīvu, pilsētas robeža(Babītes un Kalnciema iela), Kārļa Ulmaņa gatve - , bet vēsturiski apkaimes teritorija veidojusies no Šampētera un Beberbeķu muižām piederošajām teritorijām.

Apkaimes nosaukums visticamāk aizgūts no centrālās Mūkupurva ielas, kas savukārt 1917. gadā oficiāli iegūst šādu vārdu. Bijušais Šampētera muižas īpašnieks Gustavs fon Derkss, pie muižas zemju sadalīšanas apbūves apgabalos, izveidoja ielu tīklu, kuram vajadzēja atbilst jaunam standartam – ne šaurākam par 42 pēdām. Muižnieka iesniegtie ielu nosaukumu ierosinājumi tika aizstāti ar Rīgas pilsētas mērnieka R. Šteģmana piedāvātajiem⁴⁷⁶. Gaviezes ielas nosaukums, saistāms gan ar Gaviezes muižu, gan ar

⁴⁷⁶ Ozoliņa Dz. Rīgas pilsētas pašvaldības muižu parcelēšanas jautājumā. 19gs. beigas- 20. gs. sākums// Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. 3 sēj. Atb. red. Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2001.-281.lpp.

Brīvības cīņu epizodi, kad Grobiņas pagasta Gaviezes apriņķī 1919. gada 9. februārī notika vispārēja mobilizācija, kas svarīgā mīklī nodrošināja rezerves un radīja sabiedrības attieksmē lūzumu, pēc kura sekoja masveidīga mobilizācija⁴⁷⁷. Tāpat Grenču un Gramzdas ielu nosaukumi meklējami Kurzemes muižu apzīmējumos. Bez jau pieminētajām ielām tikai dažas ir nosauktas – Mūkupurva, Sieksātes, Priedaines, Ciema, Mežmalas, Rikšotāju, Naudītes, Valgales, Kalnciema ielas un K. Ulmaņa gatve – toties ir daudz sīku, sazarotu un nenosauktu līniju. Galvenokārt sastopami seni zemes ceļi, izņēmums ir Mūkupurva un Ciema ielas. Mūkupurva ceļš aizvien ir apaudzis veciem kokiem un liecina par vēsturiskām māju atrašanās vietām.

Senākie vēsturiskie fakti saistāmi ar Beberbeķu muižas vēsturi, jo caur šejieni veda otrs ceļš uz Sloku apkārt Babītes ezeram, pa dienvidu malu apejot lielo ūdenskrātuvi. Ceļa sākums meklējams Kalnciema ielas trasē, kas, izbūvējot lidostu *Rīga*, daļēji zaudējis savu vēsturisko maršrutu. 17. gs. kartē, lai nokļūtu uz Beberbeķu un Piņķu muižu iezīmētais ceļš vedis gar šādām nelielajām muižām – Hagelshofas (*Hagelshoff*), Brēmershofas (*Brehmershoff*), Šokmanshofas (*Schockmanshoff*), Rīgemanshofas (*Rigemanshoff*), Hillingshofas (*Hillingshoff*) un Šulshofas (*Schultshoff*)⁴⁷⁸ -, kuras vēlāk pievienotas Beberbeķu muižai. Rīgemanshofas muižiņa visticamāk atbilst vietai, kur 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā kartēs iezīmētas *Rimelu* mājas. Vēlāk 1783. gada Vidzemes guberņai pievienotās Slokas robežas fragmenta A. Mellina darinātajā kartē uz ceļa aiz Dālahofas iezīmētas šādas vietas – Lindenrūe (*Lindenruhe*) un Fogelsang (*Vogelsang*)⁴⁷⁹ -, pēdējā no minētajām sakrīt ar Šulshofas bijušo muižas vietu (vēlāk- Skultes pusmuižas), jo no šejienes ceļš sadalās divos atzaros: viens ved uz Beberbeķu, otrs uz Piņķu muižu. Vēlāk 19. un 20. gs. mijā minētajā ceļā vairs iezīmēti tikai Rimeli, Skultes pusmuiža un Silakalēju mājas.

No minētā vēsturiskā ceļa pavisam neliela daļiņa ietilpst arī Mūkupurva apkaimē. 20. gs. sākumā Beberbekas muižas pārziņā bijuši: *Griezes* (iespējams tas pats *Greižu*)

---

⁴⁷⁷ Līcis E. Pirmā Pagaidu valdības vispārīgā mobilizācija Gaviezē// Brīvā zeme. 1937.g. 17. jūlijs. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

⁴⁷⁸ Dunsdorfs E. Piektaļas karte. Rīgas patrimoniālapgabals 17.g.s// Lielvidzems kartes: 17.un 18.gadsimtenī. - Melburna : Kārļa Zariņa fonds, 1986.

⁴⁷⁹ Jakovļeva M., Mieriņa A. Robežas un administratīvais iedalījums Latvijas teritorijā 18. gs. Latvijas zemju robežas 1000. gados. Rad. Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1999.- 134.lpp.

*krogs, Tiltiņu pusmuiža*⁴⁸⁰, bet kartē atrodam arī *Vellu* un *Vella jaunzemu* mājas⁴⁸¹. Tāpat minētajā kartē var ieraudzīt atsevišķi atdalītus zemes apgabalus pie Mūkupurva pašreizējās robežas, kas piederējuši Pleskodāles un Vilišu (*Виллиугофь*) mājām. *Griezes krogs* uzskaitīts 1892. gada A.Krīgera izdotajā adrešu grāmatā, un tā apsaimniekotājs bijis Kviesis J. (Kwees J.)⁴⁸²

Apkaimes dominante Mūkupurvs, zināms arī kā Zolitūdes purvs: „*sūnu purvs veidojies sausumam pārpurvojoties. Centrālā daļa klaja un 1,50 m augstāka par purva malām. Gar purva malām aug nelielas priedītes. Grāvji piesērējuši un aizauguši. Purva pamatā smilts.*”⁴⁸³ Pašreiz purvā atrodamajā dīķī mitinās dažādi putni, jo purvs sastāv no sausākām daļām, kuras atdala grāvju sistēma, kas veido labu mājvietu ūdensputnu ligzdām. Meža dzīvnieki šajā rajonā arī nav retums, vietējiem iedzīvotājiem, braucot ar mašīnu, nākas uzmanīties no bieži sastopamajām stirnām. 1932. gada periodikā atrodamas ziņas, ka Rīgas pašvaldības mednieku biedrībai tika izdota atļauja uz trīs gadiem medībām Solitūdes purvā⁴⁸⁴. Saimniecībā aktīvi neizmantotā, pamesto dārziņu un aizaugusī purvainas zeme ir laba vieta dabas procesa mierīgai līdzāspastāvēšanai blakus tik blīvi izmantotajai K. Ulmaņa gatvei. Tāpat minētā lidosta *Rīga* ierobežo apkārtnes vienu daļu ar žogu un veido apkaimes specifisko seju.

Apkaimes apbūvē vērojama disharmoniska dažādība, dominējot izklaidus izvietotai individuālo dzīvojamo māju apbūvei un mazdārziņu kolonijām. Gan pirmās neatkarīgās Latvijas republikas laikā, gan pēcāk apkaimē ir celtas vienkāršas dzīvojamās ēkas, bez arhitektoniskas vērtības. 1927. gada kartē, Mūkupurva sadalītajos apbūves gabalos, gandrīz katrā vērojama kāda saimniecība.⁴⁸⁵ Līdzās nesen celtai villas tipa mājai Mūkupurva ielā 11 un noplukušajām mazdārziņu kolonām ar sīkām koka būdiņām atrodamas senākās dārzkopju apvienības *Ķeģums* un *Rīgas zieda* audzēšanas teritorijas. Starp nesenāk celtajām ēkām ir arī interjera dizaina studija un galerija *Consentio* Ciema ielā 4, bet no arhitektoniskā viedokļa ievērtības cienīga ir *Baltic Motors Autocentrs Lidosta* – celtne

---

⁴⁸⁰ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1679.l. 205.a., 1.l.,-34.-39.lpp.

⁴⁸¹ Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kartogrāfisko izdevumu lasītavas 1904. gada karte Kt L1-2/62.

⁴⁸² Teivans A. Latvijas lauku krogi un ceļi. -Stokholma: Māksla, 1995.-198.lpp.

⁴⁸³ Nomalis S. Vidzemes un Latgales purvu apskats.- Rīga: Zemes bagātību pētīšanas institūta izdevums, 1943.-61.lpp.

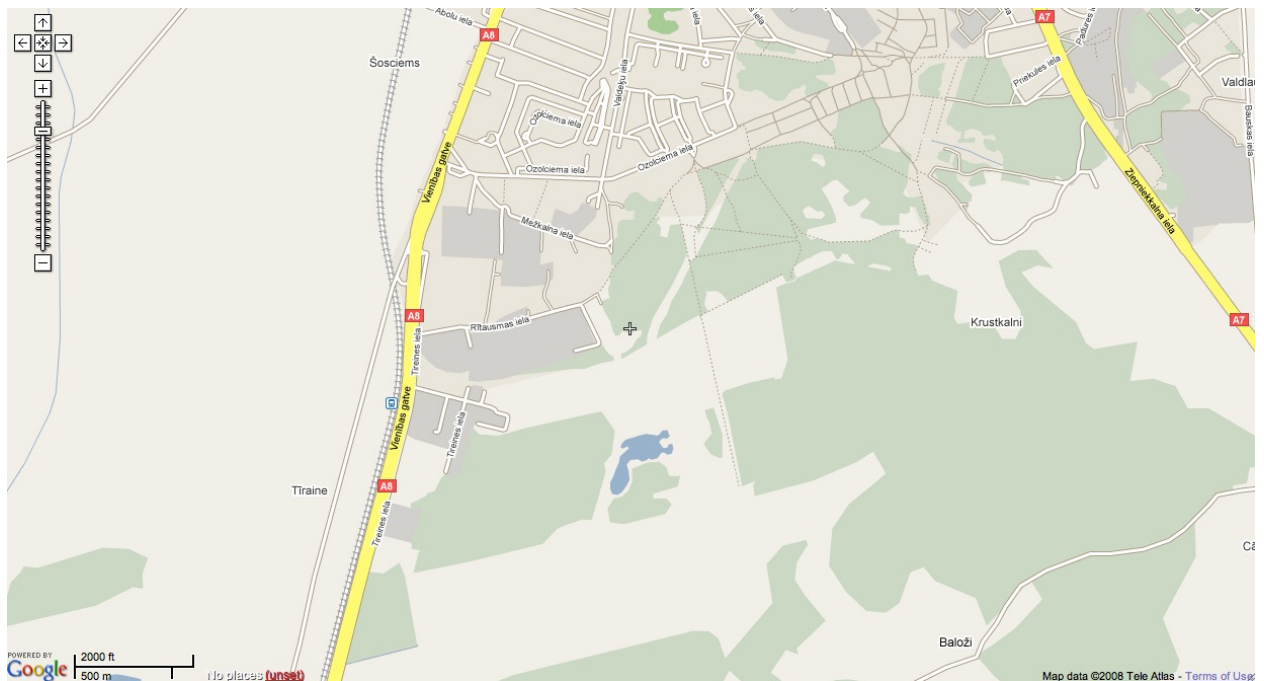
⁴⁸⁴ Galvaspilsēta// Latvijas Kareivis. 1932. g. 11. maijs. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

Jūrkalnes ielā 100, jo tā lieliski iekomponēta vietējā ainavā. Vēl starp uzņēmumiem, kas izvērsuši komercdarbību, jāmin 1990. gados celtā viesnīca *Kaspars* Mūkupurva ielā 19.

---

⁴⁸⁵ Latvijas Valsts vēstures arhīvs. 1679.l. 162.a. 3841.l.

OZOLCIEMS

Ozolciems atrodas Zemgales priekšpilsētā, tā platība ir 496,618 ha. Mūsdienās biežāk atpazīstams kā Ziepniekkalna dienvidu daļa, Ozolciems sastāv no kādreizējās Līves muižas zemēm un tām pieguļošā Medemu purva Ziemeļu daļas līdz Baložiem. Vēsturiskais nosaukums Ozolciemam ir Līve[na]s muiža, Līvciems. Rīgas pilsētas administratīvajās robežās Ozolciems tika iekļauts 1974. gada. 16. augustā. Ziepniekkalna teritorijā esošās zemes Rīgas pilsētai pievienotas krietni agrāk – 1828. gadā.

Gar pilsētas robežu Ozolciema malā iet senā Rānavas – Medemu kāpu grēda, kas izveidojās apmēram 10, 2 tūkstošus gadu atpakaļ, Baltijas Ledus ezera ūdeņiem noplūstot uz okeānu. Tajā vietā Rīgas teritorijā palika smilšains līdzenums, kas radās pārpūšot smiltis samērā sausa un barga klimata apstākļos.⁴⁸⁶

Ozolciema Dienvidu galā atrodas daļa no Medemu purva. Medemu purva kopplatība ir 3400 ha. 1947. gadā tika dibināta kūdras fabrika "Baloži". Kūdras ieguvēji darbojās purva masīvos, kas Rietumos sniedzas līdz Jelgavas šosejai. Uz Baložu staciju savulaik izvadīti

⁴⁸⁶ V. Droiska. Rīgas Ģeogrāfija.- Rīga, 1999.- 34. lpp.

Olaines un Medemu purva šaursliežu izvadceļi. Iegūtās produkcijas veidi bija kūdras briketes (pirmoreiz Latvijā), gabalkūdra, amonizēta kūdra, pakaiškūdra, substrāta kūdras plātnes.⁴⁸⁷

Rīgai, kā tipiskai viduslaiku pilsētvalstij, bija arī savs lauku novads (*marchia civitatis*), jeb landfogteja. Jau 1226. gadā Vilhelms no Modenas noteica Rīgas lauku novada robežas, kas Daugavas kreisajā krastā gāja gar Daugavgrīvas klostera zemēm, tad līdz Peles (tagadējai Buļļupes) ietekai jūrā, tad pa Buļļupes vidu līdz Braslai un Zemgales ceļam, kas krustoja Buļļupi un tad pa Buļļupi līdz Zemgales (tagad Lielupes) ietekai jūrā, tad pa Lielupes vidu, līdz tā savienojas ar Babītes ezeru, tad taisnā līnijā līdz Misas upes tuvākai vietai pie Daugavas, un no turienes taisnā līnijā līdz Rumbulas krācēm.⁴⁸⁸ Pie šādām robežām izriet, ka arī Ozolciema teritorija atradās Rīgas lauku novadā jau 1226. gadā. Gar Ozolciema malu, pa tagadējo Vienības gatvi, iet kādreizējais Jelgavas ceļš, no otras puses gar Ozolciemu gājis senais Bauskas ceļš (tagad Bauskas iela un tās turpinājums aiz pilsētas robežas), šis apstākļi iespaidoja apkaimes attīstību, jo Pārdaugavas apbūve bija tieši saistīta ar ceļiem un pārceltuvēm.

No Rīgas patriomonālā apgabala 17. gs beigu kartes (RPVA 288. fonds, nr. 12) jāsecina, ka Ozolciema teritorijā, starp Jelgavas un Bauskas ceļiem atradās tūrelis.⁴⁸⁹

No Broces zīmējumiem iespējams konstatēt Līves muižas atrašanās vietu un vizuālo tēlu. Pirmoreiz tā attēlota 1793. gadā, no Roberta Rennija, iespējams, Broces skolnieka.⁴⁹⁰ Līves muiža atradusies zemāk un tālāk no Daugavas aiz Katlakalna dzirnavām. Tā bijusi iekļauta Katlakalna draudzē. Komentārā pie Līves (Līvenas) muižas 1782. gada attēla Broce raksta, ka muižiņa atrodas Pārdaugavā, vienu jūdzi uz Dienvidiem no Rīgas, saukta tās valdītāja Kālena vārdā, arī par Šildera muižu. Nosaukums “Līvenas muiža” tai ir no tagadējās valdītājas Ģenerālleitnanta fon Līvena [atraitnes].⁴⁹¹ Krievijas cara armijas Ģenerālleitnanta Georga Reinholda Fon Līvena atraitne Elizabete muižu iegādājās no namnieka J. H. Reimera 1771. gadā par 2400 albertdālderiem.⁴⁹² No šī laika līdz 18. gadsimta beigām muižā dzīvoja Līvenas kalpotāji, un reizēm viņa pati. Pēcāk muižu ieguva namnieks Ramms, kurš tur nometināja savas muižas kalpus. No zīmējuma un paskaidrojumiem var secināt, ka Līvenas

---

⁴⁸⁷ www.balozilv/public/?id=2&ln=lv-22k

⁴⁸⁸ I. Šterns. Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas // Senā Rīga. I sējums.- Rīga.- 1998.- 367. lpp.

⁴⁸⁹ I. Šterns. Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas // Senā Rīga. I sējums.- Rīga.- 1998.- 371. lpp.

⁴⁹⁰ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 254. lpp

⁴⁹¹ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 259. lpp

⁴⁹² turpat.

laikā muižai ir bijis dārzs un mazliet aramzemes un pļavas, ko apstrādāja brīvs latvietis – pusgraudnieks, tā dēvētais pusmuižnieks. Redzams, ka muižas ēkas bijušās vienkāršas, koka, guļkoku, ar lubu un salmu jumtiem. Kungu nams celts pildrežģa tehnikā.

Tiek uzskatīts, ka astoņus simtus gadu senā Līvenu dzimtas aizsākums ir saistīts ar Turaidas līvu valdnieku Kaupo. Grāfi, baroni un firsti Līveni ir bijuši ievērojami muižnieki, sabiedriskie darbinieki, politiķi, militārpersonas.⁴⁹³ Līveņiem ir piederējušas daudzas muižas Latvijas teritorijā. Dzimtas sencis Gerarduss Līvo un viņa dēls Johanness 1292. gadā bijuši Rīgas arhibīskapa vasaļi. Toties 1653. gadā Līvenu dzimta ieguva brīvkungu tiesības, bet 1826. gadā Līveni kļuva par Krievijas firstiem. 2007. gada vasarā Latvijā viesojās Līvenu dzimtas pēctecis grāfs Vilhelms Līvens. Viņa ģimene no Latvijas izceļoja uz Vāciju pēc Pirmā pasaules kara. Kādreizējā Līvenu senču bagātība pilnībā zuda Otrā pasaules kara laikā.

Par kādreizējo Līves ciemu joprojām liecina Līvcieņa iela, kas sākas Ziepniekkalnā, Valdeķu un Kartupeļu ielas krustojumā, un turpinās līdz pat Ozolciema ielai, kas robežo pašreizējo Ozolciema teritoriju, domājams, ka minētā iela ir sena ceļa atlieka, kas savienojusi Līves muižu ar citām Rīgas priekšpilsētas daļām.

Rīgas Jelgavas dzelzceļš iet gar Ozolciemu kopš 1868. gada.

1879. gadā Rīgas pilsētas pārvaldītajā Daugavas kreisā krasta “numuru iecirknī” ietilpa 686 grunts īpašumi vai nomas gabali, starp tiem atrodama arī Līves muiža, kas kopš 1877. gada bija pilsētas pašvaldības iestāžu pārzināšanā.⁴⁹⁴

1940. gada 1. janvārī joprojām pastāvējusi Līves saimniecība, kurā, savukārt, atradās atsevišķi nomas objekti.⁴⁹⁵

Rūpniecības uzņēmumi Ozolciemā sāka veidoties 19. gs. otrajā pusē, 20. gs. Ozolciems pašlaik ir kluss un nomaļš rajons Rīgas Zemgales priekšpilsētas pašā apakšā, kā jau nomalei raksturīgi, te atrodas rūpniecības ēkas, kas vairs netiek īsti izmantotas. Dzīvojamo kompleksu šajā apkaimē nav, pašlaik nav arī nekādu projektu, nedz investīciju, kas saistītos ar Ozolciema piemērošanu modernās pilsētas vajadzībām. Iespējams, vieta iegūs prestižāku stāvokli, kad, pateicoties Dienvidu tiltam, ievērojami uzlabosies satiksme ar

---

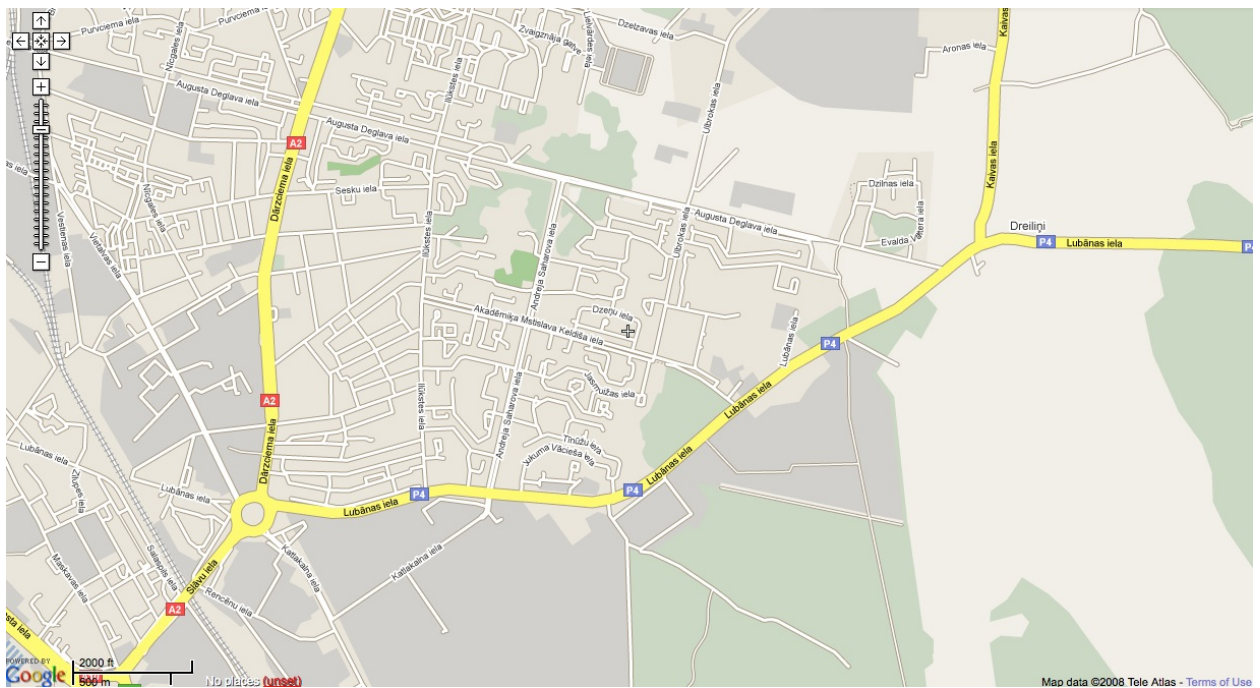
⁴⁹³<http://www.sigulda.lv/public/lat/jaunumi/344/+L%C4%ABvenu+dzimta&hl=lv&ct=clnk&cd=1&gl=lv>

⁴⁹⁴ A. Mieriņa. Pilsētas teritorija un robežas // Rīga 1860 – 1917.- Rīga, “Zinātne” 1978. – 10. lpp

⁴⁹⁵ A. Stašāns. Rīgas pilsētas teritorija un administratīvās robežas // Rīgas Pārvalde Astoņos Gadsimtos. –Rīga,- 2000. – 50. lpp.

centru.

PLAVNIEKI

Pļavnieki ir viens no jaunākajiem Rīgas mikrorajoniem, kas atrodas Daugavas labajā krastā, Latgales priekšpilsētā. Pļavnieku galvenās ielas ir Akadēmiķa M. Keldiša iela un A. Saharova iela, bet šo pilsētas daļu norobežo A. Deglava iela, Lubānas iela un Ilūkstes iela.

No Baltijas ledus ezera dzīlēm tagadējais Pļavnieku rajons iznira aptuveni 9 tūkstošus gadu atpakaļ Joldijas jūras laikā. Līdz pat šī reģiona pievienošanai Rīgas teritorijai 1974. gadā un padomju laika apbūvei šeit pletušās vien lauksaimniecības zemes platības jeb vienkārši pļavas, no kā skaidra arī Pļavnieku nosaukuma izcelsme. Pļavnieku vārds gan dots arī kādai vietai Daugavas kreisajā krastā pie Titurgas ezera, kas bieži minēta aprakstos par Bermonta uzbrukumiem 1919. gada oktobrī.

1927. gada Rīgas plāns uzrāda Semana, Petrīna un Zaļo muižu tagadējo Pļavnieku apkaimē (tuvāk Lubānas ielai), taču 1930. g. Rīgas kartē atzīmētas vien Lapsukalnu mājas. Lielākā daļa agrāko karšu uzrāda vienīgi tukšus laukus ar Pulvera pagrabiem kā tuvāko ēku tagadējās Ilūkstes un Lubānas ielu krustojuma rajonā. Tad nu atliek tikai iedomāties šo vietu kā zemi, pār kuru jājuši svešo zemju karapulki, gatavojot uzbrukumu Rīgai, kā tas apzīmēts vairākās dažādu karu laika kartēs.

Vēl 1980. gadā, plānojot jauno padomju dzīves standartiem atbilstošo dzīvojamo masīvu, šeit pletās tikai klaji lauki,⁴⁹⁶ kas piederējuši Stopiņu pagastam. Taču tagad Pļavnieki ir samērā blīvi apbūvēta Rīgas daļa. Tolaik jaunā rajona detālplānojumu veica arhitektu grupa Ē.Fogeļa vadībā, apbūves projektu institūtā *Pilsētprojekts* izstrādājuši arhitekti A. Āboliņš, Ē. Fogelis, G. Lukstiņa, A. Ozoliņa arhitektes L. Saško vadībā. Apbūves plānojuma pamatā ir perimetrālā ideja, apbūve organizēta ap gājēju ielām – gatvēm. Celtniecība sākta 1985. gadā. Būvniecībā izmantotas galvenokārt lielpaneļu 602. sērijas deviņstāvu mājas, kuras "atsvaidzina" dažas zemākas paneļu un ķieģeļu dzīvojamās ēkas un nelielas būves no dažādu krāsu glazētajiem ķieģeļiem – kafejnīcas, kioski utt. Mikrorajons paredzēts aptuveni 60 000 iedzīvotāju izmitināšanai. Pļavnieku ziemeļu robeža – Augusta Deglava iela – jaunās ātrgaitas maģistrāles Rīga-Maskava ievads, apbūvēta ar vizuāli un funkcionāli veiksmīgākajām 119. sērijas mājām. Pļavnieku centrālajā daļā uzbūvēti trīs 18-stāvu nami, 90. gadu sākumā vienā no tiem tika izmitināti pirmajās demokrātiskajās vēlēšanās ievēlētie Latvijas Augstākās padomes deputāti no Latvijas laukiem, tādēļ vēl joprojām tās sauc par deputātu mājām.⁴⁹⁷ Keldiša un Lubānas ielas krustojuma apkaime atvēlēta rūpnieciskajai apbūvei. Salīdzinot ar iepriekšējos laikos būvētajiem mikrorajoniem, daudz vairāk uzmanības veltīts dzīvojamo ēku ieeju un zemes stāvu izbūves variācijām, paredzot tur dažādas apkalpes un tirdzniecības iestādes, kā arī apbūves koloristiskajam risinājumam. Tomēr Pļavnieki savā ziņā ir uzskatāms piemērs līdz ar Padomju Savienības bojāeju plaukstošajai atšķirībai starp arhitektu labajām iecerēm un celtnieku pavisam tehnisko izpildījumu. Tas attiecas kā uz ceļu segumu, kas bieži veidots pārāk plāns, tā arī uz ēkās izveidot piemirsto siltumizolāciju, apšaubāmo santehniku un kanalizāciju. Tādējādi tagad Rīgas pilsētai jāiegulda lieki līdzekļi nesenās 20 gadu pagātnes celtniecības haltūru likvidēšanā.

Atbilstoši plānam Pļavnieku centrs atrodas Saharova un Keldiša ielu krustojumā. Viena no Pļavnieku galvenajām ielām – Keldiša iela – nosaukumu ieguvusi 1978.g., tā nosaukta par godu Rīgā dzimušajam mehāniķim, matemātikas un kosmonautikas speciālistam akadēmiķim Mstislavam Keldišam. Tai paralēlā maģistrāle, Andreja Saharova iela, padomju laikā dēvēta Fēliksa Dzeržinska vārdā, savukārt tagadējā Ilūkstes iela bijusi Mihaila Kazakova iela. No Pļavnieku dienvidu daļā esošās radiālās maģistrāles Lubānas ielas

---

⁴⁹⁶ *Indzens M.* Pļavnieku masīvs. // *Zvaigzne*, nr.19, 1980. – 2.lpp.

⁴⁹⁷ *Ārgalis A.* Rīga. Rīga : Nacionālais apg., 2001 – 53.lpp.

sākas Vidzemes šoseja uz Ērgļiem un Madonu, tā savieno Rīgas centru ar Pļavniekiem, Ulbroku, Dreiliņiem, Stopiņiem, 1998. gadā veikta vērīenīga tās rekonstrukcija. Andreja Saharova ielā atrodas visi nozīmīgākie Pļavnieku sabiedriskie objekti – veselības centrs *Pļavnieki*, kādreizējais lielveikals *Pļavnieki* (tagad *Mego*), rūpniecības preču veikals *Tālava* un daudzi citi mūsdienās tapuši objekti.

Raksturīgā un reizēm viemuļā Pļavnieku vide mudinājusi arī uz to radošu apdziedāšanu:

”(...) betona sienās dzied armatūra

kā sarkankarogots matrožu koris

Pļavnieku vējā

Pļavnieku vējā

šūpojas svilpotājs dzejnieks un polis

dzīvība ligojas komforta skavās

pīķi un erceni Pļavnieku kavā”⁴⁹⁸ (pieminētais polis norāda arī uz to, ka uzreiz pēc rajona izbūves tajā izmitināti poļu viesstrādnieki).

”(...) brauc maisīklas

pa Kazakova ielu

un tvertnēs lēni

jaucas drūmais betons

nē puiselīt

tu labāk nevaicā

kamdēļ es birztaļā

pa galvu kaklu metos(...)”⁴⁹⁹

Pļavnieki ir interesanti arī jauno dzīvojamo ēku projektu attīstītājiem un to blīvajā apbūvē vietu jau atraduši projekti: *Bajāri* Jasmuižas ielā 2/2, 2/4, *Dārziema māja* Ļaudonas ielā 1, *Dzimtā sēta 4* A.Saharova ielā, *Jasmuižas Nams* Jasmuižas ielā, komplekss *M. Park* Ulbrokas iela 12 k-1, k-2, k-3, *Podiums* Dzeņu ielā, *Strautu Nams* Strautu iela 5 2, ēka A. Deglava ielā 166, Keldiša iela 1/4, Pļavnieku ielā 9, Rencēnu ielā 29. Vēl top: ēka A. Deglava

---

⁴⁹⁸ *Elsbergs K.* Pļavnieku vējā. // *Karogs*, nr.10, 1986 – 102.lpp.

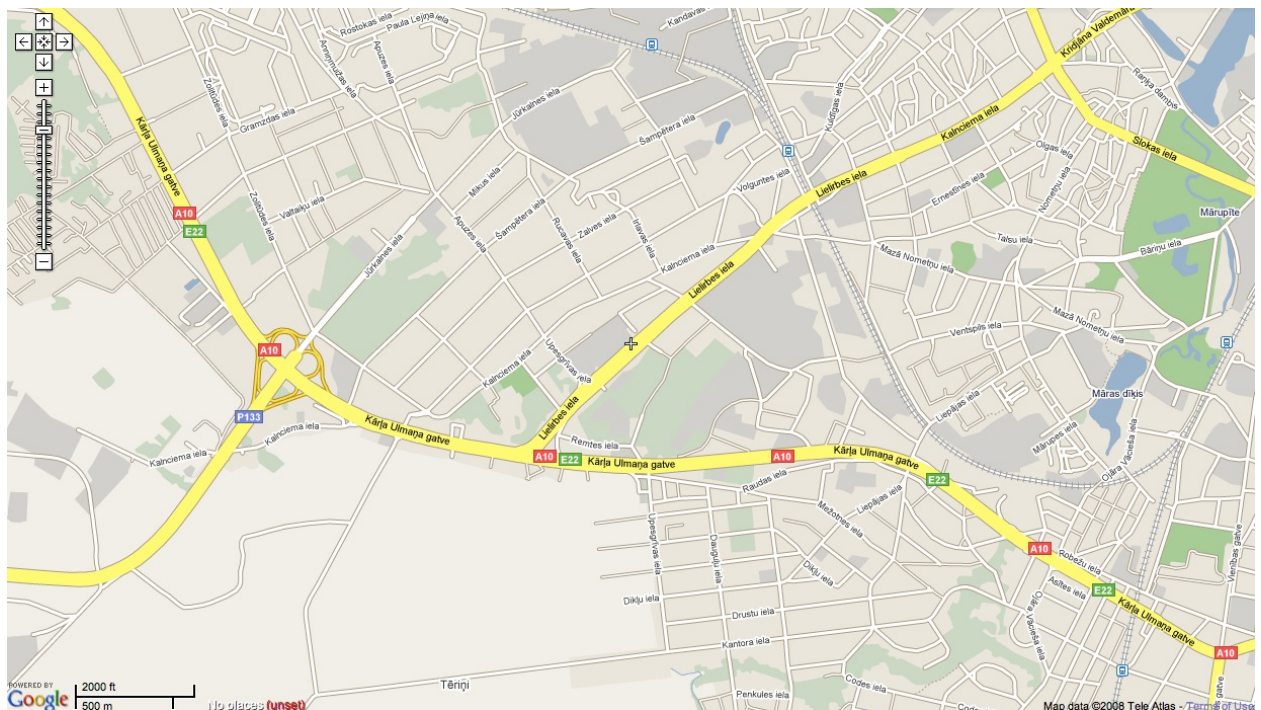
⁴⁹⁹ *Elsbergs K.* Pļavnieku bērzi. // *Karogs*, nr.10, 1986 – 103.lpp.

ielā b/n, komplekss *Pļavnieku centrs* starp A. Saharova, Tīnūžu un Praulienas ielām, *Soleville* Ulbrokas ielā. Pēdējais uzskatāms par lielāko projektu, ko nākotnē iecerēts attīstīt Pļavniekos – tā attīstītāji iecerējuši līdz 2014. gadam uzbūvēt 2600 dzīvokļu, četrus bērnu dārzus, veselības centru un vairākus veikalus. Tas ir vērienīgākais nekustamo īpašumu projekts Rīgā kopš Latvijas neatkarības atgūšanas.⁵⁰⁰

---

⁵⁰⁰ *Vecgrāve L.* Purvciems un Pļavnieki neapstājas. // <http://jaunieprojekti.lv/lv/newspaper/26/future.html>

PLESKODĀLE

Pleskodāle – Rīgas apkaimē starp Šampēteri, Zolitūdi, Mūkupurvu, Āgenskalnu – iekļauta Rīgas teritorijas paplašināšanā 1924. gadā. Pašreizējā apkaimes teritorijā ietilpst apgabals starp šādām ielām – K. Ulmaņa gatve, Valgales, Jūrkalnes, Irlavas, Kalnciema, Ventspils, Lielirbes, dzelzceļš, Liepājas, K. Ulmaņa gatve -, ietverot bijušās Pleskodāles un Šampētera muižas teritorijas. Pavisam neliels zemes pleķītis tagadējā ielu kvartālā starp Zolitūdes, Kalnciema un Šampētera ielu piederēja Bieriņu muižas teritorijai.

Pleskodāles nosaukums cēlies no zemnieku māju apzīmējuma. 1689. gadā Elsiņu ģimenei māju nomāja zemnieks Simons Dāls, bet Lielā Ziemļu kara laikā – Juis Dāls. Mājas dēvētas par *Dālhofu* arī pēc karā nopostīto ēku atjaunošanas. 1764. gadā kā nomnieks minēts zemnieks Bliesko (*Plieske, Plisko, Pliskais*), tad mājas sauca par *Pliske Dale* jeb *Pleskodāli*. 1833. gadā minēto īpašumu iegūst litogrāfijas darbnīcas īpašnieks un mākslinieks Kārlis Hausvalds, kurš muižu arī iemūžinājis⁵⁰¹. Kā liecina litogrāfija⁵⁰² māju saimniecība ir bijusi ievērojama. 1839. gadā Krievijas izglītības ministrs apstiprināja Rīgas biedrības *Pleskodāle*

⁵⁰¹ Širants R. Dažu Rīgas vietvārdu izcelšanās// Dabas un vēstures kalendārs 1972. Red. Caune A., u.c.- Rīga: Zinātne, 1971.-233.lpp.

⁵⁰² Rīgas Vēstures un kuģniecības muzejs. K. Hauvalds *Pleskodāles ainava*, VRVM-32889.

statūtus. 1840. gadā desmit bagāti vācu pilsoņi biedrības vajadzībai nopirka pārdošanā pasludināto Pleskodāles muižu ar 208 pūrvietu zemes, kur izvietot glābšanas un audzināšanas iestādi *Rīgas evaņģēliski luteriskās konfesijas draudzes pakļidušajiem bērniem*, lai palīdzētu tiem iesaistīties sabiedrības dzīvē un apgūt kādu amatu. Pirmās Latvijas republikas laikā 1919. gadā biedrība kļuva par grūti pāraudzināmo zēnu iestādi. Minētās izmaiņas bija par pamatu, lai slēgtu biedrību *Pleskodāle*⁵⁰³, kuras ietvaros *Ulmaņlaikos* bija izveidots *Pleskodāles mazpulks*⁵⁰⁴ ar savu kori un orķestri. Apskatot preses hroniku, atklājas, ka mazpulks bieži vien iesaistījās reprezentatīvi un sociāli orientētos pasākumos. 1940.-1941. gada biedrības vietā izveidoja un pēc kara atkal atjaunoja Rīgas 1. Bērnu namu, kas 1960. gadā pārtapa par Rīgas 3. internātskolu. Bērnu nama un internātskolas rīcībā tika nodota plašā piemuižas teritorija, kuru, kā liecina periodika, izmantoja saimniecībai (siltumnīcas, kūts, vistu ferma, augļu dārzs, u.c.), kā arī bērnu izglītošanai⁵⁰⁵. 1970. gados internātskolas ēkā tika izvietoti Padomju Latvijas tēlnieku oriģināldarbi⁵⁰⁶, kas tur redzami vēl šobaltdien. Mūsdienās daļā no bijušās muižas teritorijas tiek slieta ASV vēstniecība. Bez jau minētās skolas zaļās teritorijas apbūvē saglabājies Šampētera muižas neatsavināmās daļas atstātā zaļās zona- tagadējais Šampētera mežs starp Jūrkalnes un Šampētera ielu. Šajā vietā vēl 1990. gados bija redzama *Šampētera* muižas ēka, par kuru vairāk var izlasīt Šampētera apkaimes aprakstā.

Kā liecina Babītes un Piņķu muižu ceļa plāni⁵⁰⁷, Dālenhofa ir bijis svarīgs punkts ceļā uz Beberbeķu muižu vai arī uz Sloku gar Babītes ezera dienvidu malu. Kalnciema ceļš, kas stiepies krietni ārpus pilsētas, mūsdienās veido senāko no apkaimes ielām.

1852. gadā Āgenskalnā tika iesvētīta jaunā Mārtiņa baznīca. Lai vecākās *Jāņa baznīcas* draudze nezaudētu līdzšinējās privilēģijas, jaunizveidotajai draudzei vajadzēja vienoties: „*Mārtiņa baznīca, lai nemazinātu Jāņa baznīcas draudzes ienākumus, apņemas nekad neierīkot pašai savu kapsētu un neturēt sevišķus līkratus, bet gan tikai nestuves, kuras*

---

⁵⁰³ Kādēļ slēgta biedrība „Pleskodāle”?// Jaunākās ziņas. 1938. gada 1. marts. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

⁵⁰⁴ Rīgas mazpulka dalībnieki lauku darbos// Jaunākās ziņas. 1938.g. 30. jūnijs. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

⁵⁰⁵ Lepers A. Mēs mīlam darbu// Padomju Latvijas skola. 1961.g. Nr.6.- 48.lpp.

⁵⁰⁶ Neatsverama bagātība//Horizonts. 1977. g. Nr. 16.- 23.lpp.

⁵⁰⁷ Barzdeviča M. Karšu un plānu izmantošanas sākums Rīgas pārvaldē(1621-1710)// Senā Rīga: pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. Atb. red.: Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūts, 2003.- 306.-307.lpp.

*lietojamas, vienīgi izvadot mirušo no baznīcas.*⁵⁰⁸ Tomēr pēc 30 gadiem vienošanās tika lauzta un 1881. gadā dibināja *Mārtiņa* draudzes jeb *Pleskodāles kapos*, dažkārt sastopami arī ar kļūdainu nosaukumu *Mārtiņa kapi*, kas sakrīt ar tāda paša nosaukuma kapiem Slokas ielā. Kapos apglabāti 1905. gada revolucionārās kustības, Pirmā un Otrā Pasaules kara dalībnieki, kā arī strēlnieki. Turpat arī atrodams vienīgais apkaimes valsts nozīmes piemineklis, proti, tēlnieka Jāņa Zariņa 1949. gadā veidotais kapa piemineklis inženieriem Leonīdam Māleram. Pleskodāles kapi atrodas starp Kalnciema, Upesgrīvas, Ventas un Lielirbes ielu un veido apkaimes zaļo teritoriju.

Liela daļa no apkaimes ielām – Šampētera, Jūrkalnes, Zalves, Volgundes un Kalnciema – sakrīt ar Šampētera apkaimi. Vairākas mūsdienu ielas senāk nesušas muižas nosaukumu – Jaunmoku, Remtes, Jaunpils, Krūzes(Dr. Poršes no 1942-4), Kukšu un Rudbāržu(Launkalna muižas iela 1902, Kuksermuižas iela 1930) – kas liecināja par pagātnē esošo piepilsētas muižiņu eksistenci, bet pakāpeniski *muižu* vārds tika noņemts, līdz 1938. gadā tika likvidēti visi nosaukumi, kur vēl bija saglabāties minētais apzīmējums⁵⁰⁹. Lielirbes ielas un Astras ielas ieskauj senu, bijušo muižas ceļu ierīkoto, koku alejas. Astras ielā 11 atrodama ievērojamā latviešu tēlnieka Kārļa Zemdegas darbnīca un māja, kurā viņš strādāja no 1937.- 1963. gadam, kas pēcāk tika atdāvināta Latvijas Mākslas akadēmijai.

Zolitūdes un Šampētera ielas stūrī pašreizējā hoteļa *ABC* vietā vēl 1941. gadā bija augstākā apkaimes kāpa, uz kuru vietējie iedzīvotāji ziemā devās slēpot un kurā atradās arī meteorologu tornis. Pirmās Latvijas republikas laikā praktiski neapbūvēta teritorija iezīmējās kvartālā starp šādām ielām: Zolitūdes, Šampētera, Pleskodāles un Zalves⁵¹⁰, kur notika sarīkojumi brīvprātīgajiem ugunsdzēsējiem.

Apkaimes apbūve līdzīgi kā Šampēterī ir nomalei raksturīga: šeit ir atrodamas 19. gs. beigās celtas mājiņas, arī divstāvu standarttipa daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, kurās ieeja no kopīga koridora, tāpat sanitārais mezgls⁵¹¹. Šīs ēkas tika celtas, lai 19. un 20. gs. mijā spētu izmitināt Rīgas nomales rūpnīcās strādājošos. Diezgan ierasta Pleskodāles privātmāju ēku vidū ir pavisam nelielu pusotru stāvu ēku tipveida apbūve, piemēram, Zaru ielā 22 un 18.

---

⁵⁰⁸ A. Caune. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. Pārdaugavas iedzīvotāji 19. gs. beigās un 20. gs. sākuma atklātnēs. Rīga: Zinātne, 1998. - 218.lpp.

⁵⁰⁹ Rīgas ielas un to nosaukumi// Rīgas ielas: enciklopēdija. 1. sēj.- Rīga: Priedaines, 2001.- 56.lpp.

⁵¹⁰ Latvijas Valsts vēstures arhīvs. 1679.l. 162.a. 3841.l.

⁵¹¹ A. Caune. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. Pārdaugavas iedzīvotāji 19. gs. beigās un 20. gs. sākuma atklātnēs. Rīga: Zinātne, 1998.-172.lpp.

Ir arī ievēriņas cienīgāki arhitektūras objekti: jūgendstila izpausmes vērojamas Šampētera ielas 77/75⁵¹² mājā, bet greznākas koku detaļu izmantojums vienkāršākā ēkā – Šampētera 76. Ražīgā pilsētas galvenā arhitekta (1879-1915) Reinholda Šmēlinga projektētās, 1912. gadā celtās skolas ēkas piemērs aplūkojams Kalnciema ielā 116⁵¹³. Pašreizējās Mūzikas internātskolas pārziņā esošā ēka liecina par intensīvo skolu celtniecības periodu 20. gs. sākumā, kad vairākām skolām tika piemērots līdzīgs risinājums arniecīgām izmaiņām: fasādē izmantots gaišs apmetums savienojumā ar sarkaniem ķieģeļiem, būvprojekta kārtojuma asimetrija, stāvi dakstiņu jumti, u.tml. Apkaimes apbūvē pirmās Latvijas brīvvalsts laikā vēl bija sastopamas saimniecības ar laukiem raksturīgu sadzīvi, piemēram, 1938. gadā Pleskodāles ielā 21⁵¹⁴ bijuši zirgi un govīs, kas nodrošināja savu un arī citu tuvējo iedzīvotāju pārtikšanai pienu un citus produktus. *Staļina* laikā celtās monolītās, neoklasicistiskās ēkas, pielāgojoties vietējai apbūvei, sniedzas tikai 3 stāvu augstumā (Kalnciema ielā 116 un 116 a). *Hruščova* laikā apkaimē tika uzlieta pa kādai nelielai, no baltā ķieģeļa celtai trīsstāvu daudzdzīvokļu mājai (Zalves ielā 33 un Kalnciema ielā 118 un 120). Funkcionālisma arhitekts Dāvids Zariņš (1892-1980) atgriezies no deportācijas, 1955. gadā uzcēla sev savrupmāju Remtes ielā 2.⁵¹⁵ Nesen būvētās mājas *Zalves dārzā* Zalves ielā 37 un 35 ir labs piemērs, kā mūsdienīga arhitektūra var harmoniski iekļauties ne tikai apkaimes *raksturā*, kurā dominē piemāju pagalmu zaļotnes, bet arī apbūvē ar neliela augstuma ēkām. Neskatoties uz dažādo apbūves laiku, apkaime var lepoties ar viendabīgu mazstāvu, pārsvarā 1-3 apbūvi, kas rada jauku pilsētas nomales iespaidu, vienīgi nesen uzlietā debesskrāpju un tirdzniecības kompleks *Panorama plaza* Ventspils ielā 60-68 ar to kontrastē.

Pakāpeniski apkaimi sāk ieskaud lieli tirdzniecības centri, taču pārsvarā nomalē un lielo maģistrāļu malās – Tirdzniecības centrs *Spice* starp Jaunmoku un Remtes ielu un *Maksima* starp Kalnciema un Jūrkalnes ielu. Tāpat saimniecības preču lielveikals *Depo* uz K.Ulmaņa gatves izolē no maģistrāles trokšņiem un nerada sastrēgumus dzīvojamajā rajonā,

---

⁵¹² Blūms P. Koka ēku stili// Koka Rīga.- Rīga: Neputns, 2001. -210.lpp.

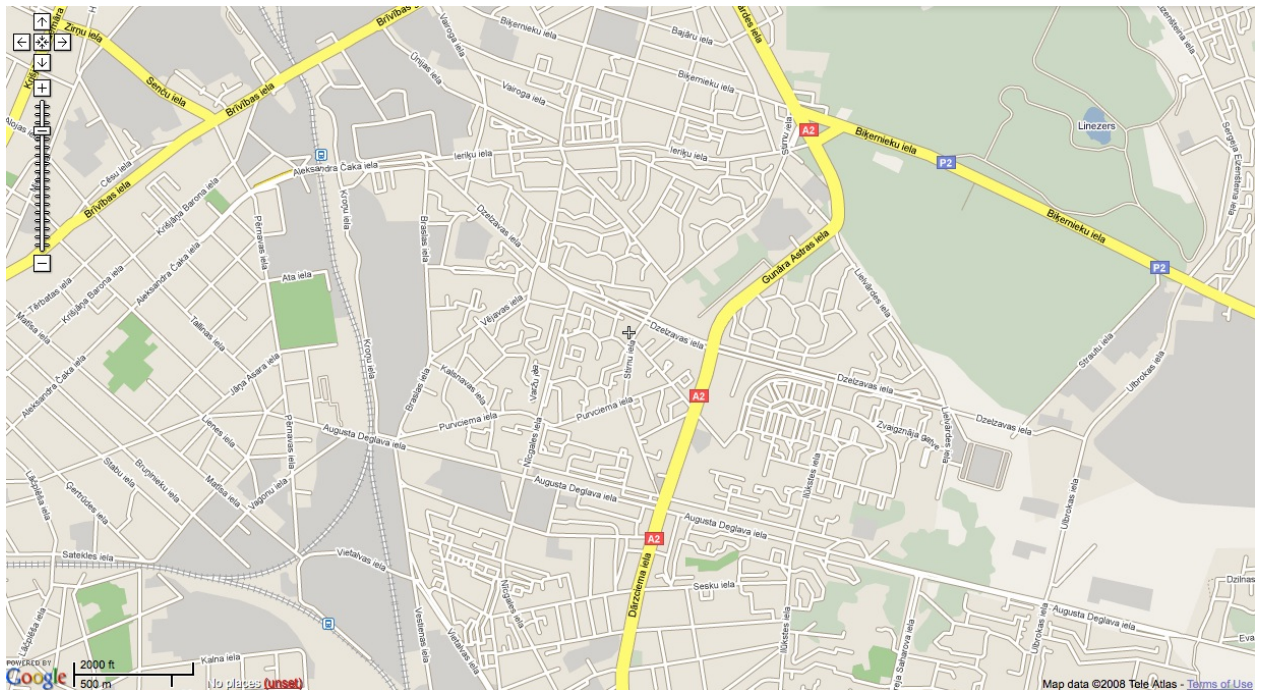
⁵¹³ Krastiņš J. Rīgas jūgendstila arhitekti// Rīgas arhitektūras meistari. 1850-1940.- Rīga: Jumava, 2002. - 110.lpp.

⁵¹⁴ Sludinājumi// Jaunākās ziņas. 1938.g. 4. oktobris. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv

⁵¹⁵ Krastiņš J. Rīgas funkcionālisma arhitekti//Rīgas arhitektūras meistari. 1850-1940.- Rīga: Jumava, 2002. - 291.lpp.

lai gan senāk minētajā teritorijā bija priežu audze un kāpa, kas, izbūvējot veikalus, tika norakta.

PURVCIEMS

Tagadējā **Purvciema** teritorijā agrāk atradās Hausmaņa purvs, tāpēc arī tā apbūves vēsture nav pārāk sena. Nosaukums Purvciems radies tikai 19. gs beigās. Līdz tam šī vieta apzīmēta galvenokārt Hausmaņa jeb Husmaņa purva vārdā, nereti tas dēvēts arī par Mintusa purvu (abi šie nosaukumi radušies pēc kāda turienes iedzīvotāja vārda)⁵¹⁶ vai Mordorfu – vārdu izveidojot no purva apzīmējuma krievu valodas kartēs (*Мордорфъ*)⁵¹⁷. Purva nosaukums izveidojies 17. gs. beigās – 18. gs. sākumā. Tad arī pamazām sākās šī necaurbrienamā torfa purva susināšana. Tai laikā pa plašo purvu pāri smilšaino pauguru mugurām veda līkloču ceļi garām atsevišķām zemnieku sētām.⁵¹⁸ Agrākajā Hausmaņa purva rajonā 18. gs. beigās dzīvoja tikai brīvzemnieki.⁵¹⁹ “Rakstos un kartēs nereti sastopams tikai apzīmējums *Purre, Purwe*. Pirmais, kas te apmetās 1742. gadā un lika aiz lielajiem smilšu kalniem (tas gan bija purva malā un mūsdienās vairs nav saistāms ar Purvciema teritoriju – M.Š.) rakt grāvjus, stādīt alejas un veidot muižiņu, bija kādreizējais Rīgas pilsētas fiziķis un

⁵¹⁶ Uzvarētais purvs. / Rīts. – nr.168. – 1935.g. 20.jūn. – 5.lpp.

⁵¹⁷ План рижского патримониального округа 1904. г. - Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kartogrāfisko izdevumu nodaļa.

⁵¹⁸ Uzvarētais purvs. / Rīts. – nr.168. – 1935.g. 20.jūn. – 5.lpp.

⁵¹⁹ Feodālā Rīga. / atb. red. T. Zeids. Rīga: Zinātne, 1978. – 494.lpp.

Pēterburgas galma ārsts J. fon Fišers. Vēlāk, 18. gs. beigās, muižiņu ieguva Rīgas preču šķirotājs A.Grīzenbergs. Kad purva malas kļuva biežāk apdzīvotas, izveidojās Purvciems.”⁵²⁰ – tā Purvciema sākotni raksturo vēsturnieks R.Šīrants. 19. gs. beigās Grīziņa muižu nopirka Grebenščikova vecticībnieku draudze un to sāka saukt par Krievu muižiņu.⁵²¹ Saglabājušies arī nostāsti par kādreizējo briesmīgo purvu, kurā noslīkuši ne vieni vien ļaudis, pajūgi un lopi. Purva bīstamību pamazām mazinājuši apakšā apsausējušie torfa slāņi. Taču mūsdienās Purvciems ir Rīgas pilsētas daļa Vidzemes priekšpilsētā uz austrumiem no Rīgas-Ieriķu dzelzceļa līnijas, to ieskauj Brīvības gatve, Biķernieku iela, A.Deglava iela, Ulbrokas iela un dzelzceļš. Tas sastāv no 6 mikrorajoniem un sabiedriskā centra.

19. gadsimtā Hausmaņa purva vieta tika pamazām apbūvēta ar viengimeņu ēkām, kas celtas pārsvarā smilšu slāņa pacēlumā purva vidū. 1930. gada sākumā nepieņemtajam purvam pilsēta krustām šķērsām izvilka cauri vairāk kā pusotras asi⁵²² dziļus grāvjus, sasniedzot purva dibenu – baltās smiltis.⁵²³ Dārzsaimniecības raksturu Purvciems saglabāja ilgoši, jo vēl 1969. g. Purvciemā bija sīko ģimenes dārziņu valstība.⁵²⁴

Purvciema teritorija tika iekļauta Rīgas administratīvajās robežās tikai 1924. gadā, tika izstrādāts rajona attīstības plāns un izveidots jauns ielu tīkls, kā rezultātā sākās intensīvāka viengimeņu namu celtniecība. Uz Purvciemu attiecas 1923. gadā arhitekta A.Lamzes vadībā izstrādātais Rīgas ģenerālplāns, pēc kura pilsētas perifērijā bija paredzēta vienīgi ekstensīva mazstāvu apbūve.⁵²⁵

Tomēr lūzuma punkts šī Rīgas rajona attīstībā sākās pēc II Pasaules kara, kad 1964. gadā vietā, kur grunts apstākļi ilgu laiku likās nepiemēroti būvniecībai, 1965. gadā tomēr sāka veidoties Purvciema dzīvojamais masīvs. *Rīgas ģenerālplāna* birojā tika izstrādāts rajona izbūves detaļplānojums (arh. G.Melbergs, R.Paikune, D.Sila, 1970. g. tas nedaudz pārstrādāts institūtā *Pilsētprojekts*, arh. Ē.Fogelis, M.Medinskis, I.Millers, R.Dzene) un sāka piecstāvu ķieģeļu dzīvojamo māju un sabiedrisko ēku būvniecība. Intensīva Purvciema apbūve turpinājās arī 20. gs 70. un 80. gados, kad tika uzcelti lielle daudzstāvu dzīvojamie nami. Gar Purvciema maģistrālēm izvietotas brīvi trasētas 9-stāvu daudzsekciju ēkas, tautā

---

⁵²⁰ Šīrants R. Dažu Rīgas vietu izcelšanās. // Dabas un vēstures kalendārs 1972. Rīga: Kalendārs – 232. lpp.

⁵²¹ Uzvarētais purvs. / Rīts. – nr.168. – 1935.g. 20.jūn. – 5.lpp.

⁵²² Aptuveni 2,5 metri.

⁵²³ Turpat

⁵²⁴ Mihailovs J. Purvciems. Turpinājums sekos // Rīgas Balss, 1971.g. 1.apr.

⁵²⁵ Krastiņš J. Rīgas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām. Rīga: Baltika, 1998. – 154., 193.lpp.

dēvētas gan par *Ķīnas mūri* (Dzelzavas ielā no Vaidavas ielas līdz Stirnu ielai), gan *Kremļa sienu* (domājams, ka tā ir ēku "siena" Dzelzavas ielā no G.Astras ielas līdz Ilūkstes ielai), ideja šādai būvniecībai aizgūta no Francijas 20. gs. 70. gadu jaunās arhitektūras idejas par izbēgšanu no masveida apbūves vienmuļības. Zināms arī, ka *Kremļa sienā* izmitināti toreizējie drošības dienesta darbinieki. Ēkai G.Astras un Dzelzavas ielas stūrī turklāt uz uguns mūra bijis attēlots Brežņevs, kā dēļ tā tautā saukta par *Brežņovku*. Purvciemā pirmo reizi Rīgā 1985. gadā tika uzceltas pirmās vienlaiduma monolītā dzelzsbetona 18-stāvu torņa tipa ēkas (Franču projekts) – t.s. *kukurūzas vālītes* (jeb *kukurūžņicas*)⁵²⁶ Purvciema tautā nokristīto objektu sarakstā ietilpst arī tirdzniecības centrs Stirnu ielā pretī tagadējam *Rimi* lielveikalam, kas kopš uzcelšanas (80. gados) bija šašliku ēstuve un jaunatnes pulcēšanās vieta, un savas arhitektoniskās uzbūves dēļ joprojām tiek dēvēts par *Mauzoleju*.

Purvciema jaunā dzīvojamā masīva plānojuma struktūras pamatā – regulārs 120 grādu moduļu tīkls, kur katru sešstūra malu veido viena 5-stāvu 4 vai 6 sekciju dzīvojamā ēka. Tās papildina atsevišķas 9-stāvu ēkas. Vēlākajos gados šeit uzceltas arī eksperimentālas ēkas pēc individuāliem projektiem, viena no tām - daudzstāvu dzīvojamā ēka Ūnijas ielā, pēc arhitekta J.Pogas projekta uzcelta 1994. gadā. Šeit atrodas arī padomju laiku lepnums – tirdzniecības centri *Mēbeļu nams* un *Minska* (Rīgas pirmais lielveikals mūsdienu izpratnē, tagad *Rimi*), kas tika celti, lai parādītu valsts rūpes par patērētājiem ar maksimāli lielu preču klāstu – realitātē, pustukšiem plauktiem.⁵²⁷ Biķernieku ielas pusē atrodas vecais Purvciems, kur saglabājusies mazstāvu apbūve. Purvciemā pašlaik atrodas vairāki lielveikali, lielākais no tiem – 2003. gadā atvērtais *Domina* – pie Zemitānu dzelzceļa pārvada. Purvciemā atrodas vairākas valsts vidusskolas (60., 64., 74., 84., 85., 100. u.c.), bērnudārzi, bibliotēka (pilsētas bibliotēkas filiāle *Burtnieks*), poliklīnikas *Aura-R* un *Valeo*, Ātrās medicīniskās palīdzības apakšstacija.⁵²⁸

Purvciema apbūve notikusi vairākos piegājienos, tādējādi tajā atrodamas gandrīz vai visu padomju laika masveida celtniecības projektu ēkas (103., 104., 119. 467., 607. sērija, čehu, lietuviešu, mazģimeņu projekti u.c.) Līdz ar Purvciema priekšrocību apzināšanos – lielais brīvo zemju daudzums, pilsētas centra vienā pusē un meža tuvums otrā pusē, rūpniecisku objektu neesamība, ļoti labi attīstīta sabiedriskā transporta sistēma un plaša

⁵²⁶ *Ārgalis A.* Rīga. Rīga : Nacionālais apg., 2001 – 54.lpp.

⁵²⁷ <http://www.citariga.lv/LV/index.php?page=9>

sabiedriskā infrastruktūra, tā apbūve intensīvi turpinās arī šobrīd. Tagad Purvciemā iespējams iegādāties ļoti dažādus īpašumus – šeit tiek celti gan dažādu klašu dzīvojamie nami, gan komercobjekti – *Ainavas nams*, *Astra Lux*, *Ziedu muiža*, *Villa Marina*, *Saules tornis* – ir tikai daži no tiem. Starp lielākajiem nākotnes projektiem var minēt SIA Eiromāja iepiņānoto apbūvi Deglava ielā, kur līdz 2009. gada beigām iecerēts uzbūvēt 328 dzīvokļus un trīs stāvus komercietpu.⁵²⁹ Taču jaunu vērienīgu projektu izbūve Purvciemā saistās arī ar skaļākajām sabiedriskajām apspriešanām, kurās ilggadējie Purvciema iedzīvotāji izteic neapmierinātību ar savas privātās telpas vēl lielāku ierobežošanu. Taču iedzīvotāju interese par būvniecību tuvākajā apkārtnē ir pārāk liela, lai to ignorētu līdz jaunu ēku būvniecības apjomus stabilizēs apbūvei piemērotas zemes trūkums.

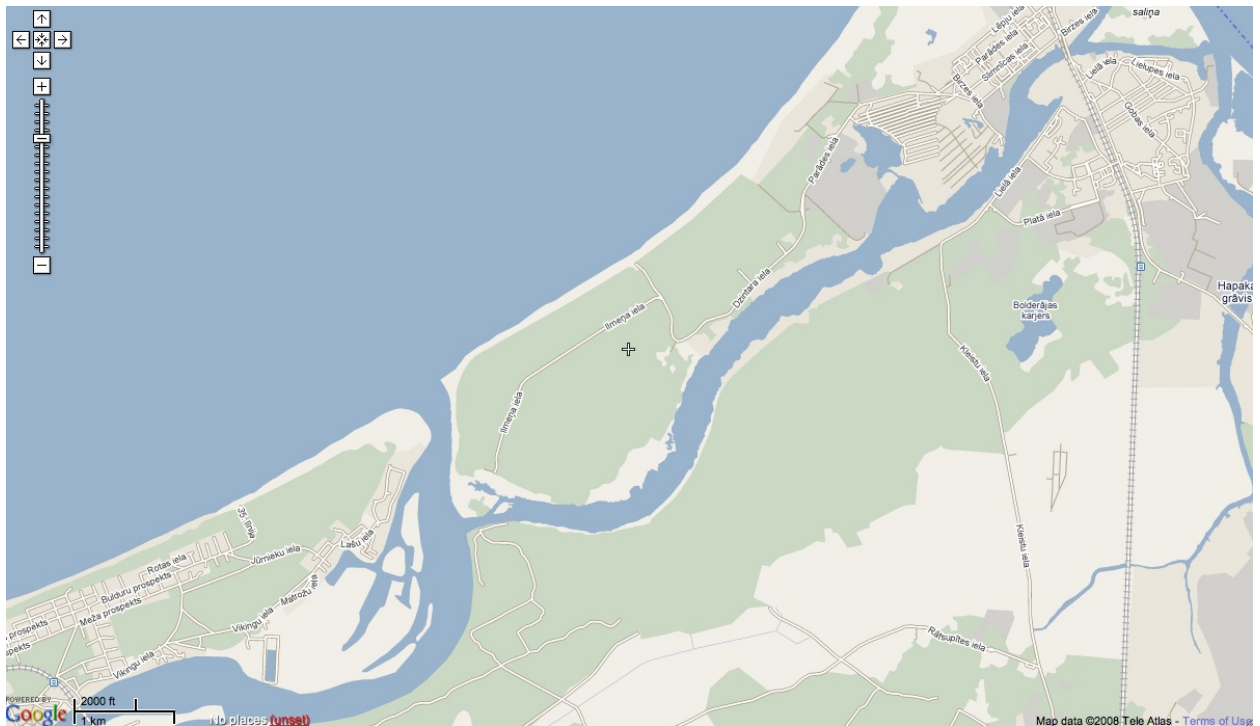
---

⁵²⁸ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Purvciems>

⁵²⁹ <http://jaunieprojekti.lv/lv/newspaper/26/future.html>

RĪTABUĻI

Rītabuļļu apkaime ir Rīgas pilsētas daļa Pārdaugavā, Kurzemes priekšpilsētā. Rītabuļļi atrodas Daugavgrīvas (Buļļu) salas centrālajā un dienvidrietumu daļā, starp Rīgas jūras līci un Buļļupi. Šī apkaime sastāv no Rītabuļļiem, kas atrodas Daugavgrīvas (Buļļu) salas centrālajā daļā, un Vakarbuļļiem, kas atrodas minētās salas dienvidrietumos pie Lielupes ietekas jūrā, savukārt Daugavgrīvas salas austrumu pusē atrodas Daugavgrīvas apkaime, kurai tās ģeogrāfiskā novietojuma dēļ ir bijusi svarīga nozīme Rīgas pilsētas vēsturē, kas saistāma ar Daugavgrīvas cietokšņa vēsturisko attīstību, kur Daugavgrīva tikusi uzskatīta par Rīgas pilsētas atslēgu⁵³⁰.

Daugavgrīvas (Buļļu) salai ir bijusi sarežģīta veidošanās vēsture – teritorijas ģeoloģiski/ ģeogrāfiskās izmaiņas laikā, kas saistāmas ar Lielupes un Daugavas gultnes maiņām, izveidojās Buļļupe.

⁵³⁰ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 164.lpp kopā 239.lpp

Daugavgrīvas (Buļļu) sala ir ziemeļaustrumu un dienvidrietumu virzienā izstiepta sala Rīgas pilsētas ziemeļrietumos, kas atrodas starp Rīgas līci un Buļļupi. Ziemeļaustrumos to norobežo Daugava, bet dienvidrietumos Lielupe. Daugavgrīvas salas garums ir ~9 km, tās platums ir ~1 – 2 km. Mūsdienās tā ir viena no lielākajām Latvijas salām⁵³¹. Sala veidojusies, kad Daugava un Lielupe pavasara palos pārrāva no Kauguriem uz Vecāķiem garo, šauro un zemo akumulatīvo strēli⁵³².

Buļļupe, saukta arī par Buldurupi, ir vecā Lielupes gultne/ lejtece līdz tās kādreizējai ietekai Daugavā. Līdz 17. gs. Lielupei nebija sava ieteka jūrā. 1697. gada pavasara palos, Daugavas grīvā izveidojoties ledus sastrēgumam, Lielupes ūdeņi izrāva sev jaunu gultni uz jūru - pārrāva kāpu joslu tagadējās Buļļu jeb Daugavgrīvas salas vidū (tagadējā Rītabuļļu rajonā 3 km no Daugavgrīvas), izveidojot jaunu gultni, pa kuru ieplūst tieši Rīgas līcī. Minētā ieteka tika dēvēta par Ziemeļupi, sauktu arī par Jāņupi. Tomēr jaunā grīva laika gaitā aizsērēja (tā pastāvēja tikai nepilnus 100 gadus), un netālu no Daugavgrīvas piejūras kāpu joslas sauszemes pusē izveidojās tagadējais līcis – Ziemeļupe. Atkārtoti 1709. un 1759. gadā Lielupe (kur Ziemeļupes līcis) pārrāva Daugavgrīvas salu pie tagadējiem Rītabuļļiem un Daugavgrīvas, kas bija papildus Lielupes noteka uz jūru, tomēr minētā atteka pamazām aizsērēja, līdz vēlāk tā tika mākslīgi aizbērtā. 1755. gadā (citos datos 1757. gadā) kārtējos pavasara palos Lielupe pārrāva kāpu joslu pie Vārnu kroga un ieplūda jūrā pie Stirnuraga (radās ~13 km gara, šaura sala), kā rezultātā izveidojās mūsdienu Lielupes ieteka jūrā. Savukārt upes vecā lejtece ~ 10 km garumā no Vārnu kroga līdz Daugavgrīvai ieguva Buļļupes jeb Buldurupes nosaukumu.

No 1765. – 1768. gadam bija centieni jauno Lielupes gultni aizsprostot, bet 1771. gadā tā atkārtoti izlauza sev ceļu tajā pašā vietā, izveidojot tā saukto Jaunupi. Viena laiku radās arī tagadējā Daugavgrīvas sala.

Rītabuļļu apkaime vēsturiski veidojusies uz Buļļu muižas zemes, kas pirmo reizi rakstos minēta 1495. gadā. Sākotnēji uz šīs muižas zemes bijuši zvejnieku ciemi Rītabuļļi (Bullēni) un Vakarbuļļi (Buļļugals)⁵³³. Savukārt salas nosaukumus „Rītabuļļi” un

---

⁵³¹ Ilze Jansone, Ivars Vīks, 1999. Latvju ceļotājs 1. // Sērija „Dzimtenes mācība” – Rīga: izdevēja Ilze Jansone. Termins „Bolderāja” 118 – 123 lpp; Daugavgrīvas sala, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 240 - 241. lpp

⁵³² Daugavgrīvas sala, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 240 - 241. lpp

⁵³³ Rīgas ielas, 2001 // Enciklopēdija, 1. sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43. lpp

„Vakarbuļļi” devuši vecie zvejnieki, jo no rīta saule ir Rītabuļļu, bet vakarā Vakarbuļļu pusē⁵³⁴.

Buļļu muiža – *Bullenhof, Bullenfahr* ir Daugavgrīvas draudzes teritorijā valsts jurisdikcijai pakļautā muižiņa. Buļļu muižas vieta varētu būt atradies tagadējās Rojas ielas 1 apkārtnē. Buļļu muižiņa pieminēta 1617. gadā, kad Kurzemes hercogs Vilhelms to izīrējis savam sekretāram Paulam Špankavam, kura tiesības uz šo īpašumu 1621. gadā apstiprinājis arī Gustavs Ādolfs. Pēcāk 1679. gadā kapteinis Špankus īpašumu pārdevis ģenerālleitnantam Martinam Švulcam. 17. gs. beigās muižiņa tikusi reducēta. Reducēto muižu Zviedrijas karalis pēcāk ieķīlājis Hermanim Vitem fon Nordekam. 1716. gadā firsts Pēteris Aleksandrovičs Galicins (*Korribut de Gallizin*) muižiņu iznomājis iepriekšminētajam Hermanim fon Nordekam. 1770. gadā par ķīlas naudu Buļļu muižiņu paturējusi savā īpašumā Hermana fon Nordeka atraitne Elizabete. 1820. gadā muižiņa pieder kolēģijas padomnieka fon Šulca mantiniekiem, bet 1909. gadā īpašniece ir A. Benus (*Venus*). Buļļu muižiņa attēlota patrimonālā apgabala un 1688. gada Lielvidzemes kartēs⁵³⁵.

Ap 19. gs. Buļļupe izveidojās par dzīvu upju transporta maģistrāli, jo dziļums bija pietiekams, lai pa to peldētu nelieli upju tvaikoņi⁵³⁶.

Latvijas pirmās brīvvalsts laikā Rīgas pilsētas robežās iekļāva Pārdaugavas teritorijas Tā arī Daugavgrīvas salas rietumu pusē bijušo Bolderājas pagasta teritoriju (Buļļumuiža, Buļļuciems) Buļļus iekļāva Rīgas pilsētas administratīvajās robežās.

20. gs. 30.- 40. gados (bet visvairāk no 1960.–1987. gadam) tikusi veikta vairākkārtēja Buļļupes un Lielupes gultnes padziļināšana, kuras mērķis, pirmkārt, bija nodrošināt kuģošanu, otrkārt, iegūt smilts materiālu Rīgas apbūves vajadzībām. Rezultātā Buļļupes padziļināšana izsauca to, ka tika apbērtas palieņu pļavas un pārveidoti krasti, kā arī tika izraisīta upes krastu iebrukšana. Jāmin, ka 1930. gados Buļļupe bija galvenais satiksmes ceļš starp Daugavu un Lielupes lejteci⁵³⁷.

---

⁵³⁴ Ilze Jansone, Ivars Vīks, 1999. Latvju ceļotājs 1. // Sērija „Dzimtenes mācība” – Rīga: izdevēja Ilze Jansone. Termins „Bolderāja” 118 – 123 lp

⁵³⁵ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 64.lpp

⁵³⁶ Caune A., 1998. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem. – Rīga: Zinātne 156. Lpp. kopā 239.lpp.

⁵³⁷ Dabas parka „Piejūra” dabas aizsardzības plāns, 2004. Rīgas rajona Carnikavas pagasts, Saulkrastu pilsēta ar lauku teritoriju, Rīgas pilsēta. – Rīga: izstrādātājs Latvijas http://www.dap.gov.lv/public/files_uploaded/aizsardzibas_plani/piejura_dap.pdf

Sākot ar 1935. gadu teritorijā starp agrāko Rītabuļļu apbūvi un Buļļupes līci tika piešķirti nosaukumi jaunprojektētajām ielām, taču to izveide netika pabeigta (mūsdienās šajā apkārtnē atrodas Rīgas ūdens attīrīšanas iekārtu komplekss Dzintara ielā 60). 20. gs. 30 – to gadu sākumā norisinās arī vasarnīcu celtniecība Rītabuļļos. Padomju okupācijas (laikā 1941.gadā) baltvācu atstātās vasarnīcas kopā ar zemes gabaliem tika piešķirtas Baltijas flotei, kur tajās apmetās sarkanās flotes virsnieki ar ģimenēm⁵³⁸. Pēc 1944. gada Daugavas kreisais krasts tika pievienots Ļeņina rajonam. 1962. gadā rajoni tika sadalīti. 1969. gadā no Ļeņina rajona atdalītajā daļā izveidoja Ļeņingradas rajonu, kurā ietilpa arī Rītabuļļu apkaime.

Pēc neatkarības atjaunošanas Ļeņingradas rajons, kurā ietilpst Daugavgrīvas sala (tai skaitā – Rītabuļļi), tiek nodēvēts par Kurzemes priekšpilsētu.

Pašreizējā situācijā plašāks ielu tīkls (ar galveno ielu – Dzintara ielu) novērojams tikai Rītabuļļos, savukārt rietumu daļa ir lielākoties mežiem klāta, kur Vakarbuļļos atrodas dabas liegums⁵³⁹, ar kura teritoriju robežojas Vakarbuļļu savrupmāju rajons, kā iedzīvotāji vairākās paaudzēs nodarbojušies ar zvejniecību. Turklāt Rītabuļļu apkaimes liela teritorijas daļa ietilpst dabas parkā „Piejūra”, kas tika izveidots 1962. gadā no Vecāķiem līdz Gaujas grīvai, lai saglabātu kāpu mežus, priekškāpas un pludmali.

Dabas parka „Piejūra” Daugavgrīvas (Buļļu) salas teritorijā ietilpst 2 dabas liegumi: Daugavgrīvas liegums un jau minētais Vakarbuļļu liegums, kas izveidots 1993. gadā un tā platība ir 52 ha⁵⁴⁰, kura lielākās vērtības ir jūrmalas pļavas. Kā interesants fakts jāmin, ka augu valsts pētījumi Buļļos uzsākti jau 18. gs. beigās. 19.gs. beigās (1894. gadā) botāniķis Kupfers dokumentējis jūrmalas armērijas atradni Buļļu salā. 1920 – tajos līdz 30 – tajos gados daudzi zinātnieki pievērsuši uzmanību Buļļu ainavas un augu valsts saglabāšanas nozīmīgumam, turklāt Buļļugala piekrastes teritorija bijusi un ir nozīmīga caurceļojošo bridējputnu un ūdensputnu atpūtas vieta⁵⁴¹.)

---

⁵³⁸ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43. Lpp

⁵³⁹ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 43. Lpp

⁵⁴⁰ Turpat

⁵⁴¹ Vakarbuļļu lieguma Dabas aizsardzības plāns, 2003. – Rīga: izstrādātājs SIA “Estonian, Latvian & Lithuanian Environment” pēc Rīgas domes pasūtījuma, kopā 49.lpp. Pieejams: Dabas aizsardzības pārvaldes mājas lapā http://www.dap.gov.lv/public/files_uploaded/aizsardzibas_plani/vakarbulli_dap.pdf

RUMBULA

Rumbulas teritorija atrodas Rīgas pilsētas austrumu nomalē starp Daugavu un Rīgas-Krustpils dzelzceļa līniju. Daugavā tai pretim atrodas Doles sala, austrumos-Dārziņu teritorija, savukārt Rīgas pusē Rumbulai piekļaujas Ķengarags.

Rumbulai nosaukumu devušas Daugavas krāces, kas pirms Rīgas HES uzbūvēšanas atradušas Daugavā starp Rumbulu un Doles salu un 13. gs. sastādītajās kartēs dažkārt norādīts kā svarīgs robežpunkts. 13. gadsimtā Daugavas krasts pie tagadējās Rumbulas teritorijas izmantots kā brasla vieta⁵⁴².

Jau 1226. g. pāvesta legāts Livonijā Vilhelms no Modenas noteica Rīgas lauku novada robežas, kas sākās Daugavas labajā krastā no Rumbulas krācēm Daugavā⁵⁴³, aptverot plašu teritoriju, kurā iekļāvās arī tagadējā Rumbulas apkaime. Viduslaikos Rumbulas teritorija tika pakļauta Mazjumpravmuižai, kas bija viena no Rīgas patrimoniālā apgabala jeb lauku novada muižām. Šo muižu arhibīskaps Alberts 1259.gadā piešķīra Rīgas Cisterciešu sieviešu klosterim un vēlāk tā pārvaldīja itin

⁵⁴² Rīgas ielas. *Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. –48.lpp

plašas patrimoniālā apgabala teritorijas. 16. gs. 80. gados uz Salaspils un Rīgas patriomonālā gabala teritorijas izveidojās Rumbulas muižiņa. Starp Mazjumpravas muižu un Rumbulu esošo zemi rāte iznomāja namniekiem,⁵⁴⁴ kam te iekopa laukus un pļavas.

1799. gadā Rumbulas teritoriju pievienoja pie Dreiliņiem, kurus bija nopirkusi Rīgas pilsēta un izveidoja Dreiliņu patrionālmuižu.⁵⁴⁵

Trūcīgas ziņas pieejamas par Maskavas ielas apbūvi agrākajos gadsimtos, taču zināms, ka 19. gadsimtā un 20. gs.sākumā gar tagadējo Maskavas ielu bija sarindojušās vairākas viensētas, piemēram, Kalnenieku un Parumbas viensētas, taču blīvāks to izvietojums bija pie Daugavas⁵⁴⁶. Liela daļa šo viensētu tika iznīcinātas pēc II Pasaules kara, lai atbrīvotu vietu Rumbulas lidlauka izbūvei. Joprojām starp mazdārziņiem atrodamas dažas viensētas, bet biežāk sastopama mūsdienīgāka forma - 20./21. gs. celtas privātmājas.

Starp Maskavas ielu un Daugavu atrodas bijusī Rumbulas lidlauka teritorija. Rumbulas lidlauks kā militārs lidlauks tika izbūvēts uzreiz pēc II Pasaules kara. Taču ar laiku kara aviāciju no Rumbulas pārcēla uz tagadējās Rīgas lidostas teritoriju un Rumbulas lidlauku lietoja civilās aviācijas vajadzībām, jo Spilves lidlauks vairs nefunkcionēja.⁵⁴⁷ Lidlaukā esošais piesārņojums vēl joprojām ir ļoti liels, jo teritorijā atradās ne tikai lidmašīnas, bet arī milzīgas aviācijas degvielas tvertnes ar petroleju. Naftas produkti, filtrējoties caur smiltīm, nonāk līdz gruntsūdeņiem un tur izveido peldošo naftas produktu slāni. Daļu bijušā Rumbulas lidlauka teritorijas pēdējos pārdesmit gadus aizņem lietotu auto tirgus placis.

Rumbulas vārds iegājis vēsturē ar traģiskiem notikumiem 20. gadsimtā – ebreju masu slepkavībām Rumbulas mežā 1941. gada ziemā. Lai godinātu fašisma teroru upuru piemiņu, 20.gs. 70./80. gadu mijā Daugavpils šosejas malā uzstādīts piemiņas akmens, uz kura esošais uzraksts ivritā, latviešu un krievu valodā vēsta

---

⁵⁴³ Šterns I. *Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas.*//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē, Caune, A. (galv. red.) – R., 1998. – 365. lpp. 366. lpp

⁵⁴⁴ Šterns I. *Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas.*//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē, Caune, A. (galv. red.) – R., 1998. – 368.lpp.

⁵⁴⁵ K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 94.lpp

⁵⁴⁶ Rīgas ielas. *Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. -49.lpp.

⁵⁴⁷ Andrejsons V. *Lidlauki Latvijā.*//Praktiskā būvniecība.-2004.g. janvāris.- 40.lpp.

„Ebrejiem- fašisma upuriem”.

„Pēc vairāk nekā 60 gadiem, noslēdzot rēķinus ar pagātņi, Rumbulā tika atklāts arhitekta Sergeja Riža vadībā veidotais piemiņas memoriāls nacistu nogalinātajiem ebrejiem⁵⁴⁸”. Memoriāls izvietots starp dzelzceļu un Daugavpils šoseju. Ieeja memoriālā atrodas blakus šosejai, aiz tās ceļš ved mežā, kur izvietota galvenā piemiņas kompozīcija – akmeņi. Katrā no akmeņiem iekalti 1300 apzināto bojāgājušo. Uzraksts uz piemiņas akmens vēsta, ka pa šo ceļu uz Rumbulas mežu 1941. gada novembrī un decembrī nacistu organizētās iznīcināšanas akcijas laikā dzina nāvē tūkstošiem Rīgas geto ebreju.

Vēsturiskajā attīstībā Rumbulu iespējams raksturot kā tipisku Rīgas nomali bez konkrētas funkcijas, un to pierāda arī šīs apkaimes vēlā iekļaušanās Rīgas pilsētas robežās, kas notika tikai 1968. gadā, kad Rīgai klāt pievienoja plašu apgabalu gar Daugavas malu līdz pat Dārziņiem. Rumbulai piekļaujas Dārziņu teritorija, kas veidojusies 20. gs. 60. gados un ir sakņu dārzu un dārza māju apbūve pēc regulāra plānojuma.

Pēdējos gados Rumbulā pamatā notiek noliktavu un tehnisku celtnu būvniecība, mazāk tiek celtas dzīvojamās ēkas, tomēr 2005. gadā tika atklāts jauns rindu un dvīņu māju ciemats “Šķelti” ar labiekārtotu un apzaļumotu ciemata teritoriju.

Šobrīd Rumbulas teritoriju pie Daugavas aizņem mazdārziņi ar zemes nomas līgumiem uz 3-5 gadiem, kurus paredzēts likvidēt, lai atbrīvotu vietu teritorijas tālākai izbūvei. Izdarot grozījumus Rīgas teritorijas plānojumā (2006 – 2018), paredzēts veidot pilsētas nozīmes daudzfunkcionālu parku, kas būtu izmantojams aktīvai atpūtai visai ģimenei.

Rumbula nevar lepoties ar vēsturisku apbūvi vai nozīmīgām kultūras vērtībām, taču iecerēts, ka Rumbula kā būtiska Rīgas pilsētas daļa atdzims tuvākajos gados. Šajā apkaimē plānots izvēst plašu dzīvojamo apbūvi – Daugavas krastā iecerēts vērienīgs dzīvojamo māju masīvs ar jaunu infrastruktūru, pilnībā izmainot līdz šim novārtā pamesto Rumbulas daļu gar Daugavu un Rumbulas lidlauku. Projekta veiksmīgas realizācijas gadījumā šis būs pirmais pilnīgi no jauna uzceltais mikrorajons pēc LR

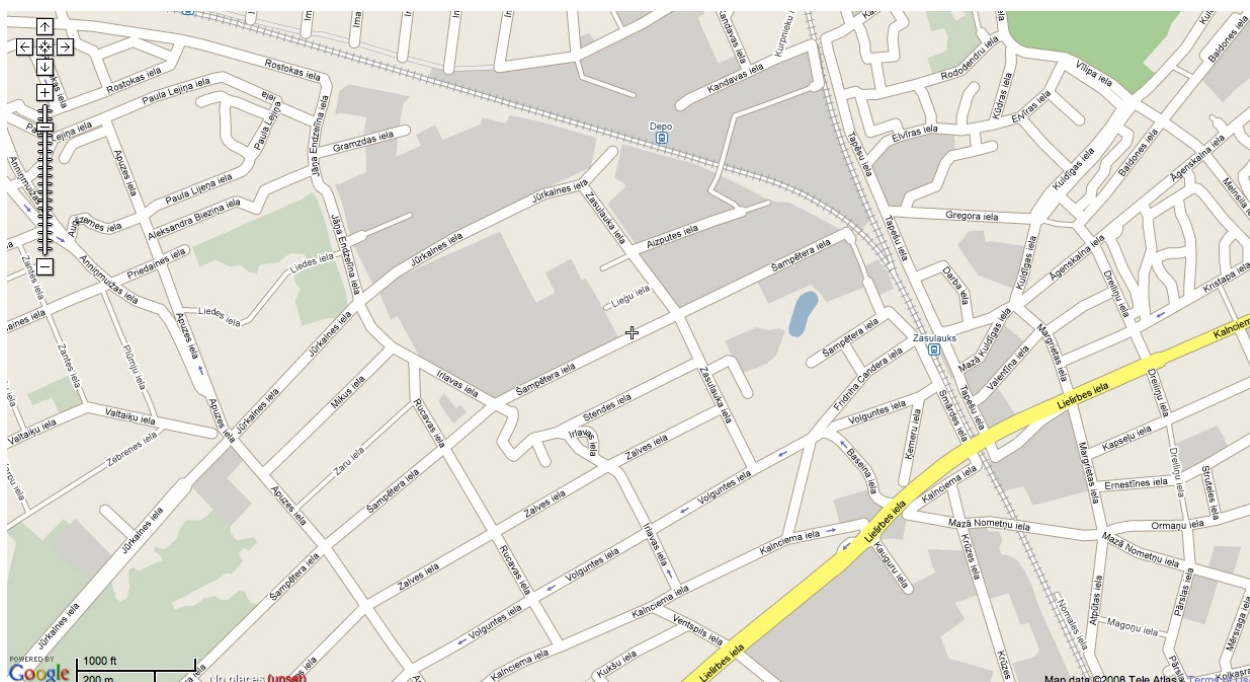
---

⁵⁴⁸ http://www.diena.lv/lat/arhiivs/latvijas_zinjas/rumbulaa_dzelj_veesture : Arāja D. *Rumbulā dzelzveesture*//Diena.-2002.g. 30.novembris.

neatkarības atgūšanas.

ŠAMPĒTERIS.

Šampēteris – apkaime, kas iekļauta Rīgas teritorijā 1924. gada 20. februārī, pašreiz ietverot apgabalu starp šādām ielām: Jāņa Endzelīna un Irlavas, Ventspils, Lielirbes, Rīgas-Tukuma dzelzceļš. Neliela daļa, proti, ap tagadējās Zasuļauka stacijas teritoriju, no apkaimes tika iekļauta Rīgas policijas novada robežās 1828. gadā. Vēlāk 1877. gadā arī netālā Šampētera muiža un tās teritorija bija jau Rīgas pilsētas pārvaldes pārziņā.

Senākie pierādījumi par apdzīvotību šajā rajonā ir meklējami aptuveni pirms 4 000 gadu, par ko liecina auklas keramikas kultūras atstātie savrupatradumi: Šampēterī kaujas cirvis, bet Zasuļaukā krama bultas gals.⁵⁴⁹

Apkaimes nosaukums meklējams Šampētera muižas vārda izcelsmē, ko tai piešķīra jaunais īpašnieks, Baltijas vācu muižnieks un cara valdības padomnieks, mākslas mīļotājs un pirmā Vācu teātra Rīgā dibinātājs Oto Hermanis fon Fītinghofs (1722-1792). Viņa piederībā nonākusī muiža 17. gadsimta otrajā pusē zināma ar citu nosaukumu, proti, kā Prestinga, bet

⁵⁴⁹ Loze I. Auklas keramikas kultūras savrupatradumi Rīgā un tās apkārtnē// Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. 1. sēj.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1998.- 39.lpp.

17. un 18. gadsimta mijā- Ludekdorfa⁵⁵⁰, tika nodēvēta par Šampēteri, atvasinot vārdu no franču valodas. *Shampetre* latviski nozīmē „lauku”. Šampēterī mitinājās divas brīvo zemnieku ģimenes⁵⁵¹, iespējams, ka muižas krogus ēkā, jo zemnieku māju tai neesot bijušas⁵⁵², līdzīgi kā citās Rīgas lauku novadu muižinās, kas izveidojās 18. un 19. gs., bija radītas namniekiem kā vasaras izpriecu un izbraukumu vieta pie dabas, izpaliekot lielāko saimniecību smagajam klaušu darbam. Agrākie namnieku- *Prestinga* muižas īpašnieki bijuši saimnieciski, kaut arī Pārdaugavas zeme ir salīdzinoši neauglīga, tomēr tika gādāts par zemes apstrādāšanu, iekopjot 5 ½ (1 mucasvieta- 0,4936 ha tīruma) mucasvietas.⁵⁵³ Tāpat paralēli muižas ēkai esošais *Skudras krogs* nesa papildus ienākumus, vienlaikus dodot ceļiniekiem iespēju atpūsties un tirgoties, dodoties ceļā uz vai no Rīgas.

Neilgi pēc viņa nāves atraitne muižu pārdeva Īgelstrēmam⁵⁵⁴, tad 1807. gadā, sadalot Šampētra un Solitūdes muižas īpašumus. Vēlāk vairakkārt mainījās tās īpašnieki, līdz 1888. gadā muižu nopirka Gustavs fon Derks. Atbildot uz G. fon Derksa ierosinātajiem jaunizveidoto ielu nosaukumiem, pilsētas mērnieks R. Štegmanis piedāvāja izvēlēties dažos no nosaukumiem ievērojamo Kurzemes muižu vārdus - Bārtas, Zalves, Volgundes-, kas 1891. gadā tika apstiprināti⁵⁵⁵. Līdzās muižai⁵⁵⁶ tika ierīkots Frīdriha Šindlera 1926. gadā dibinātais alus brūzis⁵⁵⁷, kur vēl tagad (Vecaines ielas galā) ir apskatāms brūža darbībā senāk izmantotais dīķis, tiesa gan ieaudzis nelielā mežainītē.

Par muižas ēku stāvokli ir pretrunīgas informācija, jo 1926. gadā sniegtas ziņas, ka gan muižas, gan kūts, kučiera mājiņas, klēts, dārznieka un kalpu mājas esot bijušas sliktā stāvoklī, turklāt vecākā no visām bijusi klēts, kuras vecums ir datēts ap 100 gadiem⁵⁵⁸. Šis

---

⁵⁵⁰ Jakovļevs M. Rīgas Pārdaugava zviedru valdīšanas beigu posmā. Pēc kartogrāfiskā materiāla//Vēsture. Feodālisma problēmas Baltijā. Rīga: LU zinātniskie raksti, 1990.- 100.lpp.

⁵⁵¹ Feodālā Rīga. Latvijas PSR Zinātņu akadēmija. Vēstures institūts. Galv. red T. Zeids.- Rīga: Zinātne, 1978. - 494.lpp.

⁵⁵² Šampēteris/Latviešu konversācijas vārdnīca.// Galv. red.: A. Švābe. 21. sēj. Rīga : A. Gulbja apgādībā, 1927-1940.

⁵⁵³ Jakovļevs M. Rīgas Pārdaugava zviedru valdīšanas beigu posmā. Pēc kartogrāfiskā materiāla//Vēsture. Feodālisma problēmas Baltijā. Rīga: LU zinātniskie raksti, 1990. -104.lpp.

⁵⁵⁴ Šampēteris/Latviešu konversācijas vārdnīca..

⁵⁵⁵ Ozoliņa Dz. Rīgas pilsētas pašvaldības muižīņu parcelēšanas jautājumā. 19gs. beigas- 20. gs. sākums// Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē. 3 sēj. Atb. red. Caune A.- Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2001.-281.lpp.

⁵⁵⁶ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1697.f., 162.apr. 3841/1.l. apskatāma 1929. gada karte ar izbūves plānojumu.

⁵⁵⁷ Paziņojums// Valdības vēstnesis. 1926.g. 10. jūlijs. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija.

www.periodika.lv

⁵⁵⁸ Latvijas Valsts vēstures arhīvs(turpmāk- LVVA), 1679.l., 90.a., 114.l., 13.lpp.

fakts liek domāt, ka Fītinghofu apdzīvotā muižas ēka nemaz nebija saglabājusies (tās vecums norādīts ap 60 gadiem, bet materiāls – koks). Vēlāk 1943. gadā muižas ēka tika izremontēta⁵⁵⁹, lai vācu karavīri iegūtu lazereti, bet padomju varas gados ilgu laiku bijušās muižas telpas piedzīvoja strādnieku kopmītņu statusu, līdz vēlākam, kad *atrisinājās dzīvokļu jautājums*, telpas palika neapdzīvotas. Līdz ar Latvijas neatkarības atgūšanu ēka nonāca pašvaldības uzņēmuma *Zemgale* pārvaldībā. Līdztekus muižu bija pārņēmis *Valsts Īpašumu fonds*, kas to iznomāja Latvijas dievturu sadraudzes *Rāmavas* draudzei. Diemžēl tai ēkas atjaunošanai nepietika līdzekļu un muiža pakāpeniski tika izdemolēta. „*Pirms diviem gadiem pašvaldība lika graustu nojaukt, lai tas neapdraud skolas bērnus, kas pēc stundām dažkārt tur devās spēlēties*”⁵⁶⁰ - tik lakoniski tiek nobeigta namu apsaimniekotāju neizdarības veicinātā postaža.

Intensīvāka apkaimes apbūve aizsākās 19. gadsimta otrajā pusē, kad bijusī Šampētera muižas teritorija tika sadalīta apbūves gabalos, pārdodot vai iznomājot to (līdz 1891. gadam tika sadalīti vairāk kā 80 gruntsgabali⁵⁶¹). Pašreiz lielākā daļa no Šampētera muižas bijušajām zemēm⁵⁶² ietiecas tuvāko apkaimju - Zolitūdes un Pleskodāles, kā arī Mūkupurva – teritorijās, bet tagadējās apkaimes robežas gandrīz iekļaujas bijušās Zasulauka muižas apvidū. Senāko apkaimes ielu tīklu veido Kalnciema ielai paralēlās – Volguntes, Zalves, Stendes, Šampētera, Jūrkalnes – un perependikulārās – Zasulauka, Frīdriha Candara (senāk saukta *Bārtavas*, *Bārtas* un *Strauta* iela), Ķemeru – ielas.

19. gadsimta beigās Šampēterī bija izveidojies nozīmīgs rūpniecības rajons, kas vēl šodien turpina tradīcijas, tiesa gan citu uzņēmumu veidolā. Pašreizējās tekstila rūpnīcas *Rimako* (senāk *Feldhūns*) un *Tirdzniecības tehnikas* teritorijā 19. un 20. gs. mijā atradās māksliniecisko papīru ražotnes fabrika, nedaudz tālāk – ķīmiskā rūpnīca *Pihlau*, kur tagad redzama metāla un darba mehānismu ražotne *Acot Baltic Tooling*, bet Zasulauka Vilnas manufaktūras vietā – katlu māja *Ligija teks*. Gandrīz līdzās manufaktūrai gadsimta sākumā atradās motoražotnes fabrika *Motor*, kuras strādnieki iesaistījās 1905. gada revolūcijas

---

⁵⁵⁹ Guna Kārklīņa. Šampēteris- klusais privātmāju rajons ar francisko nosaukumu. Rīgas Balss. Trešdiena, 9. augusts, 2000. gads.

⁵⁶⁰ Turpat.

⁵⁶¹ Šampēteris//Enciklopēdija Rīga. Atb. red. Jērāns P. - Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988.

⁵⁶² Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1679. f., 180. apr., 170. l. Rīgas pilsētas administratīvās robežas Šampētera muižas hipotēku iecirkņu atsavinātās daļas zem nosaukuma *Dzintari*.

strādnieku kustības protesta epizodēs⁵⁶³. Pilsētas nomales pieticīgie mājokļi, kā arī intensīvais rūpniecības centru izvietojums veicināja strādnieku kustības aktivizēšanos Pārdaugavā. Vēl šodien Šampēterī ir vērojams, ka vairāk kā pusi teritorijas aizņem industriālie rajoni, atlikušo – nelielas, pārsvarā no koka celtas, dažkārt vēlāk apmetas dzīvojamās mājiņas ar nelielu dārza vai pagalma teritoriju.

Šampētera apkaimes vēsture saistāma ar brīvības cīņām 1919. gada 10. -11. novembrī, kad nozīmīgajā Rīgas atbrīvošanas epizodē no bermontiešiem, Rīgas pulka II bataljona kareivji, kuri, sagaidījuši papildus rezerves, beidzot „caur parku ielauzās Šampēteru muižā un izklīdināja pretinieku”⁵⁶⁴.

Viens no ievērojamākajiem arhitektūras objektiem – Vilhelma Bokslafa projektētā bijusī Zaslauka Vilnas manufaktūra (1895-1914), kas pieredzēja vairākas celtniecības fāzes un papildinājumus, jo straujā rūpniecības attīstība radīja jaunas un jaunas prasības. Pašreiz ēka un visa bijušās manufaktūras teritorija ar dīķi ir daļēji pamesta (apbūves stūrī izvietots uzņēmums *Ligija Teks*). Bez jau minētās rūpniecības ēkām Šampētera apkaimē 20. gs. sākumā tika celtas skaistas koka dzīvojamās mājas tā saucamajā *šveiciešu stilā* jeb, no viegla koka karkasa veidotas, dažādu veida konstrukcijas ēkas ar īpašu attieksmi pret koka ornamentu⁵⁶⁵. Piemēram, Frīdriha Candra ielas māja Nr.1, vai Volguntes ielā 16 b, u.c. Savukārt nacionālā romantisma noskaņas jaušamas Volguntes ielas ēkā Nr. 16, par spīti ēkas kritiskajam stāvoklim mūsdienās. Arī nabadzīgāku – strādnieku ļaužu apdzīvotās necilās ēkas, kuras projektēja inženieri, ir saglabājušās, piemēram, Volguntes ielā 17 a. Vēlāka laika neoklasicizējošo estētiku ir saistāmas 1951. gadā celtās, monolītās trīsstāvu *Staļina laika* mājas Zaslauka ielā 16 un 14. Padomju laika tipveida daudzstāvu projektu apbūve vērojama Irlavas, Stendes un Zalves ielu krustojumā līdzās 1980. gados celtajām labāku plānojumu dzīvokļu mājām. Pie nesenākas arhitektūras piemēra apkaimes apbūvē var nosaukt 1990. gados celto rindu māju projektu uz Zalves un Irlavas ielas stūra.

Ievērtības cienīgs ir apkaimes raksturs. Kāpas atsegums Volguntes un Fr. Candra ielas krustojumā uzskatāmi parāda kādreizējās teritorijas veidolu, kas šo rajonu padarīja lauksaimniecībā grūti izmantojamu. Vairākos no apkaimes ielu segumiem ir saglabājies

---

⁵⁶³ J.Bērziņš. Rīgas rūpniecības strādnieku streiku kustība 1905. gadā. Janvārī- oktobrī// Latvijas strādnieki un zemnieki 1905-1907.g. revolūcijā. Red. A. Bīrons. Rīga: Zinātne, 1986.- 28.lpp.

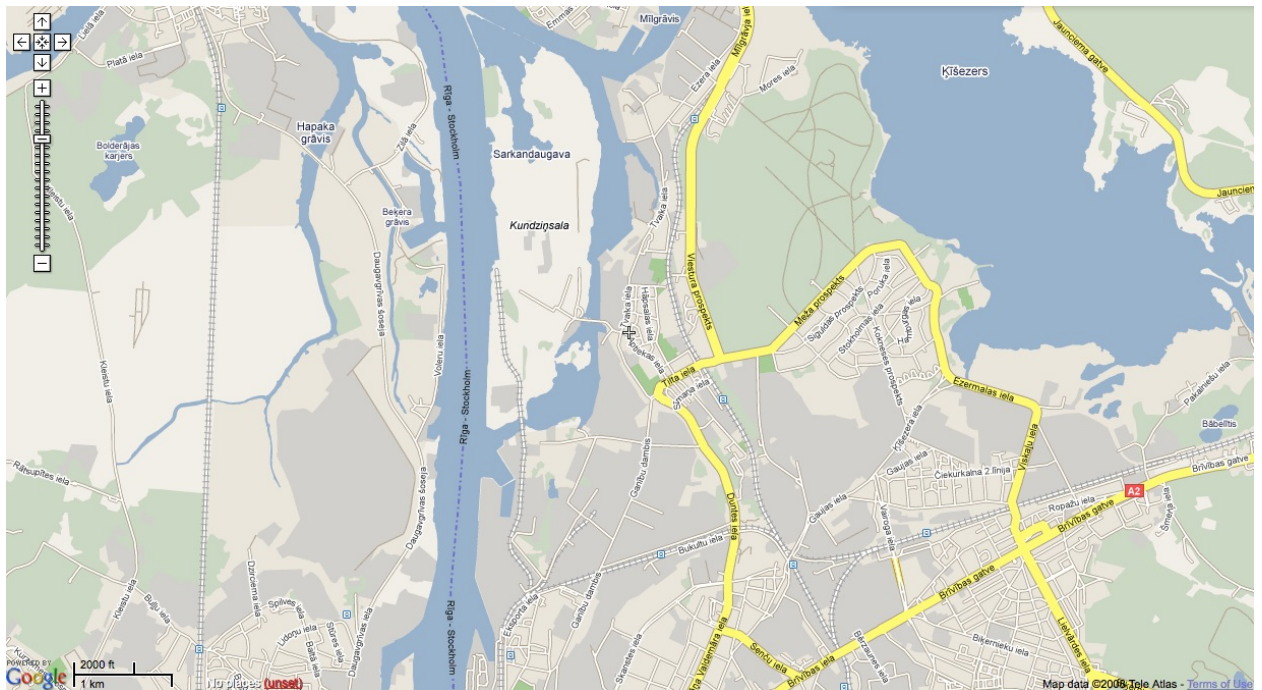
⁵⁶⁴ Pirmā lielā uzvara cīņās ar Bermonta armiju// Latvijas Kareivis. 1929. g. 13. nov. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcija. www.periodika.lv.

bruģis: Zalves (posmā no Zaslauka līdz Irlavas ielai), Smārdes un Šampētera (sākums), kas liecina par 19. gs. ceļu veidošanas principiem. Tāpat apkaimei īpašu noskaņu piešķir ielas, kuras ieskauj vairāk vai mazāk senas koku alejas, piemēram, Šampētera un Fr. Candra ielas sākumā un Smārdes ielā.

---

⁵⁶⁵ Blūms P. Koka ēku stili// Koka Rīga.- Rīga: Neputns, 2001. -208- 209.lpp.

SARKANDAUGAVA

Sarkandaugava, Rīgas daļa, ko pilsētā administratīvi iekļauj 1828. gadā. Sākotnēji gan šajā pilsētas daļā dzīvoja profesiju pārstāvji, kuriem iztiku gādāja Daugava – loči, pārcēlāji un zvejnieki. 16. gadsimtā Sarkandaugavas pieteku sāka saukt arī par Soda grāvi, jo tur notika notiesāto raganu peldināšana, pieņemot, ka burvji ūdenī negrimst un ka raganas ir vieglākas par citiem cilvēkiem⁵⁶⁶.

Sarkandaugava ir 2,5 km garš un 25 m plats Daugavas attekas zars, kura augšgals beidzas, tā sauktajās, pilsētas ganībās. Rīgas pilsētas iedzīvotāji iekšpilsētā jau kopš pilsētas sākumiem turēja mājlopus un dzina tos uz pilsētas ganībām aiz vaļņiem. Ganību atrašanās vieta uz ziemeļiem no pilsētas nocietinājumiem redzama 1700. gadā J.K. Broces zīmētajā pilsētas plānā. No lopu dzenamā ceļa izauga nozīmīga satiksmes maģistrāle – Ganību dambis, kas sākās pie Ganību vārtiem un virzījās pa tagadējo Pulkveža Brieža ielu. Ganības šķērsoja nocietinājums, ko krievu-zviedru laikā (1788.-1790.g.) uzcēla pilsētas aizsardzībai. Tas sākās pie tagadējās Dunties ielas,

⁵⁶⁶ A.Kolbergs. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu; -Jūrmala, 2007.- 334.lpp.

turpinājās līdztekus Skanstes ielai, kas tolaik gāja Katrīnas dambja virzienā⁵⁶⁷.

Apdzīvotas vietas ar laivu transportu iztikt vien nevarēja, tāpēc gar Sarkandaugavas pieteku izveidojās četru kilometru garš ceļš līdz angļa Hanta Rīgā pirmajai tvaika zāģētavai Jaunmīlgrāvī (1819). 1861. gadā ceļu ierakstīja Rīgas ielu sarakstā un nosauca par Tvaika zāģētavas ielu. Šodien tā ir sadalīta divās daļās un viena daļa nosaukta par Tvaika, bet otra par Dantes ielu.

Sarkandaugavas novietojums ir īpatns. Tik īpatns, ka cars Pēteris I nolēma uz šejieni pārcelt Rīgas pilsētu un celt Otro Ķeizardārzu. Tas atradās pie Sarkandaugavas, un kā tas 18. gadsimtā bija parasts, ierīkots regulārā plānojumā. Cars Pēteris I šeit bija iecerējis celt mūra pili, bet ziņu par šī nodoma īstenošanu nav. Cars tikko iestādīto dārzu redzējis tikai vienu reizi – 1723. gadā⁵⁶⁸.

Dārza projektu izstrādājis arhitekts P. Jonšteins. Dārza iekārtošanu veica galvenokārt kareivji. Melnzemi šai smilšainajai vietai piegādāja no netālās Dantes muižas (tagadējā Ozolaines teritorija, Dantes ielā). Darbus sāka plaši, tika izrakti dīķi, parka stādīšanai saveda trīsdesmit tūkstošus dažādu koku, bet pils būvēšanai kaļķus un ķieģeļus no Holandes. 1729. gada pavasaris nāca ar briesmīgiem plūdiem. No citadeles pāri palikušo nosauca Aleksandra Meņšikova vārdā par Aleksandra augstumiem.

18. gs. vidū pretim Ķeizardārzam otrā pusē Sarkandaugavai bija ierīkota kokskola, tās pastāvēšana zināma posmā no 1741. līdz 1763. gadam.

18. gs. beigās vairs ne sevišķi koptais Otrais Ķeizardārzs nebija atdalīts no Sarkandaugavas ar ielu un Sarkandaugavas krasts tā tuvumā bija vienkāršu ļaužu atpūtas vieta. Aleksandra I laikā dārzā ierīkoja aizgādības namu, t.i., nespējnieku patversmi. Projektu namam izstrādāja arhitekts K.F. Breitkreics. Uzcēla pavisam 13 celtnes – vienkārtīgu, divkārtīgu vai trīskārtīgu. Par aizgādības nama vadītāju iecēla savā laikā ievērojamo ārstu O. Hūnu. Aizgādības namā paredzēja ievietot nespējniekus, vājprātīgos un ar veneriskām slimībām slimojošos.

Cars Nikolajs I 1827. gadā uzdeva šeit ierīkot arī darba namu. Projektu izstrādāja guberņas arhitekts J. A. Špacīrs, plānu 1830. gadā precizēja Iekšlietu ministrijas speciālisti. Pārstrādāto projektu apstiprināja cars, un 1835./36. gadā uzcēla

---

⁵⁶⁷ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996.- 146.lpp

⁵⁶⁸ Turpat – 171.lpp

paredzēto mūra ēku.

Tagad parkā ir psihoneiroloģiskās slimnīcas celtnes. Dārzā saglabājušies sen stādīti koki un dīķis.

Sarkandaugavas parkā, uz tā, kas atlicis no feldmaršala Rīgas aplenkuma laikā uzbūvētās Skanstes, paceļas arhitekta Johana Daniela Felsko 1878. gadā uzbūvētā Svētās Trīsvienības luterāņu baznīca, kas veido apkārtējās panorāmas dominanti un ar savu izteiksmīgumu papildina parka ainavu⁵⁶⁹. Ēka un tornis ir būvēti no ķieģeļiem neogotiskā stilā. Altārgleznu darinājis Erfurtes gleznotājs E. fon Hāgers. Parks pie baznīcas ir neliels un ierīkots 1964. gadā slēgtās kapsētas vietā.

Muižiņas Sarkandaugavā bija ne tikai atpūtas vietas turīgākiem Rīgas pilsētas iedzīvotājiem. Te atradās arī Rīgas rūpniecības uzņēmumi un dārzniecības. Sarkandaugavu var uzskatīt par vienu no pirmajiem Rīgas rūpniecības rajoniem, kurā gar Ganību dambi un Vecdaugavu 19. gs. 30. gados sāka koncentrēties lieli rūpnieciskie uzņēmumi. Ārpus Rīgas atļāva celt tikai nelielas koka ēkas, lai kara laikā nenoderētu ienaidnieku atbalstam. Tādēļ pirmās fabrikas radās tālākās Rīgas nomalēs pie ūdens ceļiem – Sarkandaugavā, Bišumuižā, Ilģuciemā, Juglā. Sarkandaugavā veidojās daudz un dažādas rūpniecības iestādes, piemēram – koku kastu fabrika, katlu lietuve, gumijas fabrika „Provodņiks”, apavu fabrika „Buffalo” (kas nodarbināja 2000 strādniekus), kokapstrādes firma „Vērmanis un dēli”, „Rutenberga ķīmiskā fabrika” un citas. Par vecāko fabriku uzskata Rāves cukurfabriku, ko 1784. gadā uzcēla Sarkandaugavā⁵⁷⁰. Tā bija pirmā cukura pārstrādāšanas manufaktūra ne tikai Rīgā, bet arī Vidzemē. Kad Rīgas namniekam un vēlāk birģermeistaram Kristiānam Konrādam Rāvem neveicās ar 18. gs. 60. gados dibināto kuģu būvētavu, viņš kopā ar dēlu Johanu Georgu un citiem Rīgas tirgotājiem 1784. gadā nodibināja akciju sabiedrību ievestā jēlcukura pārstrādāšanai.

Starp Latvijas kultūras muzeju „Dauderi” un Tvaika ielu plešas Latvijas lielākā alus ražotāja – akciju sabiedrības „Aldaris” korpusi. *Valdšleshena alus brūzis*, tagadējais „Aldaris”, uzcelts 1865. gadā un ir vienīgais no tai laikā veidotajiem uzņēmumiem Sarkandaugavā, kas nav mainījis ražošanas profilu. *Aldara* ēkas

---

⁵⁶⁹ Asja Līdaka, „Ziemeļu rajons gadsimtu griežos”; - R., 2004. – 25.lpp.

⁵⁷⁰ Z.Lancmanis, B.Šalfejevs, J.Novoselovs, „Rīgas vērtos” – R., 1933.g. – 17. lpp

izkārtotas funkcionāli mērķtiecīgā plānojumā. Sadalītas kvartālos, tās veido blīvu ražošanas zonu un labiekārtotu reprezentācijas un atpūtas teritoriju, kurā tikusi iekļauta arī kādreizējā īpašnieka savrupmāja un mākslīgas pilsdrupas. Aldara parks piederēja alus darītavas īpašniekam. Saskaņā ar vietas reljefu dārzam ir augšējā un apakšējā terase, ko savieno kāpnes un atbalsta mūris. Dārza plānojumu izstrādāja G.F.F. Kūfalts. 1898. gadā alus darītavas īpašnieks uzceļ sev vienu no skaistākajām savrupmājām Rīgā. To projektējis būvinženieris Fricis Zeiberlihs. Pirms Otrā pasaules kara savrupmāja bija Latvijas valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa vasaras rezidence, bet kopš 1990. gada kļuvusi par Latvijas kultūras muzeju *Dauderi*.

Patlaban Sarkandaugavā darbojas arī firma „MAN – TESS”, kuru ir dibinājis un vada Jūlijs Krūmiņš, un tās pārvaldībā ir osta, kurā atrodas četras kuģu piestātnes ar naftas produktu pārkraušanas iespējām un muitas noliktava. Naftas rezervuāru parkā ir iespējams uzglabāt līdz 60 000m³ naftas produktu.

Par Sarkandaugavas centru pieņemts uzskatīt Sarkandaugavas un Tilta ielas krustojumu. Tilta ielā apskatāmas trīs eklektikas stila celtnes (nr. 12, arhitekts – O. Bārs, 1899; nr. 20, arhitekts – E. fon Trompovskis, 1897 un nr. 32, arhitekts- K. Pēkšēns, 1888).

Vēl divi ievēriības cienīgi objekti redzami aiz dzelzceļa pārbrauktuves – 19. gadsimtā uzceltā Kristus Apskaidrošanas pareizticīgo baznīca Meža prospekta kreisajā pusē. Tā iesvētīta 1890. gada 15. augustā un tā celta pēc arhitekta M. Nuncka projekta, tā saucamajos Aleksandra Augstumos.

Mazliet tālāk – labajā pusē – aiz dzelzceļa pārbrauktuves redzama Kristus karaļa Romas katoļu baznīca, kuras pamatakmens ir likts 1935. gada 27. oktobrī. Tās būvdarbu vadītājs un pirmais prāvests bija Kazimirs Vilnis⁵⁷¹.

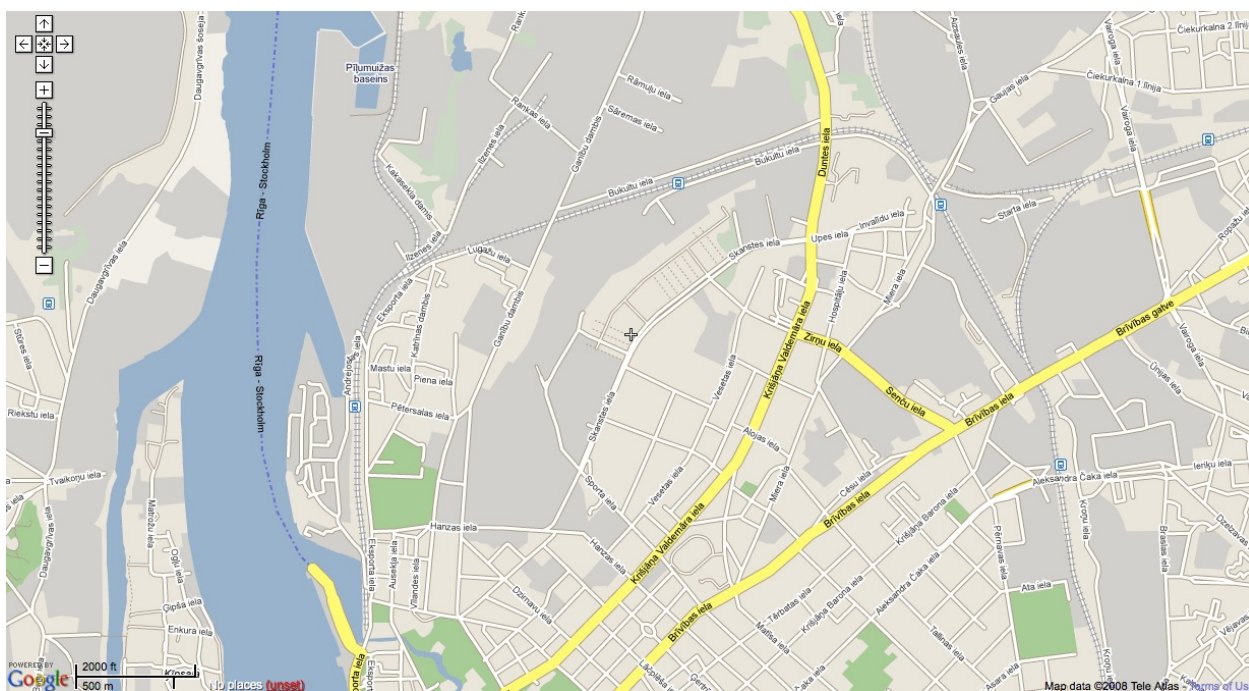
Sarkandaugavai raksturīgs liels skaits ļoti vecu namu. Daudzi celti no 1860. līdz 20. gs. sākumam. Pati vecākā māja, kas saglabājusies, uzcelta 1825. gadā. Vienai piektdaļai namu joprojām ir sausās tualetes. Kopumā nekustamā īpašuma tirgus prestiža ziņā Sarkandaugavā atpaliek no pieprasītā Purvciema, Teikas vai Ziepniekkalna⁵⁷². Tomēr Sarkandaugava līdzīgi Āgenskalnam ir daudz piemīlīgāka

⁵⁷¹ Asja Līdaka, „Ziemeļu rajons gadsimtu griežos”; - R., 2004. – 78.lpp.

⁵⁷² „Diena”, nr. 145; 2003.gada 15.jūnijs.

vieta dzīvošanai, jo šeit varam redzēt veco koka apbūvi, satikt cilvēkus, kas cits citu pazīst un sajūst priekšpilsētas mieru.

SKANSTE

Skanste ir viens no nesenāk apgūtajiem Rīgas rajoniem, kas savu vārdu vēl tikai pamazām sāk iegūt Rīgas iedzīvotāju apziņā. Tas atrodas kādreizējo pilsētas ganību vietā (vēl tagad kartēs sastopams šis apzīmējums) un to ietver Ganību dambis, Hanzas iela un Valdemāra iela, kas pāriet Dunties ielā.

14. – 15. gs. aiz Rīgas pils grāvja pret ziemeļiem – uz Mīlgrāvja pusi – sākās rīdzinieku ganības, kas aizņēma ļoti lielu platību. Tajās atradās vieta gan Rīgā plaši izmantotajiem zirgiem, gan citiem mājlopiem – govīm, aitām, buļļiem u.c. Galvenais lopu ceļš no pilsētas uz ganībām veda pa Jēkaba ielu cauri Jēkaba vārtiem un pāri Jēkaba tiltam. Zirgu ganības atradās vistuvāk Jēkaba vārtiem, aiz tām bija mājlopu ganības. Tūliņ aiz Jēkaba vārtiem visgarām ceļam uz ganībām sākās rīdzinieku dārzi, kurus rāte iznomāja namniekiem. Dārzi atradās arī pilsētas grāvja ielejā.⁵⁷³

Savu nosaukumu, domājams, Skanstes apkaime ieguvusi pateicoties Pēterim I, kurš 18. gs.20. gados, vēlēdamies uz Sarkandaugavu pārcelt Rīgas pilsētu, savam feldmaršalam

⁵⁷³ Šterns I. Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas. / Senā Rīga, 4. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003 – 347.lpp.

Aleksandram Meņšikovam lika uzbērt skansti⁵⁷⁴ priekšā tai, t.i. – tagadējā Skanstes ielas rajonā.

18. gs. Ganību dambis tika apstādīts ar četrām vītolu rindām, padarot to par skaistu aleju ar lopu ceļu blakus. Tagadējo neizmantojamo fabriku vietā atradās krāšņas Rīgas iedzīvotāju vasaras muižiņas, aiz kurām – pilsētas ganības. Lielie plūdi 1807. gada aprīlī nopostīja lielāko daļu šeit ierīkoto dārziņu, pārējās nopostīja ugunsgrēks 1812. gadā, kad Napoleona uzbrukuma dēļ tika pavēlēts nodedzināt visas ēkas ārpus pilsētas vaļņiem.⁵⁷⁵ 20. gadsimta sākumā tur atkal atradušies iekopti dārziņi (tikai tuvāk Valdemāra ielai).

Ap 1902. gadu līdzās tagadējam Ganību dambim tapa dzelzceļš – Rīgas dzelzceļa mezgla Preču stacija. Tā sastāvēja no parka vilcienu pieņemšanai un nosūtīšanai, parka vagonu šķirošanai, preču pagalma, iekraušanas un izkraušanas ceļiem, augstām kravas platformām un plašām noliktavām. Tagad tā ir modernizēta un vēl joprojām turpina darboties.⁵⁷⁶ No Rīgas Preču dzelzceļa atzari ved arī uz Rīgas tirdzniecības ostu, Eksportostu un Andrejostu.

1910. gadā tagadējās Skonto halles vietā Emiļa Melngaiļa ielā tapusi liela ēka 5. latviešu dziesmu svētkiem. No tās raugoties virzienā no centra pa kreisi atrodas Skanstes rajona galvenā ielā – Skanstes iela. Tai abās pusēs reiz atradās lapeņu kolonija.

Šai apkārtnē – starp Vesetas un Skanstes ielām līdz 1965. gadam pastāvēja hipodroms. Ap to milzīgā teritorijā grupējās mazdārziņi, kas no pilsētas tika dāvināti mazpulkiem, uz dārzkopību orientētiem pusaudzīem. 2005. gadā šo vietu tika nolemts atvēlēt Pasaules hokeja čempionāta un citu masu pasākumu būvēm. Tādējādi Skanstes ielas labās puses apbūve ir sākta, un tiks turpināta ar daudzstāvu īres namu celtniecību. Skanstes un Hanzas ielas stūri iezīmē arī pēc sabiedriskās ugunsdrošības pieņemšanas 1882. gadā uzbūvētais ugunsdzēsēju depo, ko 1910. gadā stilizējot Hanzas ķieģeļu gotikas tradīcijas, būvējis R.Šmēlings. 1980. gadā uz depo bāzes izveidots Ugunsdzēsības muzejs. Hanzas iela, kurā muzejs atrodas ierīkota 1902. gadā un kalpojusi, lai no kādreizējā Ķeizardārza (tagad – Viesturdārza) nokļūtu pilsētas ganībās.⁵⁷⁷

---

⁵⁷⁴ Vēsturiski tas bija lauka nocietinājums, ko parasti veidoja zemes uzbērums un grāvji slēgta četrstūra formā. Vārda izcelsme – lejasvācu *schantze*, zviedru *skans* – Svešvārdu vārdnīca. Jumava

⁵⁷⁵ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. Jūrmala: Fonds AKA, 2007– 334.lpp.

⁵⁷⁶ Turpat – 326.lpp.

⁵⁷⁷ Kolbergs A. Rīga kājāmgājējiem. Jūrmala: A.K.A., 2001 – 324.lpp.

Līdzās galvenajai – Skanstes ielai reģiona apkaimi veido Vesetas iela, Grostonas iela, Zirņu iela, no Dunties ielas līdz Ganību dambim līdzās dzelzceļam ved Bukultu iela. Skanstes apkaimē izveidotas jaunas J.Dikmaņa un J.Daliņa ielas.

Paralēli Valdemāra ielai esošo Vesetas un Tomsona ielu daudzdzīvokļu ēku apbūve veidota jau 60. – 70. gados. Līdz Arēnas Rīgas būvniecības aizsākšanai Skanstes klajos laukus no "civilizācijas" norobežoja Rīgas 213. pirmsskolas izglītības iestāde un Rietumu bankas ēkas Vesetas ielā, Hanzas ielā atrodas Hanzas vidusskola, Skanstes ielā 13/15 vientuļš skuma bijušais padomju laikā celtais Darba rezervju sporta nams, kurš vēl tagad ir vienīgā vieta Rīgā, kurā trenēties boksā.

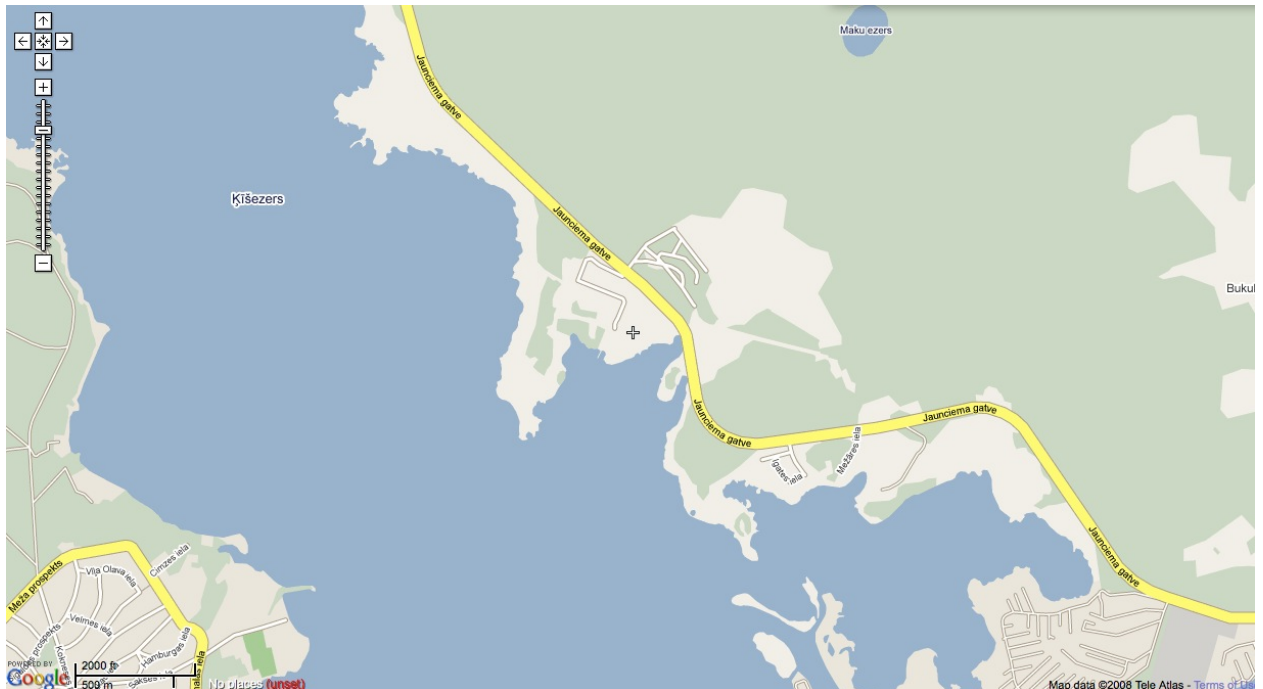
Pašlaik Skanste attīstās kā *Jaunais biznesa rajons*. Jau realizēts projekts *Skanstes virsotnes* – četras 24-stāvu dzīvojamās ēkas. Pamazām veidoja *Merka Skanste*⁵⁷⁸, kuras iecerē ir realizēt 8 kvartālu apbūvi, kas kopā aizņem gandrīz 29 ha teritoriju. Līdz 2014. gadam būvkompanija te nolēmusi uzcelt 2 000 dzīvokļu, savukārt darījumu un sabiedrisko ēku platība kopā plānota ap 300 tūkst. m².⁵⁷⁹ Iecerēts, ka plānotā Rīgas Ziemeļu šķērsojuma izbūve padarīs Skansti sasniedzamāku.

---

⁵⁷⁸ Celtniecības uzņēmuma *Merks* iecerētā jaunā dzīvojamo un darījumu ēku apbūve Skanstes apkaimē

⁵⁷⁹ Artis Zvirgzdiņš. 2006.g.14.nov. // <http://www.a4d.lv/lv/projekti/442/>

SUŽI

Suži atrodas Kīšezera austrumu krastā un ir iekļauti Rīgas pilsētas robežās 1974.gadā, līdz ar kādreizējo Ādažu pagasta teritoriju gar tagadējo Jaunciema gatvi (tur atradās bijušās viensētas Bulduri, Remeiķi, Klipiņi, Vārnas, Milnas u.c.)⁵⁸⁰. Apvidus ap Juglu ir viens no vissenāk minētajiem Rīgas apkārtnē, un Daugavas lejtece ir viena no senākajām cilvēka dzīves vietām Latvijas teritorijā. Zemes garozai ceļoties, jūra atkāpās Kaņiera, Babītes ezeru un Garcima apvidū. Suži – apvidus pie Juglas – atzīmēts ar zemu apdzīves blīvuma pakāpi. To ietekmē dažādi faktori, piemēram, sekli kūdrāji, kāpas, augsts grunts ūdens līmenis un vērtīgas zaļumu audzes.

Plašie ūdeņi un zemienes, Juglas un Kīšezera turpinājumi, ir dabīgs Rīgas žogs ziemeļaustrumos. Tikai šaura zemes josla starp abiem ezeriem ir kalpojusi vecajam bruņinieku ceļam uz Vidzemi („Via Magna”), kurš ir bijis galvenais Rīgas piedvedceļš viduslaikos, tādēļ stratēģiski nozīmīgs. Pūšot jūras vējiem, ticis aizturēts

⁵⁸⁰ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001. –51.lpp

abu ezeru ūdeņu noplūdums, un pat ticis dzīts iekšā jūras ūdens. Tādēļ jau 1221. gadā pāri šaurumam starp Juglas ezeru un Ķīšezera tiek celts dambis. Spriežot pēc dokumentos fiksētajiem 1592. gada labojumu materiāliem, tā būvēšanai izmantoti baļķi, koki, krūmi, niedres, akmeņi un citi materiāli. Tomēr arī šis dambis, kas atradies starp tagadējiem dzelzceļa un šosejas uzbūrumiem, ir bijis plūdu apdraudēts un ticis bieži postīts⁵⁸¹.

Senākie Juglas apkārtnes iedzīvotāji bijuši lībieši. To apliecina, pirmkārt, jau vietvārdi. Juglas vārds cēlies no lībju „jōg” – upe. Otrpus Ķīšezera atradusies Sužu muiža. Sužu nosaukumu uzskata par vienu no nedaudzajiem vēl šodien eksistējošiem lībiešu cilmes toponīmiem Rīgā. Su`ž, atvasināts no lībiešu vārda su`d un nozīmē „vilks”. Tas sastopams arī citos Latvijas lībisko apgabalu vietvārdos, bieži vien ģenitīva formā. Abus ezerus – Juglas un Ķīšu, hronikās visbiežāk dēvē par Rodenpoisa ezeru, kas tulkojumā nozīmē – dzelzspuiša ezers. Vēlāk tas pārvērties par Ropažiem.

Lielākais vairums priekšpilsētas iedzīvotāju bijuši „nevāci”, Pārdaugavā un Daugavas salās 17. gs. beigās to pamatmasu veidoja zvejnieki, kuri šeit mita jau no seniem laikiem, kā arī pārcēlāji, enkurnieki, kuģu krāvēji, transportstrādnieki – „liģeri”. Organizētāko un turīgāko iedzīvotāju daļu šajā laikā veidoja pārcēlāju cunftes locekļi, kuru amats piedzīvoja īstu uzplaukumu. Rīgas tirdzniecībai strauji attīstoties, pieauga ceļinieku plūsma arī no Kurzemes un Zemgales, un senie ciemi pie pārceltuvēm sasniedza savus lielākos apmērus.

Jaunciema dabas liegums atrodas Rīgas pilsētas, Ziemeļu rajonā, Vidzemes priekšpilsētā, Ķīšezera ziemeļu un austrumu krastos. Lieguma kopējā platība 353 ha, no kuriem 215 ha (jeb 60% teritorijas) veido Ķīšezera akvatorija. Jaunciema liegumu veido trīs teritorijas, kuras izvietotas gar Ķīšezera piekrasti: 1. teritorija (lieguma ziemeļu daļa) – Ķīšezera ziemeļu krastā no Kalmju ielas gar Mangaļu mežniecību un Jaunciema gatvi līdz apdzīvotai vietai Jaunciems. Teritorijas platība 53 ha. 2. teritorija (lieguma vidusdaļa) – Ķīšezera austruma krasta, posmā no Jaunciema

---

⁵⁸¹ G. Catlaks, „Rīgas priekšpilsētas gadsimtu gaitā”; R., -1991. – 9.lpp.

7. šķerslīnijas gar ezera piekrasti līdz Sužu pussalai (Sužiem). Teritorijas platība 90 ha. 3. teritorija (lieguma dienvidu daļa) – Ķīšezera dienvidaustrumu piekraste no Sužu pussalas līdz Juglas ietekai, ietver Pils kaktu un tā piekrastes teritorijas. Teritorijas platība ir 210 ha. Lieguma sauszemes teritoriju veido kādreizējā ledus ezera ieplaka un aprimušās kāpas, kuru augstums vietām sasniedz 15 m, piemēram, Sužu kāpa. Liegumā ietilpst vairāki ezera līči, no tiem viena arī Sužu užiņa⁵⁸².

Pirmais ūdensvads Rīgā pastāvēja līdz 1862. gadam, kad Rīgas pilsētas valde uzaicināja inženieri – hidrologu Ā. Thiemu meklēt jaunus un labākus ūdensavotus. 1883. gadā viņš uzgāja ziemeļaustrumos no Ķīšezera un Juglas ezera plašu un gruntsūdeņiem bagātu apgabalu Bukultu, Remberģu un Zaķu muižas robežās. Tālākā virzienā uz Austrumiem no Bukultu muižas un Juglas ezera izplešas liels Rīgas ūdens piegādes tīkla rezervāts, kas ietver sevī arī visu to plašo novadu, kurš aiz Ropažiem stiepjas līdz Gaujai, bet austrumu virzienā līdz Zaķu muižai.

Vēl 20. gs. sākumā līdz Sužiem varēja nokļūt ar kuģīti, kas gāja trīs reizes dienā. Pēc pusotras stundas ilga brauciena kuģītis pietauvojās pie Jaunciema kokzāģētavas. Tur bija ciemats, kur atradās nelieli, no veciem dēļiem būvēti namiņi. Šos dēļus fabrikas īpašnieks Mīlmanis deva uz kredīta. Tādējādi uzņēmums piesaistīja lētu darbaspēku. Lielākā daļa strādnieku bija no Latgales. Šie strādnieki dzīvoja fabrikas barakā⁵⁸³. Šī rūpnīca savulaik jaunciemiešus nodrošināja ar darbu. Pēc padomju okupācijas tur tika izveidota papīrfabrika, kas gadu desmitiem ražoja burtnīcas, klades un citus izstrādājumus. Rūpnīca strādāja ar komunisma cēlēju vērienīgumu trijās maiņās, un par strādniekiem tika savervēti daudzi strādnieki no Krievijas un Ukrainas. Tas arī nosaka tagadējo daudznacionālo sastāvu. Tomēr pārkrievošana un milzu blokmāju izbūve, kāda bija daudzos Rīgas guļamrajonos, Sužus nav skārusi. 1924. gadā dibinātā Baltijas konferenču ūnija, kas apvienoja Latvijas Draudžu savienību, Igaunijas Draudžu savienību un Lietuvas Misijas lauku, organizēja Sužos Baltijas Ūnijas skolas teritorijā Bībeles skolu vasaras kūrorta darbinieku bērniem.

---

⁵⁸² <http://raksti.daba.lv/referaati/2006/imarcena/> (skatīts 10.11.2008)

⁵⁸³ Rīgas Balss", 1966. gada 11. jūnijs, 2. lpp

Rīgas teritorijas plānojums Kīšežera un Juglas ezera piekrastē pieļauj nelielu meža zemju un pļavu transformāciju savrupmāju apbūvē. Daļa no transformējamām teritorijām ir piesārņotas ar atkritumiem un neizmantotu ēku graustiem. Atmosfēras gaisa kvalitāti perspektīvajās apbūves teritorijās ietekmē TEC-1 un SIA „Man-Tess” radītais piesārņojums, kā arī autotransports Jaunciema gatvē un Juglā. TEC-1 pelnu lauki Kīšežera krastā pašreiz turpina piesārņot gruntsūdeņus un Kīšezeru. Pateicoties TEC-1 rekonstrukcijai un apbūves attīstībai, tiks veikta vietas atveseļošana un gruntsūdeņu un virsūdeņu piesārņojuma novēršana.

Suži ir viena no attālākajām Rīgas nomalēm, kas pamazām attopas no pēcpadomju laika haosa, - Jaunciems un tam blakus esošais Sužu rajons ik gadus kļūst arvien sakoptāks, un nākotnē tam ir visas iespējas pārveidoties par elitāru rajonu⁵⁸⁴. Padomju okupācijas gados Sužos izvietojās armijas daļas jaunuzceltā kara pilsētiņā. Pašlaik tā ir unikāla vieta ar laukiem pietuvinātiem apstākļiem galvaspilsētas teritorijā – mežu, svaigu gaisu, mājlopiem un ezeru.

Sužos dzīvo daudz vecu cilvēku, vecumā virs 50 gadiem, kuri darbu pilsētā nevar atrast, tādēļ bieži var manīt sēņu un ogu tirgotājus ceļmalās.

Jaunciems un tam blakus esošais Sužu rajons uzskatāms par ļoti perspektīvu rajonu, jo tam ir administratīvā saikne ar Rīgu, un tur ir tīrs mežs un gaiss. Daudzas vecās mājas atrod savus saimniekus un tiek renovētas un ir arī diezgan daudz jaunbūves.

---

⁵⁸⁴ „Rīgas Balss”, 2003. gada 17. aprīlis, 6- 7. lpp

ŠĶIROTAVA

Šķirotavas apkaime atrodas Latgales priekšpilsētā starp Pļavniekiem, Ķengaragu un Rīgas robežu. Savu nosaukumu apkaime ieguvusi tikai 20. gadsimta sākumā, kad šeit sāka veidoties Šķirotavas vagonu depo, un Rīgas pilsētā apkaime tika iekļauta 1968.gadā.

Jau 1226. g. pāvesta legāts Livonijā Vilhelms no Modenas noteica Rīgas lauku novada robežas, kas sākās Daugavas labajā krastā no Rumbulas krācēm Daugavā (pie Doles salas)⁵⁸⁵, tādējādi Rīgas patrimoniālajā apgabalā iekļaujot arī tagadējo Šķirotavas teritoriju.

Lai gan Šķirotavas attīstība sākusies pavisam nesen, tā vēstures gaitā atradusies dažādu muižu pakļautībā. Viduslaikos Šķirotavas teritorija nonāca Mazjumpravmuižas pārvaldībā. 17. gs. Mazjumpravmuiža piederēja Rīgas rātei un apvienoja plašas teritorijas, kur ietilpa arī Šķirotava; tā bija teritoriāli vislielākā Rīgas patrimoniālā muiža. 19. gs. daļa Šķirotavas teritorijas atradās Dreiliņu pagasta pārraudzībā.

Šķirotavas teritorijā 18. gs. sākumā bija izvietotas atsevišķas namnieku muižiņas un zemnieku mājas. Neauglīgie purvāji un smiltāji palika neiekopti, jo to iekopšana prasīja pārāk lielus izdevumus.

⁵⁸⁵ Šterns I. *Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas.*//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē, Caune, A. (galv. red.) – R, 1998. – 366.lpp.

Lai gan cilvēki te dzīvojuši jau vairākus gadu simtus, Šķirotava savu nosaukumu ieguvusi tikai 20. gadsimta 20. gados⁵⁸⁶, kad Getliņpurva teritorijā paredzēja dzelzceļa vagonu šķirošanas punkta izveidi. Šķirotavas stacija ir pats agrākais industriālais objekts šajā teritorijā, šobrīd tā veic divas funkcijas – ir vagonu šķirošanas punkts un dzelzceļa pietura līnijā Rīga-Krustpils. Šķirotavas vagonu šķirošanas stacijā notiek vilcienu pieņemšana, šķirošana un nosūtīšana. Agrāk tā dēvēta par *Sortirovočanaja* un Šķirošana⁵⁸⁷.

Šī rajona attīstībā būtiska loma bija 1861. gadā atklātajai dzelzceļa līnijai Rīga-Daugavpils un 1937.gadā atklātajai Rīgas-Ērgļu līnijai. Šīs abas līnijas sadalās dzelzceļa stacijā „Jāņavārti”, kuras agrākais nosaukums bija „Dreiliņi”.

Par rūpniecisku teritoriju rajons sāka veidoties 20. gs. 50. gadu beigās, kad izbūvēja pirmos rūpnieciskos kvartālus ar dažādu funkciju ražotnēm un tehniskajām celtnēm.

Apkaimes robežās atrodas vairākas nozīmīgas ielas, kas radušās līdz ar pavērsienu rajona attīstībā 20. gs. 30. gados, kad tas ieguva industriālu raksturu, un tika attīstīts ielu tīkls, izveidoti vairāki jauni ceļi. Viens no vecākajiem satiksmes ceļiem ir Lubānas iela, kas atdala Šķirotavas teritoriju no Pļavnieku dzīvojamo māju masīva, šī iela minēta jau 1861. gada Rīgas adrešu grāmatā. Sākotnēji tā stiepās līdz Slāvu aplim, taču 1939. gadā pagarināta līdz Ilūkstes ielai.

Krustpils iela ierīkota 20. gadsimta 30. gados no Lubānas ielas cauri Dreiliņu muižas teritorijai paralēli Krustpils dzelzceļam līdz Šķirotavas stacijai, kas toreiz atradās tieši uz pilsētas robežas. Kad 1968. gadā Rīgai pievienoja jaunas teritorijas, ielu pagarināja līdz pat pilsētas robežai. Krustpils ielas apbūvi pamatā veido mazstāvu privātās un dzīvokļu mājas, kā arī vairāki rūpnieciski objekti un noliktavas. Krustpils ielā nr. 119 atrodas Energofirma "JAUDA", kas savu darbību uzsāka 1961. gadā un šobrīd ir viena no lielākajām elektromateriālu un iekārtu ražotājām Baltijā. Šķirotavas vārds bieži vien izskan saistībā ar Kurstpils ielā izvietoto ieslodzījuma vietu – Šķirotavas cietumu, kas atklāts 1963. gadā kā Labošanas darbu kolonija. Cietuma kompleksa apbūve veidojusies 20. gs. 60. gados. Netālu no Šķirotavas cietuma atrodas mazdārziņi.

No Krustpils ielas attek Granīta iela, kas savu nosaukumu ieguvusi tikai 1978. gadā. Šobrīd tur izvietojusies rūpnieciska apbūve, piemēram, pēdējos gados izveidots un strauji

---

⁵⁸⁶ Āboliņš I. *Šķirotava būs industriālais centrs.*//Diena.-2004.g.11.marts.-7.lpp

⁵⁸⁷ *Enciklopēdija Rīga*, Jērāns P. (galv. red.) – R., 1988. – 435. lpp.

attīstījies Granīta Industriālais parks – rūpniecības uzņēmumu un biroju teritorija 13,5 ha platībā. Granīta ielā joprojām notiek aktīva rūpnīcu būvniecība.

Starp Krustpils un Lubānas ielu stiepjas Katlakalna iela, kas nosaukumu ieguvusi par godu 1937. gada Rīgas ģenerālplānā paraudzētā tilta izbūvei starp Latgales priekšpilsētu un Katlakalnu. Tilts tā arī nav ticis uzbūvēts, bet iela savu nosaukumu saglabājusi. Šķirotavas apkaimes attīstības gaitā iela mainījusi atrašanos - 20. gs. 60. gados ielas trase tika pārvietota, lai dotu vietu rūpnieciskā rajona izbūvei.

Šķirotavas stacija bija viena no tām Rīgas stacijām, kur 1941. gada 14. jūnijā un 1949. gada 25. martā lopu vagonos uz Sibīriju savu moku ceļu sāka tūkstošiem latviešu. Lai pieminētu padomju režīma upurus, apstādījumos pie Šķirotavas 1989. gadā uzstādīts piemiņas akmens. 2008. gada 14. jūnijā piemiņas vieta deportāciju upuriem tika atjaunota – izveidots jauns piemiņas ansamblis. Galvenais ansambļa objekts ir pieminekļis (mākslinieks A. Vīlipsons), kas „veidots no tonēta betona un ir kā stilizēta vilciena vagona un barakas sienas sintēze. Pieminekļa augšējā daļā ir logs, caur kuru redzamas debesis un tālumā aizejošas dzelzceļa sliedes”⁵⁸⁸. Ap pieminekli izveidots plašs bruģēts laukums atceres pasākumu organizēšanai.

Šķirotavas apkaimē nav atrodamas ievērojamas kultūrvēsturiskas vērtības, jo apkaimes teritorijas apgūšana aizsākās tikai 20. gadsimta sākumā, taču strauju attīstību rajons piedzīvoja 20. gadsimta 50. gadu beigās. Šķirotavā nav nevienas izglītības iestādes, bērnudārza vai kultūras centra, tomēr apkaimē „attīstītas strauji un kļūst par pagaidām vienīgo rūpniecisko rajonu Rīgā”⁵⁸⁹. Arhitekts Andrejs Ģelzis atzīst, ka „tik lielā pilsētā kā Rīga ir nepieciešams kāds industriāls rajons, un, viņaprāt, tieši Šķirotava tam ir vispiemērotākā vieta”⁵⁹⁰. Arī vairāki citi arhitekti piekrīt, ka Šķirotavas teritorijā vajadzētu atrasties rūpnīcu rajonam, kā pamatojumu minot to, ka jau šobrīd šajā apkaimē slejas virkne rūpnīcu. Lai gan šķirotavas teritorija ir gandrīz aizbūvēta, vēl ir iespējams turpināt celtniecību un apstākļi tam ir ļoti labvēlīgi.

Šķirotavas apkaimes daļā starp Šķirotavas staciju un Rīgas robežu izveidojusies dzīvojamās apbūves zona ar ģeometriski regulāru ielu plānojumu, kur pamatā lokalizējušās privātās dzīvojamās mājas, un veidojas arī mūsdienīga daudzdzīvokļu apbūve, piemēram,

---

⁵⁸⁸ Kočāne Z. *Atjaunota piemiņas vieta.*//Latvijas Avīze. – 2008.g. 13.jūn.- 7.lpp

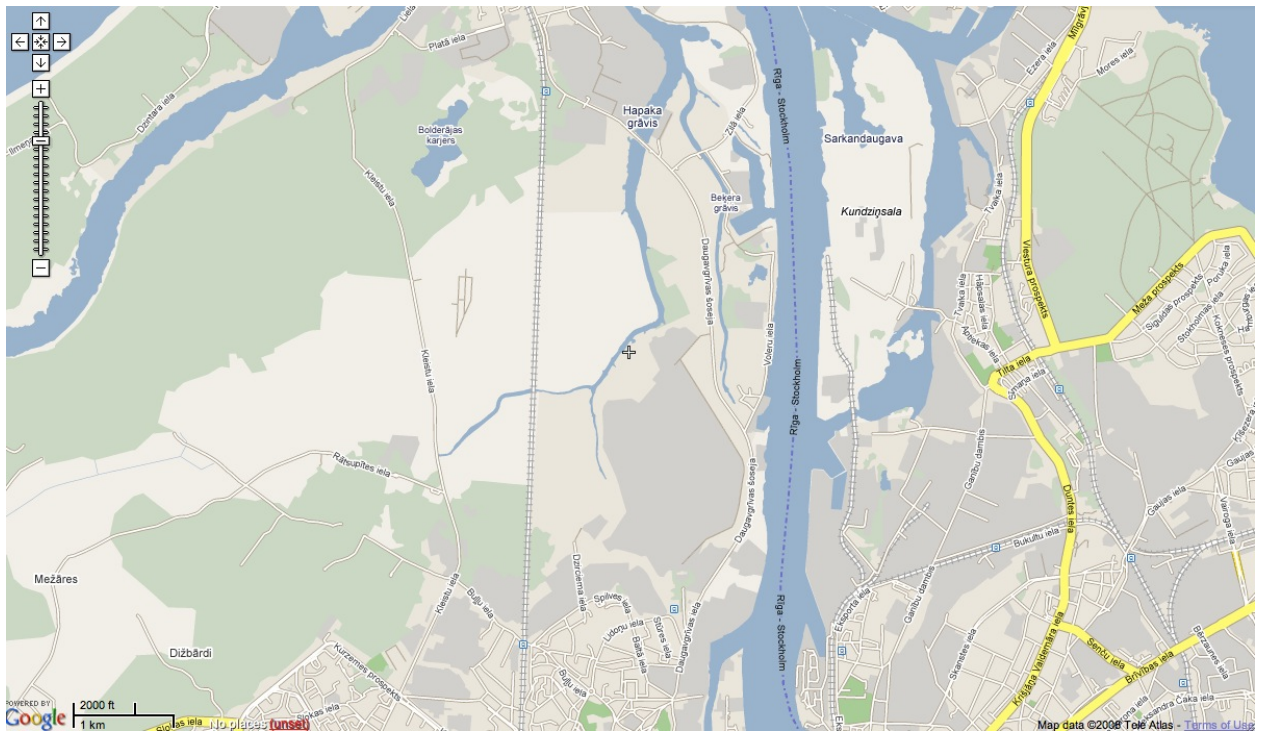
⁵⁸⁹ Āboliņš I. *Šķirotava būs industriālais centrs.*- 7.lpp

Gravas ielā 17 uzcelta piecstāvu daudzdzīvokļu ēka „Rubeņkalni”, kur izveidoti 57 moderni dzīvokļi.

---

⁵⁹⁰ Turpat.-7.lpp.

SPILVE

Akmens laikmetā, kad citviet tagadējās Rīgas teritorijā, spriežot pēc atrastajiem arheoloģiskajiem priekšmetiem, atradās zvejnieku un mednieku apmetnes, **Spilves** pļavas vēl klāja ūdeņi.

Latviešu valodā ar vārdu “spilve” apzīmē grīšļu dzimtas augu, kas līdzinās meldriem un niedrēm. Latvijā spilves ir tipiski purvu augi.⁵⁹¹ Vēl joprojām šejienes mitrajās pļavās ir sastopams daudz niedrāju. Tiek uzskatīts, ka Spilves pļavu plašajos līdzenumos aizvēsturiskos laikos Lielupe ieplūdusi Daugavā.⁵⁹² Taču tad, kad Lielupe savu tecējumu bija saīsinājusi, ieplūstot tieši jūrā, šeit izveidojies ir plašs purvājs, kurā spilves varēja augt griezdamies.

Pļavu izmantošana Spilvē sākusies tikai 15. gs. beigās. Viduslaikos Spilves pļavās netālu no Ilģuciema atradušies Svētā gara konventa īpašumi, tālāk Daugavgrīvas virzienā bijuši rātes, ordeņa un domkapitula īpašumi. Tālāk no Daugavas atradušies Korda Bartmaņa īpašumi.⁵⁹³

591 *Latvijas Padomju Enciklopēdija*, Āboloņa E. u.c. (red.), 3.sēj. – R., 1983.g. – 643. lpp.

592 *Rīgas vārtos*, Lancmanis Z. u.c. (sast.). – R., 1933.g. – 46. lpp.

593 Šterns I. Viduslaiku Rīga ārpus Rīgas.//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un

Pārdaugava bija viduslaiku rīdzinieku pļavu priekšpilsēta, jo siens ziemā bija tikpat nepieciešams kā ganības vasarā. Daudzus gadsimtus Spilves līdzenumu izmantoja pilsētnieku lopu ganībām un siena pļaušanai. Teritorija Hapaka grāvja vidustecē abpus tagadējai Bolderājas dzelzceļa līnijai vēl līdz 20. gs. tika dēvētas par Vijgriežņu pļavām.

17. gs. pļavas bija sadalītas starp pilsētu un kroni. Valstij piederošajā Spilves daļā iedalīja pļavas dažādiem ierēdņiem un Rīgas cietokšņa garnizonam. Pļavu pilsētas daļa bija nodota rātes pārziņa, to lietoja pilsētas iestādes un privātpersonas. Speciāls dienests tika izveidots teritorijas nepārtrauktai apsardzei.⁵⁹⁴

Vadoties pēc 17. gs. beigu Rīgas patrimonālapgabala kartes, Spilves plašumus R ieskāvis Buļļu jeb Kuršu ceļš, bet Daugavas pusē – ceļš uz Daugavgrīvu, starp tiem bija izvietojušās namnieku pļavas un muižas. Aiz Ilģuciema pie Spilves savienojās kājnieku un jātnieku vezumnieku ceļš, kas veda no Zundas pārceltuves cauri Ilģuciemam uz Bolderāju.⁵⁹⁵ Šeit tad arī veidojās tagadējā Daugavgrīvas šoseja. 17. gs. Spilve apdzīvota bija galvenokārt gar Daugavas krastu un pie Voleriem. 18. gs. retās zemnieku mājas, kas atradās Spilvē, skaitījās pie Piņķu draudzes.

Pārdaugavā starp pļavām 15. gs. sāka veidoties arī namnieku un garīgo iestāžu muižiņas. Spilvē ir atradušās Hapaka muiža, Esena muiža, Koku muiža un vēl citas.

Hapaka muiža ir bijusi viena no lielākajām Spilves muižiņām. Tā atradusies rajonā, kur tagad no Daugavgrīvas šosejas atiet Zilā iela. Galvenokārt tā izmantota kā vasaras mītne, tomēr šeit ir bijusi izvērsta arī lauksaimniecība. Ir zināms, ka zviedru laikos Hapaka muižā ir apstrādātas 12 $\frac{3}{4}$ mucvietas (1 mucvieta – 0.4936 ha) tīruma.

Arī netālu esošā Bekera jeb Pālenes muižā apstrādāts ļoti daudz zemes – 71 $\frac{1}{4}$ mucvietu tīruma.⁵⁹⁶ Bekera muiža tikusi saukta arī par Purvāja muižu. Kā lielā daļā muižiņu, kas atradušās satiksmes maģistrāļu tuvumā, arī šeit ir bijis ierīkots krogs. Bekera muižas teritorija joprojām ir saglabājusi savu vietvārdu, kas tagad tiek saukta par Beķermuižu.

Netālu aiz Ilģuciema pie Spilves pļavām reiz ir sākušās Esenes muižas zemes. Vēl šodien šī apkaime glabā „Lielās muižas” vārdu. Lai arī tās īpašnieki gadsimtu laikā ir

---

vēsturē, Caune, A. (galv. red.) – R, 1998. – 365. lpp.

594 Jakovļeva M. *Rīgas Pārdaugava zviedru valdīšanas beigu posmā (pēc kartogrāfiskā materiāla)* // Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. – 1990. g. – 555. sēj. – 98. – 110. lpp. – 106. – 107. lpp.

595 Turpat. – 98. lpp.

596 Turpat. – 104. lpp.

mainījušies vairākkārt, vēl 1927. gada Rīgas plānā tā tiek saukta par Esenes muižu. Muižas vēsture sākas 1615. gadā, kad rātskungs Kaspars Drēlings nopircis lauku īpašumu pie Spilves. Pēc šīs dzimtas pēcnācējas Ģertrūdes Drēlingas apprecēšanās ar rātskungu Andreasu Gotānu muižiņai attiecīgi tika mainīts nosaukums. Muižiņu mantoja abu dēls rātskungs Pauls Gotāns, kas 1774. gadā pārdeva to māsasvīram Imanuelam Justam Esenam. I.J. Esens bija Doma un Pētera draudžu mācītājs, kā arī retu un aizliegtu grāmatu kolekcionārs, kuram piederējušas arī apgaismotāju Voltēra, Didro, savam laikam progresīvo pedagogu Lavātera un Zulcera u.c. vēstules.⁵⁹⁷ 19. gs. otrajā pusē muižiņa bija nonākusi krievu tirgotāja Popova atraitnes īpašumā.

Spilves vārds ir saistīts arī ar vienu no centrālajām Ziemeļu kara (1701 – 1721) epizodēm – Spilves kauju, kas notika starp Saksijas un Zviedrijas karaspēku 1701. gada 9. jūlijā. Tās dienas rītausmā zviedru karaspēks dūmu aizsegā pārcēlās pāri Daugavai un 3 stundu ilgā kauja sakāva Saksijas karaspēku. Uzvara Spilves kaujā nostiprināja Zviedrijas armijas pārsvaru Ziemeļu kara sākumposmā.

Spilves apkaimei pieskaitāms ir arī Podrags. Pirmo reizi avotos tas minēts 17. gs. Piņķu muižas revīzijas protokolā 1656. gadā, runājot par pļaušanas tiesībām Spilves pļavās.⁵⁹⁸ Broces zīmējumos mēs redzam dzirnavas, kā arī sadzīves ainiņas – lašu tīklu žāvēšanu pie Podraga dambja, kas ticis uzcelts 18. gs. 60. – 70. gados, lai regulētu Daugavas kuģu ceļu, tomēr plūdus tas bieži esot ticis pārrauts.⁵⁹⁹ Podragā 18. gs. ir darbojusies arī ar vēju darbināmā kokzāģētava, kas pārstrādāja dēļos 2000 baļķu gadā un bija šai laikā otra lielākā zāģētava Rīgas apkaimē.⁶⁰⁰ 1866. gadā Podragā tika uzcelta cementa fabrika, kas bija pirmā portlandcimenta ražošanas uzņēmums cariskajā Krievijā. Sākotnēji ražošanā tika izmantots no ārzemēm ievests krīts, kā arī vietējais Ķengaraga māls. Kopš 20. gs 20. gadiem rūpnīca tika rekonstruēta un pārkārtota uz vietējo izejvielu bāzes.⁶⁰¹ Podragieši arī ir nodarbojušies ar zveju, kas bijis nozīmīgs seno rīdzinieku iztikas avots. Podraga apkārtnes pievienošana Rīgai tika apsvērta jau 19. gs. beigās, jo pilsētas tirdzniecības un kuģniecības

---

597 J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 318. lpp.

598 Taube M. Zvejnieku sadzīve Pārdaugavā 19.gs. // Rīga – 800. Gadagrāmata. 1994/ 1995.g. – R., 1996. – 128. lpp.

599 J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – 303. lpp.

600 Turpat. – 305.lpp.

601 Enciklopēdija Rīga, Jērāns P. (galv. red.) – R., 1988. – 214.lpp.

intereses prasīja, lai abi Daugavas krasti pilsētas tuvumā piederētu tai.

Spilvē vēl 20. gs. pirmajā pusē tīrumi ir aktīvi izmantoti lauksaimniecībā. Meta Taube savās atmiņās stāsta, ka viņas tēvam bijusi saimniecība Podragā, turpat netālu iepretim Spilves pļavām no Rīgas pilsētas ģimene esot nomājusi zemi, kur lielās platībās audzēti kāposti skābēšanai. Spilves pļavās esot gādāts siens saimniecībā esošajiem zirgiem un govīm.⁶⁰² 20. gs. Spilves A daļā tika ierīkotas arī dārziņu kolonijas, padomju gados šeit atradušās arī Bulduru sovhoztehnikuma lauksaimniecības zemes.⁶⁰³

Modernais laikmets Spilvē ienāca pamazām. Dzelzceļa līnija, kas no Rīgas cauri Spilves pļavām 18 km garumā vijās uz Bolderāju, tika atklāta 1873. gadā. 20. gs. 20. gados Spilvē 51 ha lielā teritorijā iekārtoja lidostu, ko trīsdesmitajos gados pārdēvēja par „Spilves gaisa ostu.” Tās īpašnieks bija Rīgas pilsēta, nomnieks – Pasta un telegrāfa departaments. „Jau 20. gados tika uzcelti divi angāri: Rīgas–Liepājas reisa apkalpojošo lidmašīnu un privāto lidmašīnu novietošanai. Gaisa satiksmes kārtības regulēšanai uzbūvēja stacijas ēku ar pasažieru uzgaidāmajām telpām, pastu, muitu, policiju, komandantūru, meteoroloģisko staciju, restorānu u.c. Starptautisku nozīmi Gaisa osta ieguva 1928. gadā, kad Rīgu iekļāva vācu–krievu gaisa satiksmes sabiedrības „Deruluft” tīklā un līdz ar to šeit nosēdās lidmašīnas, kas uzturēja gaisa satiksmi no Vācijas uz Maskavu un Pēterburgu. Turpmāk šai kompānijai pievienojās arī poļu, zviedru un krievu aviosabiedrības. Trīsdesmito gadu beigās Rīgas gaisa osta bija iekļauta avioliņijās: Berlīne–Rīga–Tallina–Helsinki, Atēnas–Bukareste–Varšava–Rīga–Tallina–Helsinki, Stokholma–Rīga–Maskava, Rīga–Liepāja. „Spilves” lidlauks kalpoja arī Latvijas armijas kara aviācijas vajadzībām. Galvenā militārās aviācijas lidlauka statusu tas saglabāja līdz pat 1940. gadam. No 1930. gada Spilves gaisa ostā mājvietu atrada arī Aizsargu aviācija, kura īpaši plašu darbību izvērta pēc 1934. gada. Vairākas ēkas, piemēram, moderni angāri un vadības mītne, šeit tika uzceltas tieši aizsargu vajadzībām.”⁶⁰⁴

Lidostas „Spilve” ziedu laikos te atradās 56 lidmašīnas, bet tagad tikai reizēm redz dažus lidaparātus, kas noder izpletņlēcēju uzņemšanai. Diemžēl nav realizējusies ideja Spilvē ierīkot aviācijas muzeju. Kad Rīgas dome pārņēma lidostas ēkas (kopā 59 ēkas), daudzas no

---

602 Resnais G. Ko stāsta muzeja priekšmeti par Pārdaugavu.// Rīga – 800. Gadagrāmata. 1994/ 1995.g. – R., 1996 – 26. – 30.lpp. – 30.lpp.

603 *Enciklopēdija Rīga*, Jērāns P. (galv. red.) – 652.lpp.

604 <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/No%20Spilves%20lidz%20Zundam.pdf>

tām bija bēdīgā stāvoklī.⁶⁰⁵ Ļoti nolaistā stāvoklī ir arī greznā 50. gados Staļina neoklasicisma stilā celtā lidostas termināla ēka, kas noteikti būtu saglabājama kā sava laika arhitektūras liecinieks.

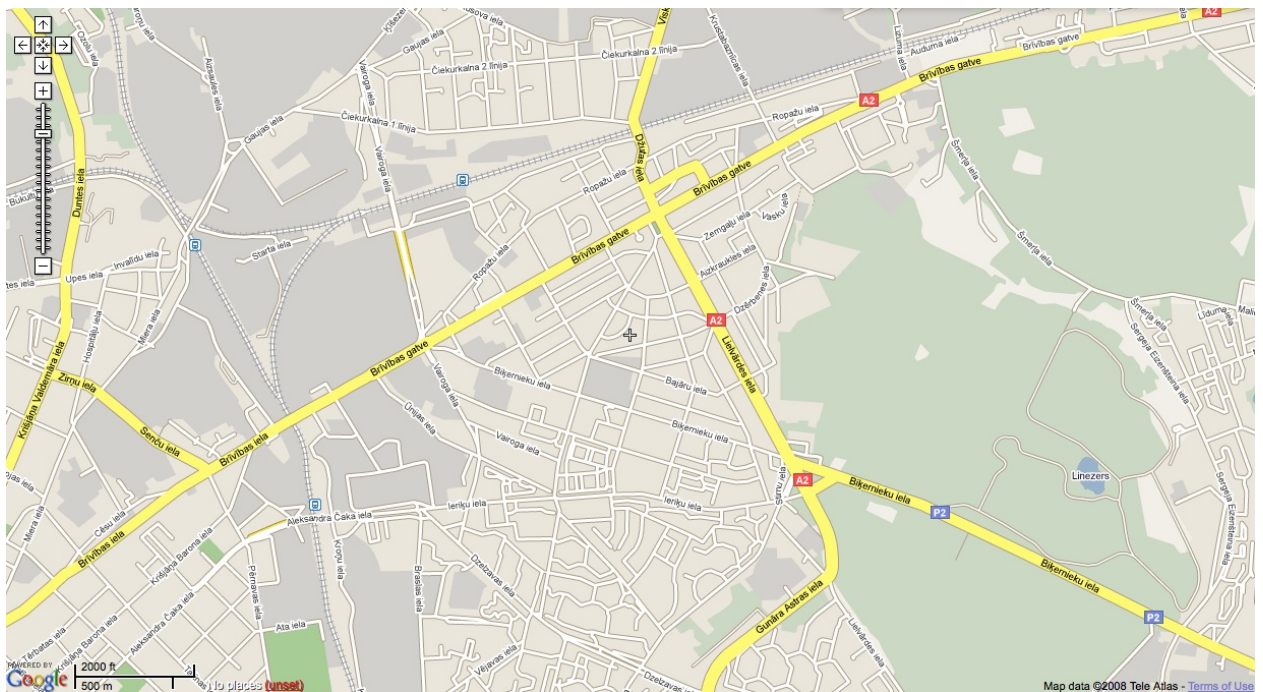
Spilve Rīgas sastāvā tika iekļauta tikai 1924. gadā, līdz ar Bolderāju un Daugavgrīvu veidojot 13. policijas iecirkni. Tagad teritorija atrodas Kurzemes rajona sastāvā, kas padomju gados tika dēvēts par Ļeņina rajonu. Šodien plašie Spilves līdzenumi ir „kļuvuši kārdinoši ārvalstu investoriem, kas šeit – pašā Daugavas krastā, Rīgas brīvostas nodokļu zonā labprāt grib radīt savas ražošanas un tranzītbiznesa struktūras.”⁶⁰⁶

---

605 Ārgalis A. *Rīga*. – R., 2001. – 87.lpp.

606 Turpat.

TEIKA

Teika ir viena no Rīgas pilsētas teritoriāli administratīvajām daļām, kas atrodas Daugavas labajā krastā, Vidzemes priekšpilsētā (Padomju laikos – Proletāriešu rajonā). Tā ir teritorija starp Ieriķu ielu, Vairoga, Stāmerienas ielām, Bīķernieku mežu un Siguldas virziena dzelzceļu, Teikas galvenās ielas ir Lielvārdes iela, daļa no Brīvības gatves, Bīķernieku, Tālivalža un Aizkraukles ielas.

Teikas pirmsākumus 20. gadsimta 20. gadu nogalē noteica skaidra pilsētībūvnieciskā politika – šajā laikā, risinot komunālās, saimnieciskās un kultūras vajadzības, arhitekta A.Lamzes vadībā tika izstrādāts vienots Rīgas ģenerālpilns. Tajā tika ņemts vērā un saglabāts pilsētas apbūves pakāpienveida struktūras princips ar blīvi apdzīvoto centru, rūpniecības zonu un t.s. *strādnieku nomalēm* (deviņpadsmitā gadsimta intensīvās industrializācijas laikā gaisa, skaņas u.tml. piesārņojuma dēļ rūpniecības uzņēmumu, produkcijas uzkrāšanas un pārkraušanas būves tika izvietotas ārpus pilsētas apdzīvotā centra, netālu no dzelzceļa vai kāda cita liela transportu mezgla. Pie šīm teritorijām salīdzinoši īsā laika posmā stihiski izauga dzīvojamās teritorijas – strādnieku namiņu puduri, parasti ar zemu

labiekārtojuma un mākslinieciski estētiskās kvalitātes līmeni⁶⁰⁷). Pamatojoties uz Rīgas attīstības dinamikas aplēsēm, tika paredzēts, ka iedzīvotāju skaits līdz 1980. gadam būs pieaudzis līdz pusotram miljonam, kā rezultātā 1927.gadā tika paplašinātas Rīgas pilsētas administratīvajā pakļautībā esošās teritorijas un uzsākta esošo nomaļu labiekārtošana, paralēli izstrādājot arī Rīgas centrālās daļas detaļplānojumu, jaunu būvnoteikumu projektu un likumprojektu par celtniecību Rīgā⁶⁰⁸.

Savā laikā tagadējās Teikas teritorija atbilda t.s. *strādnieku nomalei* – no divām debespusēm to norobežoja Rīgas dzelzceļa loks, kuram otrpus atradās vēsturiskais Čiekurkalna strādnieku rajons, Biķernieku mežs un Purvciems. Taču ņemot vērā iepriekšminētos procesus un apsvērumus pilsētas plānošanā, šī teritorija tika attīstīta kā dzīvojamo māju kolonija pie Vidzemes šosejas (tagad: Brīvības gatves).

Kā pirmais tika ierīkots Zemitāna laukums (Padomju laikos: 21.jūlija laukums), kas ir Teikas galvenais laukums. Tā tēlnieciskais dekors – tēlnieces Guntas Zemītes (kalšanas darbus veica mākslinieks J.Matuzāls, I.Feldbergs) veidotais pieminēklis Ziemeļlatvijas armijas brigādes komandierim, pulkvedim Jorģim Zemitānam – gan tika izvietots tikai 1995.gadā⁶⁰⁹.

No laukuma radiāli atiet galveno ielu trases, savstarpēji veidojot vēdekļveidīgu struktūru (šīs infrastruktūras plānojuma autors ir P.Bērzkalns)⁶¹⁰. Aptuveni 1000 m³ lielos gruntsgabalus pircējiem vajadzēja apbūvēt trīs gadu laikā ar vienai vai divām ģimenēm paredzētām brīvi stāvošām dzīvojamām ēkām. Pašvaldība te cēla nelielus dzīvokļu īres namus. Vēsturiski ir izveidojies, ka tie, kas apmetās uz dzīvi šajā Rīgas mikrorajonā, cēla mājas vairākām ģimenēm, lai vēlāk gūtu papildus ienākumus no nomas maksas⁶¹¹. Lai arī liela daļa dzīvojamās apbūves ir kvalitatīvi funkcionālisma stila piemēri, tomēr laikus neizbūvētie inženiertīkli un būvnoteikumu ignorēšana neļāva Teikai sasniegt pilsētas plānotāju iecerēto arhitektūras kvalitāti. Vēl tagad agrākās priekšpilsētas nepabeigtība

---

⁶⁰⁷ *Rīga 1860 – 1917.* / [galv. red. J.Krastiņš]. – Rīga, Zinātne, 1978. – 428.lpp

⁶⁰⁸ *Rīga Sociālisma laikmetā 1917 – 1975.* / [red. A.Drīzulis]. - Rīga, Zinātne, 1980. – 83.lpp. (Turpmāk: Rīga sociālisma laikā)

⁶⁰⁹ http://www.lanet.lv/news/ievanda/1995/wo/1_950928.txt (09.11.2008)

⁶¹⁰ [http://lv.wikipedia.org/wiki/Teika_\(R%C4%ABga\)](http://lv.wikipedia.org/wiki/Teika_(R%C4%ABga)) (09.11.2008) (Turpmāk: lv.wikipedia.org)

⁶¹¹ <http://www.varianti.lv/sakums/articles/show/?id=33> (09.11.2008)

vietumis izjūtama kvartālu smilšainajās iekšielās, pie centrālā kolektora nepieslēgto māju mitrajos pagrabos un kanalizācijas problēmās.⁶¹²

Sākot ar 1934.gadu apbūvei tika pakļauta arī teritorija aiz Lielvārdes ielas Juglas virzienā.⁶¹³ Rajons savu vārdu „Teika” ieguva 1937. gadā no tāda paša nosaukuma dzīvojamās mājas – kinoteātra kompleksa; to pēc izcilā latviešu funkcionālisma arhitekta T.Hermanovska projekta uzcēla pie Zemitāna laukuma 1933.gadā – tolaik modernais platekrāna kinoteātris ar 404 sēdvietām⁶¹⁴ tagad ir vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis.

Padomju laikos sešdesmitajos gados un septiņdesmito gadu sākumā šajā Rīgas centram tuvajā teritorijā tika izveidota „Zinātnes pilsētiņa”, kurā darbojās vairāki republikas zinātnes centra - LPSR Zinātņu akadēmijas – tehniskie institūti.⁶¹⁵ Laimdotas, Tālvaiža, Burtnieku ielās tika uzbūvētas studentu kopmītnes⁶¹⁶. Teikā bija meklējama arī Vissavienības augu aizsardzības institūta Baltijas filiāle un 1980. gadā Lielvārdes ielā 24a tika uzcelta ZA Fundamentālās bibliotēkas augstceltne⁶¹⁷. Tagad tā ir Latvijas akadēmiskās bibliotēkas ēka. Pēc neatkarības atjaunošanas Teikas zinātņu vajadzībām labiekārtoto infrastruktūru turpināja izmantot to sākotnējiem mērķiem – tagad te ir meklējami Latvijas Organiskās sintēzes un LZA Fizikālās enerģētikas, LU elektronikas un datorzinātņu, Polimēru mehānikas, LV Koksnes ķīmijas institūti⁶¹⁸.

Teikai piekļaujas Biķernieku meža Šmerļa daļa, kas bija pateicīga vieta vairāku slimnīcu būvei. Piemēram, senās tīfa barakas tagad ir renovētas un modernizētas un to vienstāvu celtnēs ir izvietots Infektoloģijas centrs – tajā tiek veikta infekciju slimību profilakse un ārstniecības darba vadība un uzraudzība Latvijā.⁶¹⁹ Netālu meklējams arī Linezers. Klīnika savulaik kalpoja kā kompartijas nomenklatūru apkalpojoša specslimnīca ar rekreācijas un atpūtas iespējām. Tagad tā ir demokrātiska, plaša profila ārstniecības iestāde, kas specializējas asins slimību ārstēšanā.⁶²⁰

Šodien Teika vairs netiek uzskatīta par priekšpilsētu – tā kā *trešais ešelons* ir

---

⁶¹² <http://jaunieprojekti.lv/lv/newspaper/8/future/11.html> (09.11.2008) (Turpmāk: jaunieprojekti.lv)

⁶¹³ lv.wikipedia.org

⁶¹⁴ *Rīga : enciklopēdija* / [galv. red. P. Jērāns]. - Rīga, Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 677.lpp. (Turpmāk: enciklopēdija Rīga)

⁶¹⁵ Rīga sociālisma laikā - 306.lpp.

⁶¹⁶ Ārgalis, Andris. *Rīga*. – Rīga, [Nacionālais apgāds], 2001. - 63.lpp (Turpmāk: Ārgalis. *Rīga*)

⁶¹⁷ enciklopēdija Rīga – 677.lpp.

⁶¹⁸ lv.wikipedia.org

⁶¹⁹ Ārgalis. *Rīga* – 63.lpp.

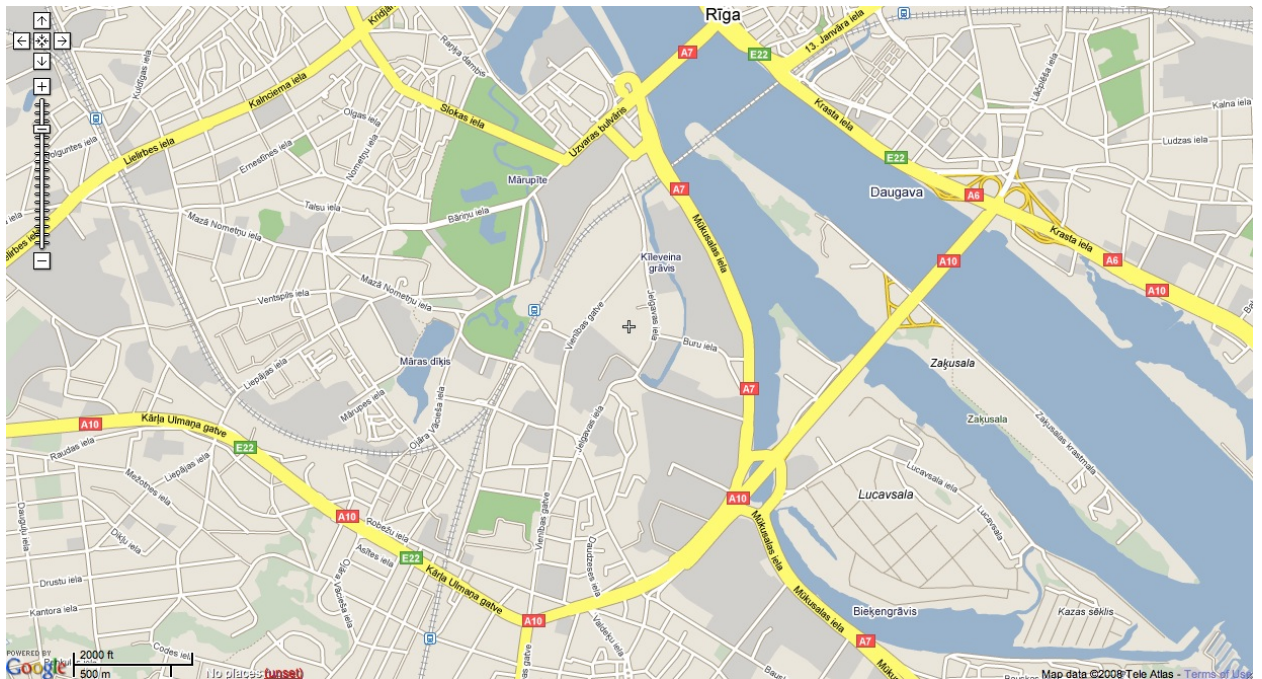
iekļāvusies galavaspilsētas centrā. Te nav izjūtama citiem pilsētas mikrorajoniem jūtāmā savrupība un nošķirtība. Tās apbūves un dzīves vides cilvēciskais mērogs, paaudzēs pārmantotās privātmājas, kuras atrodas ieliņās ar nacionālromantiskiem nosaukumiem kā arī apzaļumojumi, liek uzskatīt Teiku par respektablu pilsētas daļu. Te iesakņojušies saimnieki no savām privātmājām šķiras nelabprāt, dzīvokļi vairākģimeņu mājās tiek apvienoti vienas ģimenes vajadzībām. Pilsētas attīstības plānā Teiku ir paredzēts saglabāt galvenokārt kā kompaktu privātmāju rajonu ar ierobežota augstuma apbūvi – līdz 5 stāviem – gar Brīvības gatvi. Komerciālai veiksmei te ir nolemts jebkurš jauns daudzdzīvokļu vai rindu māju projekts (kā jau realizētais “Āraišu nams”, “Ozolsēta”, vai multifunkcionālais kvartāls “Jaunā Teika”), taču diemžēl brīvu un apbūvei piemērotu vietu Teikā vairs nav gandrīz nekad⁶²¹.

---

⁶²⁰ Ibid.

⁶²¹ jaunieprojekti.lv

TORŅAKALNS

Torņakalns ir Rīgas pilsētas daļa Daugavas kreisajā krastā jeb Pārdaugavā, Zemgales priekšpilsētā. Torņakalns robežojas ar Daugavu ziemeļaustrumos (iepretī Torņakalnam upē ir [Lucavsala](#) un [Zakusala](#)), [Katlakalnu](#) dienvidrietumos, [Ziepniekkalnu](#) dienvidos, [Bieriņiem](#) dienvidrietumos un [Āgenskalnu](#) ziemeļrietumos. Nosacītās robežas ir Daugava, Skaistkalnes iela, Graudu iela un Rīgas-[Jelgavas dzelzceļa](#) līnija.⁶²²

Torņakalns izveidojās 19. gs. beigās. Vēl pat 20. gs. sākumā Ziepniekkalnu no Torņakalna šķīra plašs meža masīvs. Torņakalna apvidu vairākās daļās sadala 19. gs. izbūvētās Rīgas-Jelgavas un Rīgas-Tukuma dzelzceļa līnijas un taisnā, platā satiksmes maģistrāle – Vienības gatve jeb kādreizējā Jaunā Jelgavas šoseja.⁶²³

Torņakalna apvidu gleznainu dara cauri plūstošā Mārupīte, Māras diķis un Arkādijas parks. Starp namu kvartāliem atrodas divas kapsētas – luterāņu kapi un pareizticīgo kapi ar nelielu baznīciņu.⁶²⁴ Pirms 1226. gada pie Mārupītes tika uzceltas Marijas dzirnavas.

⁶²² <http://lv.wikipedia.org/wiki/Torņakalns>

⁶²³ Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem – R., „Zinātne”, 1998., 11.lpp.

⁶²⁴ Turpat, 11.lpp.

Sākotnēji tās piederēja Rīgas Domkapitulam, bet 16. gadsimta beigās nonāca pilsētas īpašumā un darbojās līdz Pirmajam pasaules karam.⁶²⁵

Torņakalna nosaukums radies no torņa, kas pirmo reizi dokumentos minēts 1483. g. un atradies Mārupītes labajā krastā pie tagadējās Jelgavas ielas. Torņa pakājē ar laiku radās apdzīvota vieta, kuru jau 17. gs. otrajā pusē sauca par Torņa gruntsgabaliem vai arī Zemi pie torņa. Ir zināms, ka tajā laikā Torņakalna teritorijā atradās divi latviešu ciemi – t.s. Zeme – pie torņa tagadējās Jelgavas ielas sākumā un Pusāķu ciems – gar tagadējo Vēja ielu.⁶²⁶ Vēlāk (ap 18. gs.) nosaukumu „Torņakalns” attiecināja arī uz apdzīvoto vietu pakalnā Jelgavas ceļa abās pusēs līdz tagadējai Bauskas ielai, kur galvenokārt dzīvoja Bieķēnsalas pārcēlāji. No šīs vietas Torņakalna nosaukumu mantoja viss apvidus līdz pat Māras dīķim.⁶²⁷

Piecus stāvus augsto sarkano mūra novērošanas un sardzes torni, kuru sauca par Sarkano torni, nojauca 17. gs. pirmajā pusē, kad zviedri uzcēla zemes nocietinājumus, t.s., Kobrona skanstes nocietinājumus (zviedru pulkveža Samuela Kobrona vārdā) starp tagadējām Jelgavas un Akmeņu ielām. Pēc Vidzemes iekļaušanas Krievijas impērijā skanstis savu militāro nozīmi zaudēja un teritoriju sāka izmantot civiliem mērķiem. 18. gs. sākumā šeit uzcēla pilsētas ķieģeļnīcu. Pēc 1795. gada iedzīvotāju revīzijas datiem, bijušās Kobrona skanstis teritorijā atradās pavisam 6 dzīvojamās mājas, kurās dzīvoja 66 cilvēki.⁶²⁸

1688. g. Torņakalna apvidū bijuši 86 gruntsgabali. 1681. g. šajā ciemā sāka darboties pirmā latviešu skola Pārdaugavā.⁶²⁹ 1683. gadā Bauskas un Jelgavas ceļa sākumā (pie tagadējās Vēja ielas) uzcelts ap 20 māju, gadsimtu vēlāk māju skaits sasniedza 73; no tām 38 nelielus koka namus bija uzbūvējuši Rīgas brīvie latvieši – amatnieki, zvejnieki, pārcēlāji u.c.⁶³⁰

18. gs. šeit bijuši atsevišķi ciemi un muižiņas – Torņakalna ciems pie Jelgavas ielas, apbūve pie Marijas sudmalām un Bieķēnsalā, neliela Altonas muiža, Grāvmuiža ar krogu un zemnieku sētām. Vienā priekšpilsētas daļā ar Torņakalnu tās saplūda tikai 19. gs. beigās, kad tur tika uzcelti vairāki lieli rūpniecības uzņēmumi un uzbūvēti satiksmes ceļi, kā arī uzcelta

---

⁶²⁵ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/Tornakalns.pdf>, 5.lpp.

⁶²⁶ <http://lv.wikipedia.org/wiki/Torņakalns>

⁶²⁷ Širants R. Dažu Rīgas vietvārdu izcelšanās // Dabas un Vēstures kalendārs 1972. – R., „Zinātne”, 1971., 235. lpp.

⁶²⁸ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/Tornakalns.pdf>, 11.lpp.

⁶²⁹ Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem – R., „Zinātne”, 1998., 13.lpp.

⁶³⁰ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/Tornakalns.pdf>, 5.lpp.

Bērnu slimnīca. Tajā laikā veidojās apvidus apbūve – mazstāvu ģimenes ēkas, strādnieku īres nami, vietām krāšņi savrupnami.⁶³¹ Lielākā daļa šodien redzamo māju celtas pēc 1812. gada ugunsgrēka, kura laikā Pārdaugavā nodedzināja ap 700 ēku. Jaunās apbūves galvenos principus noteica 1814. gadā apstiprinātais “Celtņu izbūves projekts priekšpilsētās”, ar kura palīdzību priekšpilsētu apbūvē panāca zināmu stilistisku vienveidību. Līdz 1819. gadam Pārdaugavā tika uzcelts ap 1000 mazstāvu koka savrupmāju.⁶³²

No Torņakalna muižām līdz mūsdienām saglabājies tikai Bloka muižas ansamblis, kas celts 19. gs. sāk. klasicisma stilā, tai radniecīgas muižas jau sen zudušas.

1894. gadā vietējā draudze savā rīcībā ieguva pēc arhitekta Koha (*Koch*) projekta celto Lutera baznīcu.⁶³³

Vecākā Torņakalna satiksmes maģistrāle ir Jelgavas iela, kas sākotnēji bija senā Bauskas un Jelgavas ceļa sākums. Satiksmei kļūstot intensīvākai, 19. gadsimta pirmajā pusē izbūvēja jauno Jelgavas šoseju (kopš 1935. gada Vienības gatve). Kopš 1868. gada Torņakalna teritoriju šķērsoja Rīgas–Jelgavas dzelzceļš, kopš 1873. gada – Rīgas–Tukuma dzelzceļš. Pasažieru ērtībām Torņakalnā ierīkoja arī vilciena staciju.⁶³⁴

Torņakalna iedzīvotāji 19. gs. bija apvienojušies vairākās sabiedriskās organizācijās. Ļoti aktīvi darbojās 1880. gada 3. jūnijā dibinātā Torņakalna Latviešu palīdzības biedrība/ 20. gs. sākumā tajā bija vairāk nekā 3000 locekļu. Biedrības nama M. Altonavas ielā 6 zālē notika teātra izrādes, sarīkojumi, dažādi priekšlasījumi. Plašu ievēriību guva biedrības teātris režisora Teodora Amtmaņa vadībā.

1919. gada oktobrī un novembrī Latvijas armijai Torņakalnā bija kaujas ar Bermonta komandēto vācu–krievu armiju.

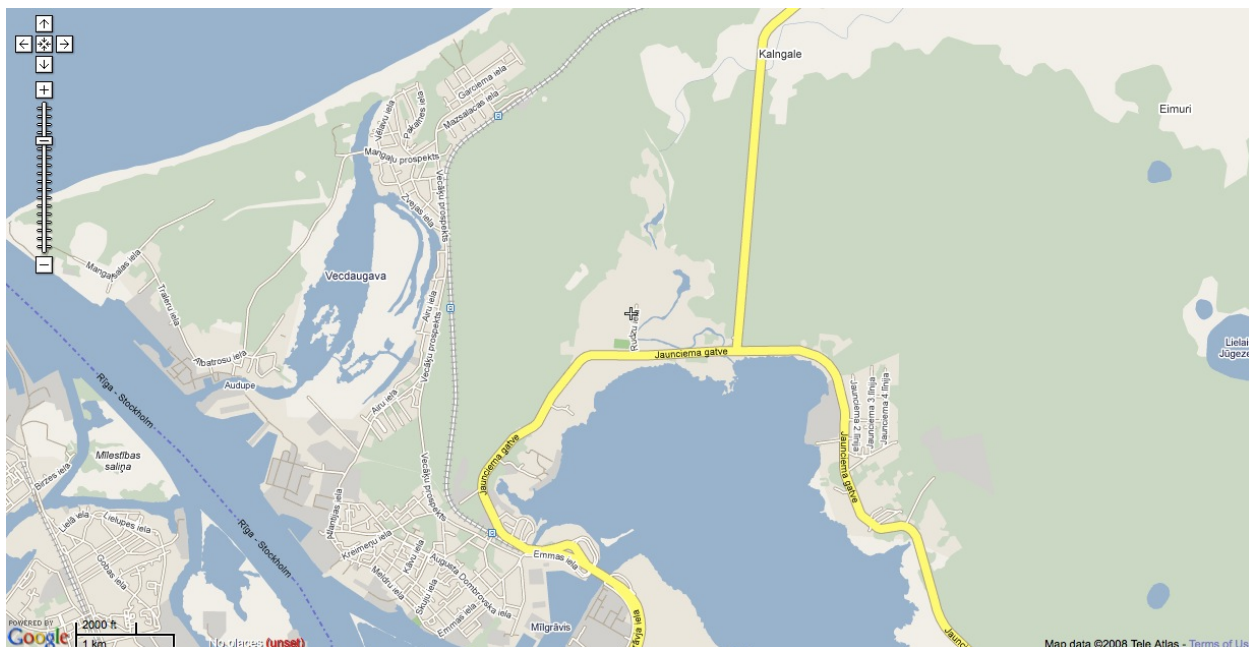
⁶³¹ Caune A. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem – R., „Zinātne”, 1998., 13.lpp.

⁶³² <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikacijas/Tornakalns.pdf>, 15.lpp.

⁶³³ [Turpat](#), 7.lpp.

⁶³⁴ [Turpat](#), 6.lpp.

TRĪSCIEMS

Trīsciems – ir vēsturiska Rīgas pilsētas daļa, Langas upes krastos pie ietekas Ķīšezērā. Trīsciema robežas ir – Vecāķu prospekts, Rīgas pilsētas robeža, līnija no pilsētas robežas līdz Zundas kaktam, Zundas kakti, Ķīšezers un Jaunciema gatve. Trīsciems veidojies kā savrupu sētu skrajciems, kas izveidojies bijušās Mangaļmuižas teritorijā, kas saukta arī par Mangaļiem⁶³⁵. Patiesībā šeit ir visai maz ievērtības cienīga, līdz apkaimes iekļaušanai Rīgas teritorijā Trīsciema ielām pat nebija doti nosaukumi. Pati vieta minēta jau 16. gs., bet ievērojamākā šejienes celtnes – barokālā dzīvojamā māja Jaunciema gatvē 171 – būvēta 18. gs. vidū⁶³⁶. Šajā ēkā šodien atrodas Mangaļu mežniecība.

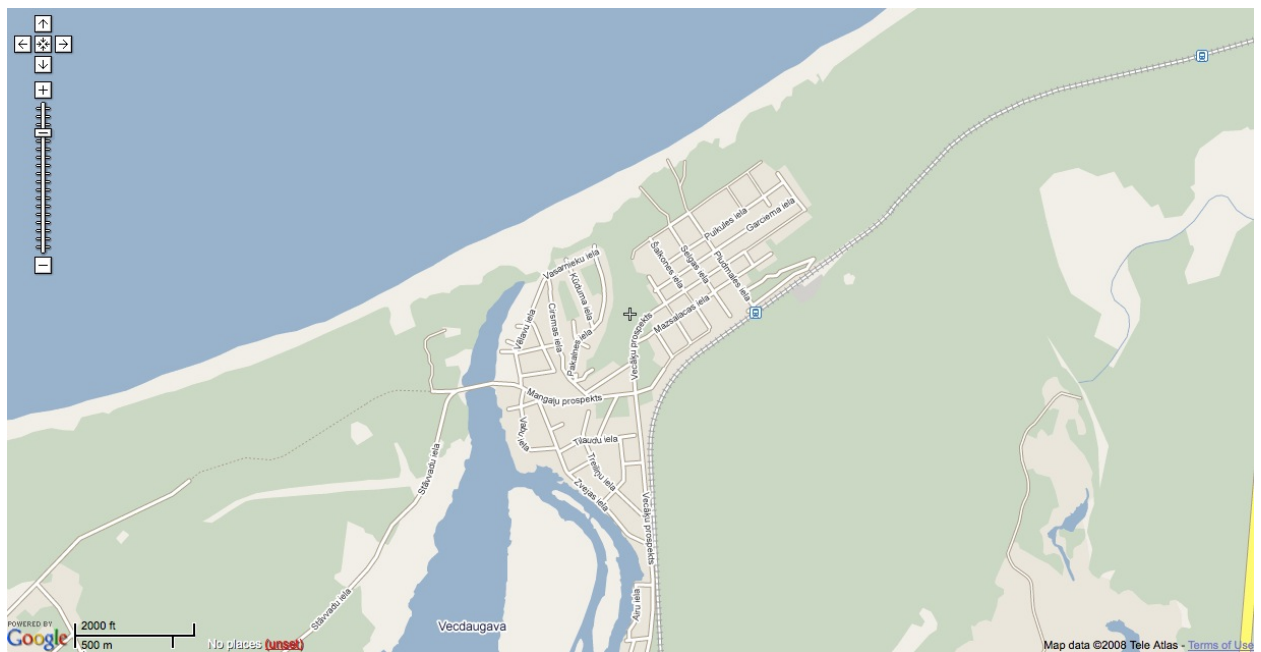
Lai arī apkaime pati ir ļoti neliela, tā skaidri norobežojas no pārējām, tā īsti nesaplūstot ne ar vienu no lielajām, apkārtesošajām teritorijām. Dzīvojamās ēkas šeit būvētas arī vēlāk, un privātmāju būvniecība norisinās arī šodien. Tomēr īpašu ievērtības cienīgu notikumu vai ēku šeit nav, lai arī celtniecībai šeit ir ļoti labvēlīgi apstākļi, daļa apkaimes gan mēdz aplūst. Trīsciems vairāk pazīstams kā kluss dabas nostūris, daļa no tā iekļauta arī Jaunciema dabas liegumā, kas dibināts 1993. gadā un iekļauts

⁶³⁵ Rīgas Enciklopēdija. Lpp – 693.

⁶³⁶ www.1201.lv/history/trisciems

Natura 2000 īpaši aizsargājamo ainavu apvidū, šeit novērojamas aizsargājams putnu un augu sugas.

VECĀKI

Oficiāli **Vecāki** kā atsevišķa teritoriāla vienība pastāvēja līdz pat 1949. gadam, kad tā tika iekļauta Rīgas teritorijā. Vecāki kopš 17. gs. pazīstami kā zvejniekciems – zvejnieki dzīvoja pie Vecdaugavas, kur senā Daugavas gultne bija izveidojusi apbrīnojami mierīgu ostu pašā jūras krastā. 1797. gadā Johans Kristofs Broce ir zīmējis Daugavgrīvas vecās baznīcas apkārtni, kas ir daļa no Vecāķu ciema, kā tas redzams no Daugavgrīvas vecā nocietinājuma izpostītā vaļņa. Zīmējumā redzama vecā baznīca ar kaulu kambari vienā un daļa ciema – otrā pusē. J.K. Broce ir atzīmējis, ka Vecāķu ciemā ir 7 mājas un to iedzīvotāji pārtiek no zvejas.⁶³⁷

Daugavgrīva dokumentos minēta jau kopš 13. gadsimta, kad bīskaps Alberts netālu no Daugavas ietekas jūrā licis celt krustnešu atbalsta punktu – cisterciešu klosteri⁶³⁸. Kopš seniem laikiem Daugavas Grīvas vietu kuģiem norādīja bāka, kas viduslaikos atradās tagadējo Vecāķu teritorijā. Pēc jaunās ietekas rašanās tā vairs nebija izmantojama. 17.gs. 80. gados Daugavgrīvas vecās pils mūrus nojauca un tās būvgružu akmeņus izmantoja jaunās Neimindes cietokšņa celšanai Daugavas jaunās ietekas kreisajā krastā. Tomēr vaļņi un aizsarggrāvis palika nepostīts, un vecā skanst

⁶³⁷ J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996.- 335.lpp.

⁶³⁸ I.Ose, „Daugavgrīvas cietokšņa būvēsture”; R., 2007. – 22.lpp.

kā zviedru karavīru pagaidu apmešanās vieta tika izmantota vēl Lielā ziemeļu kara sākumā, kad Neimindi uz laiku bija ieņēmuši sakši. Par to stāsta, piemēram, Vecāķu redutes komandanta 1701. gadā rakstīta vēstule, kurā minēti sliktie apstākļi un sausa kurināmā trūkums karaspēka vienībai, kas bija novietota vecajā Daugavgrīvas skanstī.

17.gs. pirmajā pusē Daugavas senā grīva pamazām aizsērēja, gar veco pili kuģi vairs nebrauca, celtne aizsardzībā vairs netika izmantota, pakāpeniski sabruka un tika pamesta. Tagad Daugavgrīvas pils vieta meklējama Rīgas ziemeļu rajonā, Airu ielā 79a, kur uzceltas skanstnieku mājas. No pils mūriem virs zemes vairs nekas nav saglabājies, bet vēl redzama daļa no zemes vaļņa un tā priekšā izraktā grāvja.

Nosaukumu Vecāķi pieņemts saistīt ar seno Daugavas gultni. Agrāk Daugava ietecējusi jūrā apmēram kilometru uz rietumiem no tagadējā Vecāķu ciema, tās gultne šeit veidojusi „S” veida līkumu – āķi. Pagājušā gadsimta vidū upes vecā grīva pilnīgi aizsērējusi, taču vecupes līkumi un līdz ar to vietas nosaukums saglabājies. Senatnē gar pašu jūras krastu gāja ceļš uz Pērnavu. Ceļa malā bija izvietoti zvejniekciemi – Vecāķi, Laņģi, Carnikava. 17.gs. sākumā padziļinājās Daugavas ietekas dienvidu atzars un starp seno un pašreizējo Daugavas grīvu veidojās Mangaļsala. 1861. gadā ar dambi tika pilnīgi nosprostota Daugavas vecā ieteka. Mangaļsala kļuva par pussalu. Daugavas vecupe vēl tagad saglabājusi „vecā āķa” formu. Tās krastos atradās Vecāķu zvejniekciems⁶³⁹.

Vecāķi stipri cieta pirmajā pasaules karā, un tie no jauna sāka veidoties tikai pēc 1934. gada sakarā ar Rīgas – Rūjienas dzelzceļa līnijas atklāšanu.

19. un 20. gs. vidū Vecāķi sāka veidoties par atpūtas un peldu vietu. Par Vecāķu peldvietas dibinātājiem tiek uzskatīti Rīnūžu un Vecmīlgrāvja rūpnieki Augusts un Andrejs Dombrovski un Jānis Kaupiņš. Nonākot Vecāķos, iespējams pamanīt senās jūrmalas iezīmes, lielākoties no 19. gadsimta beigām, kad 1898. gadā pēc rūpnieka un mecenāta Augusta Dombrovskā iniciatīvas te sāka piešķirt gruntsgabalus vasarnīcām. Tad arī Vecāķi sāka iegūt kūrorta aprises un tika celtas jūrmalai tik raksturīgās koka ēkas⁶⁴⁰. 1898. gadā pirmie 30 vasarnīcu gabali nodoti nomā, bet līdz 1914. gadam te jau bija ap 100 vasarnīcu.

---

⁶³⁹ A. Plaudis, „Vidzemes jūrmala”.-R., 1985. – 5.lpp.

⁶⁴⁰ A. Ārgalis, „Rīga”.-R., 2000. – 81.lpp

1934. gadā atklāja dzelzceļa satiksmi ar Vecākiem. Vecāku stacija atrodas 18,3 km attālumā no Rīgas Centrālās stacijas. Šī ēka tika celta kā klasicisma stila industriālās apbūves paraugs un ir arhitektūras piemineklis.

Vecākos vietām sastopamas visai augstas vaļējas kāpas, tādēļ apbūvei noderīgas vietas jāmeklē apmēram pusotru kilometru platajā joslā, kas noaugusi ar mežiem un stiepjas starp jūru un purva tīreļiem gandrīz 7 km garumā no Vecākiem līdz Langa ciemam, kuš uzskatāms kā šī izbūves rajona galējais noslēgums.

Lai iegūtu materiālus darvas tecināšanai, cariene Katrīna II 18. gs. lika izcirst piekrastes mežus, kuru saknes un zemsega saturēja irdenās kāpu smiltis. Sāka pārvietoties klaidu kāpas, nodarot postu arī cilvēkiem, piemēram, zem Legzdiņa kalna bijusi apbērtā lauku sēta. Vaļējie smiltāji gadu no gada samazinājās, daudzās vietās tos sedz apbūve vai dažādas kultūras. Bet šādi vaļēji smiltāji – kāpas var būt draudoši apdzīvotām vietām, piemēram, ceļojošās kāpas ir nodarījušas postījumus Vecākiem. Apbūvei šādu rajonu var izmantot tikai daļēji.

Vairāk nekā 20 km garu joslu Vidzemes jūrmalā aizņem aizsargājamās dabas teritorijas. Lielākā no tām – Piejūras dabas parks (1634 ha). Daļa no tā ietilpst Vecāku kūrortā. Ziemeļaustrumos šo dabas kompleksu norobežo Gaujas grīva, dienvidrietumos – Vecdaugava, bet pārējās robežas veido 12, 75 km garš jūras līča krasta posms.

Pie Vecāku prospekta krustojuma ar Ziedu ielu paceļas 10-12 m augstā un 1 km garā apmežotā Vecāku kāpa. Vecāku – Vecmīlgrāvja kāpu grēda stiepjas no Vecmīlgrāvja līdz Vecākiem starp Daugavu un Vecdaugavu, Kīšezera ieplaku un Langas ieleju. Tās platums ir ap 1,2 km, garums vairāk nekā 7 km. Mūsdienās šī teritorija ir Piejūras dabas parks.

Vecāku pludmale ir platākā pludmale Baltijas krastā ar tīru un baltu smilti.

Vecāki ir vienīgā pludmale Rīgas pilsētā. Šeit sastopami arī aizsargājami dabas objekti: *Lielā priede*, kuras stumbra apkārtmērs ir 2,4 metri un vecums ap 250 gadu. Priedei ir trīs žuburi. Iespējams, ka tā ir viena no vecākajām Piejūras dabas parkā. *Vaļņveida kāpa* – atrodas Vecāku rietumu malā. Tā ir 10 metrus augsts un 1 km garš smilšu valnis, kura vecums ir ap 200 gadu. Pagājušā gadsimta 20. gados, lai apturētu kāpas virzīšanos uz priekšu, tā tika apmežota. *Vilkaču priede* – tā atrodas apmēram kilometru no Vecāku stacijas. Tā ir ne vien interesants dabas objekts, bet arī teiku

apvīta vieta⁶⁴¹.

Jauna rosība Vecāķos sākās pēc Rīgas – Rūjienas dzelzceļa atklāšanas un jaunas šosejas izbūves uz Mangaļsalas karavīru nometni. 1940. gadā Vecāķos bija jau ap 60 apbūvētu gruntsgabalu un 16 ieliņas iepretim dzelzceļa stacijai „Saulainās Vasaras”.

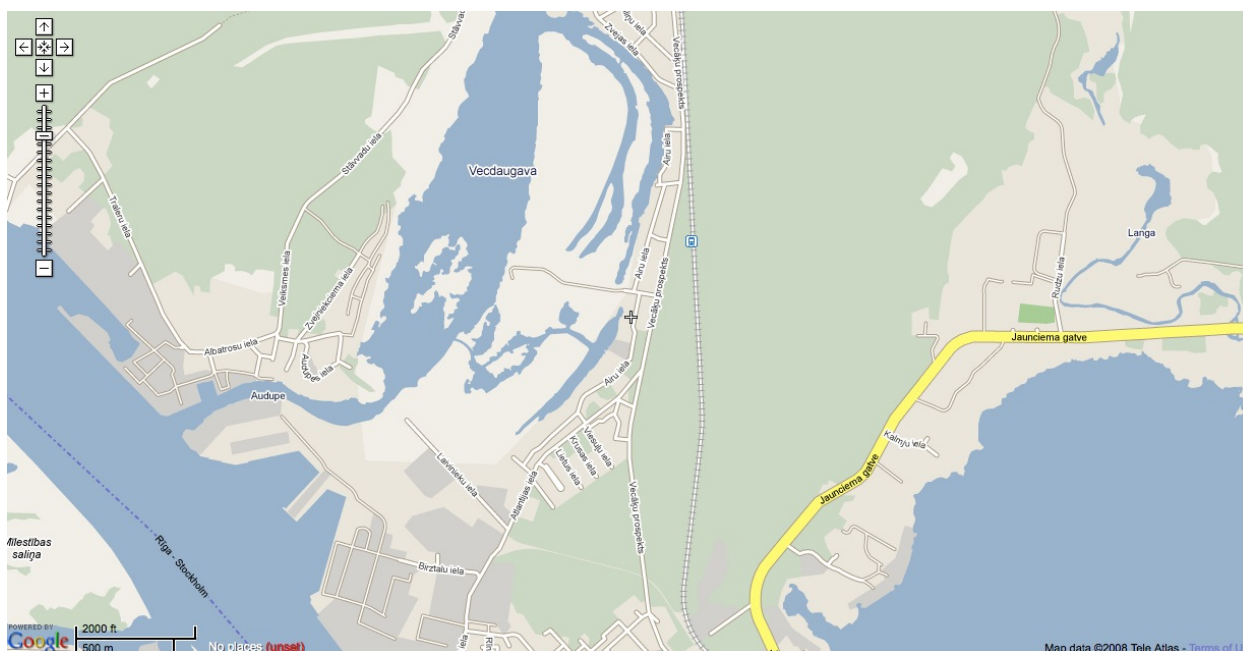
Komunikāciju trūkums bija viens no iemesliem, kādēļ Vecāķos ilgstoši nenotika aktīva projektu attīstība, bet tagad šī problēma tiek risināta, pie tās aktīvi strādā gan investori, gan pilsēta⁶⁴². Daugavas labā puse kā klusā pilsēta, apvieno labākās metropoles un lauku iezīmes, attīstītājiem ar laiku tā varētu kļūt aizvien pievilcīgāka. 2008. gada vasarā Vecāķu pludmale ieguva zilo karogu, kas norāda uz pludmales tīrību, drošību un attīstītu infrastruktūru. Puskilometru no galvenās Vecāķu pludmales peldvietas jau kopš 1925. gada atrodas atpūtas vieta natūristiem jeb nūdistiem. Mūsdienās joprojām simtiem atpūtnieku vasaras dienās meklē patvērumu Vecāķu pludmalē, kuras nelielais attālums līdz Rīgai ir ļoti pievilcīgs galvaspilsētā dzīvojošajiem. Rīga un tās centrs ir ļoti viegli un ātri sasniedzams. Vecāķus raksturo arī lielisks novietojums tuvu ūdeņiem – Vecdaugava un jūra atrodas tikai 2,5 km attālumā. Būtiska priekšrocība – Vecāķi ir zaļā zona, te ir svaigs gaiss un šalc priedes, bet nav nomales nošķirtības.

---

⁶⁴¹ Asja Līdaka, „Ziemeļu rajons gadsimtu griežos”; - R., 2004. –32.-33.lpp

⁶⁴² Jaunie Projekti. – Nr. 6 (2007, jūnijs)

VECDAUGAVA

Vecdaugava ir apkaime Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā, Daugavas attekas Vecdaugavas Austrumu krastā. Vecdaugavā ir stacija Rīga – Saulkrasti dzelzceļa līnijā, kas tika izbūvēta 1935. gadā. Rīgas pilsētas administratīvajās robežās Vecdaugavas rajons tika iekļauts 1960. gada 7. septembrī.⁶⁴³ Divdesmitā gadsimta 50. - 60. gados rajons tika apbūvēts ar kotedžu tipa dzīvojamām mājām. Vecdaugava ir sens Daugavas posms. Daugavas grīva ar zemiem smilšainiem krastiem agrāk bieži mainījusi savas aprises. 13. gs. tā pie Rīnužiem strauji pagriezusies un Ziemeļaustrumiem un tās grīva bijusi tagadējā Vecdaugava. 16. gadsimta kartēs Daugavas atteka jau attēlota vairāk uz Rietumiem, un vecā Daugavas grīva aizsērēja un izveidojās tagadējā. Senāk Vecdaugava, iztekot no Daugavas, veidoja divus atzarus, pie Rīnužiem atdalot Zvanītājsalu. 20. gadsimta 40. gados vienu no atzariem aizbēra. Palikušais ir tagadējais Vecdaugavas augšgals, kura nosaukums ir Audupe.⁶⁴⁴

Vecdaugavā ir nozīmīgs dabas liegums, tas ir dibināts 1984. gada 14. martā, lai aizsargātu tur esošo floru un faunu. Vecdaugavas dabas liegums aizņem 236 hektārus. Pašlaik lieguma stingrā režīma zona aizņem 115,2 ha, buferzona 120, 8 ha.⁶⁴⁵ Dabas liegums aizņem

⁶⁴³ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalčmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 47.lpp.

⁶⁴⁴ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 718. lpp

⁶⁴⁵ *Ziemeļu rajons gadsimtu Griežos*. L. liepiņa (galv. Red.) – Rīga, 2004.- 31. lpp.

visu pussalu uz Ziemeļiem no Airu ielas atzara, kas ved uz a / s “Auda” muzeju skanstinieku mājās. Liegumā konstatētas 392 paparžaugu un sēklaugu sugas, no tām sešas ir aizsargājamas: atvašu saulrietenis, Baltijas dzegužpirkstīte, jumstiņu gladiola, Sibīrijas skalbe, sniegbaltā ūdensroze, jūrmalas armērija. Vecdaugava ir nozīmīga putnu ligzdošanas vieta Rīgā: šeit atklātas desmit Latvijā un Eiropā aizsargājamas putnu sugas, bet kopumā konstatētas 40 putnu sugas, no kurām apmēram 30 liegumā arī ligzdo. Un vēl te ir lielākā jūrmalas armērijas atradne Latvijā.⁶⁴⁶ Vecdaugavas raksturīgākais veģetācijas tips ir palieņu un sausieņu pļavas. Piekrastē plešas niedru audzes, pussalas centrālajā daļā virsājs, kāpu veģetācija un krūmājs (parastā apse un priede, mīrsīnijlapu, vilku un ausainais kārkls).⁶⁴⁷

Vecdaugavā, Airu ielas 79.a numura teritorijā – valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis “Daugavgrīvas klosteris – viduslaiku nocietinājums”. 1901. gada arheoloģiskajos izrakumos tika konstatēti toreizējās Daugavas grīvas (vecās Daugavas) labajā krastā bijušā 1205. gada cisterciešu Sv. Nikolaja klostera pamati. No uzbūrtajiem zemes vaļņiem – skanstīm vēlāk nosaukumu ieguvušas arī skanstinieku mājas, kas atrodas Vecdaugavas krastā, bij. Vecbaznīcas ciemā. Tā nosaukums saistāms ar veco Daugavgrīvas baznīcu, pēc tagadējās Daugavgrīvas Baltās baznīcas uzcelšanas “dabīgai nāvei atstāta vecā koka baznīca, kas atradusies pie vecās skanstes Vecāķu ciemā (tagad skanstinieku mājas). “Auda” zvejniecības un novadpētniecības muzejā apskatāma skanstinieku mājas iekārta.⁶⁴⁸

Kā tautā saka, Zviedru skanstis – pirmais Daugavgrīvas cietoksnis – tika būvēts, lai nodrošinātu tirdzniecību pa Daugavu un segtu jaundibināto Rīgu. Bīskaps Alberts 1205. gadā uzcēla cisterciešu klosteri ar pili (*Dünamünde*) apm. 10,5 kilometrus uz Ziemeļiem no Rīgas, toreizējās Daugavas grīvas (Vecdaugavas) labajā krastā, kur tagad, skanstinieku mājās atrodas Vecdaugavas Zvejniecības un Novadpētniecības muzejs. Pašreizējā Daugavgrīva tolaik bija Rīgas priekšosta un ziemas osta. Pils kļuva par cietoksni, kurš tika karos vairākas reizes izpostīts un atjaunots. Cīņas ap cietoksni notika neskaitāmas reizes, piemēram, 1288. gadā zemgaļi ieņēma klosteri, nopostīja to un apkāva tā mūkus, 1291. gadā Rīgas un Vācu ordeņa cīņās cietoksni nodedzināja. 1305. gadā atjaunotā klostera abats Liberts par 4000 Ķelnes markām pārdeva pili vācu ordenim pretēji 1263. gada nolīgumam ar Rīgu. Starp Rīgu un ordeni sākās ilga cīņa; pēdējais nojauktā klostera vietā uzcēla stipru pili un ierīkoja tur

---

⁶⁴⁶ <http://www.tvnet.lv/zalazeme/nature/article.php?id=12461>

⁶⁴⁷ *Enciklopēdija Rīga*, Jerāns P. (galv. Red.). Rīga., 1988. – 718. lpp

komtureju, kurā 1305-1483 valdīja 22 komturi, bet 1532-60 zemes maršala 4 pils komturi. Rīdziniekiem 1329. gadā izdevās ieņemt pili, bet ordenis ar leišu palīdzību to atkal atņēma, un 1435. gadā Rīgas virsbīskaps par 20 000 markām atteicās no pils par labu ordenim. 1481. gadā mestrs Borchs pavēlēja pils komturam noslēgt ieeju Daugavā, kā rezultātā Rīgas tirdzniecība sāka panīkt. 1482. gadā rīdzinieki gan sakāva ordeņa spēkus atklātā kaujā, bet Daugavgrīvas pili atguva tikai 1483. gadā, kad to arī nojauca. 1491. gadā Rīga atkal bija spiesta atzīt ordeņa virskundzību, un 1491. gadā atjaunotā pils no jauna nogrieza Rīgas jūrās tirdzniecību. Šai laikā Ordenis Daugavgrīva uzcēla četrus apaļus torņus ar pieciem rondeļiem (bastionu pirmtips), ieslēdzot pili ar ūdens grāvi. 1550. gadā rondeļi pārbūvēti par maziem itāliešu tipa bastioniem. 1582. gadā Stefans Batorijs pavēlēja pārbūvēt un palielināt bastionus, padziļināt grāvjus un citādi uzlabot cietoksni.⁶⁴⁹

Poļu-zviedru karā 1608. gadā zviedri grāfa Mansfelda vadībā izcēlās malā netālu no Daugavas ietekas un ieņēma cietoksni. Daugavas grīva bija stipri aizsērējusi, bet ietekas Dienvidu atzarojums (tagadējā Daugavas ieteka jūrā) padziļinājies. Neriskēdams virzīties tālāk uz Rīgu, Mansfelds uzcēla četrstūru šternskansti Daugavas kreisā krasta leņķī, ko izveido Lielupes ieteka Daugavā ar pēdējās kreiso krastu. Tas bija jaunais Daugavgrīvas cietoksnis. Un vecais Daugavgrīvas cietoksnis pamazām zaudēja savu nozīmi. 1670. gadā, ievērojot zviedru maršala Vobana ieviestos jauninājumu cietokšņu fortifikācijā, visi Vidzemes cietokšņi tika pārbūvēti, arī Dinaminde – 1. Jūraspils. 1680. gadā veco Dinamindi (*Alt-Dünamünde*) kā cietoksni iznīcināja.⁶⁵⁰

---

⁶⁴⁸ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 2. sēj.- R., 2008. – 73. lpp.

⁶⁴⁹ http://www.historia.lv/alfabets/D/DA/daugavgr_ciet/encik/dc_lkv.htm

⁶⁵⁰ http://www.historia.lv/alfabets/D/DA/daugavgr_ciet/encik/dc_lkv.htm

Viena no nozīmīgākajām ielām Vecdaugavā ir Airu iela, tā iet paralēli Atlantijas ielai no Vecāķu prospekta līdz Vecdaugavas ielai. Ielas sākumā izbūvēts Zvejniecības “9. maijs” stadions. Posmā aiz Palejas ielas Airu iela virzās gar Vecdaugavas mazās attekas krastu. Iela ierīkota 20. gs. 60. gadu sākumā. Sākuma posmā galvenokārt individuālā apbūve, aiz ielas lauzuma, pie ceļa uz Skanstniekiem, bijušās ekspedīcijas zvejas pārvaldes – divdzīvokļu un divstāvu četrdzīvokļu kotedžu apbūve, aiz Palejas ielas (3. ciemats) divstāvu vairāk dzīvokļu nami. Ielas 43. numura mājā no 1958. gada daudzas vasaras pavadījusi Mirdza Ķempe.⁶⁵¹

Airu ielas Nr. 69. atrodas vietējas nozīmes arheoloģiskais piemineklis “Baznīcas kalns – viduslaiku kapsēta”. Līdz 90. gadu vidum šeit darbojās 217. bērnodārzs.⁶⁵²

Pašlaik Vecdaugavā tiek izstrādāts pretplūdu aizsardzības projekts. Vecdaugavas sateces baseins ir 1265 ha. Platībās virs applūduma teritorijas pārsvarā ierīkota vienkārtīga apbūve. Vienīgā iztece uz Daugavu ir Audupe. Vecdaugavas palienas un piekrastes pļavu nosusināšana paredzēta ar atklāto grāvju palīdzību, pārtīrot pastāvošos un ierīkojot jaunus. Apkārtējās mežu platības atrodas kāpu zonā, ūdens novadīšana no tām notiek infiltrācijas ceļā. 2005. g. jūlijā ir noslēgts un vairāk kārt pagarināts līgums ar SIA "Daugava Eko" par Vecdaugavas plūdu novēršanas pirmsprojekta izstrādi. Līdz 2008. g. beigām plānots pabeigt priekšprojekta, ka arī tehniskā projekta izstrādi.⁶⁵³ Faktiski projekta mērķis ir uzlabot Vecdaugavas rajona dzīvojamo kvalitāti Rīgas pilsētas ietvaros, nodrošinot Vecdaugavas iedzīvotājiem aizsardzību pret plūdiem, pastāvīgu satiksmi ar citām pilsētas daļām, tomēr kādu ietekmi projekta īstenošana atstās uz dabas lieguma teritoriju pašlaik neizdevās noskaidrot.

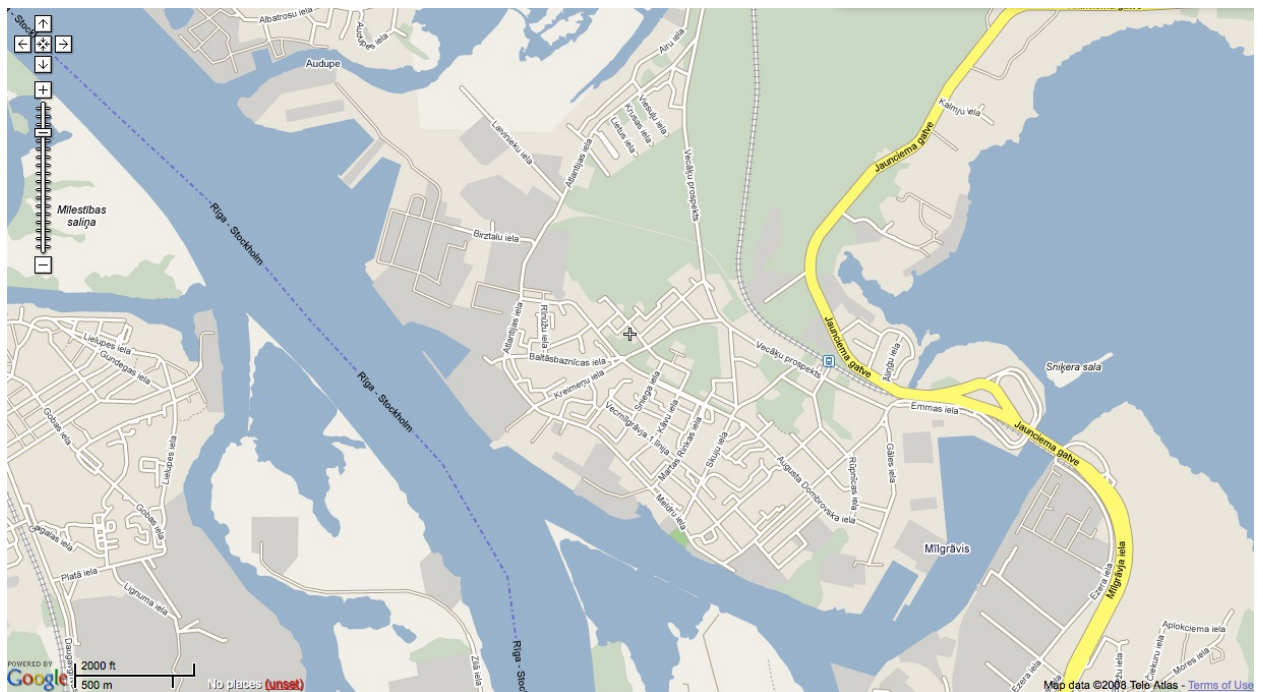
---

⁶⁵¹ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmāns R. u.c. (sast.), 2. sēj.- R., 2008. – 73. lpp.

⁶⁵² *Turpat.*

⁶⁵³ <http://projekti.latreg.lv/projekts.php?lang=lat&projid=1567>

VECMILGRĀVIS

Vecmīlgrāvis atrodas Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā. Savu nosaukumu Mīlgrāvis ieguvis pateicoties ūdensdzirnavām, ko ierīkojuši cisterciešu Sv. Nikolaja klosterbrāļi uz 13. gadsimtā izraktā kanāla, kas savieno Ķīšezeru ar Daugavu. Tas tika rakts, lai pavasara palu laikā ātrāk noskrietu ūdeņi no Ķīšežera palieņu pļāvām. Atkarībā no vēja virziena mainījās arī straumes virziens, tāpēc ordeņbrāļi ierīkoja tur ūdensdzirnavas. Kanālu nosauca par *Mühlen Graben*, t.i. Dzirnavu grāvi. Šobrīd mūku kādreiz raktais kanāls, lielākoties pateicoties dabaspēkiem, kļuvis par 200 m platu un 9 m dziļu starpteku, kuras malā izvietojusies Rīgas kuģu būvētava. Ūdens strēle Mīlgrāvi sadala Vecmīlgrāvī (augšpus kanālam) un Jaunmīlgrāvī (lejpus kanālam). Vecmīlgrāvī ietilpst Ziemeļblāzma un Rīnūži – kādreizējais zvejniekciems. Rīnūžos atrodas vecākie Rīgas kapi (Vecmīlgrāvja kapi), kas izveidoti 17. gs. Ap šo laiku tur parādījās arī pirmā baznīca. Kad 18. gs. beigās netālu uzcēla Balto baznīcu, vecais dievnams zaudēja savu nozīmi un sabruka, bet vēl līdz 20. gs. tuvējo apkārtni dēvēja par Ciemu pie Vecās baznīcas. Baltā baznīca (1788), kas pašreizējā izskatā celta no 1876. - 1879. gadam (atjaunota 1926.), ir vienīgā baznīca, kuras zvanu tornī atrodas bāka. Tā iedegas uz 2 sekundēm ik pēc 2 sekundēm, un ir saskatāma četru jūras jūdžu attālumā. Līdz 20. gs. sākumam ap baznīcu bija laukakmeņu krāvums, lai aizkavētu baznīcas izskalošanu pavasara

plūdu laikā.⁶⁵⁴

1876.gadā Rīnūžos līdzās baznīcai pēc K. Valdemāra iniciatīvas atvēra Mangaļu jūrasskolu, bet tā tika sagrauta Pirmā pasaules kara laikā.

Intensīvāk Vecmīlgrāvja teritoriju sāk apdzīvot tikai 19. gadsimta otrajā pusē, līdz tam te bijušas vien dažas zvejnieku mājas.

Nozīmīgākā personība Vecmīlgrāvja vēsturē ir Augusts Dombrovskis (1845-1927), kurš 1887. gadā pārcēlās uz Vecmīlgrāvi un atvēra kokzāģētavu. Viņš bija sekmīgs latviešu uzņēmējs un mākslas mecenāts, kurš lielu daļu savu līdzekļu ieguldīja sabiedrības labklājības celšanā. 1900. gadā viņš Mīlgrāvī atvēra elementārskolu un bērnudārzu, apkārtnes iedzīvotājiem deva lētus kredītus, lai viņi varētu būvēt savas ģimenes mājas. 1900. gadā atvērtais bērnudārzs bija pirmais Rīgā (M. Rinkas ielā 13), vēlāk tas pārtapis par Zaļo skolu. Ēka vairākkārt degusi un 2006. gadā stipri cietusi ugunsgrēkā, pārvēršoties par graustu.

Pats būdams atturībnieks, A. Dombrovskis 1904. gadā uzcēla namu atturībnieku biedrībai "Ziemeļblāzma" (to 1906. gadā nodedzināja cara soda ekspedīcija, jo nama cēlājs viņu acīs bija „neērta” persona). Nodedzinātā nama vietā A. Dombrovskis Ziemeļblāzmas parkā ceļ jaunu – kultūras pili "Ziemeļblāzma" (atklāta 1913. gadā), pats zīmēdams plānu un vadīdams būvniecību. Šoreiz nams tika būvēts ar dzelzsbetona un čuguna konstrukcijām, dzelzs mēbelēm un speciāliem sienu un grīdu pārklājumiem – lai uguns nespētu aprīt arī šo namu. Arī ap pili veidotais parks ir A. Dombrovskā plānots – koku grupas veido simbolus, kas noraida viltību un netaisnību, bet uzteic līdzcietību.⁶⁵⁵ Vecmīlgrāvja ievērojamākais cilvēks tika apglabāts paša veidotajā parkā, viņa kapa pieminekli veidojis tēlnieks Gustavs Šķilters.

Veiksmīgais rūpnieks turpināja aizsāktu un jau 1907. gadā uzceļ "Burtnieku namu" (Ziemeļblāzmas 38), tā nosaukums bija K. Barona ideja – tādu kā pansiju tā laika kultūras darbiniekiem. Dažādos laika posmos šeit dzīvojuši K. Barons, J. Jaunsudrabiņš, J. Zālītis., Em. Melngailis, K. Skalbe un citi. Šeit tikuši rīkoti literāri vakari, koncerti, izstādes, radīti labvēlīgi apstākļi plašai kultūras dzīvei. "Burtnieku nams” kļuva par gara gaismas nesēju Mīlgrāvī. Pašlaik namā darbojas mūzikas skola, līdz ar to ir piepildīts A. Dombrovskā novēlējums – nodot to tautas izglītības vajadzībām. Mecenāta vārdā 1989. gadā pārdēvēta

---

⁶⁵⁴ Rīgas ielas (encikl.), sast. Zalcmanis R, Pētersons B, Pētersone I, Sīpola I. – Rīga, 2008., 2. sej – 27 lpp.

⁶⁵⁵ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. - Jūrmala, 2007. – 411. lpp

Vecmīlgrāvja 4. līnija, bet pats Dombrovskis ielām licis savu meitu – Emmas, Mildas un Melīdas – vārdus. Kādreiz Vecmīlgrāvī visas ieliņas bija bruģētas ar kokmateriāliem – koku mizām, zāģu skaidām un dēļiem, kas pēc lietus patīkami smaržojuši.

1922. gadā Vecmīlgrāvi iekļāva Rīgas pilsētas teritorijā, bet īsta saikne ar pilsētu Vecmīlgrāvim radās pēc 1934. gada, kad tika uzbūvēts tilts pār Mīlgrāvi. Labu satiksmi ar šo apkaimi nodrošina arī dzelzceļa Rīga – Skulte līnija (stacija Ziemeļblāzma). No 1952. - 1954. gadam šis rajons bija strādnieku ciemats ārpus pilsētas. Vecmīlgrāvī daudzstāvu dzīvojamās ēkas sāka būvēt 20. gadsimta 50. gados – vietā, ko atbrīvoja, nodedzinot veco koka apbūvi, līdz ar to no senā Vecmīlgrāvja maz kas ir saglabājies. 1970. gadu vidū sāka būvēt daudzstāvu dzīvojamo māju masīvus.⁶⁵⁶ Te bija Rīgas zvejas osta, traleru flotes un refrižeratoru flotes bāzes. Darbam uz kuģiem ieradās jaunienāceji no visas Padomju Savienības. Tas lielā mērā izmainīja līdzšinējo latvisko Vecmīlgrāvja seju.⁶⁵⁷

21. gs. Vecmīlgrāvī visvairāk investīciju ticis veikts 2003. un 2006. gadā. Visvairāk tika investēts 2003. gadā – 2,22 mljn. Ls, kads tika ieguldīti 8 objektos. Vislielākais objekts bija naftas produktu termināla "Vexoil Bunkering" celtniecība. 2006. gadā lielākā investīciju daļa tika ieguldīta vienā objektā – piestātnes VM-4 1. kārtā. Kopumā šajā apkaimē tika ieguldīts dažāda veida objektu celtniecībā, izņemot sporta ēkas un biroju ēkas.

---

⁶⁵⁶ Latvijas padomju enciklopēdija : 10 sējumos / [galv. red. P. Jērāns, S. Ziemeļis]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1981-1988. 10 sēj. : il., kartes ; (Tries-Žvīgu -- 10. sēj., 2. grām.) – 317. lpp.

⁶⁵⁷ Kolbergs A. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. - 409. lpp.

to paliekot pilsētplānotāju un būvnieku uzmanības perifērijā – padomju laikos lielākoties notika kara seku likvidācija un atbrīvoto teritoriju apbūve; ļoti daudzi projekti tā arī netika realizēti⁶⁵⁹. Tiesa, pie pozitīvajiem aspektiem jāmin uzsāktā šīs pilsētas daļas zondēšana, arheoloģiskā izpēte⁶⁶⁰, zināmā mērā arī tās arhitektonisko vērtību uzturēšana, kas kopumā ir pamācošs ieguldījums Vecrīgas kā pilsētībūvnieciska ansambļa vērtību un to vēstures izpētē un saglabāšanā.

Lai arī Vecrīga pēc apjoma nav liela, tomēr tajā koncentrēto vēsturisko vērtību blīvums, sākot no publiskās telpas un to elementu – ielu, laukumu, ēku, memoriālo ansambļu – plānojuma un to savstarpējiem uzslāņojumiem, pilsētas silueta, līdz pat atsevišķu būvju arhitektoniskajām detaļām, dekoriem, interjeriem, mākslas un lietišķās mākslas priekšmetiem, biogrāfijām, sociālo vai ideju vēsturi, kas ir saistītas ar šo vietu, padara neiespējamu aprādīt tās nozīmību neliela apjoma tekstā⁶⁶¹.

Rīgas pilsētu 1201. gadā dibināja bīskaps Alberts, pilsētas tiesības tā ieguva 1225. g. Lai arī šajā purvainajā teritorijā pie Rīgas (Rīdziņas, Rīdzenes) upes ietekas Daugavā dzīvoja vietējās lībiešu, kuršu ciltis (tagadējā Alberta laukuma, Ūdensvada ielas, Doma laukuma apkārtnē), tomēr Rīgas kā pilsētas vēsture ir saistīta ar ģermānisko un kristietisko kultūru. Visvecākā pilsētas teritorija ir tagadējās Pēterbaznīcas, Jāņa un Jura baznīcas, nedaudz vēlāk arī Doma laukuma un Sv. Gara konventa apvidū, – šeit atradās bīskapa sēdekļis (Pēterbaznīca, vēlāk Doms), Zobenbrāļu ordeņa pils un baznīca (tagadējās Jāņa baznīcas vietā, Jura baznīca), apmetnes 5,5 ha lielo teritoriju iekļāva pusloka nocietinājumi, kas bija tipiski tā laika militārajā arhitektūrā, liecinot par krustnešu ieceru ne-miermīlīgo iedabu⁶⁶². Jābilst, ka tolaik Daugavas krasts atradās kādus 70 m tuvāk, nekā šodien. 1282. g. Rīga kļuva par Hanzas savienības locekli, nostiprinot savas pozīcijas tirgotāju un amatnieku vidū. Tālāk pilsētas attīstību ietekmēja sociālie aspekti – radušās nesaskaņas Bīskapa un nu Zobenbrāļu ordeņa pēcnācēja – Livonijas ordeņa – starpā papildināja pieaugošais turīgo tirgotāju un pilsētnieku slānis, kas vēlējās lielākas noteikšanas tiesības pilsētas pārvaldē. Vairāku asu

---

⁶⁵⁸ Latvija UNESCO un UNESCO Latvijā – 10 gadi. – Rīga: 2002. – 76.lpp.

⁶⁵⁹ Holcmanis, Andrejs. *Vecrīga - pilsētībūvnieciskais ansamblis*. – Rīga: Zinātne, 1992. – 60.-65.lpp (Turpmāk: Hocmanis. *Vecrīga*)

⁶⁶⁰ skat.: Caune, Andris. *Rīga zem Rīgas*. – Rīga: Zinātne, 1985 – 6.lpp.

⁶⁶¹ Ir virkne literatūras – specializētas vai populāras – par ikkatru no šiem aspektiem. Pēdējie izsmeltošākie izdevumi ir LU Latvijas vēstures institūta 5 „Senā Rīga” sējumi.

⁶⁶² Hocmanis. *Vecrīga* – 15.lpp.

sadursmju rezultātā tika nopostīta ordeņa pils un vēlāk tās vietā ierādīta zeme ārpus pilsētas mūriem, kur tapa tagadējā Rīgas pils.⁶⁶³

Pilsēta ir attīstījusies kā tirdzniecības un tranzīta (vēlāk arī rūpniecības) centrs, saduroties pieaugošajam iedzīvotāju skaitam un nepieciešamībai aizsargāt pilsētu ar nocietinājumu palīdzību, ko papildina teritorijā valdošo politisko spēku – vācu, poļu, zviedru, krievu – izcelsmes zemēs lietotie fortifikācijas sistēmu plānošanas principi un pilsētu būvnoteikumi. Vecrīgas teritoriālajā plānojumā ir skaidri redzami pilsētas attīstība posmi, ko iezīmē dažādās nocietinājuma līnijas; starp tām tiek izceltas viskardinālākās – vācu krustnešu radītā Rīga ar viduslaiku aizsardzības mūriem, torņiem un grāvjiem (Mārstaļu ielā, Pulvertornis un Trokšņu ielā) un t.s. 17.gs. *zviedru laiks*, kad pilsētas nocietinājumi tiek pārbūvēti pēc t.s. *Holandes* metodes – ar ģeometriskiem bastioniem un ravelīniem (Trianguls u.c.)⁶⁶⁴. Industriālās revolūcijas laikā, 19. gs. vidū nocietināta pilsēta drīzāk bija mīnuss, tāpēc izmaiņas Rīgas pilsētā saistāmas ar mūru nojaukšanu ap Vecrīgu, bulvāru loku, industriālo un dzīvojamo zonu izveidi kādreizējā iekšpilsētā, priekšpilsētā un neapbūvētajos laukos. Vecrīga pēc 1856. gada nav vairs piedzīvojusi kardinālas teritoriālas izmaiņas⁶⁶⁵.

Neizsmeļams kultūrvēstures informācijas avots ir arī Vecrīgas ēkas, to arhitektūra, interjers un sadzīves priekšmeti, arī publiskās telpas labiekārtošanas realizētie un nerealizētie projekti.⁶⁶⁶ Vecrīgas teritorija vēsturiski tiek dalīta trijās grupās – pilsētā (iekšpus mūriem), priekšpilsētā (teritorijā ārpus mūriem) un laukos⁶⁶⁷. Pirmajās divās darbojās atšķirīgi saimnieciskās dzīves un apbūves noteikumi, kas noteica to arhitektonisko raksturu un saglabātību līdz mūsdienām. Piemēram, mūra ēkas bija ļauts būvēt tikai pilsētā, attiecīgi, lai arī līdz pat 18. gs. izskaņai pārsvarā dominēja koka apbūve, tomēr lielākais vairums viduslaiku, renesanses un baroka stila arhitektūras šedevru, ko mēs varam skatīt arī šodien, atrodas Vecrīgas centrālajā daļā. Iekšpilsētā un priekšpilsētā pieļaujama bija tikai koka apbūve, kas militāru konfliktu laikā tika likvidēta⁶⁶⁸. Mūra ēkas Vecrīgā, savukārt, liecina par to laiku, varu, kultūru, sociālo slāņu, stilu un funkcionālo mērķu daudzveidību, kas ir bijusi un ir aktuāla šajā teritorijā – sākot no romānikas un gotikas, renesanses, baroka, klasicisma,

⁶⁶³ *Feodālā Rīga*. / [red. T.Zeids] – Rīga: Zinātne, 1978. – 444.lpp.

⁶⁶⁴ Hocmanis. *Vecrīga* – 28.-29.lpp

⁶⁶⁵ Ibid. – 35.lpp.

⁶⁶⁶ skat: Lejnietis, Jānis. *Rīga, kuras nav*. – Rīga: Zinātne, 1998. (Turpmāk: *Rīga, kuras nav*)

⁶⁶⁷ <http://www.cerol.net/reports/riga/latviski/pamatlietas/teritorija.htm> Sadaļa *Informācija par Rīgu*

⁶⁶⁸ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, / [red. R.Zalcmanis u.c.] 1. sēj. – 2001 - 15.lpp.

līdz pat neostiliem, eklektismam, jūgendstilam un 20./21.gs. mijas arhitektūras⁶⁶⁹.

Piemēram, pamācoša lappuse Vecrīgas vēsturē ir saistāma ar Latvijas pirmās neatkarības laiku, kad, stiprinot latvisko identitāti un vēršoties pret visu vācisko, Vecrīgā kā vācu varas iemiesotājā, bija paredzēts iznīcināt lielāko daļu tur esošo ēku, vietā veidojot plašākus kvartālus ar vērienīgiem sabiedrisko būvju kompleksiem – projekts netika realizēts pilnībā, par šo ieceri liecina vien Doma laukums, Finanšu ministrija, tagadējais Universālveikals u.c.⁶⁷⁰ Okupācijas gados savdabīga epizode saistāma ar Melngalvju nama vēsturi – II Pasaules kara laikā sabombardētā vēsturiskā celtnē tika divas reizes pēc kārtas uzskaitītas Vissavienības kultūras pieminekļu sarakstā, uz ko attiecās specifiski aizsardzības noteikumi, taču tas neatturēja varas orgānus piecdesmitajos gados to pēkšņi iznīcināt⁶⁷¹. Šajā kontekstā Melngalvju nams un Rātslaukuma komplekss zināmā mērā rāda šīs dienas valdošās varas un sabiedrības attieksmi pret savām kultūras vērtībām un īpaši Vecrīgu. Proti, padomju laikos tika izsludināts konkurss par Centrālā laukuma izveidi šajā vietā, savu projektu „Revolūcijas viļņos” piedāvāja pat izcilā arhitekte Marta Staņa; realizēts tika Latvijas sarkano strēlnieku muzejs un piemineklis tuvāk Daugavai (V.Albergs, Dz.Driba, V.Lūsis-Grīnbergs), kas pieļāva Rātslaukuma atjaunošanu kaut kad nākotnē.⁶⁷² Pēc neatkarības atgūšanas, sadarbojoties dažādām institūcijām un organizācijām, tika uzsākti arheoloģiskos izrakumi Melngalvju nama un Rātslaukuma teritorijā, pēcāk arī šo vēsturisko arhitektonisko vienību būvēšana no jauna – atbilstošāk vai mazāk atbilstoši to sākotnējam izskatam. Šāda vāciskās kultūras pieminekļu atdzemdīšana nebūtu iedomājama nekad agrāk, nedz, kad Vecrīga bija funkcionējoša Rīga, nedz pirmās brīvvalsts, nedz anti-fašistiskās PSRS laikā. Jāpiebilst, ka šī būvniecība ir izsaukusi plašas diskusijas sabiedrībā – lielākoties autentiskuma un interpretāciju oriģinalitātes sakarā⁶⁷³. Īpaši jāpiebilst, ka Rātslaukums un Melngalvju nams atrodas sānu pie sāna ar Strēlnieku pieminekli un Okupācijas muzeju – šim ansamblim tiek paredzēts izveidot semantiski piesātinātus arhitektoniskus un tēlnieciskus papildinājumus,

---

⁶⁶⁹ Skat.: Krastiņš, Jānis. *Rīgas arhitektūras stili*. – Rīga: Jumava.

⁶⁷⁰ Hocmanis. *Vecrīga* – 60.lpp.

⁶⁷¹ *Rīga, kuras nav* – 9.lpp.

⁶⁷² skat.: Krastiņš, Jānis. *Rīgas Rātslaukums*. – Rīga: [2000]

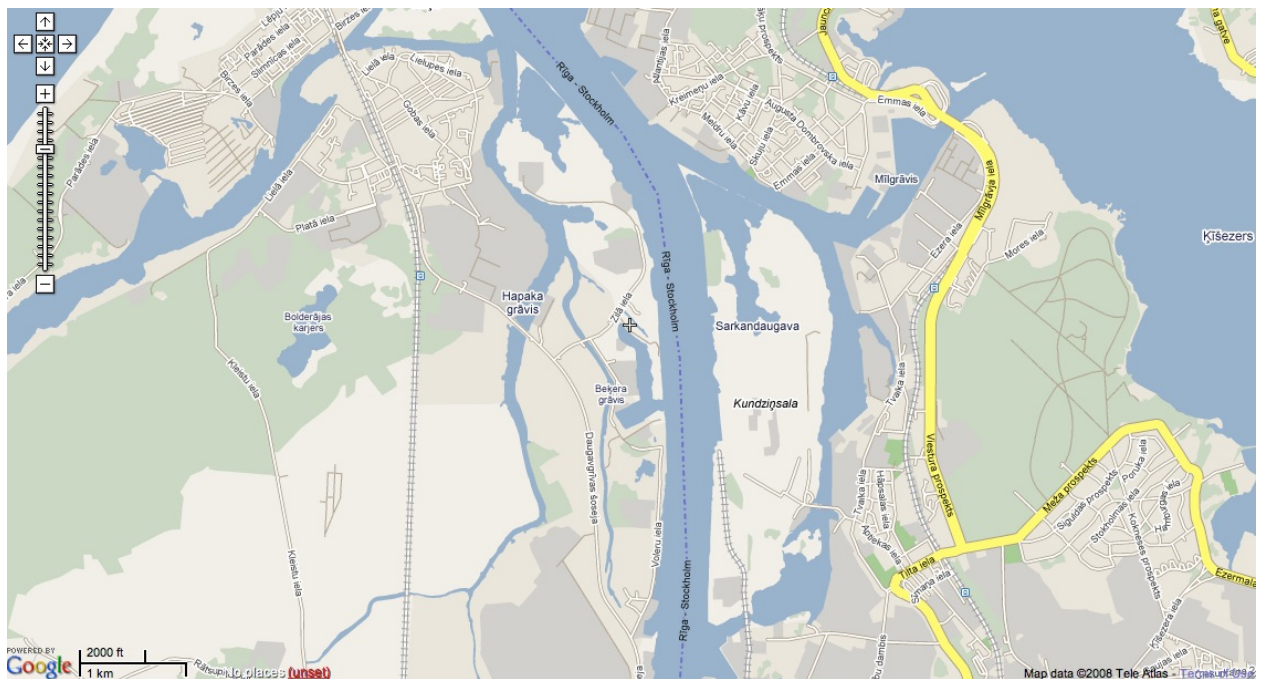
⁶⁷³ skat. attiecīgā perioda publikācijas presē.

kuri liecinātu par šīsdienas Latvijai raksturīgo pilsētplānošanas un nacionālo vērtību izpratni⁶⁷⁴.

---

⁶⁷⁴ skat.: konkursi un diskusijas par Muzeja ēkas rekonstrukciju, Okupācijas memoriāla izveidi un Strēlnieku laukuma pārplānošanu arhitektūras portālā www.a4d.lv/tags/strlnieku-laukums/

VOLERI

Voleru apkaime atrodas Daugavs lejtecē iepretim Spilves pļavām. Šajā apkaimē teritoriāli iekļaujas arī Krēmeri, Lejas Podrags un Krievu sala. Voleru teritorija, līdzīgi citām Rīgas apkaimēm, veidojusies uz agrākajām muižas zemēm. Voleru nosaukums gan ir mazliet neskaidrs – muiža savu vārdu ieguvusi no kāda Heninga Volera, kam piederējis necils īpašums ar mazu ēku Voleru muižas teritorijā⁶⁷⁵.

Voleri minēti jau Kurzemes hercogistes valdīšanas laikā (1561-1795), taču tekstos minēts tikai tur esošais krogs un pļavas, jo šajā laikā muižiņa vēl nav pastāvējusi. 16. gs. Voleru teritorija piederējusi Kurzemes hercogam Gothardam Ketleram, kurš to savukārt piešķīris saviem piekritējiem⁶⁷⁶, visticamāk jau agrāk minētajam Heningam Voleram.

1623. g. Zviedru valdība šo nelielo muižiņu Heningam Voleram atņēmusi jeb reducējusi, lai iznomātu jauniem pārvaldniekiem, tādējādi papildinot karaļa kasi. “Zviedru izdarītajā arklu revīzijā 1638. gadā redzams, ka Voleru muiža bijusi mazapdzīvota – uzskaitīts viens vīriešu kārtas iedzīvotājs⁶⁷⁷, jo sievietes toreiz neskaitīja. Vēlāk muižas teritorija vairakkārt mainījusi īpašniekus, notikušas izmaiņas arī muižas teritorijas robežās.

⁶⁷⁵ Pope A. Rīgas galvenā nomale : Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas pagasta vēsture. – R., 2005. - 15.lpp

⁶⁷⁶ Rīga. Enciklopēdija. P. Jērāns (galv. red.). –R.,1988.- 541.lpp.

17.-19. gadsimtā Voleros atradās vairākas lauksaimnieku sētas, tomēr apstrādāšanai piemērotas zemes bija maz. Līdz ar to lielākā daļa apkaimes iedzīvotāju iztiku ieguva ar jūru un upi saistītos amatos. 17. gs. Rīgas apkaimēs tika sadalītas zvejas vietas jeb lomi, lai nodrošinātu godīgu Daugavas resursu izmantošanu. 1688. gada Daugavas kartē iezīmēti sadalītie zvejas lomi, un Biķernieku sēklis pie Voleriem iedalīts zviedru kara inženieriem J. Rodenburgam (1641).

Rosīga saimnieciskā dzīve Voleros aizsākās 18. gadsimtā, kad latviešu izcelsmes rūpnieks Jānis Šteinhauers 1736. gadā nopirka Voleru muižu. No šī brīža Voleri kļuva par būtisku kokapstrādes vietu, Daugavas krastā tika uzcelta kokzāģētava ar 3 gateriem, kas darbojās līdz 19. gs. sākumam. Lai darbinātu gaterus, tika uzbūvētas vērienīgas dzirnavas. Voleri kokapstrādei bija ļoti pateicīga vieta – pa Daugavu bija ērti pludināt baļķus, Voleros tos sazāģēja dēļos un gatavo produkciju krāva tieši kuģos. Šim mērķim tika izbūvēta arī neliela rūpnieciska osta. Voleros cara laikā atradies arī Alderu krogs, kur vakarus pavadījuši no tuvējām valstīm sabraukušie plostnieki⁶⁷⁸.

19. gadsimtā Voleru muiža pārvaldījusi itin plašas teritorijas - „Voleru pagasttiesas kontrolē bez Voleriem ar Oldernburgu un Kleistiem ir zeme arī Daugavas labajā krastā”⁶⁷⁹. Turpmākajā vēstures gaitā Voleri vairākkārt mainīja īpašniekus – 1782.g. pēc Jāņa Šteinhauera nāves Voleru muiža nonāk viņa kundzes īpašumā, līdz 19. gs. par tās īpašniekiem kļūst tirgotāju un rūpnieku Tālheimu ģimene. Daļa bijušās Voleru mužas zemes šai ģimenei piederēja vēl 20. gs. trīsdesmitajos gados.

Laika gaitā Voleru muiža ar tās teritorijām pievienota Bolderājas pagastam, līdz 1922. gadā Rīgas pilsēta sev pieprasīja Krēmera un Voleru muižiņas rūpniecības un tirdzniecības ostu izbūvei šajās teritorijās. Rīgas pilsētas administratīvajās robežas Volerus un Krēmerus kā Bolderājas pagasta sastāvdaļu iekļauj 1924. gadā, kad pirmās Latvijas republikas laikā notika vērienīga Rīgas robežu paplašināšana.

Saglabājusies 18. gs. beigās celtā Voleru muižas dzīvojamā ēka, kas šobrīd ir vienīgais kultūras piemineklis visā Voleru apkaimē. Voleru muižas ēkai līdzīgi kā vairumam Rīgas 18. gs. otrās puses muižiņu piemīt atturīgas baroka iezīmes ar lakoniski izmantotu dekoru. Diemžēl šobrīd gan muiža, gan tuvējā apkārtnē nav sakopta.

---

⁶⁷⁷ Pope A. Rīgas galvenā nomale : Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas pagasta vēsture. – R., 2005. - 21.lpp

⁶⁷⁸ Turpat 49 lpp.

Divdesmitā gadsimta trīsdesmitajos gados Voleros veidojās dzīvojamā apbūve – vienstāvu un divstāvu namu rinda gar Daugavas krastā celto dambi. Vietējie iedzīvotāji nodarbojās ar zvejniecību, strādāja kokzāģētavā vai citos kokapstrādes uzņēmumos, pludināja balķus un krāva sazāģētos kokmateriālus kuģos vai liellaivās. Bija saimniecības, kas specializējās kāpostu audzēšanā un skābēšanā, lielu daļu teritorijas aizņēma t.s. kāpostu dārzi jeb mazdārziņi, taču teritorija bija mazapdzīvota, jo 1938. gadā šeit dzīvoja vien 789 cilvēki.

Arī mūsdienās Voleros galvenokārt izvietojusies mazstāvu dzīvojamā apbūve, un apkārtņē esošās zemes tiek intensīvi izmantotas ostas vajadzībām. 20. gadsimta sešdesmitajos gados Voleros izvietojās divi Rīgas jūras ostas ražošanas iecirkņi, kas darbojas joprojām.

Uz dienvidiem no Voleriem atrodas Krēmeri, kas veidojušies uz bijušās Krēmeru muižas teritorijas. Par Krēmeriem uzskata arī Lejas Podragu, kur agrāk atradās Buholca, Kronmaņa un Dreiliņu muižas un lielas pļavu platības. 19. gs. beigās Krēmeru muiža un Lejas Podrags atradās Bolderājas pagasta pārraudzībā un, līdzīgi kā Voleros, iedzīvotāji pamatā nodarbojās ar zvejniecību un strādāja ostās, lai gan pastāvēja arī vairākas nelielas lauku saimniecības.

Teritorijā starp Krēmeriem un Voleriem 1992. gadā izveidots valsts nozīmes dabas liegums „Krēmeri” ar mērķi saglabāt un aizsargāt putniem nozīmīgu ligzdošanas vietu Rīgas pilsētā. Dabas liegums ziemeļos robežojas ar Rīgas jūras ostas “Voleri” teritoriju, dienvidos to ieskauj mazstāvu apbūve un Voleru mazdārziņi. Pašreizējā dabas lieguma teritorija izveidojusies laika posmā no 1976. līdz 1986. gadam, kad uz pļavas, kur vēl 20. gadsimtā vietējie iedzīvotāji ganījuši govīs, izbērtas dūņas un smiltis, kas vēlāk izplūda pa visu lieguma teritoriju.

Lai izveidotu līci, kur kravas kuģiem izlādēt kravu, pēc Otrā pasaules kara daļa Krēmeru teritorijas likvidēta. Ap mākslīgi veidoto līci izvietojusies rūpnieciskā zona, kur atrodas „Rīgas osta Voleri”, AS „Krēmeri” un citi mazāki rūpniecības uzņēmumi.

Volerus un Krēmerus no Beķermuižas atdala Beķera grāvis, kas tek paralēli Daugavai. Grāvis pakāpeniski aizaug un tā augšējais gals ir aizbērts.

Pie Hapaka grāvja ietekas Daugavā atrodas Krievu sala, kas izveidojās 18. gs. I pusē, taču laikā līdz 19. gs. vidum tā pārveidota un daļēji noskalota. Sala ir pārpurvojusies un nav apdzīvota. Krievu salas daļa gar Beķera grāvi līdz 20. gs. sākumam bija atsevišķi nodalīta un

---

⁶⁷⁹ Turpat 54. lpp.

saukta par Komersanta salu⁶⁸⁰. Krievu sala ir viens no pieciem Rīgas apgabaliem, kuros vispār nav iedzīvotāju⁶⁸¹.

Šobrīd notiek strauja Krievu salas kā ostas rajona infrastruktūras attīstība, Krievu salas termināls ir speciāli izbūvēta un ar tehniku apgādāta kokmateriālu pārkraušanas vieta⁶⁸². Jau 19. gadsimtā, plānojot Rīgas ostas attīstību, Krievu sala tika definēta kā perspektīva ogļu termināla celtniecības vieta. Šobrīd uz Krievu salu plānota Rīgas ostas aktivitāšu daļēja pārcelšana no Andrejostas un Eksportostas, lai atbrīvotu pilsētas centru no kravu pārkraušanas, taču šis process ir ļoti pretrunīgs, jo, piemēram, „lai izveidotu stabilu pamatu ostas darbību veikšanai, Krievu salas dabīgā zemsedze, kas ūdens tuvumā veido lagūnu, ir purvainā un periodiski applūstoša, tiks pilnībā mainīta”⁶⁸³.

Voleru apkaime galvenokārt attīstās kā rūpniecisks ostas rajons, tā ir mazapdzīvota un bez būtiska kultūrvēsturiska mantojuma, no kādreizējām muižu ēkām saglabājusies tikai viena. Apkaimes lielākās vērtības ir dabas liegums „Krēmeri” un Krievu salas vēl neskartā daba ar lielu ķīru kolonijām.

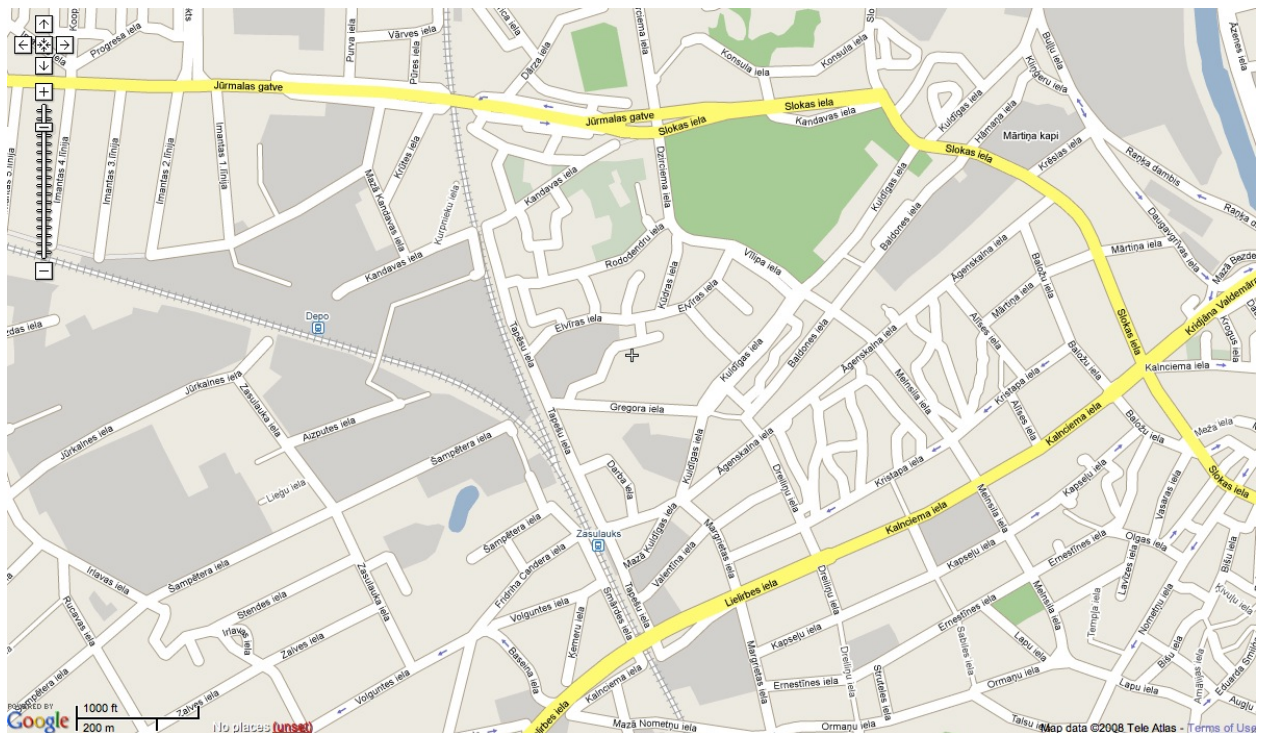
⁶⁸⁰ *Rīgas ielas. Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. – R., 2001.– 42.lpp

⁶⁸¹ http://www.rdpad.lv/uploads/rpap/Rigas_attistibas_programma_2006.-2012.g.pdf

⁶⁸² *Latvijas enciklopēdija*, 4. sēj., (galv. red. H. Jubels). R., 2002. – 541.lpp

⁶⁸³ <http://www.nra.lv/zinas/10948-krievu-salas-vides-perspektivas-verte-pretrunigi.htm> - Voika A. Krievu salas vides perspektīvas vērtē pretrunīgi//Neatkarīgā rīta avīze, 2008.g. 30.oktobris

ZASULAUKS

Tagadējā **Zasulauka** teritorija izvietojusies Daugavas sengultnes krastā uz plaša kāpu smiltāja līdzenuma kādreizējā Baltijas ledus ezera teritorijā. Vēsturiskās attīstības gaitā un cilvēka darbības rezultātā smilšu kāpas nolīdzinātas un apbūvētas. Interesants ir fakts, ka arheoloģisko izrakumu rezultātā Zasulaukā atrasts sirdsveida krama bultas gals, kas pieder pie auklas keramikas kultūras un liecina, ka 2. g. t. p.m.ē. seno smilšu kāpu nogāzē tagadējā Zasulaukā uz dzīvi, iespējams, apmetusies kāda pirmatnējo lopkopju- mednieku dzimte.⁶⁸⁴

17. gs. kādreizējās Zasu muižas vietā atradās Birģermeistara Benkendorfa muiža⁶⁸⁵.

18. gadsimtā Zasulauka apkaimes robežas bija plašākas nekā šobrīd- tās teritorija sniedzās no tagadējās Daugavgrīvas ielas līdz Zasulauka stacijai. Teritorijā bija izkaisītas vairākas nelielas zemnieku sētas ar lauksaimniecisku raksturu⁶⁸⁶, iedzīvotāji pamatā bija brīvie zemnieki un algāži. Zasulauks ir viena no tām apkaimēm, kas Rīgai tika pievienota vairākos „cēlienos”, tomēr pirmā pievienošana notika samērā agri – 1786.gadā. Nākamās

⁶⁸⁴ Feodālā Rīga, Zeids T. (galv.red.) – R., 1978. -21. lpp.

⁶⁸⁵ Jakovļeva M. *Rīgas Pārdaugava zviedru valdīšanas beigu posmā (pēc kartogrāfiskā materiāla)* // Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. – 1990. g. – 555. sēj. – 101.lpp.

⁶⁸⁶ J.K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 291.lpp.

teritorijas pievienošana notika 1828. gadā, kad Rīgas administratīvajās robežās iekļāva mazu Zaslauka daļiņu ap Bolderājas dzelzceļu.

Par apdzīvotu teritoriju un rosīgu rūpniecisko rajonu Zaslauks sāka veidoties 18. gs. II pusē līdz ar teritorijas īpašnieku maiņu. 1765. gadā Zasu muižu savā īpašumā ieguva pirmais latviešu izcelsmes rūpnieks, kroņa mastu šķirotājs Jānis Šteinhauers. Uz jauniegūtās zemes bagātās Šteinhaueru dzimtas pārstāvis uzcēla rūpnīcas ēku un holandiešu tipa vējdzirnavas – pirmo Rīgas papīra manufaktūru. „Manufaktūra izgatavoja dažādas kvalitātes papīru, par izejvielām izmantojot lupatas”⁶⁸⁷ un ražošanā nodarbināja jaukta tipa darbaspēku – gan brīvos strādniekus, gan Šteinhauera dzimtcilvēkus. Ar laiku papīrfabrikas darbībā radās grūtības, tā vairakkārt mainīja īpašniekus, līdz „1806. gadā Zausmuižas papīrdzirnavu iekārtu pārdeva Ulborkas papīrmanuaktūrai un papīra ražošana Zaslaukā beidzās”⁶⁸⁸. Manufaktūras ēkas vēlāk pārveidoja vadmalas ražošanas vajadzībām un 1810. gadā atklāja Zaslauka vadmalas manufaktūru; īpaši plaši šo rūpalu izvērša Georgs Ādolfs Tīlo, kurš 1833. gadā nopirka manufaktūras ēkas un uzņēmumu modernizēja, par dzinējspēku agrāko dzirnavu vietā uzstādot tvaika mašīnu. Vadmalas manufaktūrā par vērējām strādāja latviešu sievietes, kas dzīvoja tuvējās barakās, taču līdztekus fabrikā tika nodarbināti arī Rīgā iebēgušie dzimtcilvēki, cietumnieki un klaidoņi. Lai gan arī vadmalas manufaktūra beidza pastāvēt jau 1873. gadā, 19. gadsimts Zaslaukā iezīmējās ar divu spēcīgu manufaktūru darbību. Turklāt jau minētā G.Ā. Tīlo dēls Ādolfs ap 19. gadsimta vidu atvēra skolu fabrikas strādnieku bērniem, svētdienas skolu pieaugušajiem un bibliotēku. „Kā Jāņa Šteinhauera Zasu muižiņā nodibinātās pirmās papīra manufaktūras sekas esam mantojuši drūmu 20. gadsimta ražošanas ēku kvartālu pie Kuldīgas un Daugavgrīvas ielu satekas”⁶⁸⁹

K.Ā. Tīlo 1856. gadā nopirka visu Zausmuižas teritoriju un „19. gs. vidū liela daļa Zaslauka teritorijas tika sadalīta grunstgabalos, to vidū bijis ap 100, uz kuriem pacēlās dzīvojamās ēkas”. Tomēr līdz pat 19.gs. beigām Zaslauka teritorija uzskatāma par mazapdzīvotu- „uz stāvā Daugavas senkrasta pacēlās tikai neliels ciems, vairākas pilsētnieku vasaras “muižiņas”, dažas manufaktūras un vējdzirnavas”⁶⁹⁰.

19. gs. otrajā pusē Zaslauka teritorija turpina savu attīstību kā rūpniecisks rajons, jo

---

687 <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Zaslauks%20un%20Agenskalns.pdf> – LVVA Izstādes „Zaslauks un Āgenskalns” katalogs. -16.lpp.

688 J.K. Broce. *Zīmējumi un apraksti*, Zeids T. u.c. (red.), 2. sēj. – R., 1996. – 283.lpp

689 Blūms P. Rīgas muižiņas.// Koka Rīga – R., 2001. - 96.lpp

šajā laikā savu darbu sāka vairākas manufaktūras, tostarp Drāšu rūpnīca (1874), Tapešu fabrika (1884), mašīnbūves fabrika „Motors” (1896), ķīmiskā fabrika (1897), skārda izstrādājumu fabrika (1898), krāsu fabrika (1898), kā arī Zaslauka vērpšanas un aušanas manufaktūra (1895)⁶⁹¹. Atbilstoši apkaimes pamatfunkcijai, tās iedzīvotāji 19./20.gs mijā pamatā bija fabriku strādnieki⁶⁹².

Jānis Šteinhausers bija Rīgas latviešu brāļu draudzes vadītājs un Zasmusižas teritorija izveidojās par Pārdaugavas brāļu draudzes centru⁶⁹³.

19. gadsimtā Zasu muižas teritorija stiepās no tagadējās Daugavgrīvas ielas līdz Zaslauka stacijai, un pati Zasu muiža atradās tagadējā Botāniskā dārza teritorijā. Vēstures gaitā un īpašnieku maiņu rezultātā mainījās arī Zaslauka apkaimes robežas, piemēram, vēl 20. gadsimta trīsdesmitajos gados Zaslauka teritorija ietvēra arī daļu no Āgenskalna zemes – tagadējo Āgenskalna priēžu rajonu⁶⁹⁴. Gan Āgenskalna, gan Zaslauka koka apbūve stipri cieta 1812. g. priekšpilsētu dedzināšanas akcijā, tomēr jau divdesmitajos gados ar sparū sākas jaunu koka namu celtniecībā, no kuriem liela daļa joprojām redzami Zaslauka ielās.

Toreizējā Zasmusižas teritorijā atradās arī vairākas pilsētnieku atpūtas – jurista K.G. Drēzdena muižiņa un lieltirgotāja Francea atraitnes muiža, taču neviena no šīm koka arhitektūras būvēm nav saglabājusies.

Apkaimes attīstībā būtiska loma bija teritoriju šķērsojošo dzelzceļa līniju izveidei – 1873. gadā atklāja līniju Rīga- Bolderāja, savukārt 1877.gadā caur Zaslauku sāka kursēt vilciens Rīga-Tukums. 1912. gadā tika uzcelta tagadējā Zaslauka stacijas ēka, taču vēl līdz pat 1920. gadam stacija saglabāja savu veco nosaukumu „Zasenhofa”.

Ejot līdzī laikam, 1950. gadā Zaslaukā dibināja motorvagonu depo, lai veiktu tehnisko apkopi un remontu elektrovilcieniem, kas kursēja šajā pašā gadā atklātajā – Latvijā pirmajā elektrificētajā dzelzceļa līnijā Rīga- Dubulti.

20. gs. sākumā lielākā daļa Zasu muižas zemes tika sadalīta apbūves gabalos un pārdota. 1919. gadā Rīgas pilsētas administratīvajai teritorijai pievienoja vēl pēdējo Zaslauka teritoriju ārpus toreizējās Rīgas robežām. 1922. gadā tiesības Zaslauka muižas

---

⁶⁹⁰ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Zaslauks%20un%20Agenskalns.pdf> - 11.lpp.

⁶⁹¹ *Enciklopēdija Rīga*, Jērāns P. (galv. red.) – R., 1988. – 743.lpp

⁶⁹² Ozoliņa Dz. *Rīgas privātmuižiņas un to īpašnieku maiņa: notikušie un izjukušie darījumi*//Senā Rīga. Pētījumi pilsētas arheoloģijā un vēsturē, Caune, A. (galv. red.), 5.sēj. – R., 2005.- 255.lpp

⁶⁹³ <http://www.arhivi.lv/sitedata/LVVA/dokumenti/Publikācijas/Zaslauks%20un%20Agenskalns.pdf> -7.lpp.

⁶⁹⁴ Rīgas ielas. Enciklopēdija, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. -31.lpp.

teritorijām pieprasīja Rīgas pilsēta ar nodomu paplašināt pilsētas apbūvi.

Latvijas Universitātes Botāniskā dārza teritorijā atrodas trīs 18./19. gadsimtā celtas, labi saglabājušās muižiņu ēkas, kas nodēvētas vienā vārdā – Volfšmita muižiņas un šobrīd ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Muižiņu teritorijā bija iekopts parks, kur teicami saglabāta Pārdaugavai raksturīgā daba un reljefs, laika gaitā tas kļuvi par savdabīgu rezervātu⁶⁹⁵. Šī unikālā teritorija kļuva par pamatu Botāniskā dārza izveidei Zasulaukā. Latvijas Universitātes Botāniskais dārzs dibināts 1922. gadā Dreiliņos, taču savu tagadējo vietu atrada 1926. gadā, kad Latvijas valdība no Volfšmita dzimtes mantiniekiem atpirka 10 hektāru lielu teritoriju Kandavas ielā nr.2.

Šajā pašā ielā atrodas arī 1877. gadā celtais koka arhitektūras piemineklis – bijusī muižiņa, kas savos ziedu laikos lepojās ar nosaukumu „Pīlādžbirzs”, kā arī arhitekta Alfrēda Grīnbergs funkcionalisma stilā būvētā Rīgas 34.vidusskola (1934).

Padomju varas gados Zasulauks attīstījās kā tipisks mikrorajons, mazstāvu dzīvojamajai apbūvei mijoties ar daudzdzīvokļu ēkām un rūpniecisko teritoriju. 20. gs. 70. un 80. gados notika intensīva dzīvojamo namu masīvu celtniecība Elvīras ielas apkaimē un teritorijā starp Dzirciema ielu un Bolderājas dzelzceļu⁶⁹⁶.

Zasulauka ielu tīkls vēsturiski veidojies uz seno satiksmes ceļu bāzes. Starp Daugavgrīvas, Kalnciema un Sokas ielām pakāpeniski izveidojušās mazākas šķērsielas.

Otrpus sliedēm, Fridriha Candra ielā 1 atrodas inženiera, raķešbūves pioniera F. Candra nams, kur laikā no 1898.-1913.g. dzīvojusi viņa ģimene. Tur kādreiz atradies arī inženiera memoriālais muzejs (dib. 1987), kas 2005. gadā pārcelts uz LU telpām. Jūgendstila koka nams celts 1886. gadā pēc K. Felsko projekta, taču savu tagadējo plānojumu un izskatu tam piešķīris arhitekts V. Bokslafs 1897. gadā.

Rezumējot var sacīt, ka Zasulauks vēstures gaitā veidojies kā Rīgas centram tuvu esošs rūpnieciskais rajons, taču mūsdienās agrākais ražošanas spožums ir zudis, un apkaimē izvietojušās galvenokārt sociālisma laikā celtas dzīvojamās mājas, vietumis mijoties ar 19. gadsimta koka būvēm. To senatnes elpa kopā ar LU Botāniskā dārza zaļojošo bagātību atšķir rajonu no citām Rīgas apkaimēm.

---

⁶⁹⁵ Blūms P. Rīgas muižiņas.// Koka Rīga – R., 2001. - 96.lpp.

⁶⁹⁶ Rīgas ielas. *Enciklopēdija*, Zalcmanis R. u.c. (sast.), 1. sēj. -31.lpp.

ZIEPNIKKALNS

Ziepniekkalns atrodas Pārdaugavā, Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētā.

Baltijas ledus ezera smilšainajā līdzenumā Rīgas dienvidu daļā, starp Daugavas ielejas kreiso krastu, Bišumuižas grāvi, Zaļenieku, Celtnieku un Skaistkalnes ielu izveidojās zemu kāpu rajons - Ziepniekkalna kāpas.⁶⁹⁷

Ziepniekkalns izveidojies uz bijušās Bišumuižas, Ēbelmuižas, Foka muižas, Jaunās Grāves muižas, Nummurmuižas un Reimermuižas zemes. Nelielu daļu šīs teritorijas gar Biķeņgrāvi iekļāva Rīgas policijas novada robežās jau 1786. gadā.⁶⁹⁸ Ziepniekkalna centrālā daļa tika iekļauta Rīgas administratīvajās robežās 1828. gadā.⁶⁹⁹ 1924. gadā pilsētas robežās oficiāli iekļautas bijušās Nummurmuižas zemes ap tagadējo Ziepniekkalna ielu. 1974. gadā Rīgas pilsētas robežās iekļauta Ziepniekkalna dienvidu daļa, kādreizējās Līves muižas zemes un tām pieguļošā Medemu purva daļa.⁷⁰⁰

⁶⁹⁷ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 749.lpp.

⁶⁹⁸ Ziepniekkalns. - Rīgas pašvaldības portāls/ www.riga.lv

⁶⁹⁹ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 749.lpp.

⁷⁰⁰ Ziepniekkalns. - Rīgas pašvaldības portāls/ www.riga.lv

Ziepienkalna centrā atrodas Ēbelmuižas parks, kura austrumu daļā atrodams resnākais ozols Pārdaugavā. Te saglabājusies arī Ēbela muižas dzīvojamā ēka (Zaļenieku ielā 21). Muiža tika celta kā bagāta Rīgas namnieka vasaras mītne. 18. gs. beigās lielāko daļu no muižas 88 ha lielās platības aizņēma smilšainas un pārpurvojušās pļavas. 1799. gadā Justs Blankenhāgens muižu pārdeva Lielās Ģildes tirgotājam un melngalvju vecākajam Joahimam Ēbelam. Viņš izveidoja parku, uzbūvēja oranžēriju un dārza paviljonu. Ar laiku Ēbela muiža kļuva par populāru bagātāko un ievērojamāko Rīgas namnieku atpūtas vietu.⁷⁰¹

Netālu no Ēbelmuižas parka atrodas apkaimes otra zaļā zona – 1871. gadā izveidotie Ziepienkalna kapi (Mālu iela 19). Tā ir viena no vecākajām pilsētas nomales kapsētām, kur savulaik apglabāja arī Doles salas iedzīvotājus.⁷⁰²

2008. gada augustā Kartupeļu ielā zem Rīgas Pārdaugavas pamatskolas sporta stadiona atrastas aptuveni 600 Otrajā pasaules karā kritušo karavīru mirstīgās atliekas.

Ziepienkalna rietumu mala sakrīt ar Vienības gatvi (līdz krustojumam ar K. Ulmaņa gatvi). Līdz 1935. gadam tā saukta par Jelgavas šoseju. Izveidota 19. gs., nospraužot pilsētas robežās jaunu iztaisnotu trasi senajam pasta ceļam, kas gāja no Vācijas robežām caur Jelgavu un Rīgu uz Pēterburgu⁷⁰³. Caur Ziepienkalna teritoriju gāja vēl viens sens tirdzniecības ceļš - no Rīgas uz Lietuvu - tagadējā Bauskas iela. Tās Daugavas pusē ir galvenokārt rūpnieciska apbūve, bet otrā pusē - mazstāvu dzīvojamā apbūve. Bauskas ielā 48 atrodas 18. gs. 3. ceturksnī celtās bijušās Bellevue jeb Volkovica barokālās muižiņas koka dzīvojamā ēka.⁷⁰⁴

Ziepienkalnā atrodams gan privātmāju rajons, gan daudzstāvu dzīvojamo māju bloki. Sākotnēji lielākajā daļā rajona teritorijas vērojama reta izklaidus apbūve gar neregulāru, līdzās Ziepienkalna smilšu kāpām stihiski veidojušos nenostiprinātu, tikai daļēji ierīkotu ielu tīklu, tā ir senākā vienlaidus apbūve gar Bauskas ielu un Graudu ielas sākumā.⁷⁰⁵

Dzīvojamais rajons apbūvēts galvenokārt ar 1-2 stāvu individuālajām viengimenes mājām, kas celtas gan 20. gs. sākumā, gan arī pēc Otrā pasaules kara. Privātmāju teritorijai parcelācijas projektu izstrādāja arhitekti A. Baikovs un J. Purgalvis. Dzīvojamā rajona izbūves detālplānojums izstrādāts 1972. gadā, bet 1987. gadā to pārstrādāja institūtā

---

⁷⁰¹ Albina D. Ēbela muiža/ <<http://www.pilis.lv>

⁷⁰² Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 749.lpp.

⁷⁰³ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 733.lpp.

⁷⁰⁴ Rīgas ielas (encikl.), sast. Zalcmanis R., Pētersons B., Pētersone I., Sīpola I. - Rīga, 2008., 2.sēj. – 45.lpp.

"Pilsētprojekts" (arhit. A. Berķe, G. Melbergs, L. Muntere). 1980. gados uzsākta kompleksa rajona apbūve.⁷⁰⁶ Šai laikā tapa arī Ziepniekkalna "lielais Ķīnas mūris" - daudzstāvu vairāksekciju dzīvojamā māja Ozolciema ielā.

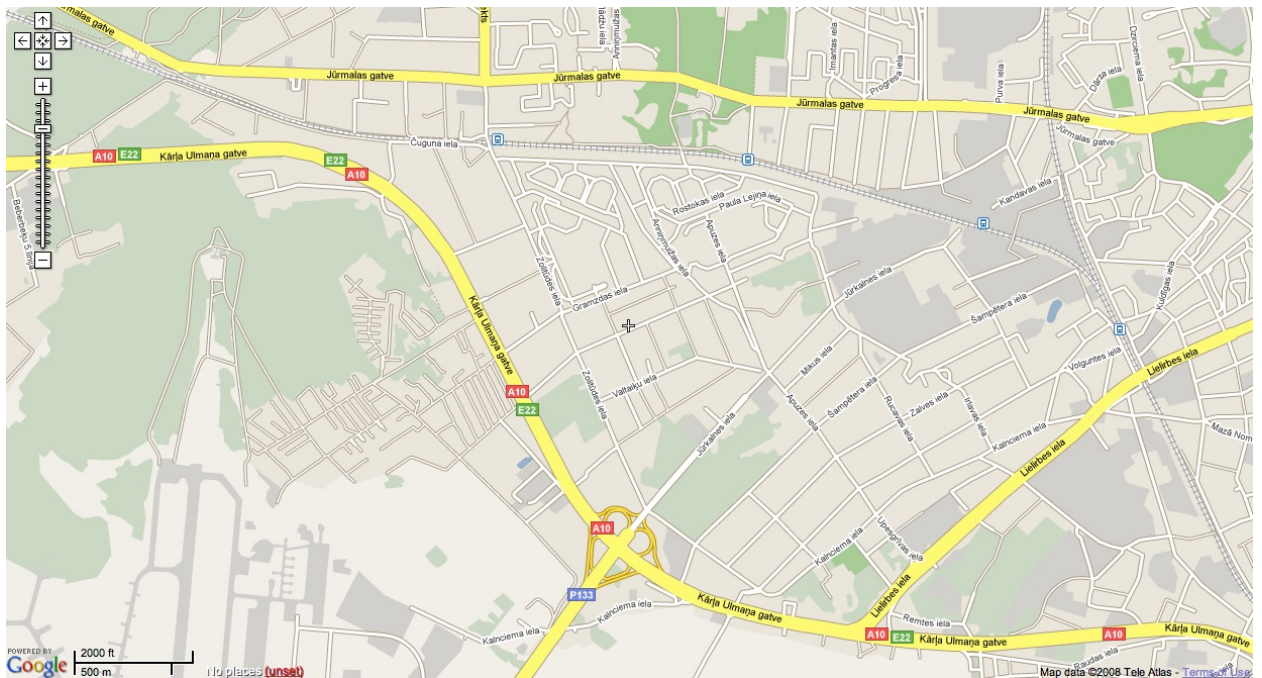
Rūpniecības uzņēmumi Ziepniekkalnā sāka veidoties 19.gs. otrajā pusē. 20. gs. 70. gados pilsētai pievienotajā teritorijā ziemeļos no Medemu purva izveidojies rūpnieciskās apbūves rajons. Te izvietojies a/s "Dzintars", a/s "Aerosols", ACB u.c.

---

⁷⁰⁵ Ziepniekkalns. - Rīgas pašvaldības portāls/ www.riga.lv

⁷⁰⁶ Rīga : enciklopēdija / [galv. red. P. Jērāns]. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1988. – 749.lpp.

ZOLITŪDE

Zolitūde ir Rīgas pilsētas daļa Pārdaugavā – Zemgales priekšpilsētā. Ģeogrāfiski tā atrodas abpusēji Rīgas – Tukuma dzelzceļa līnijai starp Imantu, Beberbeķu ielu un Rīgas DR robežu.

Zolitūdes nosaukums cēlies no Solitūdes muižas (kas atradās tagadējā Imantas teritorijā, agrāk saukta arī par Bēzrmižu, Helmuta muižu⁷⁰⁷, kur no franču valodas „*solitude*” nozīmē – vientulība, uzsverot klusumu un mieru ārpus blīvi apdzīvotās pilsētas. Zolitūdes muiža bija tā laika izpriecu, atpūtas muižiņa ar savu saimniecību, parku un oranžēriju, kurā tika audzēti no Pēterburgas atvestie koki.

Tās īpašnieks 18.gs. beigās bija Baltijas vācu muižnieks un cara valdības padomnieks Oto Hermanis Fītinghofs. Muižiņu par Solitūdi nodēvēja Fītinghofa sieva Anna Ulrika fon Fītinghofs, kurai vēlāk tā piederēja kopā ar Anniņmuižu un Šampētera muižu⁷⁰⁸. 1877. gadā šīs muižas teritorija tika pakļauta pilsētas pārvaldei, kur 19.gs. otrajā pusē daļu Zolitūdes

⁷⁰⁷ Širants R., 1971. Dažu Rīgas vietvārdu izcelšanās// Dabas un vēstures kalendārs 1972. – Rīga: izdevniecība „Zinātne”. 229 – 235.lpp.

⁷⁰⁸ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 48.lpp

muižas zemju sadalīja gruntsgabalos un izdeva ilgtermiņa nomā. 19. – 20.gs. mijā izveidojās mazsaimniecības tagadējās Zolitūdes un Mūku ielas apkaimē uz dienvidiem no Rikšotāju laukuma⁷⁰⁹.

Mūsdienās ar Zolitūdi visbiežāk asociācijas saistāmas ar 1980. gados izbūvēto daudzstāvu dzīvojamo masīvu un, lai gan Zolitūdes apkaimes nosaukums cēlies no *Solitūdes* muižas, tomēr šis daudzstāvu dzīvojamais rajons atrodas Rīgas vēsturiskās daļas teritorijā - Šampēterī⁷¹⁰, tagadējās Jūrkalnes ielas apkārtnē kādreiz atradusies Šampētera muižiņa un tai piederošās apkārtējās zemes. Dažādos kartogrāfiskajos materiālos šai muižiņai ir bijis atšķirīgs nosaukums, piemēram, 1683.gada vairākās pilsētas lauku novada kartēs tā dēvēta kā *Prästingshof* (Prēstinga) vai *Ludendorfs Hof* (Ludentorfa), kur minēts arī muižiņai piederošais Skudru krogs. 1763. gada patrimonālā apgabala kartē tā atzīmēta kā izpriecu muižiņa *Lusthöfen*. Tikai 19.gs. muižiņa atzīmēta kā *Champ'etre*. 1782. gadā muižiņas īpašniece ir jau minētā Anna Ulrika fon Fītinghofa, kas muižiņu pārdēvē par *Šampetri* – Šampēteri (no franču valodas „*champetre*” – lauku). Muižiņas nosaukums raksturoja apkārtējo vidi, jo tā atradās nomaļā vietā, lauku ieskauta, turklāt muižas teritorijā atradās tikai viens krogs, kuru apsaimniekoja 2 pusmuižnieki⁷¹¹. 1877. gadā muižiņu pakļāva Rīgas pilsētas pārvaldei

Muižiņas (tai skaitā iepriekšminētās) raksturo kādreizējo Rīgas un tās apkaimes iedzīvotāju dzīves stilu, vietas izvēles principus, kā arī skaidro Rīgas pilsētas, t.sk., agrākā lauku novada vēsturisko attīstību.

Neauglīgo smiltāju, purvu dēļ Rīgas lauku novads bija salīdzinoši mazapdzīvots.

Rīgas lauku novadā 15 – 16. gs. Pārdaugavai raksturīgs, ka rātskungi un bagāti namnieki par nelielu samaksu ieguva no pilsētas pietiekami lielus zemes gabalus muižiņu ierīkošanai, kā šādas muižiņas minamas arī Solitūdes, Šampētera, Zaslauka u.c Tomēr lielākā daļa muižiņu izveidojās 18.gadsimtā.

Pārdaugavas attīstību veicināja arī Plosta tilts, kas pēc Ziemeļu kara (1700 – 1721) savienoja abus Daugavas krastus⁷¹² Rezultātā radās daudz atpūtas un izpriecu muižiņu. Šo

---

⁷⁰⁹ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44. Lpp.

⁷¹⁰ Rīgas ielas, 2001//Enciklopēdija, 1.sēj. - Rīga: Apgāds Priedaines, 238. lpp; 44.lpp.

⁷¹¹ Veitners K., 1996. Pārdaugavas muižu vēsturiskā attīstība 1750.g. – 1850.g. LU Vēstures un filozofijas fakultātes bakalaura darbs, vad. Doc. J. Štrauhmanis: – Rīga, 38.lpp; Širants R., 1971. Dažu Rīgas vietvārdu izcelšanās// Dabas un vēstures kalendārs 1972. – Rīga: izdevniecība „Zinātne”. 229 – 235.lpp.

⁷¹² Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. Lpp

muižiņu uzplaukums ilga līdz 19.gs. vidum, kad strauji sāka attīstīties kapitālisms, palielinājās iedzīvotāju skaits un muižiņu teritorijas sadalīja gruntsgabalos, veidojot ielu tīklu un apbūvējot agrākās muižām piederošās teritorijas⁷¹³. Zolitūdes muižas purvainās zemes tika sadalītas gruntsgabalos un iznomātas apkārtējo fabriku strādniekiem, sīktirgotājiem un sīkzemniekiem, 20.gs. sākumā Zolitūdes muižā darbojās kūdras fabrika.⁷¹⁴ 19. gadsimtā tika izbūvēta arī Rīgas - Tukuma dzelzceļa līnija, kas šķērso arī Zolitūdes teritoriju ar tajā esošo Zolitūdes (pēc 1929. gada Imantas) staciju⁷¹⁵.

1924. gada 24. februārī Saeimas pieņemtais likums par Rīgas pilsētas administratīvajām robežām juridiski apstiprināja jaunās robežas. Pilsētas robežās tika iekļautas plašas teritorijas Pārdaugavā, t.sk. Bolderāja, Daugavgrīva, Kleisti, Buļļu un Zolitūdes muižas, Lielā un Mazā Dammes muiža, Anniņmuiža, Šampēteris⁷¹⁶. Pirmās Latvijas brīvvalsts laikā tika realizēta agrārā reforma, kur līdz ar Agrārās reformas likuma pieņemšanu dod iespēju Latvijas pilsētām, t.sk., Rīgai, iegūt tiesības paplašināt savus novadus/ zemes ar valdības palīdzību, t.i., tiesības atsavināt muižas zemes Rīgas administratīvajās robežās.

20.gs. sākumā Zolitūdes teritorijai raksturīga individuālo un viengimeņu māju apbūve kvartālā starp Zolitūdes, Rikšotāju, Apūzes un Gramzas ielu. Vēlāk šī gadsimta 30 – tajos gados tiek būvētas arī divstāvu vairākdzīvokļu ēkas⁷¹⁷.

Padomju periodā Zolitūdes apkaime tika iekļauta Leņīnam pēcāk Leņingradas rajonā.. Leņina rajonam raksturīga mazstāvu apbūve un nelieli zaļi dārzi un plaši neapbūvēti laukumi, jo 1950 – tajos gados Zolitūdē vēl tika būvētas individuālās viengimeņu ēkas⁷¹⁸.

Masveida dzīvojamās apbūves rajoni veidojās teritorijās ar jau esošu ekstensīvo mazstāvu apbūvi, kā arī dārziņu un no apbūves brīvajos rajonos, tādos kā Zolitūdē, Imantā u.c.⁷¹⁹.

---

⁷¹³ Blūms P., 2001. Rīgas muižiņas//Koka Rīga. – Rīga: Neptūns, 244.lpp.

⁷¹⁴ Zolitūde, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 756.lpp

⁷¹⁵ Imanta, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 319.lpp

⁷¹⁶ Rīgas pārvalde astoņos gadsimtos”, SIA Rīgas nami & Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Rīga, 2000. Kopā 351. lpp

⁷¹⁷ Zolitūde, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 756.lpp

⁷¹⁸ Zolitūde, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 756.lpp

⁷¹⁹ Krastiņš, I. Strautmanis, J. Dripe „Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām”, Izdevniecība „Baltika”, Rīga, 1998, kopā 312. lpp

1985. gadā tiek uzsākta arī Zolitūdes panelēku būvniecība. Zolitūdē raksturīgs Latvijā izstrādātais projekts 119 sērija. Ēkas ir regulāri vērstas cita pret citu un savstarpēji saistītas, tādējādi veidojot ēku grupas⁷²⁰. Zolitūdes apbūvei raksturīgi – ēkas tiek būvētas, dažādojot stāvu skaitu sekcijās, kur akcenti ir torņēkas, rezultātā veidojas bagātīgs rajona kopsiluets – dzīvojamās ēkas no 6 līdz 12 stāviem un sabiedriskās ēkas⁷²¹.

Zolitūdes plānojuma pamatā ir gājēju ielas, orientētas uz dzelzceļa stacijām – Imantu un Zolitūdi⁷²². Iezīmējas ēku grupu lokveida struktūras, kas veido plašus, pusnoslēgtus iekšpagalmus. Zolitūdes, Ruses, P. Lejiņa un A. Bieziņa ielu apbūvē ir perimetrālās apbūves iezīmes⁷²³. Sākotnēji Zolitūdē tika paredzēti 4 mikrorajoni, bet mikrorajonu plānojums bija saistīts ar metro līnijām, kuras bija paredzēts izveidot, līdz ar to šī iemesla dēļ tika grozīta Zolitūdes apbūves struktūra parstrādāts rajona plānojums – sākotnēji plānoto četru mikrorajonu vietā tika izbūvēti trīs⁷²⁴.

Zolitūdi kā dzīvojamo rajonu bija plānots paplašināt ar jaunajiem namiem, sasniedzot apvienošanās ar Šampēteri un Pleskodāli.

Līdz ar PSRS sabrukumu, Ļeņina rajons pārsaukts par Zemgales priekšpilsētu, kurā ietilpst arī Zolitūde

Mūsdienu pilsētvidē abas iepriekšminēto Šampēra un Zolitūdes muižu kompleksi nav saglabājušies, bet muižu nosaukumi saglabājušies toponīmikā, tomēr kā asociatīvais moments ar šo apkaimi saistās Padomju laikā uzceltais Zolitūdes daudzstāvu panelēku dzīvojamais masīvs.

---

⁷²⁰ Anita Anteniške, 2000. Daudzstāvu dzīvojamā Rīga un reģiona konteksts// Rīgas arhitektūra// Stili, ēkas, interjeri 21. gadsimtā. – Rīga: apgāds „Jumava”, 42 – 49.lpp. kopā 175.lpp..)

⁷²¹ Lejnietis J., 1989. Rīgas arhitektūra. – Rīga: Avots, 221 – 222.lpp.

⁷²² Zolitūde, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 756.lpp

⁷²³ Sandra Treija, 2006. Dzīvojamās vides attīstība Rīgā. RTU Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultāte promocijas darbs. – Rīga: 122. Lpp. Kopā 160. lpp.

⁷²⁴ Vīksniņš R., Demeņijevs A. 1987. 10.dec. Strīdi ap Rīgas Metro – Rīga: Rīgas Balss Nr.283., 1 – 2. Lpp.; Zolitūde, 1988. Enciklopēdija Rīga. – Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 756.lpp

